

3997

Q125:24
35C3M

4.88.

Q125:24 7348

35C3M

Mallikarjun, Pandita-
radhya.

Taittiriya Upanishad:
Prakashika bhasya

7348

A. 88.

[illegible]

2-0-0
0-4-0
(8)

శ్రీమద్వేదాగమోభయవేదాంతశిక్షాంతసర్వశృతి సహజసహస్వయద్వై
తాద్వైతమతప్రకాశకశ్రోతపీఠశైవరహస్యపభావ విలకిత

తైత్తిరీయ్యుపనిషదధ్యైవకాశకభాష్యం.

శ్రీపండితారాధ్యుల మల్లికార్జున శాస్త్రులగారిచే
లెఖప్రమాదాదిదోషరహితంగా పరిష్కరించబడిన
యీభాష్యం

శ్రీతిలోకగురు చన్నమల్లికార్జున పండితారాధ్యు
వంశోద్భవుడైన చన్నబసవయ్యగారి
ద్వీలియపుత్రుడైన

గంగాధరయ్యగారు

శైవపండితమనోల్లాసకరంబుగా

—o—

ఐ. శి. విశ్వేశ్వరరావు మొదల్యారిగారి
స్పృశీయముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితపడియె.

—

శైకందాబామ.

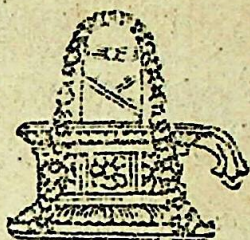
౧౮౯౭.

Q.125124
3523M

SRI JAGADGURU VISHWARADHYA
JNANA SIMHASIJI JI. MANDIR
LIBRARY

Jangamwadi Math, VARANASI.

Acc. No. ~~2997~~ 7348

(6)

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

నారాయణోపనిషత్సామక్ కూచిరుద్రప్రాంభః

శ్రీమచ్ఛందోగశాధరం భవహరం శ్రీశాధిపంశంకరం । వేదాం
 తోభయవేద్యమవ్యయమజంవేదాదివిశ్వాత్తక ॥ మాయాతీతమనాదిభో
 థమమృతంమృత్యుంజయంసర్వగం ॥ గంగాలోలమనన్తవైభవయుతంగా
 రీభవంనామ్యవ్యహం ॥ వామేమైమ సుతాశిలాద తనయస్త్యుగేమహేం
 ద్రాదయః ॥ పశ్చాద్విష్ణువిరించిముఖ్యదినిజాః ॥ పా)గాదికోష్ఠాదిషు ।
 శ్రీవిఘ్నేశ్వరవీరభద్ర)గుహశాస్త్రభృంగిదండాయో ॥ మధ్యేచంద)
 శతప్రభామయతనుంశంభుంభజే శాశ్వతం ॥ సర్వవేదాంత సిద్ధాంతిదై
 తాదైవతమతాధిపం ॥ భవభక్తి నిధి భవ్యం భజే శ్రీపతిపండితం ॥
 మూలం ॥ అంభస్యపారే భువనస్యమధ్యేనాకస్య పుష్టేమహతో
 మహీయామ్ ॥ శుక్రేణజ్యోతిగ్ంషి । సమనుప)విష్టః ॥ ప్రజాప
 తిశ్చరతిగర్భేఅన్తః ॥ ॥

భావ్యం । సర్వవేదవేదాత్ప్రతిపాద్యస్య । సర్వాధిష్ఠానస్య ।
 సర్వాత్తకస్యపరశివస్యబ్రహ్మణో ॥ మహా దేవస్య । పారమ్యం । నా
 రాయణసామక్ పరిచమాధ్యాయే ప్రతిపాద్యతే । నారాయణమహిప్రోక్త
 తావత్ । శివభక్త్యాగ్రగణ్యనారాయణహృదయే పరమేశ్వరోపాసనాప)తి
 పాదనాద్వాచారయణోపనిషదిసంజ్ఞాసమం జనంభవతి ॥ అంభస్యపా
 రేత్వాదినా ॥ అపారేఅంభాసి । సముద్రే ॥ స్థితః శివః ॥ యోగురూ
 అగ్నోయఅపుయఃపథీభుయోదుద్రోభువనాన్వావివేకతస్యైరుదా)య
 నమోఅస్త్యితికుతా ఏతద్వాక్యార్థస్పష్టముపదిశ్యతే । అతోనవిష్టుపర
 మస్యోపక్రమవాక్యస్యసిద్ధృతి । భువనస్యమధ్యే । లోకమధ్యే । నాకస్య

పుష్టే । స్వర్గోర్ధ్వభాగే । ఆకాశాదిభ్యోమహానిత్యర్థః । శుక్రేణ । స్వ
తేజసా । జ్యోతిగ్ంషి । సూర్యాది జ్యోతింషి । అనుచ్రవిష్టః । అం
తర్యామిత్యేనస్థిత్యానకాశ యతీతిభావః ॥ తమేవభాన్త మనుభాతి స
స్వంతస్యభాసానర్వమిదంవిభాతి ॥ తచ్చుభ్రంజ్యోతిమాంజ్యోతిస్తతదాత్మ
వివోవిదురిత్యాదిశుక్తిమతేధాక్రూయతే । ప్రజాపతిశ్చతుర్ముఖః ॥ గర్భ
అన్తః । గర్భ మద్యే । చరతి । సంచరతి । సర్వజీవాంతర స్పష్టికారణ
భూతచతుర్ముఖస్య । షరమేత్సర్వగర్భచాలనవ్యవదే శాత్రస్య ॥ స్థావర
జంగమాత్మకసర్వప్రపంచాధిష్ఠానత్వం ॥ సముద్రాది సర్వస్థలస్థివ్యవ
దేశేనసర్వాత్మకత్వసర్వాంతర్యామిత్వం చోఽదిప్తంభవతి ॥ తథాశ్వేతా
శ్వతరే ॥ సర్వాననశిరోగీవస్సర్వమాతగుహశయః ॥ సర్వవ్యాపీచభగ
వాన్తస్మాత్సర్వగతశ్చవత్తిశూయతే । పూర్ణమదః పూర్ణమిదంపూర్ణా
త్పూర్ణముదచ్యతే ॥ పూర్ణస్యపూర్ణమాదాయపూర్ణ మివావశిష్ట్యతేతిశు
త్యంతరే ॥ తథాశూయతే ॥ ఉత ॥ అపారేంభసి । మహాప్రళయే ॥
శ్లో ॥ సప్రళయేవటరూపేణనిమగ్నశిశేఖరః ॥ స్వకాఖాగ్రస్థి తేపణేహ
రింధత్రేకృపానిధిరితిశైవ పురాణవచ సరీత్యాకల్రీవట రూపేణస్థితేతిత్య
ర్థః ॥ భువనస్యమధ్యే అన్తరిక్షేసూర్యాత్మనావర్తతేతిత్యర్థః ॥ తథాశత
రుద్రీయే ॥ అసౌయోవాసర్వశీనిలగ్రీవోవిలోహితః ॥ ఉత్తైసంగోపాల
దృశన్మదుగ్రీవముదహార్యభితి ॥ స్పష్టముక్తం । నాకస్యపుష్టే ॥ స్వదౌ
దూర్భ్యభాగే । ఇదంవైకుంఠాదీనాముపలక్షణం ॥ మహాకైలాసేతిత్యర్థః
పరాత్పరతరంబ్రహ్మతత్పర త్పరతోహరిః ॥ యత్పరాత్పర తోఈశస్తత్తేమన
శ్చివసంకల్పమస్త్వితిశుత్త్యంతరే ॥ శివస్యసర్వదేవతా ధికత్వవ్యవదేశా
తన్నివానభూతమహాకైలాసస్యసర్వోర్ధ్వ భాగస్థితిరసవ ద్యోతిభావః ॥
తథాభగవతోవ్యాసేనసాగ్రందతలంగ్యాదిమబహు ధావ)పంచితం ॥
గ్రీన్ధవిన్ధరభయాన్మలిఖ్యతే ॥ మహతోమహీయాన్ ॥ సర్వదేవతాధిక
బ)ష్టావిష్ణుమహేంద్రా)హ మధిప ఇత్యర్థః ॥ తథాశ్వేతాశ్వతరే ॥ త
మిశ్వరాక్షాంపరమంమహేశ్వరం ॥ తందేవ తానాం । షరమలదైవ
తం ॥ పతింపతీనాంపరమంపరస్తాత్ । విచామదేవంభువనే శమిద్యం ॥
నతస్యకార్యంకరణంబవిద్యతే ॥ నతత్సమశ్చాప్యధికశ్చద్యుశ్చతేతిశూయ
తే ॥ అహమేకఃప్రధమమానంవగ్రామిచభవిష్యామిదేశ అధర్వశిరసితథా
శూయతే ॥ శుక్రేణేతి ॥ స్వతేజసాసూర్యాదిజ్యోతింషిప్రకాశయతీత్యర్థః ॥

ప్రజాపతిః ॥ చతుర్ముఖస్యాపి జనకశ్చత్యర్థః ॥ తదా ధ్యేతాశ్చతరే ॥
యోదేవానాంసంభవశ్చైర్భవశ్చ ॥ విశ్వాధిరోరుద్రోమహాషిః ॥ హి
రణ్యగర్భం పశ్యతజాయ మానగ్ంసనోదేవ శ్శుభాయస్తృత్యాసంయు
నక్తు ॥ నారాయణేవ । యోదేవానాంసంభవంపురస్తాద్విశ్వాధియో
రుద్రోమహాషిః ॥ హిరణ్యగర్భంపశ్యతజాయ మానగ్ంసనోదేవశ్శుభ
యాస్తృత్యాసంయునక్తు ॥ ఇతిస్పష్టముపదిష్టం ॥ ఇతిప్రధమానువా
కప్రధమవాక్యభాష్యంసమాప్తం ॥ * ॥

మూలం ॥ యస్మిన్నిదగ్ంసజ్జువిచైతీసర్వం ॥ యస్మిన్నే వాఅధివి
శ్శేనిషేమః ॥ తదేవభూతంతదుభవ్యంమాఇదం తదక్షరేశరమే
వ్యోమక ॥ ౨ ॥ యేనావృతంఖంచదిసంమహీంచ । యేనాది
త్యస్త పతితేజసాభాజితావ ॥ యమన్తస్సముద్రేకవయోవయ
న్తితదక్షరేశరమేప్రజాః ॥ ౩ ॥ యతఃప్రసూతాజగతః ప్రసూ
తీతోయేనజీవాస్వ్యసస్సర్జ భూమ్యాం ॥ యదోషధీభిః ॥ పురుషా
న్మహాగ్ంశ్చవివేకభూతానిజరాచరాణి ॥ ౪ ॥ తఃఅపరంనాన్యద
ణీయసగ్ం హిపరాత్పరం యన్తహ తోమహాన్తం ॥ యదే
కమవ్యక్తమనంతరూపం ॥ విశ్వంపురాణంతమసఃపరస్తాత్ ॥ ౫ ॥

భాష్యం ॥ యస్మిన్నితి ॥ యస్మిన్పురమశివే । ఇదం ॥ చరాచ
రాత్తకంవిశ్వం ॥ సజ్జు ॥ ప్రళయేనమేతి ॥ సమిద్యే కాకారే । నా
మరూపవిభాగానహాత యాతస్మిన్సనంతభవతీభావః । విచైతి । స్పష్టి
కారే । నామరూపవిభాగాహాతయాస్థూలావస్థాం ప్రాప్తోతీత్యర్థః ॥
పటవచ్చేతిసూత్రే) । ప్రళయేప్ర పంచస్య ॥ పటసంకోచ వత్సంకుచిత
త్వం । తద్వత్స్య స్థావిన్స్త్రితత్వంచపరమేశ్వరేణక్రియతఇత్యుక్తం । య
స్మిన్శ్చ ॥ యస్మిన్పురమశివే । దేవాః । విష్ణుబ్రహ్మదయః । అధినిషే
మః ॥ ప్రితాః । ఆక్రితాఇత్యర్థః । శివగీతాసువిశ్వ రూపాభ్యామేబ
హుధాప్రపంచితమేతత్ ॥ తదేవ । పరశివీవ । భూతంతత్ ॥ త
దు । తదేవ ॥ భజ్యం । అఇదం । ఇదంపరిమిత్యమానం । ఆ । త
దేవేత్యర్థః । సర్వంపరమాత్మభూతమిత్యర్థః । ఇదమన్యత్ర । అఇత్య
న్యన్తరణార్థత్వాన్ని పాతకాజనాజితప్రగృహ్య త్వాత్ప్రకృతిత్వం । త
థాశ్చితిః । విశ్వం భూతంచిత్రంబహుధాజాతంజాయమానంచయత్ ।
సంస్థాపేషదుద)స్తస్మైరుద్రాయన మోఅస్తిత్వేతి ॥ తు)త్యుక్తరీత్యా

సర్వాత్మభూతః పరశివ ఏవ ॥ తత్ ॥ పరశివః ॥ అక్షరే ॥ నాశాన్ర
తయోగిని ॥ నాశర హితేత్యర్థః ॥ పరశేవ్యోమక ॥ స్వా భావికచి
చ్ఛక్త్యాత్మకపరమాకాశే వర్తతేత్యర్థః ॥ అగ్నికాకస్థాత్రవ్యపదేశాది
తిబ్రహ్మసూత్రేభగవతా బాదరాయణేన సర్వవ్యాపకస్య పరమేశ్వరస్య
భక్తోపాసనార్థం పరమాకాశేస్థితిరుపదిష్టా ॥ ఇతిద్వితీయవాక్యభాష్యం
సమాప్తం ॥ శ్రీశివాయపంచదశగురవేనమః

3 ॥ భాష్యం ॥ యేనావృతమితి ॥ యేన ॥ శివేన ॥ అకాశో
ద్యావృతమహీచ , ఆప్రియతే ॥ విభక్తివ్యత్యయశ్చాందసః ॥ కైవల్యే ॥
ఖంబాయుర్జ్జ్వలిరాః ప్రధివీపశ్వస్యధారిణీ ॥ యశ్చరం బ్రహ్మ సర్వా
త్తావిశ్వప్రాయతనం మహాదితధాశ్రూయతే ॥ యేనవ ॥ భాజసా
జ్ఞాజ్ఞేన ॥ లేజసా ॥ ప)కాశేనచ ॥ ఆదిత్యస్తపశి ॥ సూర్య తేజోవ
భిన్నస్సకస్యలేజసా ॥ ఆదిత్య రూపేణప)కాశయతీతిభావః ॥ యేనసూ
ర్యస్తపశితేజసేద్ధఇతిశ్రుతేః ॥ యంచ ॥ కవయః ॥ ప్రజాః ॥ శివజ్ఞా
నినిశిత్యర్థః ॥ ముద్రయాసహవర్త తథాసముచ్చే) ॥ సముచ్చే)ణ ॥ గు
రూపదిష్ట ॥ లక్ష్మీణ ॥ వచనవ్యత్యయశ్చాందసః ॥ అతః ॥ శరీర
మధ్యేపద్మకోశప)తీకాశగోంహృదయంచాప్యధోమఖం ॥ అధోనిష్ఠావిత
స్యాంతేనాభ్యాముపరితీష్ఠసీతిశ్రుతా ॥ తథాస్పష్ట ముక్తం ॥ అక్షరే ॥
నాశరహితే ॥ పరమే ॥ హృదయాకాశే ॥ అవయన్తి ॥ ప్రాప్నువ
న్తి ॥ తద్బ్ర)హ్మేతిపూర్వేణసంబధః ॥ అత)అకాశవత్సర్వ వ్యాపకత్వా
దిధర్మప్రతిపాదనాత్ ॥ సముచ్చే)త్యత)సముచ్చయ బాధకచకారాభా
వాచ్చ ॥ సావయవబ్రహ్మణః ॥ సముచ్చే)వైకుంఠేచ ॥ అభిగచ్ఛంతీత్య
ర్థోనిరాశృతఇతిజ్ఞేయం ॥ కింవ ॥ సంసార దశాయాం జీవబ్రహ్మణోర్భేద
స్సాన్వభావికః ॥ మోక్ష దశాయాం పునరావృత్తిరహితా భేదశ్చయు
క్తమితిస్పష్టికృతోర్థః ॥ ఇతితృతీయవాక్యభాష్యంసమాప్తం ॥ ౪ ॥ భాష్యం
యతఃప్రసూతేతి , యతః ॥ ఘనాప్రళయసాక్షి భూతపరశివాత్
జగతః ॥ స్థావరజంగమాత్మకప్ర)పంచస్య ॥ ప్రసూతీ ఉత్పత్తివిశిష్టా ॥
కారణభూతాప్ర)కృతిత్యర్థః ॥ ప్రసూతా ॥ ఉత్పన్నా ॥ యేనపరశి
వేన ॥ భూమ్యాం ॥ భూమా ॥ తోయేన ॥ తోయశబ్దోకలక్షిత
బూతైస్సహ ॥ జీవా ॥ బ్రహ్మవిష్ణుదీ ॥ వ్యసనర్థ ॥ సృష్టవా
యత్ ॥ పరశివః ॥ ఓషధీభిః ॥ పురుషా ॥ మనుజా ॥ పశూగంశ్చ ॥

గవాశ్వాదీన్ । చరాచరాణిస్థావరజంగమాత్మకాని ॥ వృక్షగుల్మలతా
 పక్షిపిపీలికాదీనీత్యర్థః । వివేచ ॥ అంతర్యామిశయాపరీవిష్టవానిత్యర్థః ॥ త
 త్సు)ష్టాతదేవానుప్రావిశిదితిశ్చేతే ॥ త్రిదిత్యాబ్రహ్మాదిస్తంబపర్వస్తంసృ
 ష్టాతదంతర్యామిత్యేనసర్వత్రసకాశతేత్యర్థః । ధ్యానానాంసంధాయిత
 వ్యం । సర్వమిదంబ్రహ్మ విష్ణురుద్రాస్తే సంసంసూయస్తే ॥ సర్వాణి
 చేంద్రియాణిసహభూతైర్నకారణం । కారణానాంధ్యాత్ ॥ మాయా
 తుప)కృతింవింద్యాన్తాయినంతమహేశ్వరం । తస్మాదయవభూతోద్ధంవ్యా
 ప్తంసర్వమిదంజగదిత్యర్థః । శివాశ్వేతాశ్వతరాదిషుశివస్యపరబ్రహ్మణః । త్రి
 మూర్తికారణత్వం । చరాచరప)పంచకారణత్వం । పృథివీపాదనాన్ననారాయ
 ణపరత్వమయంనాక్యార్థః ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ అతఃపరమితి ॥ సర్వాస్వరం
 పరాత్ ॥ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేభ్యోపరం ॥ శేష్తం ॥ శివమద్వైతంచతు
 ర్థంమన్యంతేసతత్త్వానవిజ్ఞేయైశ్చతమాండూక్యేశ్వరాయతే ॥ మహతో । ఆ
 కాశాదిభ్యః । మహాంతం । మహాదిత్యర్థః ॥ అతఃపరం । తస్మాత్పరం
 అణీయ సగంహి । అణుతరంవా । అన్యత్ । అన్యంనా ॥ నాస్తీ ॥ తత
 స్సూక్ష్మతరంనాస్తీత్యర్థః ॥ తథాకైవల్యే ॥ అణోరణీయాసహమేవతద్వ
 న్నహాసహంవిశ్వమిదంవిచిత్రం ॥ పురాతనోహంపురుషోహమీశోహిరణ్య
 యోహంశివరూపమస్తీతిశ్వేతాశ్వతరేవ । యస్తాస్వరంనాపరమస్తీతి
 చిద్యస్తాన్నాణీయోనజ్యాయోస్తీతికస్పదితిశ్చాయతే । యచేకమితిఏ
 కం । అద్వితీయం ॥ ఏకఏవరుద్రోనద్వితీయాయతస్థేత్యాదిశ్చుశిషు ।
 అనన్యసామ్యత్వంశివస్యస్పష్టముపదిష్టం ॥ అవ్యక్తం చతురాదీందియ
 విషయమిత్యర్థః । అనన్తరూపం । నానారూపమిత్యర్థః ॥ నవిద్యతేఅ
 న్తోయస్యతే । అనంతం ॥ అనన్తరూపయస్యతదనన్తరూపం ॥ అ
 పారీకృతదివ్యమంగళవిగ్రహాదిత్యర్థః ॥ స్థిరేభిరంగైపురుషాపడగ)ఇతిశు
 తే ॥ విశ్వం । విశ్వాత్తకం ॥ సర్వోప్యావరుద్ర)ఇతిశు)తే ॥ పురా
 ణం । అనాదిం । పురాతనోహంపురుషోహమీశోహిరణ్యయోహంశివ
 రూపమస్తీతిశ్చేతే ॥ తమసః । పరస్తాత్మమహాపశ్చయసాక్షీతమోయా
 పస)కృతివిలక్షణోవా ॥ యదాతమస్తంనదిహానరాత్రిర్నసన్నచాసచ్చివఏవ
 కేవలః ॥ వేదాహమేతంపురుషంషహంతమాదిత్యనణాంతమసఃపరస్తాది
 తిశ్వేతాశ్వతరే ॥ ఉమాసహాయంపరమేశ్వరంపరీభూక్రిలోచనంసీలకం
 తంప్రశాన్తం । ధ్యాత్వామునిగ్గచ్ఛతిభూతయోనింసమన్త సాక్షీంతమసః

సరస్వతి దితి కైవల్యేచశివస్య పరబ్రహ్మణః తమః పరత్వస్య సదేశాన్వనారాయణ
పరస్వంపత్తుం శక్యం ఇతి ప్రధమానువాకపంచమపాత్యభాష్యం సమాప్తం ॥*

శ్రీశివాయ పండితగురవే నమః

తదేవ రత్నదు సత్యమాపనున దేవ బ్రహ్మ పరమంకవీనాం ॥ ఇష్టాపూర్తం
బహుధాజాతం జాయమానం విశ్వంబిభర్తి భువనస్యనాభిః ॥ ఇతి ప్రధమాను
వాకపాత్యభాష్యం సమాప్తం ॥ తదేవాగ్నిస్తద్వాయుస్తత్సూర్యస్తదుచంద్రమాః ॥
తదేవ శుక్రమమృతం ॥ తద్భ్రష్టతదాపస్సప)జాపతిః ॥ ౧ ॥ సర్వేనిమే
మాజజ్జీరే ॥ విమృతః పురుషాదధి ॥ కలామహూర్తాః కాష్ఠాశ్చ హి
రాత్రాశ్చ సర్వశః ॥ అర్థమాసా మాసా ఋతవస్సం వత్స రశ్చ కల్ప
తాం ॥ ౨ ॥ భా ॥ తదేవ రత్నం ॥ రత్నం ఋతం ॥ జ్ఞానవిషయస్య రూపా
సత్యం కాలతయా బాధ్యస్వభావం ॥ తదేవ ॥ తత్పరశివవీచ ॥ క
వీనాం ॥ శివజ్ఞానినాం ॥ పరమంబ్రహ్మ ॥ మూర్తి త్రియాతీత బ్రహ్మ ॥
తదేవ ॥ శివవీచ ॥ ఇష్టే ॥ ఇష్టంచ పూర్తంచేతి గమానూరదవ్యంబం ॥
ఇష్టం ॥ యాగాదిశ్రోతకర్త ॥ పూర్తాదిస్తాకర్త ॥ బహుధా అనేక
ధా ॥ జాతం ॥ చూతం ॥ జాయమానం ॥ భవిష్యత్ ॥ విశ్వం ॥ అ
గ్నింద్రాదిదేవతాన్తరసంబధితయా బహురూపం ॥ పూర్వోక్తకర్త ॥ బి
భర్తి ॥ స్వీకరోతి ॥ తదారాధ్యఇతి భావః ॥ భువనస్య ॥ సర్వలోక
స్య ॥ నాభిః ॥ కర్తృభువ)దాతృత్వేన తదాధార భూత ఇత్యర్థః ॥
ఏకోదేవస్సర్వభూతేషు గూఢస్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా ॥ కర్తృధ్య
క్షుస్సర్వభూతాధివా సస్మాక్షీచేతాకేవలోనిర్గుణశ్చేదిశ్వేతాశ్చ తరే సర్వక
ర్తృధ్య తత్త్వం శివస్య పరబ్రహ్మణస్సమ్యగుపదేశానారాయణపరత్వం సాధ్యసి
తివాక్యార్థః ॥ ౩ ॥ తదేవాగ్నిరితి ॥ తదేవ ॥ పరశివవీచ ॥ అగ్నిః త
త్ ॥ వాయుః ॥ తత్ ॥ సూర్యః సదు ॥ తత్ ॥ చంద్రమాః ॥ తదేవ ॥ శుక్రం
త్రిగుణాతీత శుద్ధసత్త్వప)ధానం ॥ అమృతం ॥ మృత్యుంజయం ॥ తత్
బ్రహ్మ ॥ శత్రుర్ముఖః ॥ తత్ ॥ ఆహ ॥ తదిధిష్ఠానవరుణఇత్యర్థః ॥
సః ॥ ప)జానాం పతిః ॥ ప)జాపతిః ॥ ప)జాపరిపాలనకర్తా విష్ణురిత్యర్థః ॥ సర్వతి)తచ్ఛ
భిః ॥ శివవీచ సర్వదేవతాస్వరూపపరబ్రహ్మేతి నిశ్చయార్థకః ॥ కైవల్యే
శమా సహాయ మిశ్చ రథి ॥ సవీచవిష్ణుస్సప్రాణస్సకాలోగ్నిస్స చం
ద్రమాః ॥ సవీచ సర్వయద్భూతయచ్చభవ్యం సనాతనంధ్యాత్వాతన్నత్వ
మత్యేశినాన్యః పంధావిముక్తయే క్యాదిహ శివస్య పర బ్రహ్మణస్సర్వదేవతా

మయత్వంతమపాసనస్యైవ నోక్ష ప్రాప్తి సాధనత్వోపనేశాన్న నారాయణ
 పరత్వం వస్తుం యుక్త మితి శివస్య పరబ్రహ్మణస్సర్వాశ్చ కత్వ సర్వవిలక్షణత్వ
 సర్వాధికత్వ సర్వకారణత్వమువదిశదితి సర్వనిమేషాగ్ని విద్యుతః విద్యు
 త్వరూపాత్పురుషాత్ హిరణ్యపురుషాదిత్యధః నిమేషాః అధిజ్ఞైరే జా
 తా ఇత్యర్థః కలముహూర్తాః కాష్టాశ్చ అహూరాత్రాశ్చ సర్వశః స
 ర్వే అర్థమాసాః శుక్లకృష్ణపక్షాః మాసాః చైత్రాద్రయః ఋతవః సంత్రా
 దయః సంవత్సరశ్చ వ్రభవాద్యః కల్పతాం సృష్టే ఇత్యర్థః॥

శ్రీశివాయ నమః

మూలం॥ సప్తవక్రమౌ ఊర్ధ్వమే అన్తరిక్షమథోసువః నైనమూర్ధ
 నం నతిర్భుజ్జం నమధ్యే పరిజగ్రభత్ ॥౯॥

నసంద్య శేతి త్పరూపమస్య నచక్షుషావశ్యతి కశ్చనైవ హృదామ
 నీషామనసాభిప్లవో యవనం విమరశ్చ తాస్తేభవన్తి ॥౧౦॥

భాష్యం॥ సః ఆపః ద్వితీయార్థే ప్రథమా ఆప ఇత్యర్థః ప్రభుః ఘృదు
 ధౌ అప్పబ్దోపలక్షితభూతవంచకముత్పదితవానిత్యర్థః తథా అన్తరిక్షం
 అథోసువః తదథో భాగస్థితసువశ్చబ్దోపలక్షితభూరాదిలోకంచ ఊర్ధ్వే సృ
 ష్టవానిత్యర్థః దైవమూర్ధ్వమితి ఏనం తాద్వ్యం తార్వ్యభాగే తిర్భుజ్జం తిర్భు
 జ్జప్రదేశే మధ్యే మధ్యప్రదేశే కోపినపరిజగ్రభత్ సగృహితవానిత్యర్థః స
 జ్ఞాతవానితిభావః ఛాన్దసత్పార్థకారస్య భూకారాదేశః సర్వవ్యాపకస్యదేశ
 కాలవస్తుకృతపరిచ్ఛేద్యత్వం నాస్తీతిభావః సతస్యేతే తస్య ఈశే ఈశః
 వచనవ్యత్యయశ్చాండసః కశ్చన కోపి ననాస్తి సతస్యకాత్వంకరణంచవి
 ద్యతే నతత్సమాశ్చాప్యధికశ్చద్యత్యే ఇతిశ్వేతాశ్వతరేణిధోక్తం తస్య మ
 హాత్ సర్వేశ్వరత్వసత్త్వాంతర్యామిత్వసర్వాధిప్త్యసర్వ సర్వకారణత్వా
 దిరూపాయశః కీర్తిః నామ ప్రసిద్ధః నాన్యస్యసంభవతీతిభావః॥ కించ తస్య
 పరమేశ్వరస్య నామ శివ ఇతి నాను మహాత్మ్యః మహామంగళకూప ఇత్యే
 కోర్థః॥ ఇతి ప్రథమానువాక్యే నవమవాక్యభాష్యం సంమాప్తం॥

నసంద్య శేతి అస్య శివస్య రూపం సంద్య శేద్యజ్ఞేనతిష్ఠతి ప్రాకృత
 చక్షుషానవేద్యమిత్యర్థః అతఏవ కోపి చక్షుషా ఇనముపలక్షణంబహిరిం
 ద్రియాణాం తైరిత్యర్థః ఏనం శివం నవశ్యతి సగృహ్యతీత్యర్థః కింతు హృదే

తి హృదా శ్రద్ధాభక్తిధ్యానయంతేన మనీషా శివజ్ఞానవిశిష్టేన మనసా
అంతఃకణ్వశ్యా అభిప్రాయం గృహీతుం శక్యిత్యర్థః ఏవంవిధత్వాపరమా
జ్ఞానాపంగుహారయో నమశ్చమద్వితీయం అనంద బ్రహ్మణోపద్యాన్నభి
తకుతశ్చ నేత్యాదిమతథాస్మప్తముక్తం ౮౧౦॥

మూలం॥ అన్యస్సంభూతోహిరణ్యగర్భశ్చప్రా పచహీ దేవః ప్రది
శోనుసర్వాః పూర్వోహిజాతస్స అగర్భే అంతః సజ్జాయమానస్సజనిష్య
మాణః ప్రత్యజ్ఞభాస్తిప్తతిశ్వతోముఖః॥ ౮౧౧॥

విశ్వతశ్శత్రురుతవిశ్వతోముఖో విశ్వతోహస్త ఉతవిశ్వతః పాతే
సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రైద్వయావృణిపీజనయన్దేవపకః॥ ౮౧౨॥

భావ్యం॥ అన్యస్సంభూతాశ్చితి అన్యస్సంభూతాశ్చిత్వంత రానువా
కః హిరణ్యగర్భశ్చప్తత్వం తచేక పాశ్చిమావన్న మిహపతిత్యమిశ్యాధః ఏవ
హితి ఏవహీ దేవః ఏవపరశివః ప్రదిశః ప్రతిదిశః అనుసర్వాః అనుస్సశ్య
వర్తమాన సర్వపదార్థాః గర్భేత్వం గర్భస్థాః పూర్వోహిజాతాః పూర్వ
జాతాశ్చిత్వం పిజాయమానః వర్తమానకాలోహిన్వాః జనిష్యమాణాః
భవిష్యతా-లోద్యమానాః సర్వంసంపహిశబ్దస్సర్వత్రనిశ్చయాధః తచ్చ
బ్ధస్య ఆవృత్తిరపితనర్థమేవ తస్మిన్ననారాయణస్య సంభూతీశ్చైత్యులరాపా
ర్థంహిస్యాత్ పురుషోవైరుద్రస్తవ్యశ్చైవ సమోనమః విశ్వంభూతంచిత్రం
బహుధాజాతంజాయమానంచయత్ సర్వోహ్యపరుద్రస్తవ్యశ్చైవ సమోనదాయ
నమోనమశ్చితుంతాంతరే శివస్యసర్వాత్మకత్వంస్పష్టముపదిష్టం ప్రత్యజ్ఞ
భాగితి ప్రత్యేక విశ్వభిన్నంముఖంశరీరయస్యసః పితృజ్ఞః ప్రాణశాతీ
తశున్దసత్వప్రధానశ్చిత్వం తాదృశస్సర్వశ్వతోముఖః చరాచరాత్త కాప్త
మూర్తి స్వరూపవానిత్యం ఏతన చరాచర విశ్వాత్మకత్వాన్మూర్తత్వం
తద్విత్తుణశరీరకత్వాదమూర్తత్వంచయద్వా విశ్వతోముఖః చరారస్వ
రూపత్వాస్సర్వవ్యాపకస్వరూపః ప్రత్యజ్ఞభిం ప్రత్యజ్ఞేతానిముఖానిశిఖాః
తేషుతిష్ఠతితినాథః అత్రపూర్వార్థైవచనవ్యత్యయశ్చందనః ఏతదధేవిభ
క్తివ్యత్యయశ్చందనమితిజ్ఞయం ఏకాదశ వాక్యార్థసమాప్తః ॥

విశ్వతశ్శత్రురితి విశ్వతశ్శత్రుః అనంతనేతవాక్ ఉత కిలచ వి
శ్వతోముఖః అపరిమితముఖవాక్ విశ్వతోహస్తః అసంఖ్యాశహస్తవాక్
విశ్వతః పాతే అగణితపాదవానిత్యం దేవపకః ఏకోదేవః శివః ద్యావా

ప్రథివీజనయన్ ఆకాశభూమీదజ్జుదయన్ బాహుభ్యాంహస్తాభ్యాం పత
త్రైశ్చరణైశ్చ నమతి యోజయతి సృష్టేనాజీవానాంపాపాదికరణ విశిష్ట
స్తూలశరీరసంయోగంకరిష్యతీతిభావః విశ్వతశ్చతురుతీవిశ్వతోముఖిత్యా
రభ్య యోదేవానాంప్రథమశోష్యవశ్చ ఒశ్వాధికోరుద్రోమహాషిరిత్యం
తంశ్చేతాశ్వతరే శివశ్యవిశ్వతోముఖత్వాదిధర్మాణం వ్యవదేశాదత్రనన్త
రాయవరత్వపావకాశ ఇతిద్వాదశవాక్యభాష్యసమాప్తం॥

శ్రీశివాయనమః

మూలం॥ వేనస్తత్పశ్యన్విశ్వాభువనానివిశ్వాన్యత్రవిశ్వంభవత్వే
కనీడంయస్మిన్నిడంసఙ్ఖవిజైతిసర్వంసజీతః ప్రాతశ్చవిభుః ప్రజాసు ౧౩
ప్రతదోచైతన్మృతేన్నువిద్వాన్సంధరోన్మామనిహితంగుహాసు యస్తద్వై
దసపితుః పితాసతీ. ౧౪॥

సనోబధ్ధర్మనితాసవిధాతాధామానివేదభువన నివిశ్వాన్యత్రదేవా
అమృతమానశ నాస్తృతీయోధావన్మజ్జేతయస్త ౧౫॥

పరిద్యాచాప్రుధివీయన్తి సద్యః పరిలోకాన్పరిడేశః సరిసువః ఋత
స్యతస్తుంవితతంనిచృత్యతదవశ్యత్తదభవస్వజాసు ౧౬॥

పరీత్యలోకాన్పరీత్యభూతానిపరీవ్యసర్వాః ప్రదిశోదిశశ్చ ప్రజాప
తిః ప్రథిమజా ఋతస్యాత్మనాన్తానముఖసంబభూవ ౧౭॥

సదసస్పతిమఘ్భతంప్రియమిత్రుస్యకామ్యం సనిమ్మధామయాసి
షం ౧౮॥

భాష్యం॥ వేనఇతి హిఇనః తత ఇతివదవిభాగః విద్వాన్సర్వభూ
తీతిపరశివః విశ్వభువనాని హావరడంగమాని అత్రహిశజ్జ్వామిదం చక్షః ఇ
నఇవ మిత్రవత్ పశ్యన్సాత్మాత్మాత్మకా ఆప్తే తిష్ఠతి యత్రకరణివే విశ్వ
మిడం పరిమృశ్యమానస్తావరజంగమాత్మకప్రపంచంపకనీడం ఏకాకికంబ్యం
ఏకాధిష్ఠానమిత్యర్థః భజతఇతిశేషః యస్మిన్నపిమితి యస్మిన్పాశివే ఇదం
సర్వం ర్విషయాభూతీనకలప్రపంచం సజ్జ ప్రళయే పటనంభవత్సృష్ట
త్వంభజతివిజైతి సృష్టౌ పటప్రసారణవత్ స్థూలావస్థాంస్రావోతి విభుః

సర్వమూర్తా మూర్తసంయోగి సః శివః ఏతేనశివస్యబ్రహ్మాణః సదామూర్తస్త్వప్రధానవాదోనిరస్తః ప్రజాసుచేతనాచేతన సముదాయేషు జీతః దీఘప్రసారితతంత్రువత్ ప్రోతఃతిర్యకప్రసారితతంత్రువచ్చవ్యావ్యవర్తత్యతిశేషః ఇతి తియోదశవాక్యభాష్యంస్యమాప్తః॥౧౩॥ ప్రతద్వోచేతి ప్రతత్ మోచే ఇతివదవిభాగః గాంసర్వతిశయిఫాలనోత్రం గంగాం వృషభంపాశుపతాస్త్రంవాధారయతీతిగంధర్వః శివః ముఖ్యార్థస్తు గాంవృషభంవాహనత్వేన ధారాయతీస్వీకరోతీతిగంధర్వః స్వర్గేషుపశువాగ్నీజాదృశ్యైత్యునిజూజలఇతిగోశాత్ అత గాదికీ ధాతయతి అంబర త్వేన ధారయతీతివాగంధర్వః దిగంబరఇతిశివసహస్రనామాఽశ్వాం తస్యప్రశిద్ధంనామా తత్ పరశివః అమృతంమోక్షాత్తకః మృత్యుంజయోహి నవిద్యతేమృతం యస్యాసా అమృతః ఏతేననారాయణాదీనాంమృత్యుగస్తత్వంసుచ్ఛతే అతఏవలోకే బ్రహ్మకల్ప విష్ణుకల్పప్రసిద్ధవు నావశబ్ధసముదాయవేదం గుహసు బుద్ధిహృదయాదిస్థానేషు నిహితం స్థితం బ్రహ్మణేతి శేషః ప్రమోచే ప్రోక్తవానిత్యర్థః తథాశ్వేతాశ్వతరే ప్రధానత్వైర్జ్ఞాపతిర్లుణేశస్సంసారమోక్షస్థితిబంధహేతుః సతత్త్వయోహ్యమృతఈశసంస్థాజ్ఞాస్సర్వజ్ఞోభువనస్యాస్సగోస్తా యఈశేలస్య జగతోనిత్యమేవనాన్యోహేతుగ్విద్యతే ఈశనాయ యోబ్రహ్మాణంవిదథాతిపూర్వంయోవైవేదాశ్చ ప్రహితోతితస్మైతగుహీదేవమాశ్చబుద్ధిప్రకాశగుం ముముక్షుత్వైశరణమహంప్రపద్యేతిస్పష్టముపదిష్టం అతోననారాయణస్యాతావకాశః త్రీణిపదానీతి గుహామహృదయభూమధ్యస్థానేషు త్రీణిపదాని జీవప్రకృతి పరమేశ్వరాధిష్ఠితస్థానానియః పురుషః వేద జానాతి శివయోగేన సః పితుః పితా కస్యాపి పుత్రోనభవతీత్యర్థః పునర్జన్మనాస్తీతిభావః సత్ భవతి పరమాత్మస్వరూపసయానిష్ఠతీతిభావః ౧౪॥

స సూర్యభుక్తి స శివః సః అస్తాకం బద్ధుః జనితా జనకః రుద్రసింహబన్ధుత్వేన సర్వేషాంరుద్రపవజనకఇత్యర్థః సపవ శ్రేయసాం విధాతా జనయతా గర్భపదకాయానుపి సర్వేషాం

జీవనోపాయంకరోతియస్తాత్తస్తాశ్చ ఏవపరమబంధురిత్యర్థః । యోమే
గర్భగతస్యాపివృత్తింకల్పితవాస్తివఇతిస్మృతేః । యత్రోదేవాఇతి । యత్ర
పరశివే । అమృతం । మోక్షం అనశనాః । ఆశనవస్తాః । అను
భూతవస్తాత్త్యర్థః ॥ తృతీయేధామని । సమాస్సారే । కైలాసేవా ॥
అభ్యేరయన్త । మహానందానుభవ ముచ్చరంతీత్యర్థః । స్వకృతకృత్యం
గాయన్తితిభావః ॥ ౧౫ ॥ * * * * *

౧౬ ॥ పరిద్యావాపృథివీతి । సర్వాన్లోకానామమాన్సికా మయాప్య
నుసంవరన్నిత్యుక్తరీత్యా ॥ ద్యావాపృథివీ । ఆకాశభూమీ । పరియన్తి
పరితస్సంవరన్తి ॥ పరితోకాత్ । లోకాత్ । స్వర్గాదిలోకాత్ ॥ స
ద్యః । తతాఽలవీవ । పరిపరియన్తితీత్యర్థః । యన్తితిక్రియాదస్యపరి
త్యుజనగ్గణసర్వత్రాన్వయః । పరిసువః । సువశ్యబ్ధితమహాకైలాసంచ
సంవరంతి ॥ * * * పరిత్యజాంకానితి । లోకాత్ । జనాత్ । మా
తాని । పంచ భూతాని । ప్రదిశోది శశ్వసర్వాః । దిగంతరాణి ।
తత్రస్థిపదార్థాశ్చపరిత్యజ్యాప్య । పరిత్యేతిత్రిరావృత్తిర్నిశ్చయార్థం ॥
ప)జానాం । పశ్యాత్తకజీవానాం । పశిః । ప)జాపశిః । పశుపశి
రిత్యర్థః । ఋతస్య । కర్తృణః ॥ ప్రథమజాః । ప్రథమంజనయితా ॥
సృష్టేః పూర్వం । తత్తతర్కపరిపాకంపశ్యత్ ॥ స్వయమేవ । ఆత్మనా
స్వేన । ఆత్మానం । జీవం । అభిసంబధూవ । ఉత్పాదినఃవాక్ । స్మ
ష్టకుసుల ధాన్యవత్సాత్తస్థిసితజీవావిభావంకరోతీతిభావః ॥ తత్ర
తర్కాదుకుల త్వేనతత్తచ్చరీరాణిదాస్య త్యతస్తస్యచైవమ్యాదికం
వాన్తితియావత్ ॥ ౧౭ ॥ * * * * *

సదనస్థితిమితి । సత్ । జీవః । అసత్ ॥ ప్రకృతిః । తయోః ప
లిం । ప)శుః ॥ ప)ధానక్షేత్రజ్ఞపరిష్టజేశస్సంసార మోక్షస్థితిబంధమే
తులితిశ్వేతాశ్వతరేధాశ్చాయావత్ ॥ అద్భుతం ॥ బ)ప్రవిష్టాదినామా
శ్చర్యక రోరులింగరూపం । ఇంద్రస్య । పరమైశ్వర్య యుక్త కుబేరస్య
ప్రియం । మిత్రం ॥ యద్వా । ఇంద్రస్య । పరమైశ్వర్య రూపలక్ష్మీ
యుక్తస్యవిష్టోః । బ్రయం । భర్తా ॥ పి)యనా ధర్మా వాంఛ
త్సనావకత్వేనగోప్రియః ॥ రమానాథశ్యాదిమబహుధాద్యశ్యతే ॥
శంకరశ్శూలపాణిశ్చ ఖట్వాంశ్విష్టువల్లభఇతిశివసహస్రనామావశ్యాం
విష్టువల్లభత్వంతస్య సుప్రసిద్ధం । కామితమయోగ్యం । కామ్యం ॥

చతుర్వర్ణఫలదాత్మత్వేన । సర్వకామ్యత్వం తస్మై సన్నిధం ॥ సని ॥ భ
జనీయముపాసనీయః ॥ వనసనసంభక్తా విధాతుః ॥ మేధామయం ॥
జ్ఞానప్రాప్తిర్యం ॥ సర్వజ్ఞత్వార్థః ॥ యస్సర్వజ్ఞస్స సర్వవిదితి శ్రుతేః ॥
ఆసీషం ॥ ప్రాప్తవాన్సీఠిశివజ్ఞానినస్సమాహర్తృజ్ఞాపక మద్రోయం ॥
సప్తదశాష్టాదశపాత్యభావ్యస్సమాప్తం ॥ ౫ ॥

శ్రీనివాసుపండితగురవేనమః

మూలం । పృ । అ । ఉద్దిప్యస్వ జాతవే దోపఘ్నక్ నిఋఋ
భింమమ । పశూగ్ శ్చ । మహ్యమావహా ॥ జీవనంచదశోదిశ । మా
నోహిగ్ంసీర్ణతచేదోగామ్యం పురుషంజగత్ । అభిభ్రవగ్నాగహి ॥
శ్రియామామపరిపాలయ । ఇతివధకాను వాకేవింశతినాక్యం ॥ ఏవం
జగజ్జన్మాదికారణనిరవయవపరి పూర్ణవశత్వ మాహర్తృమూపపాద్యః ।
పరశివసంబంధఘోరతనః ప్రార్థనాముపదిశతి ॥ ఉద్దిప్యత్తి ॥ జాతాని
చేతనాచేతనాని । తత్తుర్వాణిచ । వేత్తితి ॥ జాతవేదాః । తస్యసం
బుద్ధిః । మేజాతవేదః । సర్వజ్ఞపరశివజ్ఞత్వార్థః ॥ అగ్నిస్వ రూపపరశివ
ఇహివా ॥ రుదోవాసీషయదగ్నిస్తస్మై తేతమవాక్షేహరా న్యాగీవాన్యేతి
శ్రుత్యంతరే ॥ తథాహా) యమాదత్వాదు ఛాయధాపివవిరోధః ॥ మ
మ । మే । నిఋఋతిం । పాపం ॥ అపఘ్నన్మేవనాశయన్మేవ ॥ ఉ
ద్దిప్యస్వ । ప) కాశయస్య । మహ్యం ॥ పశూగ్ శ్చ । భవదారాధనో
పయుక్తగావః ॥ యజ్ఞాంగభూతపశూశ్చ । ఆవహా ॥ ఆనయ ॥ ది
శోదశ ॥ దశదిక్కు । జీవనంచ । జీవనసాధక మన్నం ॥ చకారాన్
స్త్రాదికంచేత్యర్థః ॥ ఆనయ అనయంతాద్ధాపయేత్వార్థః ॥ దిశోదశ । భ
క్త్యప్రవిశేష్యపూర్వపదకర్తృధారయః ॥ ప) భమా విభక్తేస్సప్రమీత్యేనచ
తామః ॥ ౧౩ ॥ మానోహిగ్ంసీరితి । మేజాతవేదః । మేసర్వజ్ఞ
పరశివ ॥ సః । అస్తాకం । స్వదారాధనార్థంత్యద్భక్తారాధనార్థఃచ ॥
గాం । గావః । అశ్వం ॥ అశ్వక్ ॥ పురుషం పుత్రాక్ ॥ భటా
భూమించ ॥ మానోహిగ్ంసీః ॥ ఆవధిః । దాపయే త్యర్థః ॥ జా
త్యైకవచనంసర్వత్ర ॥ మేఅగ్నే ॥ అగ్ని । స్వరూపమేపరశివ ॥ అ
భిభ్రత్ ॥ సర్వభ యంకరఘోర రూపమధారియక్ ॥ ఆగహి । ఆ
యాహి ॥ శాంతరూపతయామమసాత్మో తాగ్ంరోభవేదిత్యర్థః ॥ తా
ద్యశోభూత్వాకింకర్తవ్యమిత్యత్రాహః । శ్రియా ॥ శ్రీధాన్తివేదాగ్న

యోసంపదా । మాం । అపరిపాతయ । పరిపాతసంమాకరు ।
సంయోజయేత్సర్వః ॥ ఆగ్నేరపిపరశివాత్తకత్వేన రీపాదిసమర్పణకా
లేవినియోగదృశ్యేసి । నాస్తాకంక్షః ॥ ౨౦ ॥ ఏవంఘోరతనువి
ష్టపరమేశ్వరప్రార్థన ముక్త్యాఘోరతను విష్టపరమేశ్వరప్రార్థనం । త
ద్భక్తపుత్రకళత్త్ర పార్థవరచాహ ।

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

౧ మూలం ॥ తత్పురుషస్యవిద్వదసహస్రీక్షస్యమహాదేవస్యధీమహి ।
శన్నోరుదగ్రిః ప్రచోదయాత్ ॥ * * * * *
౨ తత్పురుషాయవిద్వదేవాయధీమహి తన్నోరుదగ్రిః ప్రచోదయాత్
౩ తత్పురుషాయవిద్వదేవ వక్రతుండాయధీమహి తన్నోరుదగ్రిః ప్రచోదయాత్
౪ తత్పురుషాయవిద్వదేవ చక్రతుండాయధీమహి తన్నోరుదగ్రిః ప్రచోదయాత్
౫ తత్పురుషాయవిద్వదేవ మహాసేనాయధీమహి తన్నోరుదగ్రిః ప్రచోదయాత్
౬ వేదాత్తకాయవిద్వదేవ హిరణ్యగర్భాయధీమహి తన్నోరుదగ్రిః ప్రచోదయాత్
౭ కాయాయవిద్వదేవ కన్యకుమారిధీమహి తన్నోరుదగ్రిః ప్రచోదయాత్
౮ నారాయణాయవిద్వదేవ వాసుదేవాయధీమహి తన్నోరుదగ్రిః ప్రచోదయాత్
భా ॥ పురుషస్యేతి । పురిదహరాకాశేతేతదితి । పుర్ణాద్వా
పురుషః । శంభురాకాశ మధ్యేశివవీకోధ్యైశ్చకంకరస్సర్వ మన్యపురి
త్యశ్శేషి ॥ అభర్వణశిఖాయాం ॥ పురుషోవైరుద) సప్త హోనమ ఇతి
శు)త్యంతరేదదహరోపాస్యత్వపురుష శబ్దవాచ్యత్వే శివస్యైవప్రతిపాద
నాదత)పురుషశబ్దవాచ్యశివభవ ॥ మహాదేవస్యబ్రహ్మసిద్ధుకాల రుద్రా
ధికస్యసహస్రక్షస్య ॥ అనంతక్షస్య ॥ పురుషస్య ॥ పురుషశబ్దవాచ్య
శివః ॥ కర్మణిషష్టివా ॥ విభక్తిపరిణామం వాకార్యం ॥ విద్వ । ఉపా
స్తవేధీమహి ధ్యాయేమసితేనఅంతరుపాసనం బహిరూపాసనంవప్రోక్షం
భవతి । అధకస్తాదుద్యతే మహాదేవో యస్తామశ్చార్చమాణువ ॥ స
ర్వాస్సావానురి త్యజ్యఅత్తజ్ఞాన యోగైశ్వర్య మహతి మీయతేతస్తాదు
ద్యతేమహాదేవఇత్య ధర్వశిరసి । మహాదేవపదస్యశివసర్వాధికత్వరూపే
ణినిరుక్తిరుపదేశాత్పురుషస్య ॥ పురుషస్వరూపస్య ॥ సహస్రీక్షస్య ।
మహాదేవస్య ॥ మహాదేవం । విద్వ ॥ ఉపాస్తవేధీమహి । ధీమహి । ధ్యాయేమ
ఇతివాచిన్యయకార్యః ॥ స ॥ తత్ ॥ ధ్యానం ॥ రుద్రః ॥ ప్ర

చోదయత్ | ఆవిష్కృతయాగం పూరింకుర్వాదిత్యర్థః | ఆత్రేవ హదేవస్య బ్ర
 హ్మవిష్ణోదిసర్వదేవతాతిశయత్వద్వ్యోతనార్థం | ఇథమం తన్నమసా హరముక్త్యా
 పునర్తంత్రాంతరేకాహా || లోకరాజ్ఞోతధాదృశ్యతే | తత్పురుషాయేతి
 సచాసౌ పురుషః || ౧ || తత్పురుషః | దహరాకాశమధ్యోపాస్యమాన పరశి
 వః | తస్మై తత్పురుషాయ | మహాజేవాయ || మహాదేవమితి విభక్తిః పరి
 కామః | సర్వత్రకార్యః | విద్మహే || ఉపాస్తమహే | ధీమహి | ధ్యా
 యేమ || శిష్టంస్పష్టం పూర్వవత్ | ఇతిరుద్రగ్రాయతి వాక్యం | ఏవం శి
 వస్య | ఆనన్యదేవతాసామ్యముక్త్యా | తత్పుత్రాదిపార్థనామాహ ||
 ౩ || చక్రతుండాయేతి | వక్రం కుటిలం | తుండం | నాసికం యస్య సఃతథోక్తః ||
 తత్పురుషాయ | తత్తుల్య పురుషాయ | తద్భక్తవిషయే || ఏవమేవ
 యోజ్యం యదాలోకే రాజాత్వ మసీత్యత్ర మంత్రీ శోరాజ | తు
 ల్యత్వం స్వీక్రియతే తద్వదిహపి యోజ్యం వక్రతుండాయ వక్రనాసికం
 విఘ్నే శ్వరం విద్మహే | ఉపాస్తమహే | ధీమహి || ధ్యా యేమ || అం
 తరుపాస్తమేత్యర్థః || ౪ || చక్రతుండాయ | చక్రవత్ || తుండం |
 వదనం యస్యాసౌ | చక్రతుండః | తస్మై తథోక్తాయ | శివతుల్యనందీ
 శ్వరం || విద్మహే | ధీమహి || ౫ || తత్పురుషాయేతి | శివతుల్యమహః
 సేనం | కుమారమిత్యర్థః | శిష్టంస్పష్టం || ౬ || తత్పురుషాయేతి | తచ్చ
 బ్రహ్మ పూర్వపరామర్శకత్వా | తత్పురుషాయ | కుమారకల్యాయ |
 సువణకపతాయ | సువర్ణవత్ప్రతరూప పతాయేత్యర్థః | | శిష్టంస్ప
 ష్టం | ౭ || వేదాత్మనాయేతి | వేదాః | ఆత్మా | స్వరూపం యస్యా
 సౌ | తథోక్తః | యద్వా | వేదాః ఆత్మ నిబద్ధాయస్యాసౌ | తథో
 క్తః | ఉభయధాపినర్వ వేదపారంగత ఇతిభావః | హిరణ్యగర్భే
 యస్యాసౌ | తథోక్తః | హిరణ్యరూప గర్భో యస్యా సావితివా |
 హిరణ్యగర్భః | తస్మై || ౮ || అన్యత్స్పష్టం | కార్యయనాయేతి ||
 గోత్రతః కార్యయన్యై | ఉత | కనదీప్తావితిధాతుః || దీప్తిమత్యై ఇతి
 వా | కుమారి | కుమారై | ఆత్రేలింగ వ్యత్యయవచ నవ్యత్యయా
 భాస్తసౌ | శిష్టంస్పష్టం | దుర్గా గాయత్రీ సమాఖ్యేయంతుక్ | నా
 రాయణాయేతి || స్పష్టార్థః | నారాయణస్య శివపత్నీత్వే నాత్ర నా
 రాయణ గాయత్రీం పురుషశబ్దోనోపదిష్టః | కార్యయనిశక్త్యం శ
 త్వేన అవ్యవహితతత్త్వాహ చర్యముక్తం | రుద్రగ్రాయత్రీం | మహా

దేశభేదానిరుషశబ్దశ్చ స్వప్నముపదిష్టత్వాచ్చి వస్యవిష్టవల్ల భక్త్యనుచ్య
 లే ॥ తథా ॥ దేశశంకర సంహితాయాంధగవతా వ్యాసేనస్వప్నము
 పదిష్టం ॥ యథా ॥ శివస్యశక్తి ర్విని యోగకాలేచ తుర్నిధా భూచ్చివ
 సశ్చ) ॥ చాతే ॥ భోగభవానిపురుషేషువిష్టః ॥ శ్రోథేచకాశీసమరేచ
 దుర్గేతి ॥ ప్రకృతిస్తవ్యపుమాంక రుద్రస్త్వయినిద్విర్య మాహితం ॥ త్వ
 న్నాభిపంకజాజ్ఞాతః ॥ పంచాక్రమః పితా మహాశక్తి ॥ శైవపు రాణేత
 ధాష్టభైరవస్తుతౌ ॥ శివకేశవ సంఘాసం కలయేకాస్తభైరవమితి శివరమా
 స్వభిందాదిపుష్పప్రముప దిష్టత్వాన్నారా యణస్యకవపత్తి త్వే ॥ నశం
 కావకాశః ॥ ॥ ॥

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

మూలం ॥ ప్ర ॥ అ ॥ సహస్ర) పరమాదేవీ శతమూలాశతం
 కురా ॥ సర్వగం హరతుమేషా పందూర్వాదుస్స వృష్టనాశనీ ॥ ౨౭ ॥
 అశ్వక్రాంతేరథక్రాంతేవిష్టక్రాంతేవసుంధరా ॥ శిరసాధారిణాదేవిరక్ష
 స్వమాంపదేదేడిధ్యుతానివరాహేణకృష్టేన శతదాహనా ॥ ౨౮ ॥
 భూమిర్దేవ్యుగణేలోక ధారిణి ॥ యుక్తికే హనమేషాపయన్తయా దు
 ష్కృత లక్ష్మణం ॥ త్వయాహలేన పాపేన ॥ గచ్ఛామి పరమాంగతిం
 యుక్తికేదేవీమేపుష్టింత్వయిసర్వంప్రకృతీతం ॥ గంధద్వారాంధుర ధర్మాం
 నిష్కపుష్టాంకరీషిణీం ॥ ఈశ్వరీగంసర్వభూతానాంతర్వామి హివాహ్వా
 యశ్శ్రీయమ్ ॥ ౩౦ ॥

భాష్యం ॥ శివయోగాభ్యాసకానామింద్రియజ యసాధనత్వాత్సన్ని
 నకాలేశిరసిధారణీయత్వాచ్చప్రథమగదూర్వాస్తోత్రమారభ్యతే ॥ సహ
 స్ర) పరమేతి ॥ సహస్రపరమా ॥ సహస్రపర్వకా ॥ దేవీ ॥ దీప్యమా
 నా ॥ శతమూలా ॥ శతాంకురా ॥ దూర్వా ॥ శతపర్వకామే ను
 మ! దుస్సవృష్టనాశనీ ॥ దుస్సవృష్టాన్నాశయతీతితథోక్తా ॥ భూత్వా
 సర్వగం ॥ సర్వం ॥ పాపం ॥ దుష్కృతం ॥ హరతు ॥ నాశయన్తి
 త్యర్థః ॥ ౨౭ ॥ అశ్వక్రాంతేతి ॥ స్నానాదామృద్రహణమంత్రమిదం
 అశ్వక్రాంతే ॥ అశ్వసద ములక్షణం ॥ అశ్వాది సర్వజంతువ్యాప్తే ॥
 రథక్రాంతే ॥ ఇదములక్షణం ॥ రథాదిసర్వాచేతనవ్యాప్తే ॥ సర్వా
 భిష్టాసభూతేత్యర్థః ॥ విష్టక్రాంతే ॥ విష్టాదిసర్వదేవ తాత్రాంతే ॥
 వసుంధనం ॥ భారయతీతివసుంధరా ॥ వసుంధరామితివిధిక్త పరిణామః

త్వాం ॥ శిరసా ॥ మూర్ధ్నా ॥ ధారయిష్యామి ॥ మాం , పదేన
 చే ॥ సర్వదా ॥ రక్షస్వ ॥ పాహి ॥ ఉద్ధృతానీతి ॥ కృష్ణేన ॥ కృ
 ష్ణరూపేణ ॥ వరాహేణ ॥ తదవతార భూతవిష్ణునా శతబాహునా ॥
 బహుపయ తేన ॥ ఉద్ధృతానీ ॥ ఉద్ధ్వంగ మితానీశ్వర్యః ॥ ౨౮ ॥
 భూమిర్దేవరితి మృద్ధారణమం తమిదం ॥ భవత్యస్త్రిన్స ర్యేపదాద్ధాఇతి
 కూమిః ॥ సర్వకామవోగ్ధృత్వాద్దేనుః ॥ నిశ్చలతయావిశ్వంధరతీతధర
 జీః ॥ లోకధానిణీ ॥ లోకాకా ॥ స్వర్గాదీక జనాన్వధారయతీతిలో
 కధానిణీ ॥ సర్వత)విలక్తి పరిణామఃకార్యః ॥ హేమృత్తికే ॥ ఏతాదృ
 గ్వీశేషణవిశిష్టమృత్తికే ॥ మే ॥ మమ ॥ పాపం ॥ జన్మాంతరకృతం
 మయా ॥ దుష్కృతం ॥ ఇహజన్మని కృతంపాపకర్తవ ॥ హన ॥
 నాశయ ॥ త్వయా ॥ హతేన ॥ పాపేన ॥ దుష్కృతేన ॥ పా
 పాభావేనేతిర్థః ॥ పరమాం ॥ గతింమహావైభవాశ్రయ ప్రణ్యగతిం
 మహాకైలాసప్రాప్తింవా ॥ గచ్ఛామి ॥ ప్రాప్నువామి ॥ హేమృత్తికే
 త్వయి ॥ సర్వం ॥ ప్రప్తిపాదనవర్గం ॥ ప్రితం ॥ స్థితం ॥ యతః ॥ అతో
 మేప్రుష్టీ ॥ శరీరబలం ॥ దేహి ॥ ౨౯ ॥ గన్ధద్వారామితి ॥ గన్ధోద్వా
 రంయస్యాస్సాగంధద్వారా ॥ గంధలక్షణాయద్గ ధవత్ప్రభివీనియా
 మాన్సైర్వర్ణాయతే భాః ॥ భురాధర్వాం ॥ పాపైర్దుర్గదామిత్యర్థః
 నిర్మలమాం ॥ అవినశ్వరబలాం ॥ కిరీమాణ్యస్యాంసంతిత కిరీషిణీతాం ॥
 కిరీషిణీం ॥ గోమయాదియుక్తామిత్యరః ॥ సర్వ భూతానాం ॥ ఈశ్వర
 గం ॥ స్వజీవపోషణధర్మవ త్వాచ్చేష్టామిత్యర్థం ॥ త్వాం ॥ ఇహ ॥
 అస్మి నారాలే ॥ ఉపహ్వయే ॥ సమిపేణహ్వయామి ॥ మేశ్రియం ॥ సం
 పత్తిం ॥ అవహ ॥ ఇతిశేషః ॥ ౩౦ ॥

శ్రీశివాయనమిదికగురవేనమః

మూలం ॥ ౩౧ ॥ ౩ ॥ హిరణ్యశ్శృంగంకరుణం ప్రసన్నే ॥
 తీర్థ మేదేహియాచితః ॥ యన్త యాభుక్త మసాధూనాం పాపేభ్యశ్చ
 ప్రతిగ్రహః ॥ యన్తేమ ససావాచా కర్తృణా దుష్కృతంకృతం ॥ తన్న
 భద్రద్రోహణోబృహస్పతిస్సవిత్ ॥ చపునస్తుపునఃపునః ॥ ౩౧ ॥ సుమిత్రా
 నకరీషధయస్సస్తుదుర్నిత్రాస్తస్తై భూయా సుర్యేస్తాకద్వష్టి ॥ యం
 చవయంద్విప్తః ॥ ౩౨ ॥ సమోగ్మయేపునఃతేనమగ్నప్రాయస మోవరు
 పోనునమోవాదుత్యైనమోద్భవ్యః ॥ ౩౩ ॥ యదపాకూరం ॥ యద

మధ్యంయదశాంతంతదవగచ్ఛతాత్ అత్యాశనాదతీపానాద్యచ్ఛడఃగా
త్ప్రతిగ్రహాత్ తస్యేవమనూరాజాపాణినాహ్యవమర్తయ ౩౪॥

సోహమపాపోవిరజోనిర్ముక్తోముక్తకిల్బిషః నాకస్యపుష్టమారుహ్య
గచ్ఛేద్భ్రంష్టాసలోకతాం ౩౫॥

ఇమం మేగం గేయము నేసరస్వతీమతుద్రిస్తోమగీగుం సచతాపదుష్టి
యా అసిర్నియామరుద్వృధేవితస్తయార్జికియేశుణుహ్యసుహోమయా ౩౬

ఇతిప్రథమానువాకపట్రింశద్వాక్యం భాష్యం మృద్ధారణగంధా
దిలేపనవినియక్తోయంమంత్రః అచే తనదూర్వాదీనాంపాపనిరాసకపూర్వ
క త్వేనపురుషార్థప్రదసామధ్యభావాలి-మధ్యమిద్ధముక్తంమితచేత్ అష్ట
మూర్తేశివస్య భూరప్యేకమూర్తిత్వాత్ దూర్వాదీనాంభూరూపత్వాత్
శరీరస్తుతిసిందాదికంశరీరిణ ఏవపవేతనియమాచ్ఛ తథ్యుత్యా శివపవతుష్ట్య
తత్ఫలంస ఏవదాస్యశ్శతోనవిరోధః హిరణ్యమ్రంగమితి లింగధారణవిశిష్ట
వరుణప్రార్థనామంత్రీయః హిరణ్యంహిరణ్యాత్మలింగం శృంగే శిరసి
యస్యతథోక్తః హిరణ్యాయనమః హిరణ్యలింగాయనమః నమోహిరణ్య
బాహవే హిరణ్యరూపాయే త్యాదిమశివస్యహిరణ్యయత్వం హిరణ్యశబ్ద
వాచ్యత్వంస్పష్టమవదిష్టం తం వరుణంప్రపద్యే నమనరూరోమీత్యర్థః శివభా
క్తశ్శివస్సాక్షాదితిక్రైంకర్యభావతః భక్తింకుర్వాత్సదాకాలంకాయేనమన
సాగిరేతి శివాగమోక్తరీత్యా శివభక్తంవరుణంశివభావనయవేదపురుషోపి
సన్మానితవాక్ కిముతాన్యేషాంశివభక్తసన్మానేతిభావః తీర్థం పాదతీర్థం
జలంవా మే మమ దేవా ఇతియాచితోవేదపురుష ఇత్యర్థః శ్లో॥ హిర
ణ్యలింగమాఖ్యాతంవిశ్వరూపంమహేశ్వరం శృంగేశిరసితల్లింగంఘృతం
వరుణమవ్యయంప్రపద్యేమనసావాచా శివభక్తంసనాతనం తీర్థందేహీతివ
చసా ప్రాగ్గీతంవేదపూర్వుషోఇతిభగవతాబాదరాయణేన వైవపురాణేపత
న్మంత్రముపబృంహీతం అత్రనశంకా-వశాతః శ్రీకరభాష్యేసర్వత్రప్రసన్ధో
పదేశాధికరణే సగ్వదేవతానాంలింగధారణవిధాయకపవమానస్సవజ్జన
భాదంకణే భిరిత్యాది శ్రుతిభిస్తదవబ్ధిత్వాస్తే సహజమమథారాధాంతితం
అత్రభృగువల్యాంకించదుక్తంమయా అత్యంతవిశేషాంతర్నిహితం ఇంద్రా

దిసర్వదేవానాంతింగధాతణమస్తీతిభావః యవ్యయేతమయా అసాధూ
 నాం అసాచుభ్యః పాపేభ్యః చుప్తాత్త్యభ్యః విభక్తివ్యత్యయశ్చాందసః
 ప్రతిగ్రహః గృహీతం యత్ పదార్థం భుక్తం మే మమ కర్మణామనపా
 వాచా త్రికరణేభ్యః యద్ధమ్కృతంకృతంసః తత్సర్వం ఇందతీతిఇంద్రః
 పరమైశ్వర్యయుక్తః ఇతిపరమేశ్వర్యేవృణోతివరానముల్లోక ఇతివరుణఃవృ
 జీవరణే బృహతాం దేవానాంవేదమంతాణాంవాపతిః బృహస్పతిః సువ
 తిసుప్తంశీరయతీతిసమితా మూశ్రీరణే ఏతే పునః పునః సుత్వదా పునం
 త్తు పావనంకుర్యుఃశ్యధః ౩౧॥ సుమిత్రాఇతిసః అస్తాకం ఆపః జలాని
 ఓషధయఃఫలపాకాంతాః పృథ్వాః సుమిత్రాస్సుప్త మిత్రతమాస్సుప్త కి
 చ యః పురుషః అస్తాకం సః ద్వేష్టియంచ నియందిత్యః తస్మైపురుషా
 య దుర్జితాః శత్రుకరారి భూయాసుః భవేయః తీర్థాభిషంతుణమంత్రో
 యం ౩౨॥ నమోగ్నయఇతి అప్పుమితే జలాంతర్వర్తి నే అగ్నయే బడ
 బానలాయనమః ఇన్ద్రాయనమః వరుణాయనమః వారుణ్యైనమః ఆద్యభ్యః
 జలాంతర్వర్తిదేవతానమసాగరమంత్రోయం వరుణస్వపత్ని వారుణీ అగ
 తి కుటిలం ఊర్ధ్వం వాగచ్ఛతీత్యగ్నిః ఇతిప్రథమానువాకద్వాత్రింశద్వా
 క్యభాష్యం యదపామితి అపాం జలానాం క్రూరం అసహిష్ణుత్వం అమే
 థ్యం అశుచిత్వం అశాంతం అతిశైత్యమిత్యధః యదస్తి తత్ అపగచ్ఛతాత్
 వరుణప్రసాదేనతాదృశదోషశాంతిర్భూయాదిత్యధః అత్యాశనానదమితా
 శోరాత్ అతీపానాత్ అపరిమితజలపానాత్ జాత్యంత్రరాన్నజలగ్రహ
 ణాద్వా ఉగ్రాత్ వోషవిశిష్టాత్ ప్రతిగ్రహాత్ గృహీతద్రవ్యాత్ యదని
 స్తంజాయతే మేమమ తత్ దోషమనిష్టంవా రాజా జలదానేనరాజవ
 శ్రుజాపరిపాలకోవరుణః పాణినాం హస్తేనఅవమ్మతు మార్జయతు నాశ
 యతీత్యధః స్నానకాలేజలగతదోషనిరాసాగ్ధోయంమంత్రః ౩౩॥ సాహ
 మపావఇతి విరజపానిస్త్యుక్తః విరజోస్స్యుక్తః రజోగుణవిష్టమనపానిస్త్యుక్త ఇ
 త్యధః ముక్తికిల్బిషాయస్యాసోహంముక్తికిల్బిషః రజోగుణత్యాగేనకిల్బి
 షత్యాగస్సంభవతీతిభావః యతోహంపుభయధగ్నవిశిష్టః అతః అపాపః
 శుద్ధంతః కరణవానిత్యధః తాదృశోహంనాకప్రశ్నశ్చపుష్టం

ఉద్ధృతభాగం || ఆరుహ్నః | అతిక్రమ్యేత్యర్థః || సచాసనలోకశ్చనలోకః || తస్యభావః | సలోకతా ! బ్రహ్మణస్సలోకతా బ్రహ్మసలోకతా తాం | తథోక్తాంబ్రహ్మసాలోక్యమిత్యర్థః || బ్రహ్మశబ్దస్య పరశివపర్యాయవాచకత్వాచ్చివసాలోక్యమితియావత్ || గచ్ఛేత్ || గచ్ఛేయం పురుషవ్యత్యయశ్శాన్దసః || ఇమామంత్రే || సానకాలే జలసేవనవినియక్తా || ఇమంమేషతి మే | మమ | ఇమంజలంప)తి || హేగంగే | హేయ మునే | హేసరస్వతి || హేశుతుద్రిః పుష్కరస్య సర్వాసహ | హేమరుద్వృధే | అశక్తియాసహ | హేఅజిఃకీయే | వికస్తయా | సుషోమయాచసహ | సవతా | అసచత | ఇతిభవతి | ఆగచ్ఛత | శ్రుణుహ్యనుషోమ యేత్యత్ర ఆజ్ఞే | సవలేత్యత్ర అన్వయః | ఏవంయాయమాగత్య | స్తోమగ్ం | స్తోత్రం | శ్రుణుహి ! శ్రుణులేత్యర్థః || ౩౬

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

మూలం || ప) || అ || ఋతంచసత్యంచాభిధ్ధాత్త ససోధ్యజాయతతతోరాత్రిరజాయత | తతస్సముదోఅర్జవః | సముద్రాదహవాదధినంవత్సరోజానుత || ౩౭ || ఆహారాతా)ణివిదధ ద్విశ్వస్యమితోవశీ | సూర్యావంద)మసౌధాతా యధాసూర్యమకల్పయత్ దివంచప్యధి ఏంచాంతరిక్షమధోసువః || ౩౮ || యత్ప్రేధివ్యాంరజస్స్వమాన్తరిక్షే విరోధసీ | ఇమాగ్ంస్త దాపోవరుణః పునాత్స్వఘమర్క్షణః || ౩౯ || శిషవభూతస్యథ వ్యేభువనస్యగోష్టా | ఏష పుణ్యకృతాన్లోకానేషమృతోర్మిరన్త్యయం || ద్యావాప్యధివీహిరన్త్యయగ్ంసగ్ంశిత్రం | సువః || సునస్సువసగ్ంశితాధి || ౪౦ || ఆర్ద్రంజ్వలతిజ్యోతిరహమస్తి || యోహమస్తి బ్రహ్మహమస్తి || అనామేవాహంమాంజుసోమిస్వాహ || ౪౧ || ఆతార్యకార్యవక్తేర్లస్తేనోబూ)ణహఃగురుతల్పగః | పరుణోపాపమఘమర్షణస్తస్తాత్పాప్త్రముచ్యతే || ౪౨ || రజోభూమిస్తస్వ మాంరోదయస్వ ప్రవదన్తిధీరాః | పునస్తురువయః | పునస్తువనవః | పునాతువరుణః పునాత్స్వఘమక్షణః || ౪౩ ||

భాష్యం || అన్తజ్జలేనిమగ్నేనజప్యమఘమక్షణ సూక్తమాహ ఋతంచేత్యాదినా || అభిధ్ధాత్ | ఉత్పన్నాత్ | తపసః | ఈశ్వరసంకల్పాత్ | ఋతం | ఋగతే | ఋచ్చతిగచ్ఛతివికారమితి | ఋతమ

చేతనం ప్రధానముచ్యతే || సత్యం | స్వరూపాన్యధాభావశూన్యచేత
 నవిద్యః | సృష్ట్యస్తుభి కాలేపరమేశ్వరచిక్కిర్నావశాత్ప్రధమం) కృతేపురుషా
 వుత్పన్నా వితేభావః | అధ్యజ్ఞాయత | ఉత్పన్నం || తతఃకతి | తతః |
 ప్రధానస్యజ్ఞానమేతుత్వాదా)తి)శబ్దోపలక్షిత మహదాదివర్గస్సంఘా
 తేతిత్యర్థః | తతః | అనంతరం || సముద్రః || వేలాపరి వీప్రితః | అర్జవః మహా
 దధిస్సమజాయత | ఏతేజలరాశివాచ్యభూతవర్గస్సంఘాదాయతేతి సూచ్య
 తే | అర్జవశబ్దేనభూతవికారబ)హ్మండంబసూచ్యతే | సముద్రాక్షితి తత
 ఊర్ధ్వం || సముద్రా) దర్శనాత్ | పంచమాతానాంతద్వికారబ్రహ్మాండా
 నాంచ | అధిసంవత్సరః || అధిపతిశ్చతుర్ముఖః || అచాయత || బభూవ
 ప్రజాపతీస్సంవత్సరోమహాన్తర్జిత్రుత్వంతరేనంవత్సరశబ్దవాచ్యత్వంచతుర్ము
 ఖస్య || ౩౨ || అహోరాత్రా)క్షితి | మిషతః || లబ్ధసత్తాకస్య | వి
 స్వస్యజగతః || వశీ | నియంతా | ధాతా | చతుర్ముఖః || అహోరాత్రా
 తేవిధదస్సృజన్ సృజన్ | హోతాశత్రుప్రత్యయః | తద్విధానాయ | య
 ధాపూర్వం || పూర్వకల్పవత్ | సూర్యాచంద్రామసౌ | దివంశ పృథివీ
 చాంతరిక్షం | ఆధః | అనంతరం | సువః || సువశ్యబ్దోపలక్షితచతుర్గత
 లోకాంశ్చ | ఆకల్పయత్ || కల్పితవాక్ || ౩౩ || యత్పృథివ్యామితి |
 పృథివ్యాం | భూమ్యాం | అన్తరిక్షేచరోదసి | రోదస్యోరిత్యర్థః ||
 నప్రమీద్వివచనస్యసుపాం సులుగితి | ఇహలోకే || పరిలోకేచ ||
 యత్స్వం || ఆత్మీయం | ఇమాగ్ం | ఇమాగ్ంసాపాని | వర్తంతే || తతీ
 పాశం | ఇమాగ్ంమిత్యుత్పత్తిభిప్రాయేణబహువచనం || ఆశః || జలానీ ||
 అఘమర్షణః || సర్వజనపాపాపనోదకః || వరుణః || జలాధిష్ఠానదేవతాచ |
 పునాతు | పాపాపనోదనం కుర్మరిత్యర్థః || ౩౪ || ఏషభూతస్యేతి ||
 ఏషః | వరుణః | భూతస్య | భూతకాలీనస్య || భవిష్యతశ్చ || భ
 విష్యతాంలికస్య || భువనస్య || జగతః || గోష్ఠా || జలాధిష్ఠాతృతయా
 రక్షకః | చేతనాచేతనప్రపంచస్యజలందత్వారక్షతీత్యర్థః || భవేత్త్యత)
 భవ్యస్యఇతివిభక్తి) పరిపాఠః | పుణ్యకృతాన్లోకాన్ | పుణ్యజనాన్ |
 ప్రతివషః | వరుణః || రక్షకఇత్యర్థః || ఏషః || వరుణః || మృతోః ||
 హిరణ్మయం | తత్స్వరూపజీవం || రక్షతీత్యర్థః || త్వావాపృథివ్యో
 సంత్రితం | స్థితంహిరణ్మయగ్ం || హిరణ్మయస్వరూపం | సువః ||
 స్వర్గలోకం || గోష్ఠా || భూలోకే || భూమయా స్వర్గలోక

స్సంకీర్తిలో కే ప్రసిద్ధం ॥ మేరుమండరాదయశ్శిఖావః ॥ సనశ్శి మే పర
 మేశ్వర ॥ సత్త్వం ॥ సః ॥ ఆప్తాకం ॥ సువస్సగ్ం ॥ సువః ॥ స్వర్గలో
 కః ॥ కైలాసంవా ॥ సగ్ం ॥ సమ్యక్ ॥ శిశాధి ॥ బహుళం ఛంధసీతి
 స్తుః ॥ శాధి ॥ శాసం ॥ జ్ఞాపనం ॥ ప్రదర్శన మిలియావత్ ॥ దర్శ
 యేత్యర్థః ॥ శివభక్త శ్శీనోభవేదితస్సత్త్వాగమరీత్యాభక్తమాహత్త్యజ్ఞాప
 నమంత్రమిదం ॥ ౪౦ ॥ ఆర్ద్రంజ్వలతీతి ॥ ఆర్ద్రంజ్వలతి యాపోజ్యోతి
 యాపేహూదయపుండరీకేజ్వలతి ॥ తజ్జ్యోతిరహమస్తి ॥ జ్యోతి ర్జ్వలతి
 బ్రహ్మాండేనర్వత్రసాధనాంతర నిరపేక్షతయాస్వయంప)కాశమానంయజ్యో
 తిస్సస్వయాపబిష్టప్రకాశతే ॥ తద్బ్రహ్మహ మస్మీత్యర్థః ॥ యోహమ
 స్తి యః ॥ శరీరేంద్రియమనః ప్రాణవిద్యుద్విలక్షణస్వ రూపం ॥ అహమస్తి
 సోహం ॥ బ్రహ్మస్తి ॥ యథానద్యస్స్యందమానాస్సముదే)తి బ్రహ్మవేద
 బ్రహ్మవేదవత్తత్త్వాదిబహుశ్రుతిసిద్ధస్వా భావికజీవత్వనివృత్తి పూర్వకపు
 నరావృత్తిరసీతశివత్వంప్రాప్తవానస్మీత్యర్థః ॥ అహం ॥ శివభక్తిధ్యాన
 యోగపూర్వకోపా సకోహం ॥ అహమేవ ॥ జీవసాక్షి తయాభాస
 మానశివీవ ॥ అస్తి ॥ మూర్తి మమత్వాభిమానం ॥ జాహూమి ॥ అ
 గ్నిస్వరూపేత్వయి ॥ హూమ్యామి ॥ నాశయామీత్యర్థః ॥ ఏలేనజీవబ్ర
 హ్మణోర్దైవతాదైవతాత్మకమశమేవ ముముక్షూణాం(గా)హ్యమితివేద
 పునఃపేదరాధాంతతంభవతి ॥ బ్రహ్మవిదస్సాన్వనుభూతి ప్రదర్శకమంత్ర
 మిదం ॥ ౪౧ ॥ ఆకార్యకార్యవకీర్ణీతి ॥ ఆకార్యకాది ॥ అగమ్యగ
 మనం ॥ అభక్త్యభక్షణం ॥ అవకీర్ణ ॥ అవకీర్ణమిత్యర్థః ॥ సహదర్శా
 దత)ధర్మమాత్ర)బోధకం ॥ వ్రతభ్రష్టత్వం సేనః ॥ స్వర్గసేయం ॥ బూ)
 ణహః ॥ బూ)ణహత్యా ॥ గురుతల్పగః ॥ పాపంఏతాదృక్పాపం ॥ పాపస
 ముదాయమిత్యర్థద్యోతనార్థమేకవచనం ॥ అఘఃపాపంఅర్హణినాశాయతీతి
 అఘమర్షణః ॥ యతోవరుణః ॥ అఘమర్షణః ॥ తప్తాతే ॥ నిద్రేతో ॥ పా
 పాత్ ॥ ప్రముచ్యతేజనగ్నిశేషః ॥ ఏతిదమవాకముచ్చరన్ యస్తుస్మానం
 కరోతిత్స్యసర్వపాపానివరుణోనాశయతీతిభావః ॥ ౪౨ ॥ రజోఘా
 మిరితి ॥ రజోఘామిస్తు ॥ కర్తృఘామిరియంతు ॥ అమాం ॥ అఘమర్ష
 ణస్మానుః ॥ మత్రోన్యం ॥ రోదయస్వ రోదయతు ॥ ఏవంధీ రాః ॥
 విచ్ఛాంసః ॥ ప్రపదన్తి ॥ ఋషయః ॥ దూర్వాసాగస్త్యోమను దధీచివా
 మదేవాదయః ॥ మాంపుశన్తు ॥ పవిత్రంకుర్వన్తు ॥ వసవః ॥ వసుగణాః

పునస్తు | అఘమవణః పరుణః | పునాత్ | రక్షతు | ఆదరాద్విరుక్తిః || ౪౩

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

మూలం || ప్ర || అ || ఆక్రాన్తముద్రః | ప్రథమేవి ధర్మజనయ
 ద్రుజాభువనస్యరాజావృషాశ్చైతే అధిసానోఅవ్యేభృహత్సోమో
 వావృధేనువానః || ౪౪ || జాతవేదసేనుసవామసోమరా
 తియతోనిజహతివేదః | సనఃపర్వదతిదుర్గాణివిశ్వానా వేవసిన్ధుం
 దురితాత్యగ్నిః || ౪౫ || తామగ్ని వర్ణాం తపసా జ్వల
 న్తీంవ్రోచసంకర్తృభలేషుజుష్టాం | ఊర్ధ్వాంజేవంశరణమహంశ్రీప
 ద్యే || సుతరసినుతరసేనమః || ౪౬ || ఆగ్నేత్వంపారయానవ్యా
 ఆస్తాస్యస్తిభిరనిదుర్గాణివిశ్వా || పూశ్చృధివీబహులానడోర్వీ |
 భవాతోకాయతనయాయశంయోః || ౪౭ || విశ్వాని నోదుర్గహ
 జాతవేదసిన్ధుంననావాదురితాదిపర్వతగ్నేఅత్రివన్తససాగృణానో
 స్తాకంధూత్వవితాతనూవాం || ౪౮ || పృతనాజితగ్ం సహ
 మానముగ్రమగ్నిగ్హవేమ పరమాత్మధస్తాత్ | సనఃపర్వదతిదు
 ర్గాణివిశ్వాత్సామదేవోని దురితాత్యగ్నిః || ౪౯ || ప్రత్యో పీకమీ
 ష్యోఅధ్వరేషుసనాచ్చ హూతానవ్యశ్చసత్వి | స్వాంచాగ్నేతమ
 వంపిప్రియస్వాస్త్యభ్యంవసౌభగ మాయజస్వ || ౫౦ || ఇతినారా
 యణోపనిషదిపథమానువాకస్సమాప్తః || * ||

భాష్యం || ఆక్రాన్తముద్రః | సమ్యక్సవతితత్పద్యతేజగదస్తాది
 తినముద్రః || జగతాగ్రరణ మిత్యర్థః | ప్రజాః | జనయన్ | ఉత్పా
 దయన్ || భువనస్యరాజా | చరాచరనియన్తా | ఈశ్వరస్సర్వభూతానా
 మితిశ్రుతేః | ఆక్రాన్తః | ఆక్రాన్తవాన్ | వ్యాపక ఇత్యర్థః || ౫౧ || మే
 ణ్విప్రత్యయే | మోనోధాతోపరితినత్వేయాపం | వృషా | బ్రహ్మవి
 స్త్వేదితిక్తానాం | కామానివర్షసీతివృషా | వృష్సేవసేతిధాతుః || ౫౨ ||
 వగీతాభారతాదిషు రామకృష్ణాదీనాం వరప్రదానత్వం బహుధా ప్ర
 పంచితం | గ్రంథవిస్తరభయన్నలిఖితం | సువాసః | పురుషార్థప్ర
 దాతా | ఇన్ద్రః | పరమైశ్వర్యశాలీ | బృహత్ | బ్రహ్మవిష్ణ్వశ్చ
 భృగోః || సోమః | ఉమయాన హితస్సోమః || పరాశక్తియుక్తః ||
 విధర్మన్ | పారీకృతధర్మశాస్త్రేఅధిసానో || సానువదుష్ట సన్ధానే |

బ్రహ్మవిష్ణులోకోర్థ వృథాగన్ధితేత్సర్థః ॥ ఆధారభూమిధ్య ప్రదేశాదూర్థ
 ద్వదేస్థితేవేవాస్యాత్ ॥ అవ్యయే ॥ నాశరహితే ॥ ఏవైతే ॥ శరి
 శుద్ధస్వభావమహాకైలాసే ॥ సహస్రారేవా ॥ ఉతలింగేవా ॥ ఏవీక్రికర
 గాత్పురాంశవిత్రిమిశకధ్యతేత్స్యతే ॥ వాప్యధే ॥ అసదృశం కాశత
 యావద్ధతేత్సర్థః ॥ ప)కాశతేభావః ॥ ఇదుశివాను సంధానరహస్యోప
 దేశమత్త్రం ॥ ౪౪ ॥ జాతవేదసేత్సతి ॥ పాపక్షయార్థంపరమేశ్వరభూ
 రతనుసార్థనామంత్రమిదం ॥ జాతాః ॥ వేదాః యస్తాశ్చ ॥ జాతవే
 దాః ॥ యస్యనిశ్చసితోవేదాఇతిశ్చతే ॥ జాతేజాతేవిద్యత ఇతిజాతవే
 దాః ॥ అహంవైశ్వానరోభూజ్వాప్రాణినాందేహమాశ్రితః ॥ పా)తా
 పానసమాముక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధ మిత్త్యతే ॥ జాతరా
 గ్నియాపేణసర్వతత్సర్థః ॥ విదసత్తాయామితిధాతుః ॥ వేదో హీరణ్యమ
 న్నజ్ఞాతఇతి ॥ హీరణ్యచేతోదుద్ధ్వఇతిశివసహస్ర) నామావశ్యాం ॥
 జాతంశుభాశుభకర్తృవేత్రితివాతధోక్తః ॥ సర్వకర్తృతామగ్నిమూలకత్వే
 నకర్తృవ్యవిధానాత్ ॥ జాతవేదసే ॥ అగ్నేయే ॥ సోమం ॥ పూజోప
 కరణంపావః ॥ సునవామ ॥ హోమ్యా మిత్యర్థః ॥ పూజయామితేభా
 వః ॥ ఆరాతియతః ॥ యతః ॥ యస్తాతాపరణాత్ ॥ వేదః ॥ ధనం
 అరాతే ॥ శత్రుః ॥ పరమార్థవిఘ్నకారిత్వాత్తతః ॥ నిజహతి ॥ త్యజా
 మిత్యర్థః ॥ పురుషవ్యత్యయశ్చాంచదనః ॥ సోమయాగాది వ)తేపూర్వక
 త్వేన ॥ భవద్భక్తౌ రాధనపూర్వక త్వేన వా సంపాదితం ధనంవిని
 యోగం కరోమి ॥ నత్యన్యథా కరోమియోవత్ ॥ నః పూర్వోక్తన
 ర్వసాక్షీ స్వరూపోగ్నిః ॥ ఘోరతను విశిష్టశివః సర్వత్ ॥ మమపాలక
 స్సత్ ॥ నఃఅతీదుర్గాణి ॥ అతీతదుర్గపాశుశ్యాని ॥ విశ్వా ॥ విశ్వాని ॥ దు
 రితానీ ॥ దురితానీత్యర్థః ॥ వర్ణవ్యత్యయశ్చాంచదనః ॥ సింధుం ॥ సము
 ద్రం ॥ నావేవ ॥ ఉడుపమివ ॥ తారయత్రితిశేషః ॥ వీతేనఅర్చితసర్వధ
 సంభగవదారాధనపూర్వక త్వేనయస్తు వినియోగంకరోతి తస్మాదదృశ
 పాపాని ॥ పరమేశ్వరోనాశంకృత్వాచరమ పురుషార్థం చాస్యతీతియావ
 త్ ॥ ౪౫ ॥ తామగ్నివశామి ॥ దుఃఖనాశాయదుర్గా పార్థనామం
 త్రోయం ॥ అగ్నివశ్లాం ॥ వహ్నిశ్చయాపాం ॥ తపసా ॥ శివజ్ఞానేన
 జ్వలంతీం ॥ ప)కాశమానాం ॥ వైరోచసిం ॥ ఇంద్రసింహకాన్తిమతిం ॥
 కర్తృఫలెషు ॥ కర్తృపాసనేషు ॥ జుష్టాం ॥ ఉపాస్యమానాం ॥ తాం ॥

శివభిన్నాభిన్నశక్తిరూపం ! దుర్గాం దేవీం ॥ దుర్గానామ కదేవీం ॥ అ
హం । శరణం ప్రపద్యే ॥ రక్షకత్వేన స్వీకరోమితి భావః । ఏతే మంత్రే శివ
శక్తి సామరస్యభావకత్తి ధ్యేయం । సుతరసి । అతర్చావి తణ్యర్థాయ శ
బ్దం ॥ సమ్యక్ జారయసి । తరపే । తే బలాయ నమః శ్లోకః ॥ ౪౬ ॥
అగ్నే త్వమితి ॥ అగ్నిస్త్వస్థానమంత్రమిదం ॥ హే అగ్నే । నవ్యః । న
వవనవ్యః । యువేత్యర్థః । శ్వం । స్రవస్తీ భిశ్శోభనైస్తవ సంకల్పేః ।
అతిదుర్గాణి ! అతిక్రమితదుర్గసాదృశ్యాని । విశ్వా । విశ్వాని । పా
పానీశశేషః । అస్తాక్ । నః । పారయః । పారయ ॥ తారయేత్యర్థః
ర్థః । దీర్ఘశ్చందసః । పాపేభ్యో మాముత్తరయేతి భావః । పూశ్చ । పురీ ।
బహులా ॥ ధనధాన్య సమృద్ధా ॥ పృథ్వీ । భూమిః । ఉర్వీ । పత్ర
నేతరారణ్యభూమిశ్చ । సస్యపశూనాముపయోగభూతేత్యర్థః । నః
అస్తా కం ॥ దేహీశశేషః । తోకాయ । అపత్యాయ । తనయాయ
తత్సంతానాయద ॥ శంయోః । శంసుఖం యాతి । మిశ్రయేతి శం
యోః । విప్రత్యయాస్త్రః । ఓకారాంతశబ్దః । సుఖప్రాపకత్యర్థః ॥
భనా ॥ భవ । దీర్ఘశ్చందసః ॥ ౪౭ ॥ విశ్వానినతితి । హే జాతవే
దః । దుర్గాణి । తస్మద్భవదురితాని హంతీతి దుర్గహః ॥ దుర్గాణి । శైలా
దిదుర్గమస్థానాని । దహంతీతి వా । దుర్గహః । తాదృశస్త్రం । సింధుం
సనావా । నశబ్దవివర్థే । నావేవ । విశ్వాని ॥ సర్వదురితాని । అ
తిపర్షి । తారయిత్వా పాలయ । పాపనాశం కృత్వా రక్షేత్యర్థః ॥ పృ
పాలన రక్షణయోరితినాధాతుః । హే అగ్నే । అతివత్ । అత్రిమ
హర్షివత్ । మనసా మానసేన ॥ గృణానః । సర్వం పశ్యత్ ॥ త్వ
మస్తాకం ॥ తనూనాం । శరీరాణాం ॥ భూతఅవితా । ఇతిపదవిభా
గః ॥ అవి తాభూతీ । రక్షణోభూతీ భవేత్యర్థః । పురుషవ్యత్యయ
శ్చందసః ॥ ౪౮ ॥ పృతనాజితమితి । పుతనాజితం ॥ పరస్సైన్యజితం
సహమానం ॥ ఆశ్రితాపరాధనహం ॥ శత్రువిషయే । ఉగ్రం ॥ అ
గ్నిం ॥ పరమాత్ ॥ సధస్తాత్ । ఉత్కృష్టస్థానాత్ ॥ సహతివ్యత్య
స్తిన్నితినత్యః ॥ సధమాధాన్యయోశ్చందసీ తినహ శబ్దస్య సధాదేశః ॥
హువేమ । అహ్వ యేమేత్యర్థః । సనః । పర్షదితి । ఆశ్రితాపరా
ధంతుమత్యంతిత్వామత్ । తాదృశోగ్నిః । అతిదుర్గాణి । విశ్వాని । దు
రితాని । అతిఅతివాహ్యపరత్ । నాశంకృత్వా పాల కోభవత్పిత్యర్థః ॥

ప్రత్యక్షీతి ॥ అధ్యరేషు । ఈడ్యః ॥ జగీయమానః । సుత్యజ్యత్యగ్ధః ।
అశ్రివానాం । కం । సుఖం ॥ ప్రత్యక్షీ । తనోషి ॥ విస్తారయ సీ
త్యగ్ధః ॥ సనాత్ ॥ సనాతనః । హూతా । దాతా । నవ్యః । ప
యోవిశిష్టశ్చ । సస్సి ॥ జరామరణ శూన్యతయా మధ్యమేవసి । తి
ష్ఠసీతిభావః । స్వాంచా గ్నేభి హేఅగ్నే ॥ అస్తద్దత్తేనహవిషా ।
స్వాంతనువంస్వీయతనుం ॥ విప్రీయ । వీణాయ । వృద్ధింగమయేత్యగ్ధః ।
అస్తభ్యంచసాభాగ్యం ! సర్వసత్తత్సమృద్ధిం ॥ అయజస్య ॥ పయశ్చ
ఇతీనారాయణే ప్రథమాను వాకస్సమాప్తః ॥ * ॥

శ్రీశివాయపండితగురుజరణారవిందార్పణమస్తు॥

ఇతిమదాపస్తంబ సూత్రకౌశికసగోత్ర శుక్తముక్తాయ మాన
శ్రీపతిపండితారాధ్య వంశసంఘాత రాజలింగారాధ్య ప్రత)బసవ పం
డితారాధ్యకృతిమ—తైత్తిరీయనారాయణ ప్రథమాను వాకభాష్యం స
మాప్తం ॥ * ॥ * * * * *

శ్రీశివాయపండితగురువేదనమః

నారాయణోపనిషత్సప్తమకూచిరుదేద్వితియ్యద్వ్యనువాకః
మూ॥ భూరగ్నయే పృథివ్యైస్వాహా ॥ భువోవాయవేస్తరి
తాయస్వాహా । సువరాదిత్యాయ దివేస్వాహా ! భూర్భువస్సు
వశ్చంద్రమసే దిగ్భిస్స్వాహా ॥ నమోదేవేభ్యో స్సవిధాపితౌ
భ్యోభూర్భువ స్సువరోం । ఇతిష్ఠ ప్రశ్నే ద్విజోయ్యోను
వాకః ॥ ౧ ॥ భూరన్న మగ్నయే పృథివ్యైస్వాహా । భువో
న్నంవాయ వేస్తరితాయ స్వాహా । సువరన్న మాది త్యాయది
వేస్వాహా । భూర్భువస్సువ రన్నమోం ॥ ఇతికూచిరుదేత్ప
యోనువాకః ॥ ౩ ॥ భూరగ్నయేతపృథివ్యైచమహాతేచస్వా
హా ॥ భువోవాయవేచాస్తరితాయమహాతే చస్వాహా । సువరా
దిత్యాయచదివేచమహాతేచస్వాహా । భూర్భువస్సువశ్చంద్ర మ
సేచనత్యత్రేభ్యశ్చదిగ్భిశ్చ । మహాతే చస్వాహానమోదేవేభ్య

స్వధాపిశ్చభోజ్యభూర్భువస్సువ ర్తహరం । ఇహేమాచిరుజీవ
 తుష్టానువాకస్సమాప్తః ॥ ౪ ॥ పాహినోఽగ్ని ఏనోస్వాహా ॥
 పాహినోవిశ్వవేదసోస్వాహా ॥ యజ్ఞపాహి-విభావ సోస్వాహా ॥
 సర్వపాహిశతకతోస్వాహా ॥ ఇతి ॥ ౫ ॥ యజ్ఞసామృత
 భోవిశ్వరూపశ్చ దోష్ట్యశ్చ దాహ్యవిశేషః । సతాఽగ్నిః ప్రో
 వాహోఽనిమదిహోజ్యేన్మృత్యోద్రియాయజుషిభ్యోమోక్షేవేభ్యస్స
 ధాపిశ్చభోజ్యభూర్భువస్సువరం ॥ ఇతస్తాను వాకః ॥ ౬ ॥ న
 మోఽపి యజ్ఞేధామంతు అస్త్వని రాకరంధార యితాభాయా
 సుకర్ణయూత్పాతం ॥ మాహ్వాగ్నంమమా మువ్యతం ॥ ఇతిస
 ప్రమోచవాకః ॥ ఋతంసంస్సత్సంసంశ్చతంతశ్చాంతంతపోద
 మస్తశ్చువస్తపోదావం శపోఽజ్ఞస్త పోధూర్భువస్సువచ్చౌహ్యై
 తదిహాస్త్వేతతః ॥ అష్టమానువాకః ॥ యధాప్యతుగ్నసంపు
 ప్తిశిశ్చదా రద్ధతోవాత్సేవంపుగ్నస్సకర్త తోమాదాగ్ధంధోవా
 తి ॥ యధాసేధాం గతరేవ సితోయవ కామేత్ ॥ యమ్యవే
 యుచేహవావిహ్యదిహ్యమి కర్తంఽదిహ్యతుత్సేవమృతోదాహ్వా
 సంజగుశ్చేత్ ॥ ఇహేమాచిరుజీవ సవమాను వాకస్స మాప్తః ॥
 * ॥ ఆనోరిణీయా ప్రహతోమ హీయానాత్తాసహాయాని
 హీనోన్యజంతోః ॥ శనుకతుంపశ్యేవీతతోకోధాతుః ప్రసాదా
 న్నహిమామీశం ॥ ౧ ॥ సప్రచాదాః ॥ ఇదన్తి తిప్తాస్సపార్వి
 వచ్చుమిధస్సప్రజిహ్వః ॥ సప్రశమేలోకాయేషు చరన్తిపాతాగు
 హశయాన్తిహితాస్సప్రస్సప్ర ॥ ౨ ॥ అర్హస్సము ద్రాగిరయశ్చ
 సశ్వే ॥ అస్తాశ్చ స్యందంతే సింధవస్స ర్వయాహః ॥ అతశ్చవిశ్వా
 ఓషధయోరసాశ్చయేనైష భూతసిన్ధత్యంతరాత్తా ॥ ౩ ॥ బ్ర
 హ్మజేవానాంఽదవీకవీనామృషిర్విచా ద్విమహిషోమృగాణాం
 శ్వేవోగృధ్రాణాం స్వధికిర్య నానాంసోహః ॥ ఇతి ॥ మతేతిరే
 ధిక ॥ ౪ ॥ అజామే కాంలో హిత శుక్ల క్షుప్తాం బహీన్
 ప్రజాంజనయన్తిగ్ం సమాహు ॥ అజోహ్యోకోజుషమానోన్యశే
 తే ॥ జహత్యేవాం భుక్తభోగామ జోన్యః ॥ ఇతిదశమానువా
 కేషష్టవాక్యః ॥ * ॥ ద్వితియానువాకభావ్యమారభతే ॥ భూర
 గ్నయేత్వాదినా ॥ * ॥

భావ్యం । భూరగ్నయ ఇత్యాదియంత్రాః బ్రహ్మచారి నాదావి
 నియుక్తాః ॥ భూరగ్నయే ॥ భూరివ్యావృహ్యతి ప్రతిపాద్యాగ్నయం
 శగ్నరి నేరివాయ । పృథివ్యే ॥ పృథివ్యంతర్వర్తి నే శివాయచ । స్వా
 హా । మమకారాదిగమర్పణమంత్రం ॥ ౧ ॥ భువ ఇతి వ్యావృహ్యతి పతిపా
 ద్యవాయ్యంతర్వర్తి నే । అంతరిక్షంతర్వర్తి నే । శివాయ ॥ స్వాహా ॥ ౨
 భూర్భువస్సువరితి వ్యావృహ్యతి పతిపాద్య చంగ్రాం తర్వర్తి నే । ది
 గంతర్వర్తి నే శివాయ ॥ ౩ ॥ దేవేభ్యః । తదంతర్వర్తి నే । స్వధాపి
 త్యభ్యః । తదంతర్వర్తి నే ॥ నమః ॥ ధూః । భువః ॥ సువర్ ॥ సు
 వత్సర్వధ్యః । వ్యావృహ్యతి యమపి । ఓం । పరశివపితృభ్యః । సర్వో
 వైరుద్రా ఇతి శుక్రేః ॥ ఇతి ద్వితీయ్యానా వాకభావ్యః । భూరన్నమితి ।
 అత్ర భూరిత ప్రతిపాద్యత్యపర మేశ్వరస్య । అనంతి సర్వజ్ఞానానా మానందం
 దా వ్యారక్షతీర్చ్యంస్తుం । లింగం । లింగే సుమపి రితి శ్రుతేః । సుమప్తే
 శాక్రత సందయావత్వాత్ ॥ భూరన్నమగ్నయే । భూవ్యావృహ్యతి
 తిపాద్యాగ్నయంతర్వర్తి లింగయాపాయనమిత్యర్థః ॥ ఏకం సర్వత్రక్షేయః
 ఏతదనువాకే సర్వగతస్య పరశివస్య ॥ భక్తోపాసనార్థం లింగ రూపేణ శి
 చిన్నస్య విశిష్టశివస్య చ సకించిద్భేదో విద్యత ఇతి సూచ్యతే । యద్యా । అ
 న్నమిత్వేనే శివస్య భోగ్యత్వం వా సూచ్యత ఇతి విశేషః । శృతి యోగసువా
 కః ॥ ౩ ॥ చతుర్థానువాకే ! పరశివస్య మహత్వా వచిన్నత్వమపి సూ
 చ్యత ఇతి విశేషః ॥ పృథమం సర్వాంతర్యామిత్వం సామాన్యతయా పతిపా
 ద్య । పరిచిన్నత్వమపరిచిన్నత్వం వా తస్యేత్యాశంకాయాం । భూరన్న
 మిత్యాదినా లింగరూపేణ పరిచిన్నత్వం । భూరగ్నయ ఇత్యాదినా మహ
 త్వంచ తస్య సముచితం భవతి త్యుపదిష్ట ఇతి భావః । ఇతి చతుర్థానువాక భావ్యం
 గమాప్తం ॥ ౪ ॥ పాహిన ఇతి । ఏనసే । ఏనసః । పాహితి త్యర్థః ।
 అగ్నే - హే ఘోరతను విశిష్టశివ । పాహి । రక్ష । స్వాహా । మ
 మత్వాదికంత్వయి జుహోమామితి సూచనార్థం స్వాహా పదప్రయోగః ॥
 విశ్వం వేత్రితి విశ్వవేదాః । తస్య సంబుద్ధిః । హే విశ్వవేదః ॥ విభక్తివ్య
 త్యయశ్చాందసః । విభావసో । విభావసుః । ప్రకాశకః ॥ తస్య సంబు
 ద్ధిః । హే విభావసో । యజ్ఞం । శ్రాతకర్త ॥ పూజాదికవాపాహి ।
 రక్ష ॥ శతక్రతునిర్వర్తకత్వా దగ్నేశ్వరకృతుత్వం ॥ హే శతక్రతున
 ర్వంసాహి । ఇతి పంచమానువాక భావ్యం ॥ ౫ ॥ యశ్చాందసామితియః ।

పరశివః ॥ ఛందసాం వేదానాం ॥ వృషభః ॥ పృథుః ॥ ఈశానస్సర్వవి
 ద్యానామితీశుః ॥ విశ్వరూపః ॥ చిదాత్మత్వం చాత్మకః ॥ సర్వో
 వైరుధ్యోఽపిశుః ॥ ఛందోభ్యః ॥ శుక్తిభ్యః పూర్వ ముత్పన్నః ॥ అ
 హమేకః ప్రధమమాసమితీశుః ॥ ఛందాసి ॥ వేదాక్ ॥ అవివేకః
 ప్రవివేకః ॥ తద్వాచ్యమాపేతతత్రస్థితత్వార్థః ॥ వేదరూపాపరా శక్తి ర్దే
 దార్థస్తుమహేశ్వర ॥ ఇత్యాగమోక్షే ॥ శిక్త్యః ॥ శిక్త్యవద్యేదానామా
 శయః ॥ సః ॥ పరశివేష్టలింగధారి ॥ జ్యేష్ఠః ॥ దేవానా మగ్రజీః ॥
 ఇంద్రః ॥ శచీపతిః ॥ ఇందియాయ ॥ ఇందియ నామకాయ ॥ పో
 వాచ ॥ తాం ॥ శివమహిమాది ప్రతివాదికాం ; ఉపనిషదం ॥ శు
 థిః ॥ సమ్యగువాచేత్వార్థః ॥ యద్వా ॥ ఇందియాయ , ఇంద్రశిష్యా
 య ॥ ఇందియమింద్రలింగమిష్యాదినా ఇంద్రస్పష్టా ద్యుత్థే ఇంద్రియశ
 బ్దసాధుత్వం ॥ శివజ్ఞానప్రతిబంధకశాస్త్రార్థం దేవపితృ వ్యావృత్తిః కీర్త
 యతి ॥ సమోదేవేభ్యోస్సవిధాపితృభ్యోభూభ్యువ న్నువ తోమితివస్తాను
 జాక భాష్యం ॥ ౬ ॥ సమో బ్రహ్మణ ఇతి—శివ భక్త ప్రార్థ నా
 మంత్ర మిదం ఓం ॥ ఓంకారాయ ॥ బ్రహ్మణే ॥ శివాయ ॥
 సమః ॥ ధారణం ॥ త్వద్ధారణం ॥ ధారణ శబ్దస్యసా కామపద
 త్వా త్తత్త్వ బ్దాధ్యాహరమావశ్యకం ॥ అర్థాచ్చివలింగధారణమిత్యర్థః ॥
 అనిరాకరణం ॥ అవిభాజ్యమానసంబంధం యథాభవతితథా ॥ అస్తు ॥
 భవత్స్విత్యర్థః ॥ ధార యితా ॥ ధారణవిశిష్టః ॥ భూయా సః ॥ భవే
 యం ॥ అహమితిశేషః ॥ అముష్య ॥ మే ॥ శివలింగ ధారణవిశిష్టస్య
 మమ , కర్తయోమాశ్చుతం ॥ శ్రవణపూర్వకలింగాంగ సామరస్యమిత్య
 ర్థః ॥ మాచ్యోధ్యం ॥ మాచ్యవ త్విత్యర్థః ॥ తద్విస్తృతిర్మహ వేదితి
 యావత్ ॥ బ్రహ్మధిపతిర్బ్రహ్మణోధి పతిర్బ్రహ్మణో సేఅస్తునదాశివోమితి
 సమస్తారాయనమిత్యాదిశ్రుతిషు ॥ సర్వజ్ఞాయనమస్తుభ్యమంకారాయ
 సమోనమిత్యాదినాలైంగ్యాదిపురాణేషు ॥ ఓంకారపదవాచ్యత్వంశిస్త్యై
 వప్రతిపాదనాత్ ॥ నాన్యార్థంవక్తుంయత్త మితివాక్యార్థః ॥ ఇతిసప్త
 మానువాకభాష్యంసమాప్తం ॥ ౭ ॥ శివలింగధారిణామపి ॥ శివసా
 త్కారగూరహేతుత్వేన తపసోఅవశ్యకత్వ ముపపాద యుతద్యేదానా
 హ ॥ ఋ తంతపిత్యాదినా ॥ ఋ తం ॥ మనసాపర మేశ్వరచింత
 నం ॥ ౮ ॥ సత్యం ॥ గాయత్రీపంచాక్షర్యాద్యపానకస్తా సత్యవాక్య

నిష్కారవిత్తం ॥ ౨ ॥ శ్రుతం । అర్థపూర్వక త్వేనవేదాగమ పురాణా
 దిశ్రవణం ॥ ౩ ॥ శాస్త్రం । పరదూషణాదినహిష్టుత్వందమః । చైరా
 గ్యబుధ్యాబాప్యేందియనిగ్రహః ॥ ౪ ॥ శమః । శివయోగాభ్యాసత
 యాఅతఃరిందియనిగ్రహః ॥ దానం । గురువరేశ్వ రాద్యారాధనపూ
 ర్వక త్వేనసంపాదితద్రవ్యం ॥ యజ్ఞం । శ్రాతకర్త । పూజావా ॥
 గురుచరేశ్వరదాస్యం వాస్యాత్ ॥ ఓతత్సర్వంతపశ్యబ్ధ బోధితోభవన్తి ।
 భూర్భువస్సువరితి । భూః భువః సువర్ ॥ ఇతివ్యాప్యతీత్రయంఓం
 ఓంకారయాపంబ్రహ్మశివవై తచ్చింతనంచ । తపః తపోభవతీతిభావః ।
 ఇతివ్యాప్యత్యుపాసనంస్తుతంభవతి । ఉపాస్య । ఉపాస్యేత్కర్తః ॥
 ఇత్యష్ట మాను వాకభాష్యంసమాప్తం ॥ ౮ ॥ యథావృక్షస్యేతితత
 త్ ॥ పుణ్యకర్తాపి । అన్తఃకరణనైర్తల్యద్వారాశిఃజ్ఞానోపయోగీభవతీతి
 భావః ॥ యథాసిధారామితియథావృక్షస్యేతివాక్యస్యార్థస్పష్టతయాభాస
 మానాన్నలిఖితం ॥ యథా । యేనప్రకారేణ । కర్తనం । కర్తః । తస్మి
 న్నేవ । కర్తేవ । హితం । జాగరూకం । కర్తనశీలామిత్యర్థః । అసి
 ధారాం ॥ ఖడ్గధారాం ॥ అపకామేత్ । అపకామతీత్యర్థః ॥ మ
 ద్యజేయువేహవాఇతి యది ఉవా । ఇయువా । ఇహ ॥ వా । ఇతి
 పదవిభాగః । ఉవా । ౧. వేత్సేతాభిదోష్కతకా ! ఇయువే ఛాందసః ॥
 వాశబ్దోఅవధారణార్థః ॥ కర్తం । కర్తృసప్రాయం । అసత్త్వం । య
 దివదిష్యామి । ఇహవా । ఇహైవ । విహవిష్యామి । హవిష్యాంధ
 సోధాతుర్వాశార్థః ॥ వినఓత్యామి ॥ సమూలంనాశంప్రాప్నువామితి
 భావః । సమూలోవాఏవపరిశుష్యతియోన్యతమధిదదాతీఃశ్రుతేః ॥
 ఇత్యేవం । మహాసర్ధస్సంభవతీతి చింతయాన్యతావాత్సానం । జగు
 ప్సేత్ ॥ ఆత్మానంబిందాంకృత్వాతతోనివర్తయేదిత్యర్థః । యద్వా ।
 కర్తం । గర్తం । పశిష్యామి । యతి । గర్తరూపసంసారంప్రాప్ను
 వామిచేత్ । ఇహైవ అన్యతాత్ ! అన్యతరూపసంసారాత్ । విహవిష
 యామి ॥ సమూలంనాశంప్రాప్నువామితి ! నవమానువాకభాష్యం
 సమాప్తం ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మస్వరూపాధిష్ఠాన పదర్శకమంత్రోమిదం అ
 గోరణీయానితి అగోరణీయాన్ ॥ అణుభరః ॥ మహతోమహియాన్
 మహత్తమః । యథాకాశస్సుత్త వస్త్రస్య వచిన్నతయాసూక్ష్మందృశ్య
 తే । మహద్వస్త్రవచిన్నతయామహత్తమతయా దృశ్యతే । తద్వత్సర

మేశ్వరస్వాపిక్షేమం । అణోరణీయానహమేవతద్వదితిశుత్యాకైవల్యేశవ
 స్యుతథోపదిష్టం । తత్పరశివః కుప్రభాతేత్యాకాం డ్రాయమాహ ॥ ఆ
 త్తాగుహయామితి ॥ ఆత్మా । పరమాత్మా । అస్యజంతోః । జీవస్య ।
 గుహాయాం । హృదయపుండరీకావచిన్న పరమాకాశే । నిహితః । వ
 ర్తతేత్యర్థః ॥ తత్రభాతేతిభావః । అక్రీతుం । మాయావిలక్షణం । తం
 మహిమానం । కిర్తమకర్తు మన్యథా కర్తుంసమర్థం । ఈశం । శివం ।
 యః । పశ్యతి ॥ ఉపాసనయాజానాతి ॥ సః ॥ వీతశోకః ॥ జననాదిదుః
 ఖ నిర్దుక్తోభవతి ॥ అత్రగిరుపపడేశశబ్దస్య శంభరీశఃప శుపతిశ్చివశ్శూలీ
 మహేశ్వరభిర్యమరకోశేనశివేయోగరూఢత్వాత్ ॥ ఈశంజ్ఞాత్వాఅమృ
 తాభవంతి । యదాచ ర్తవదాకాశమిత్యాంభ్య దుఃఖస్యాంతోభవిష్యతీతిశ్వే
 తాశ్యతే ॥ ఈశపదవాచ్యత్వంమోక్షప్రదాదృత్వంపశివవైవృత్తిపాద
 నాన్నిరారాయణపరత్వంవక్తుంశక్యమితి వాక్యార్థః ॥ ౧ ॥ సప్తపా
 తాశ్చ ॥ తప్తాత్పరమాత్తనః ॥ పంచజ్ఞానేంద్రియాణి । మనోబుద్ధిశ్చేతి
 సప్తపాతాః ॥ ప్రభవంతి ॥ జాయంతే ॥ సప్తార్చిషః ॥ గార్వాపత్యా
 ద్యాస్సప్తార్చిషః ॥ కాశీ ॥ కరాశీ ॥ మనోజవా ॥ ధూమ)వర్ణాస్ఫులింగి
 నీవిశ్వపదాశ్చిత్తసప్త జిహ్వవిక్షిప్త గాహాపత్యాభ్య గ్నయః ॥ సమిధః
 సమిధాద్యుపకరణాని ॥ సప్తజిహ్వః ॥ కాశీకరాశ్యాదిసప్త జిహ్వః ॥ ఇ
 మే ॥ పరిదృశ్యమానాః ॥ సప్తలోకాః ॥ సప్తపదముపలక్షణం ॥ చతు
 ర్దశభువనానీత్యర్థః ॥ ప్రభవంతి ॥ ఉత్పద్యంతే ॥ యేషు ॥ చతుర్దశభు
 వనేషు ॥ ఉత్తాస్సప్తాపిపాతాః ॥ గుహాశయేన ॥ పరమేశ్వరేణ ॥ ని
 హితాస్సప్తః ॥ సంవరంతి ॥ సప్తసప్తేతివిప్లావురుషభేదాభిప్రాయేణ ॥ ౨
 అతస్సముత్రాశ్చితి ॥ అతః ॥ అస్తాచ్చినాత్ ॥ సత్వే ॥ సముత్రాగిరయ
 శ్చ ॥ ఉత్పద్యంతే ॥ అస్తాత్ ॥ శివాత్ ॥ సింధవః ॥ గంగాయము
 నాదయః ॥ సర్వరూపాః ॥ తత్తదుచితరూపాస్సంత్యః ॥ స్వందంతే ॥
 ప్రకర్తంతే ॥ సర్వావ్యవధయోరసాశ్చ ॥ ఉత్పద్యంతే ॥ సమస్తస్వా
 పాదానేభ్యఃఅచేతనేభ్యః ॥ ఉత్పన్నతయాదృశ్యమానామేతేషాం ॥ కథం
 పరమాత్తనఉత్పన్నత్వమిత్యా శంక్యాహ ॥ యేనైవభియేన ॥ హేతు
 నా ॥ ఏవః ॥ శివః ॥ అంతరాత్పరూపః ॥ అంతర్యామిన్ ॥ తిష్ఠ
 తి ॥ అతస్సర్వకర్తృత్వంతస్మాదపన్నమితభావః ॥ అతాశవత్సర్వకతోని
 రంశక్రత్యాదికు)తిష్ఠ ॥ ఈశ్వరస్సర్వభూతానాంహృద్దేశజానతిష్ఠతీత్యాది

స్మృతిమతధాస్పష్టముపదిష్టం । 3 ॥ బ్రహ్మదేవానామితి ॥ దేవానాం
మధ్యే । బ్రహ్మ । చతుర్ముఖః ॥ కవీనాంశివజ్ఞానవిదామధ్యే । పద
వీః ॥ నామదేవదధీచారయః । విపాకాం మధ్యే । ఋషిః ॥ ఆగ
స్త్యః । మృగాణాం మధ్యే మహిషః । మహిషశబ్దము అవయవక్వాత్త క
సత్వవత్వాన్త హ్యతేతివృత్తత్యా గజేపిరుధత్యాద్గజిత్యర్థః ॥ మహాపూ
జాయామితిహేధాతుః ॥ మహిషోవాస్యాత్ । గృధ్రాణాం మధ్యే ।
స్యేనః ॥ చిల్లః ॥ చిల్లయతి ॥ శిధిలయతి పరపక్షీనితిచిల్లః । చిల్లశ్చేధి
త్యేధాతుః ॥ వనానాం । వనదుగ్ధాణాం । స్వధిః ॥ ధేత్వా ॥ కు
రారమిత్యర్థః ॥ సోమః ॥ చంద్రవదానన్దయితా ॥ రేభిః ॥ దీప్యమా
నః ॥ సకలంపవిత్రమిత్యేతి ॥ సకలపాపనవస్తృతిశయిత్యర్థః । సర్వాం
తర్యామితయోదృసా మానాథిరణ్యం ॥ సర్వత్రజ్ఞేయం ॥ ఏతేనబ్ర
హ్మదిస్తంబపర్యం తంపరమేశ్వరకార్యత్వముపదిష్టం ॥ ౪ ॥ ఆజామేకా
మితి । పాశ । పశుపతిరూపతత్వత్రయైవతత బాధకమంత్రోమిదం
నజాయశ్చిత్యజా । తాంబూజాం ॥ యజ్ఞవల్క్యంతదనిత్యమితివ్యాప్తి సత్వా
త్తద్భిన్నత్వబోధనార్థంమత్యుక్తా ॥ ఏతేనప్రకృతేరపిసత్యత్వముక్తం ।
సదేవసామ్యేదమగ్రతీత । బ్రహ్మవాక్యదమగ్రతీత । నసన్నచానచి
వవీవకేవలః ॥ ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ త్యాదిశ్రుతిషు । సృష్టేః పా)
కృతీయోత్పరంబ । ప్రకృతేరసత్వప్రతిపాదనా ॥ తత్సృజాశాస్త్రతియో
గిత్యే । ముక్తజీవాభావ ప)సం గాచ్చ ॥ ప)కృతినత్యత్వమనంగీకరణమేవే
తిచేన్న । ప్రకృతేః పరశీవశక్తిత్వేనమహాప్రళయేశివతాదాత్మ్యరూపే
ణస్థితత్వాత్ । యదాశమస్థమితిశ్రుతా । మహాప)లయేషితస్యాస్సత్వో
పదేశాత్ । తమఏకమేవాగ్రతీదితిశ్రుతా ॥ సృష్టే । ప్రథమతస్తమో
రూపప్రకృతేణ్యద్యమానత్వాత్ । బ్రహ్మవాక్యదమగ్ర) అసీదిత్యాదివత్ ॥
అతా)పిఅసీదితిక్రియాయః స్థూలావస్థారూపతయస్థిత్యు పదేశాచ్చప్ర
కృతేస్సత్వంసమాజనం ॥ మన్వాదిస్తృతిషు ॥ సృష్టేఃపూర్వంతమో
రూపప్రకృతినత్యంబహుధాప)పంచితం । గ్రంథవిస్తర భయదత్యసలి
ఖితం । తస్మాద్భిధ్యానాద్యోజనాత్తత్వభావా ధ్బుయ ఇచ్చంతేవిశ్వమా
యానివృత్తిః ॥ ధ్యాననిర్వధనాభ్యాసాత్పాశందపాతిపండిత ॥ ఇత్యది
నాశ్వేతాశ్వతరకైవల్యాదిషు ॥ శివజ్ఞానినాంమాయాపాశవినిర్ముక్తిప్రతి
పాదనేనతస్య నాశత్వం సిక్యతీతిచేన్న] లోక । చారస్యైకస్య ।

కర్తృపరిపాకవశాదాబానుగ్రహద్యా ॥ కారాగృహవిముక్తిసంభవేపి ।
 తస్యనయధాన్యమాననాశః । తదితరేషాంతద్విముక్తిశ్చ ॥ తద్వదత్రా
 స్యనుసంధేయం । నోచేత్ ॥ నామజేవశుకముక్తిప్రసంగేనసర్వజీవము
 క్తిప్రసంగస్సాస్యతే । తథాంగీకృతంచేదహంసభేదభి త్యాదిపత్యత్తాను
 భవవిరోధః । ఏకాం । ముఖ్యాం ॥ శుద్ధసత్వరూపానాంవా । లోహి
 శశుక్లకృష్ణాం । సత్త్వరజస్త మోరూపాం ॥ బ్రహ్మవిష్ణు కాలరుద్ర
 రూపాంవా । సరూపాం । సమానంసత్వాదిగుణత్రయైర్తకం । రూ
 పంస్వయాపం ॥ స్వభావమిభావః । యస్యాస్మా సరూపాజాత్యైకవచ
 నం । తాంతథోక్తౌబహిష్కారజాం । బహుప్రజామిత్యర్థః । జన
 యంతిగ్ంండత్పదయన్తిం । ననుసోకామయత బహుస్యాంప్రజాయేయే
 మభిత్వాదిపరమేశ్వరస్యసర్వజగత్కారణత్వోపదేశాత్ ॥ అత్రప)కృ
 తేర్జగత్కారణత్వోపదేశాత్కారణముభ యోస్యమన్వయః ॥ కర్తృవద్వి
 యాంగీకారేనవస్తాప్రసంగశ్చస్యాదితీజేన్ద్రేవం । ప్రధానస్యపరమేశ్వ
 రశక్తిత్వేనజడత్వేనచ ॥ శక్తికర్తృత్వబోధకశు)తీనాంతాత్పర్యంతదధి
 స్థానసూత్రపరమేశ్వరస్యైకత్వపద్యతే । నిరధిష్ఠానశక్తేరభావాత్ ॥
 లోకే ॥ శో)శ్రంశ్యతోతి । చక్షుఃపశ్యతి । శస్త్రంభినత్తీత్యాదిష్యచే
 తసత్వాత్తత్రతరర్తృత్వంయథాపురుషస్య జీవస్యోపపద్యతేతద్వదత్రా
 స్యనుసంధేయం । ఏతేన । సత్వత్వజడత్వాదికంప్రధానస్యలక్షణమిత్యు
 క్తంభవతిఅజోహ్యైకభిధిఏకోజః । జీవః । జుషమాణః । అనుభవకానక ॥
 అనుశేతే ॥ నిష్కళిత్యర్థః ॥ ఏతేనజీవానాంసంసారభోక్తృత్వముచ్యతే ।
 అస్యః । జీవాద్భిన్నపరమేశ్వరః । భుక్తేనభోగ్యాభుక్తభోగాః ॥ పురా
 కృతవశాదనుభవనీయమానాః తాం । జహతి । కదాపితద్వికారంగృ
 హ్లాతీభావః ! శివస్యవశీకృతమాయాత్వాత్ ॥ తథాశ్వేతాశ్వతరే ।
 చతుర్థాధ్యాయే । అజామేకాలోహిత శుక్లకృష్ణామిత్యారభ్య ॥ జ్ఞా
 నుపజ్ఞాన సయుజౌ సఖాయా । సమానంకృతం పరివస్వజాతే । త
 యోరస్యః పిపిలంస్వాద్వత్త్య నశ్చన్నోభి చాకశీతి । సమానేవృత్తే
 పురుషోనిమగ్నోనిశయా శోచశిముహ్యమాన ఇత్యంతేన । జీవేశ్వరయో
 రేకాధికరణ్యవ్యవచేనేన తత్వత్రయప్రక పాదకమేవభవతి । సతుముక్త
 వబద్ధజీవభద్రప)దర్శనోభవతి । ఏతేన । మాయాభాసేన జీవేశాకరోసి
 తిమూలానుట్టుంకితశు)తీ)మా)జీక)త్వేన జీవేశ్వరక)ర్మిత) పాదకమిభ్యా

దైవతమతనిరాకృతం || ౫ || * * * * *

శ్రీశివాయనమః పంచగురవేనమః

మూ || దశ || ఆ || హగ్ సశ్చ చిషద్విసురు తరిక్షణతోతా
వేదిషదతి ధిస్తురోజసత్ | స్పృషద్వర సద్భుతమనదర్శా గోజాము
తజాఅద్రీజాముతం బృహత్ || ౬ || యస్తాజ్జాతావపరానైవకిం
చ | వాసయతివివేక | భువనానివిశ్వాప్రజాపతిః ప్రజయా |
సంవిదానస్త్రీజిజ్ఞోత్కీంషీ సచ తేనమోదశి || ౭ || విధర్తారం
హవామహేవసరోఃకువిద్వనానినః || సవిశారంనృచక్షుషం || ౮ ||
అద్యానోదేవసవితఃప్రజావత్సవీస్సోభగం | పరాదుష్ష్వప్రియం
సువ || ౯ || విశ్వానిదేవసవితుర్దురితానిపరాసువ || యద్భద్రం
తన్త్ర ఆసువ || ౧౦ || మఘూతాతాముతాయతే || మఘక్షరస్త్రిసింధ
వః | మాత్స్వీర్నసంతోషభీః | మధునక్త ముతోషసి | మఘ
మత్పార్థివగ్ంరజః | మఘద్యౌరస్తునఃపితా || ౧౧ || ౧౩ ||
మఘమానో వనస్సశ్చిర్భు మాగ్ంఅస్తు సూర్యః || మాధ్వీ
ర్గానోభవస్తునః | ఘృతంమిమి తేఘృతమస్య | యోనిర్ఘృతే
శృతోఘృతమవశ్యధామ | అనుష్ఠధమామహ మాద రుస్వత్వా
సోకృతంవృషభివక్షిహవ్యం || ౧౪ || సముద్రా దూర్చిర్నభు
మాండోదానతదుపాగ్ంశునాసమమృత త్వహానత్ || ఘృతస్య
నామగుహ్యంయదస్తి జిహ్వదేజానామమృతస్యనాభిః || ౧౫ ||
వయంనామప్రియ వామూఘృతేనాస్త్రిన్యజ్ఞేధారిణా మోనమో
భిః | ఉపబిష్టః శృణవచ్చస్య మానంచతుశ్చుగ్ం గోవమిద్గారప
తత్ || ౧౬ || ఇతిదశమానుషాకేషోదశవాక్యాంతం || మూలం
హగ్ంసశ్చ చిషదతి | భాష్యం || హగ్ంసః | సూర్యః | శు
చా | గీ)ప్తేనీదతి | తపతీకశుచివత్ | గీ)ప్తర్తాస్సత పక్షసూ
గ్యోపిసవీవ || అసా యోవసర్వతేత్యాదినాశతదుద్రీయేతధాస్పష్ట
ముక్తం | సర్వత్రేవసతీతివసుఃవాయుః | వసనివసనశ్చ తిధాతుః
అన్తరిక్షః || అంతరిక్షేవిద్య మానః | వాయుః | సత్ | స
న || హవాతా || వేద్యాంవర్తమానో ఋత్విగ్వీశేవః | అ
గ్నిర్వా || దురోణం || గృహం | తతా)గత్వవర్తమానో ||

దురోఽశబ్దావ్యుః ॥ అతీధిః ॥ సత్ ॥ సవిత ॥ సృష్టత్ ॥
 మనుష్యేషువిద్యమానః ॥ సృష్టమతిష్ఠతీతిస్సృష్టత్ ॥ వరేషుదేవే
 షు ॥ తిష్ఠతీతి ॥ వససత్ ॥ దేవతాంతర్వర్తిత్యర్థః ॥ ఋతేతి
 వృత్తిఃఋతసత్ ॥ కర్మఫలభూతలోకేవర్తమానః ॥ వ్యోమ ॥
 గగనం ॥ తత్రాతిష్ఠతీతివ్యోమాసత్ ॥ అజ్ఞాః ॥ జలజాఇత్యర్థః ॥
 గోజాః ॥ భూమిజాఇత్యర్థః ॥ ఋతజాః ॥ సతర్కర్మఫలభూత
 స్వర్గాదిజాః ॥ అదిజాః ॥ పర్యతజాతాశ్చ ॥ బృహత్ ॥ బృహ
 త్వధర్మార్త్రాయః ॥ వ్యాపక ఇత్యర్థః ॥ ఋతం ॥ సత్యభూతం ॥
 ప్రకరణపరితిశివవేద్యర్థః ॥ సర్వోహ్యేషుదద్రాతిశ్రుతేః ॥ ౬॥
 యస్తా జ్ఞాతా ఇతి ॥ యస్తాత్పరశివాత్ ॥ సర్వపదా
 ర్థజాతాః ॥ నపరా ॥ తద్భిన్నంకంచిదపినాస్తి ॥ యతః ॥ ప్రా
 క్ ॥ కించన ॥ కించిదపి ॥ నాసయ ॥ నాస్తి ॥ నోత్పన్న
 మిత్యర్థః ॥ విశ్వా ॥ విశ్వాని ॥ సర్వాణీత్యర్థః ॥ భువనాని ॥
 భూరాదివత్తుర్దశలోకాని ॥ ఆవి వేత ॥ అంతర్యామితయా
 ప్రవేతవాక్ ॥ ప్రజాపతిః ॥ బ్రహ్మవిష్ణుకాలమద్రాక్షాం పతిః
 ప్రజానాం జీవనాం తావతిః ॥ ప్రజయా ॥ ఇంద్రోపేంద్రది
 నేంద్రాది సమూహేన ॥ సంవిదానః ॥ ఉపాస్మమానః ॥ త్రీ
 ణిజ్యోతీగంషి ॥ సూర్యచంద్రవహ్నిరూపాణి ॥ నవతే ॥ ప
 విష్టఇత్యర్థః ॥ సః ॥ శివః ॥ షోడశీ ॥ జ్ఞానేంద్రదియకర్తేంద్ర
 యప్రాక్షాః ॥ పంచదశ ॥ అంతఃకరణమేకంమిశ్రిత్యాషోడశీలిం
 గశరీరంభవతి ॥ తత్ప్రాప్తి ప్రివిష్టఇత్యర్థః ॥ ౭ ॥ విధర్తారమితి
 విశేషేణజగతోధర్తారం ॥ జగద్ధారకమిత్యర్థః ॥ సవితారం ॥
 సూర్యం ॥ జగత్ప్రేక్షారంహన్తృచక్షుషం ॥ నృతొవశ్శురివజ్ఞానప
 ణం ॥ శివం ॥ హవామహే ॥ సుత్యాఅవాహ్వయామః ॥ సః
 ఆస్తాకం ॥ సశివః ॥ కువిత్ ॥ శశ్వత్ ॥ వసోః ॥ ధనస్య
 వనాని ॥ దదాత్విత్యర్థః ॥ ౮ ॥ ఆద్యానోదేవేతి ॥ హేదేవ
 ద్యోతమాన సవితః ॥ జగతాంరణభూత ॥ అద్య ॥ ఇ
 హ ॥ ప్రజావత్ ॥ ప్రజా సమృద్ధి మత్ ॥ సౌభగం ॥ సౌభా
 గ్యం ॥ సః ॥ సావీః ॥ ఆపావీః ॥ ఉత్పాదితవానసి ॥ యవ్య
 ప్షియం ॥ దుస్సవ్యస్పజనితంభయం ॥ పరానువ ॥ పరాకుడు

పరాభవంకురు । నాశయేత్త్యర్థః । అత్రనవితః ఇత్యశ్చ । సూర్యాంత
 స్సర్వీశవత్తి వార్తస్యైత్ ॥ ౯ ॥ విశ్వానిదేవేతి । హేదేవ ! నవి
 తః ॥ సూర్యునభ్యవర్తితయాభానమానశివ । విశ్వాని । సర్వాణి ।
 మురితాని ॥ పాపాని । పరాశువ । పరాభవంకురు । నాశయేత్త్యర్థః
 యద్భదం ॥ యస్తంగళం । తత్ ॥ మమాథే మతిత్వయః । మ
 మాభివార్తస్యైత్ । దీర్ఘస్యత్యయశ్చాందసః । ఆసువ । ప్రాపయేత్త్య
 ర్థః ॥ ౧౦ ॥ మధువాతా ఇతి ఋతాయతే । నః । పరమేశ్వరధ్యాన
 విశిష్టాస్తభ్యం । వాతాః । మధురక్షస్తు । ఆనందమహా భవస్తు సింధ
 వోఽపి । తథాభవంతు । ఓషధీః । మాధ్వీః । ఆనందమాతాః । నస్తు
 భవంత్యత్యర్థః ॥ ౧౧ ॥ మధునక్తమితి । నక్తం । రాత్ర
 విత్యర్థః । ఉత । కింజ । ఉషసి । ప్రాతఃకాలే ॥ సర్వంపదార్థం ।
 మధు । మధువదాచరంత్యిత్యర్థః । క్షేద్రపదాచరన్త్వితిభావః । పార్థివ
 గ్ం । పృథివ్యాంవర్తమామం । రజః । దోషవిశిష్టసర్వమపి । మధు
 మత్ । అత్యంతానందవత్ । అతిమధురరసశివద్వా । అస్తు ॥ ౧౨ ॥
 మధుమాన్నా ఇతి నః । ఆస్తాకం । వనస్పతిః । వసంతః । మధుమా
 ఆనందయితా ॥ సూర్యః । మిత్రః ॥ మధుమాగ్ం । మధుమానిత్యర్థః ।
 అస్తు ॥ భవతు । నః । గావః । మాధ్వీః । క్షీరప్రదానైస్సంధా
 ఆనందయితారః । భవస్తు ॥ ౧౩ ॥ ఘృతంమిమితృణాం । అత్రఘృతకర్తే
 సరస్యంబ్రహ్మద్యతే ॥ ప్రసిద్ధార్థేవినదోషః । మిమిక్షేనేక్తుమిచ్ఛతి ।
 మిహసేవనఇతిహేధాతుః । సర్వంవస్తుస్వాదు కరోమ్యిత్యర్థః । ఘృతమే
 వజగతోయోనిః । కారణమిత్యర్థః । ఘృతేశ్వరః । పక్ష్యః । తత్రే
 వవలీనః । తదేవచథామ । స్థానం । హేవృషభ । అగ్నే ॥ ఆఘా
 రతనువిశిష్టపరశివఇతియావత్ । స్వాహాకృతం । హవ్యం । హవిః ॥
 వక్షి । వహసీ । తద్ధవిః । అనుష్వధం । అనుక్యతాన్యధాయేన । ఆ
 నుష్వధం ॥ ఆవహస్య । ఆస్యహవిషః । స్వధాపాద్యక్యమావహస్య ॥
 శేషఘాతాంజనానేనహవిషామాదయస్య । హర్షయే త్యర్థః ॥ ౧౪ ॥
 సముద్రాదితి । ఘృతస్తుతిరియం । అమృతార్థమధ్యమోష్ణముద్రాస్త
 భుమాన్తూరిః । మధుతరంగః । ఉదానత్ । ఉత్పన్నః । నః । త
 రంగః । ఉపాంశునా । ఉపాంశు జప్యేనరహస్యమంత్రేణ ॥ సమ
 మృతత్వం సమ్యగమృతత్వం । అనత్ । ప్రాప్తః । తదేవఘృతమి

తిభావః । ఏవంభూతస్య । ఘృతస్యగుహ్యం । రహస్యం । నామ ।
 ప్రసిద్ధిః । యదస్మి । తత్ । దేవానాంజహ్వ ॥ దేవజిహ్వనదృశం ।
 అమృతస్యనాభిరించ । అమృతస్య ఆధారభూతం ॥ పరమేశ్వర పరత
 యా యోజనాయాం ఉపాస్య మానశివఏవ ఘృతశబ్దే నోచ్చతేఽజ్ఞే
 యం ॥ ౧౫ ॥ వయం నామేతి వయం ॥ ఘృతేన । ఘృతశబ్దేన । నామ
 తస్య । నామశక్తిర్ధః । పృథ్వివామి । వదామి । అస్మిన్మజ్జేనయో
 భిః । నమశ్చక్తైః । ధారయామః । సోత్రితుర్ధః । అస్తాభిః ॥ ఘస్య
 మానం । స్తుతయమానం ॥ ఏతత్ । ఘృతం । చతుశ్శృంగః । శృం
 గశబ్దేనజ్ఞానోపేదః । చతుష్పద్విశిష్ట శివాగమాఉచ్చ్యతే । చతుర్వేదా
 ప్తావినత్యాగమ ప్రతిపాద్యత్తిర్ధః । గౌరః ॥ హిరణ్మయవణః ।
 బ్రహ్మభవః । నమోహిరణ్యబాహవే హిరణ్యవణాయభిత్వాదిమగౌర
 వర్ణవిశిష్టత్వం శివస్యస్పష్టముపదిష్టం ॥ ఉపశుగావత్ । శ్రుణోతు ॥
 గఖిలు । ఏతత్ । ఘృతం । అవమిత్ । అవమిదిత్యర్ధః ॥ సర్వోత్తరత
 యాస్పష్టవానిర్భర్ధః ॥ ౧౬ ॥

శ్రీనివాసపండితగురవేనమః

మూలం । ద ॥ అ । ఐత్యురిశ్రుంగా త్రియోస్యపాదా ।
 ద్వేశీర్దేనప్ర హసాసోఅస్య । త్రేధాబద్ధోవృష భోరవీతమ
 హూదేవోవత్త్యాగోఅవివేక ॥ ౧౭ ॥ త్రిధాపాతం ఫణిభర్తృహ్య
 మానంగవిదేవా సోఘృతమన్వవిందక ॥ ఇంద్రపీఠంసూర్యపీఠం
 జజానవేనాదేవః స్వధయానిష్ఠతత్తుః ॥ ౧౮ ॥ యోదేవా
 నాంప్రథమం పురస్తద్విత్వాధి యోధుర్యో మహామేః । హి
 రణ్యగర్భం పశ్యతజాయ మానగ్ం ససోదేవశ్చురయస్తృత్యా
 సంయుక్తు ॥ ౧౯ ॥ యస్తాత్పరం నాపరం స్తికేదిద్యస్తా న్నా
 ణేయోనజ్యాయోస్తికశ్చిత్ । పృథ్వివస్త భౌదివిష్టత్యేకసే
 నేదంపూర్ణంపురుషేణసర్వం ॥ ౨౦ ॥ సకర్తానప్రజయాధనే
 నత్యాగేనైకేన మృతత్వమానశు ॥ పరేనాకం నిహితంగుహ
 యాంబిధ్రాజదేతద్యతయో విశన్తి ॥ ౨౧ ॥ వేదాన్తవిజ్ఞాన
 సన్నిధి తార్థాస్యంవ్యాసయోగాద్య తరుశ్చుద్ధనత్వైః । తేబ్ర
 హ్మలోకేతు పరాంతకాతే ॥ పరామృతా త్పరి ముఖ్యం త

సశ్వే । ౨౨ । దహరంవిపాపం పరవేశ్యభూతం యత్పుం
దశికంపురమథ్యసంగ్ధం । తశ్చావిదహరం గగనం వికోకం త
స్తిన్యదంతస్తదూపానితవ్యం । ౨౩ । యోవేదాదాస్వరః
ప్రాక్తోవేదాంతేచపృథివీతః । తస్యప్రకృతిరీశస్వయః పరస్సమ
హేశ్వరః । ఇతినారయం నామక కూచీ దుదే దశమాను
వాకః । ౧౦ ।

భాష్యం । చత్వారిశుగ్రంగాభిః । అస్య । శివస్య బ్రహ్మణః । చ
త్వారిముగ్ధజస్సామా ధర్మణరూప చతురోవేదాః । శ్రుంగాః । ము
ఖ్యాని । పరమేశ్వంసశ్వేవేదాచాంముఖ్యప్రమాణికత్వమిత్యర్థః । శా
స్త్రయోనిత్వాదిశిషూలేభగవతాదాదారాయణేనాపి । తదధికరణే
పండితభాష్య కారైపి తథాస్పష్టముక్తం । ఉత । కియాచర్యయోగ
జ్ఞానరూపశివాగమచతుష్పదావాస్యః । త్రేయః । సచ్చిదానందాః ।
పశుపాశపతిజ్ఞానానివాబ్రహ్మవిష్ణుకాలరుద్రావారజస్తమోగుణావావిరా
ధిరణ్యగర్భావ్యాకృతావా । పాదాః । పదః । స్వయః । ద్వేషేషే ।
ఘోరాఘోరాత్తకద్వేశిరసీ । తస్యైతేతమహాఘోరా న్యాశినాశ్యేని
శ్రుత్యుక్తరీత్యాశిరభదేనశిరోభదః । అగ్నిముఖంబ్రహ్మణ ముఖంవా ।
ముఖద్వయం మహేశస్యస్వాదగ్నిర్రాంస్తానస్తథేషాంబోక్షే । అ
హంభక్తస్యజిహ్వగ్రోదక్ష్వామి కమోలోద్భవేతి పురాణాం తరేచభా
స్పష్టముక్తం । అస్యశివస్య సప్తహస్తాః । ఆధారాదిసహ సాంతసప్తచ
క్రాః । మహాదహంకారపంచభూతానివా । సప్తార్థస్వలోకాః । అథో
లోకాపాస్యః । వృషభః । బ్రహ్మవిష్ణాదిభ్యోధికః । విశ్వాధికోద్రాదో
మహార్షి రితిశ్వేతాశ్వతరేతథాశ్రూయతే । త్రిధాబద్ధః । మహేశ్వరసదా
శివశివరూపరయాతిధాధూతః । ఇష్టప్రాణభావలింగార్తకతయవాతి
ధాధూతః । సః । శివః । రోరవీణి । రుశబ్దభిధాతుః । నృవహరతి ।
నామరూపవతిర్రోతీత్యర్థః । తాదృశోమహాదేవః । మహాదేవత్యర్థ
ర్థః । శివః । మర్త్యైకస్థావరజంగమాత్తకసర్వపదార్థాత్ । అవివేక ।
అంతర్మామితయాప్రవివేకేత్యర్థః । భగవతాదాదారాయణేనశివసహస
నామావశ్యాదా । సర్వజ్ఞశిఖామణినాభట్టభాను-రేణభాట్టభాష్యేమంగ
శక్తోకే । సర్వశాస్త్రగురగధరేణఅమరమునినా । తత్పురుషస్త్వనిద్రమ
హదేవస్యధీమహిభిరుగ్రాంత్యం । విదామహిభిరుగ్రాంత్యం । మహాదేవ

రుద్రోమహేశ్వరేశశివసదాశివశ బ్రహ్మనాంగవాదిశ బ్రహ్మోగరూఢ్యా ।
 పుంకజాదిశబ్రహ్మ ద్యౌగిక రూఢ్యాచ శివపరత్వేన రాద్ధాంతితత్వాత్ ।
 రూఢీర్మోగమపహర తీతిన్యాయాత్ । స్థానస్థకరణలింగాత్సమన్వయభి
 తిన్యాయ్యాచ్చ । నారాయణ పరత్వంయోజితం నశక్యమత్ర మహా
 దేవశబ్రహ్మేతిరాద్ధాంతితం ॥ నారాయణాను వాకేస్పష్టం కుర్తః । అ
 ణోత్త్రసంక్షేపితం—ఏతన్నంత్రస్యాగ్ని పరత్వేఅగ్నేశ్శివశరీరత్వేన ।
 శరీరశరీరాణో రభేదాచ్చనాష్టకం విరోధః ప్రసజ్యతే ॥ ౧౭ ॥ త్రిధా
 హితమితి త్రిధా । మహేశ్వర సదాశివ శివరూపేణ । ఇష్టపాణభా
 వలింగాత్తకత్వేనవా । ఆహితం । అవతీర్ణం । ఫణిభిః ॥ ఖడైః ।
 గుహ్యమానం । ఆధాదితం ॥ సర్వాభరణ త్యాదిభిభావః ॥ ఉత ॥
 ఫణిభిః । గాయకస్వరూప బ్రహ్మవిష్ణోదిభిః । వేదపురుషైర్వా । గు
 హ్యమానం । స్తూయమానం । పణస్తూతావిఃపింధాతుః । గవిఘృతం
 గోఘృతం ॥ అమృతహాపశివం । దేవాః । బ్రహ్మవిష్ణుకాలరుద్రాద
 యః ॥ ఆన్వవిందన్ ॥ ఉపాసితవన్తః । హరిస్తేసాహసం కమలమి
 త్యాదినాతథా స్పష్టముపదిష్టం సర్వత్రగ్రంథవిస్తర భయాన్నలిఖితం ॥
 తేషాంషుద్భే । ఇంద్రః ॥ ఇంద్రశబ్దోఽలక్షిత బ్రహ్మ । ఏకం । మహే
 శ్వరతత్వం । ఇష్టలింగవా । అన్యః । సూర్యశబ్దోఽలక్షిత మహావిష్ణుః
 ఏకం । పాణలింగం । సదాశివతత్వంవా । తతోవ్యయాత్తా సహరి
 స్స్వహృత్పంచజశాయినం । దర్శయామా సతేవేభ్యో ముచారిర్లింగమై
 శ్వరమితివాసునపురాణే । విష్ణోఃపాణలింగోపాసకత్వం స్పష్టముపది
 ష్టం । వేనాత్ । సర్వవ్యాపక శివతత్వా త్ప్రదుర్భూతం । శివత
 త్వం । భావలింగాత్తకంవా । ఏకం । జజాన ॥ ఆశ్రితః । ఉపాసిత
 ఇత్యర్థః । స్వధయా । శ్రద్ధయా ॥ నిష్ఠతత్తుః । ఉపాసితవన్తః ॥
 సర్వవ్యాపకశివతత్వాత్ప్రదుర్భూతాన్తత్వత్రయాత్ । అధికారవిశేషత
 యోపాసతఇతియావత్ ॥ ౧౮ ॥ యోదేవాణామితియః । పరశి
 వః । దేవానాం ॥ ప్రధమం ॥ బ్రహ్మవిష్ణు కాలరుద్రాణాం సృష్టేః
 పూర్వం ॥ పురస్తాత్ । తత్ప్రళయేవ । స్థితఇతిశేషః । సః । విశ్వాధి
 యః ॥ విశ్వాధికఇత్యర్థః । విశ్వాధిష్ఠానమితివాస్యాత్ । పరాత్పరమితి
 శుక్త్యుక్తరీత్యా బ్రహ్మనారాయణాది సర్వజేవతాశ్చేష్ఠ ఇతియావత్ ।
 వాసుదేవాయనమ శ్రేష్ఠాయనమ ఇత్యుక్త రత్రీశ్చాయతే ॥ రుదం ॥

బ్రహ్మనారాయణాద్విజననమరణాధి వ్యాధియాపదుభిరంద్రావయతినాశః
యతీతియద్రః ॥ మహాపిః ॥ నారుపిఃకురుతేకాప్యమిక్ష్మ్యక్రరీత్యా ॥ స
ర్వనిగమాగమాదిశాస్త్రజనకత్సర్గః ॥ యోవైవేదాంశ్చప్రహీణోతి
తస్మైఇత్యత్రచకారాత్ ॥ వేదేతరశివాగమాదయోభాధ్యంతే ॥
ఈశానస్సర్వవిద్యానామితీశుజేః ॥ శాస్త్రయోనిత్యాదివిస్మాత్రాత్తదా
సమంజసం ॥ హిరణ్యగర్భమితి ॥ జాయమానగ్ం ॥ జనిష్యమాణం ॥
హిరణ్యగర్భం ॥ చతుర్ముఖం ॥ అపశ్యత ॥ వీక్షితవాక్ ॥ హిర
ణ్యగర్భంజనయామూసేష్యర్గః ॥ అత్రహిరణ్యగర్భపదవిష్ట్యాదీనాముపల
క్షణం ॥ ధ్యాయితేశానంద్రధ్యాయితవ్యం సర్వమిదంబ్రహ్మవిష్ణురుద్రా
స్తేనంద్రసూయతేం ॥ త్యక్తర్వణశిఖాయాంతధానూయమాణత్వాతీ ॥
నదేవః ॥ మహేశ్వరః ॥ నః ॥ అస్తాక్ ॥ శుభయా ॥ మంగళప్రద
యా ॥ స్తుత్యా ॥ ధియా ॥ సంయుగక్తు ॥ సంయోజయత్విత్సర్గః
శ్వేతాశ్వతరచతుర్థాధ్యాయే ॥ యోదేవానాంప్రభవశ్చేద్భవశ్చేచ్ఛి
శ్వాధికోరుద్రోమహర్షిరత్యాదిచాచతుర్ముఖజనకత్వం శివస్యస్పష్టముపది
ష్టత్వాదతననారాయణస్యావకాశః ॥ ౧౯ ॥ యస్తాత్పరమితి ॥ య
స్తాత్ ॥ పరశీవాత్ ॥ ఉత్తరీష్టంఅపరం ॥ సమానం ॥ కించిత్ ॥
కించిదపి ॥ నాస్తి ॥ శ్వేతాశ్వతరపష్టాధ్యాయే ॥ నతస్యకార్యంకరణం
చవిద్యతే ॥ నతత్సమశ్చాధి కశ్చద్యశ్యతే ॥ ఏకఎవరుద్రోనద్వితీయా
యతస్థేత్యధ్వసీరనిశశివస్యతథాత్వంస్పష్టముపదిష్టం ॥ యస్తాత్ ॥ శివాత్ ॥
అణీయః ॥ అణుతరః ॥ జ్యాయాక్ ॥ మహాత్మమశ్చ ॥ కశ్చిత్ ॥
కోపి ॥ న ॥ నాస్తి ॥ ఎకః ॥ ఎతాదృశనిస్సమాభ్యధికశ్శివః ॥ దివి
మహాక్షైలాసేదహరాకాశేవా ॥ ఉన్మతి ॥ ఆస్తే ॥ తేన ॥ పురుషశబ్ద
శశివేన ॥ పురుషోవైరుద్రస్తన్తహేవానమోనవః ॥ తత్పురుషాయవిద్మ
హేత్యాదిషు ॥ పురుషశబ్దస్యశివేయాధిర్వ్యతే ॥ పుంకజాదివత్ ॥ స
ర్వమిదం ॥ పరిదృశ్యమానచరాచరప)పంచంపూర్ణం ॥ భరితమిత్య
ర్గః ॥ శ్వేతాశ్వతరతృతీయాధ్యాయే ॥ యసాత్పరం నాపరమస్తి
కించిదిత్యారభ్య ॥ తసాత్ సర్వగతశ్శివ ఇత్యంతం శివస్య తథా
త్వంస్పష్టముక్తమత్రోత్రనారాయణపరత్వం వక్తుంశక్యం ॥ ౨౦ ॥
ఏవంపరశివమహాత్మ్య ముక్తాతత్సాధకాః కలివిధాఇత్యాకాంతా
యామాహ ॥ సకరణే ॥ కరణా ॥ శాతసారకర్తానుష్ఠానేన ॥

న । మోక్షోనాస్తీత్యర్థః । ఏతేనదారీన ఇత్యాగస్సూచ్యతే । పు
 యాపుత్రసంతానేన । న ॥ నాస్తీ ॥ ఏతేనపుత్రీవణిత్యాగస్సూచ్యతే ।
 ధనేన ॥ సువర్ణాదినా । న ॥ మోక్షోనాస్తీ ॥ కింతు । త్యాగేన
 పూర్వోక్తఈషణత్రయ త్యాగేన ॥ ఏకే । కేచిత్సంన్యాసినః ॥ అమృత
 త్వం । జరామరణ వర్జితజితేం ద్రియత్వం । అమృతస్వరూప మహే
 శ్వరతత్వంవా ॥ ఆనఘః ॥ ప్రాప్తాభిత్వార్థః । ఏతేనా దృఢవైరాగ్యవంతః
 దేహసిద్ధి మహేశ్వర తత్వంచప్రాప్తువంతీతి బోధ్యతే ॥ యతయః॥
 శివలింగాధాన పూర్వకత్వేన మోక్షప్రీతుత్వ స్వభావభక్తాః ॥ గు
 హాయాం దహరపుండరీకే । నాకం । తదవభిన్న పరమాకాశే । వి
 భక్తివ్యత్యయశ్చాందసః । పరేణ ॥ సర్వవ్యాపక శివేన ॥ నిహితం ॥
 భక్తోపాశనార్థం పరిభిన్నతయా తత్రస్థితం ॥ యత్ । ప్రాణలింగం
 బిభాజతే । విరాజతే ॥ తత్ ॥ ప్రాణలింగం । విశంతి । ప్రాప్తువం
 తి ॥ ఏతేనపరమేశ్వరచరణారవిస్తరణ వతణలక్షణభక్తినిష్ఠా గరిష్ఠాః ॥
 సగుణసిద్ధాంతాత్మక ప్రాణలింగరూప సహశివతత్వం ప్రాప్తువంతిభా
 వః । వేదాంతవిజ్ఞానసు నిచ్చితార్థాభి ॥ యతయః ॥ మోక్షప్రీయ
 త్నశీలాః ॥ వేదాంతవిజ్ఞాన సునిశ్చిత్సాధ్యః ॥ ఉపనిషద్బ్రాహ్మబోధిత
 పశుపాశపతి జ్ఞానేనసమగ్నజ్ఞీశ్చిత ప్రయోజనాః ॥ పాశుపతివ్రతవం
 తభిత్వార్థః ॥ సంన్యాసయోగాత్ ॥ సతా ॥ పరశివేనస్యస్యతీతసన్యాసః
 పరశివకళావిశిష్టభిత్వార్థః ॥ లింగ మితీయావత్ ॥ నాతూలాగమే ।
 యథాకళాతథా భావ భిత్వార్థభ్య ॥ సాకళా పరమా సూక్ష్మాతత్వా
 నాంబోధినీపరా ॥ తామాకృష్ణయథా న్యాయం లింగేనముపవేశయేది
 తితిధాస్పష్టముక్తం ॥ తస్య—యోగః । సంయోగః । ధారణమి
 త్యర్థః । శివలింగధారణమితీయావత్ । అమృతస్యదేవధారణో భూయా
 సమిత్యప్రబాహ్యలింగధారణస్య మోక్షోప యోగిత్యేన బహుధాప్ర
 పంచితత్వాదత్రసంక్షిప్తం ॥ నిర్వలాంతః కరణవిశిష్టాస్సంతః ॥ తేనర్జ్య
 మహాపాశుపతివ్రతస్థాః । బ్రహ్మలోకేతుః కైలాసేతుః । కింబితాకలం
 తాస్థీ తతః । పరాంతకాలే । సూక్ష్మశరీర వియోగకాలే । పరా
 మృతాత్ ॥ మహాకైలాసాత్ । పరిముచ్ఛంతి ॥ త్యజంతి ॥ లింగశరీర
 భంగద్వారా సర్వవ్యాపక పరశివతత్వం ప్రాప్తువంతితిభావః । ఉత
 సతి । బ్రహ్మణే ! సుశోభ్యస్యతీతి సంన్యాసః । సహసోయోగః ।

నారాయణః పరః సుచ్చైవేదిజగత్సత్త్వికదృశ్యతేనా) యితేపిచ | అత
 ర్భూతేశ్వరత్వం ర్వం నాన్యస్య నారాయణస్థితః | అనంతమవ్యయంక
 విగంస ముదేస్తం విశ్వకం భువం పద్మకోశ పుతిగాళగం
 హృదయంచా స్మథోముఖం | అథోనిష్ఠ్యావిశస్త్యాం తేనాభ్యాముపరితప్త
 తి | జ్వాలమాలాకులంభాతివిశ్వస్యా యతనగంమహత్ | సంతతగీశ
 లాభిస్తులంపత్యకోశసంస్థితం || తస్యాంతేనుషిరగం సూక్ష్మం | త
 స్త్విశ్వంప్రపంచితం || తస్యమధ్యేమహాసగ్నిర్విశ్వాద్విశ్విశ్వతోముఖః ||
 సోగ్రహగ్నిభజంతిష్ఠంతావహమజరఃకవిః || ఐర్వగూర్ధ్వమథ శ్చాయీరశ్శ
 యస్త స్యసంతతా || సంతాపయ తిస్త్వందేహమాపాద తలమస్తకం |
 తస్యమధ్యేవహిషిభాఅణి యోర్ధ్వావ్యవస్థితః || నీలతోయ దమధ్యస్థావి
 ద్యుత్తేజోవభాస్వరా | నీవారణాక వర్తన్వపీ తాభాస్వత్వ ణుపమా ||
 తస్యాశ్చిథాయామగ్రేపరమాత్మావ్యవస్థితః || సబ్రహ్మ సశివస్సహరిస్సం
 ద్రసోత్తరః పరమస్వరాట్ | అపినాసంతతావత్పు | ఇతినారాయణేవ
 కాదశోనుచాకః || * ||

భాష్యం || పూర్వానువాకేదశరవిద్యాంవిధాయితతో)చాస్యమా
 నఃపరశివవేదిశివై కాంతికమహేశ్వరపదేనస్పష్టముపదిశ్యే దానీంకింతన్తా
 హత్త్వం | తద్దహరంకుత్రైవర్తతే | తల్లంకిం | తత్ప్రజ్ఞఃకేనరూపే
 నివిద్యతే || పరమాత్మాకుత్రైవర్తతే | ఇంద్రోపేం ద్రాదివద్య వస్థితత
 బ్రహ్మోవా | సర్వతబ్రహ్మచోదేత్యాదిసకలశంకావిధ్వంసనార్థంసహ
 స్రశీర్షానువాకమారభ్యతే || నను || ఏతదనువాకే | పరశివ భోధశివ
 శంభాదితద్దానాంసత్వేపి | విష్ణ్వేకాంతికనారాయణతబ్ర దర్శనాత్ |
 సాక్షాద్విష్ణుపరత్యమేవేతదనువాకస్యేతిచేదుచ్యతే || పండితారాధ్యవే
 మనారాధ్యోద్భూతారాధ్యనీలకం తాచార్యభాసరభట్టా చార్యాదిశ్రోత
 వీరశైవసిద్ధాంతస్థాపకపూర్వాచారై శ్చక్రశైవశాస్త్రజ్ఞానధురంధరహర
 దత్తాచార్యాప్రయదీక్షితాదిమహద్విశ్వపాణినీయశాస్త్రరీ త్యాశివేణత్య
 బాధానిరసనంకృత్యా | సహస్రశీమానువాకస్యశివపరత్వేనబహుధారా
 ధ్ధాంతితం | గ)ంథవిస్తరభయోద్భూతాంమదవగాహత్వాచ్చాత్రనలి
 భుతం | బాలానాంసుఖబోధోపయోగితయోత)నారాయణశబ్దస్యశివ
 పరత్వంబ్రవీమి నను | నారాయణశబ్దస్తు || సర్వకారణసర్వవ్యాపకపరశి
 వనాచకోన్యవతివా | ఉత్ | ఉమాధాంగనీలకంతత్యాదిధర్మ విశిష్టసదా

శివవాచకోసభవతిహా । నాద్యః । తదసస్యత్వమారంభణశబ్దాదిభ్యుత్పత్త్య
 ధిరణే । భగవత్కావ్యాసేన ॥ కార్యకారణయోరసస్యత్వవ్యవచేశాత్ ।
 ధ్యానియతేశానం ప్రధానియతవ్యం । సర్వమిదం బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాస్తే
 సంప)సూయం లేతిఅధర్మః శిఖాయాం ॥ శివాద్రుప్త విష్ణోద్భవస్త్రి
 శృవణాత్ । తేషాంశివో పాదానతయా శివాత్కతవ్యచ్చ । నారాయ
 ణాదిసర్వశబ్దవాచ్యత్వంశివస్యసమంబంధసంభవతి ॥ తస్మాదేవైతదప సం
 సారేనసోవైరుద్ర స్తస్మైరుద్రాయ ఏమథిత్యాదినా రుద్రస్యసంభవత్వ
 కత్వమపదిష్టం । ఉత ॥ ఏకోవిష్ణుర్నహద్భూతం పృథగ్భూతాన్యనేక
 శబ్దత్వాదిశ్రుతిస్తృతిషు ॥ శివాతిరిక్త బ్రహ్మవిష్ణోదీనాం భూతత్వోప
 దేశాత్ । క్షిత్వాదిజీవాంత యాపాప్తశరీరకత్వేన శివస్యస్థిత్వంప దేశా
 త్ ॥ అప్తమూర్తిరహిర్భూత్స్యోమహా కాలోమహా సటభిశ్చమరణోజ్జేన ॥
 శివహసహస్రనామానశ్శ్యాదాభగవత్కాదాదరాయజేనచ ॥ అప్తమూర్తి
 పదస్యశ్చైకాంతి కత్వేన నిర్దేశాత్ ॥ శరీరవాచక శబ్దాశ్చరీరిణి ప)వ
 ర్తం లేకమీమాంసా నియమాత్ ॥ ఉపక)మోప సంహ్వరమధ్య
 పరామర్శేషు । తుశరుద్రమహేశ్వ రాంబికాపత్య మాపతి పశుపత్వా
 ద్యనితరపారధాణ శివలింగబాహుళ్య దర్శనాత్ । విశేషలింగాను రో
 ధేనపామాన్యలింగస్యసమన్వయమితిమీమాంసాన్యాయాత్ । కైవల్యే ॥ ఉ
 మాసహాయం పరమేశ్వరం ప్రభుం శ్రిలోచనం నీలకంఠం ప్రశాం
 తం । ధ్యాత్వామునిర్గచ్ఛతి భూతయోనిం సమస్త సాక్షిం తమసఃప
 రస్తాతీ ॥ సబ్రహ్మసకవ స్సేంద్రస్సోత్తరః పరమస్స్వరాట్ । సవీవ
 నిష్ఠస్సప్రాణస్సకాలోగ్ని స్సచంచ)మాః । సవీవసర్వం యద్భూతంయ
 చ్చభవ్యం సనాతనం । ధ్యాత్వాతత్త్వత్వమత్యేతి నాన్యఃపం ధావిము
 క్తయేత్వాదిహ శివస్యపరబ్రహ్మణః ॥ సర్వమూర్తిశ్చ సర్వశబ్దవాచ్యత్వ
 వ్యవస్థాప నత్వాచ్చ । నద్వితీయః । నవిద్యతేరాః । ధనం । యస్యా
 సౌ ॥ ఆరాః ॥ నిర్ధనః ॥ సనభవతీతినారాః ॥ ధనాధిపః ॥ కుజే
 రభిశ్చరః । తంసఖ్యేనఅణంతసల్లపతీతినారాయణః ॥ ౧ ॥ న । రాః ।
 ఆరాః । ధనాభావః । అణః ॥ సుఖాభావః ॥ యద్భుక్తస్తాన ॥ నస్యా
 తాం ॥ సనారాయణః ॥ ౨ ॥ రాయం । వేదరూపశ్రియం । అ
 ణతి । అభ్యాతి । సః ॥ రాయణః ॥ సనభవతీత్య రాయణః ।
 అరాయణోసభవతీతి నారాయణః ॥ యోవైవేదాశ్చప్రసాదితోతిత

సై ఇతి శుత్ర్యక్త రీత్యా వేదప్రవక్తత్వం ॥ ఆలమనేన ॥ పూర్వ
 చార్యజ్ఞోకాన్యచ్యంలే ॥ అరాః ప్రా హధనాభావం । సుఖాభావంవద
 త్యణః ॥ సతాస్థితాం యస్యభ క్తేః ॥ సవైనారాయణ శ్శివః ।
 అరాసునిర్ధనోజ్ఞేయోనారాఃకిలధనాధిపః । తేమణకశల్లపక్షన భ్యాత్స
 వైనారాయణశ్శివః ॥ ౧ ॥ రాయంశ్రియంవేదరూపాం యోణిత్యా
 భ్యాతిరాయణః । అరాయణోయోనభవేత్సవైనారాయణశ్శివః ॥ ౩ ॥
 నాత్రశబ్దోదవశ్శ్రీమాక ॥ స్యాదకారాధిదో హరిః ॥ తస్యనోనిర్వృ
 త్తస్యస్తిక ॥ సవైనారాయణశ్శివః ॥ ౪ ॥ నారాయణస్స దాస్యర్థయ
 కోమరుస్సాస్యతాకర్తుకాయుధః । యోస్యాణష్టంకుశ్రి కరస్సచేనా
 రాయణశ్శివః ॥ ౫ ॥ అయశ్శుభావహవిధిణఃస్సుఖంవద్యయంయతః ॥
 సారాస్య నర బృందస్య ॥ సవైనారాయణశ్శివః ॥ ౬ ॥ నరోవిష్ణుస్త
 దియోసానామయోలాభశ్చరాదిభిః ॥ తేనణశ్చర్తయస్యేతి । సవైనా
 రాయణశ్శివః ॥ ౭ ॥ నరోజుకనస్తత్సంబంధి యస్త యోభక్తినిశ్చ
 యః ॥ తతోణశ్చర్తయస్యేతిసవే నారాయణశ్శివః ॥ ౮ ॥ నారాకవే
 దానయంతేయేనారాయస్తే బుధోత్తమాః ॥ తస్తేమానిర్వృత్ర్యస్తాత్స
 వైనారాయణశ్శివః ॥ ౯ ॥ సరాయారామ కృష్ణాస్తాం ॥ నరాయేతే
 స్వయంభువి । తస్తదీయం సుఖంయస్తాత్సవే నారాయణశ్శివః ॥ ౧౦ ॥
 నారంసరకపాలంస్యాత్సాస్యయః పాప్తిరుచ్యతే । సవయస్సణోభూ
 మానవైనారాయణశ్శివః ॥ ౧౧ ॥ నారోభవతిభూ లోకస్తస్య యస్త
 స్తయంస్థితిః ॥ సవేయస్సణోభూమానవైనారాయణ శ్శివః ॥ ౧౨ ॥
 ఆపోనారాభితివ్యక్తం ॥ తతోయస్యాయఉద్భవః । సచంద్రోయస్సణో
 భూమా ॥ సవే ॥ ౧౩ ॥ నారావిదోమాగంగా స్యాదయస్తస్యాఃపరి
 గ్రహః । తతోణోనిర్వృతి యకస్య ॥ సవే ॥ ౧౪ ॥ అరోనిర్గమ
 రావస్తుస్యాదవిభిన్నవహ్నిభృత్ ॥ యస్యాయణో యజ్ఞసౌఖ్యం ! స
 వైనా ॥ ౧౫ ॥ ఇమిషధన్వాతస్యాభూదణఃఖల్వసుఖంయతః ॥ అణం
 తరాతినియశ్చసవైనారాయణశ్శివత్యాది నాయాగిక రూఢ్యానారాయ
 ణశబ్దస్యనదాశివేసాధితత్వాచ్చ । ఇత్యలమతివిస్తరేణప్ర కృతమనుసరా
 మః ॥ ఏతేన నారాయణ శబ్దస్యణత్య చాధాభావత యాశివేన మన్వ
 యసంభవా త్సహస్ర శిర్వాను వాకస్య శివపరత్వం సమం జనం సంభవ
 తీతిరాధాంతితంసహస్రశిర్వామితి ॥ సహస్రశబ్దోత్త)అనంత వాచకోభవతి

సంపాద్యంతం । సర్వాననశ్శాస్త్రానితత్త్వకరీత్యానంత శీర్షవానితత్త్వః ॥
 దివ్యతీర్థేః ॥ ప్రకాశకః । దివీకీడాదా ॥ తస్య భాసానర్వమిదంవి
 భావితశు)త్వకరీత్యానర్వపదార్థప్రకాశక ఇత్యర్థః । విశ్వాక్షం । అ
 సంతాక్షం ॥ విశ్వశంభుపం । విశ్వస్య । విష్ణుడిచేతనా చేతన ప్ర
 పంచస్య । శం సుఖియన్తద్భవతః । తథోక్తః ॥ సర్వత్రవచన
 బ్యత్యయశ్చందనః । శిషికోఽప్యయశ్చి వంకఃస్సర్వ మన్యత్పరి త్యజ్యే
 త్యభవ్యశోపనిషత్తీత్యా శిషివనరైస్సర్వవిద్యాసూ పాస్యత్యర్థః ॥
 విశ్వంనారాయణం జేవం । విశ్వం ॥ ప్రపంచం । నారాయణం ।
 తచ్ఛబ్దవాచ్యః । జేవం । మహాదేవః ॥ తదుపాదాన త్వేనతత్స్వరూ
 పత్వంయుక్తంభవతి ॥ అక్షరం ॥ నాశరహితః । అతఏవ లోకశివ
 నైవమృత్యుంజయశశిప్రసిద్ధిః । పరమంప్రభం । విష్ణువి సర్వజేవని
 యామకఇత్యర్థః । ఈశ్వరస్సర్వ భూతానామితశు)తేః । విశ్వతఃపర
 మం ॥ ప్రపంచాదుత్పరః । అధిష్ఠానత్వాత్తతోధికఃపరి మాణవానిత్య
 ర్థః । నిత్యం । త్రైకాలికాదాధ్య రూపఇత్యర్థః । సర్వంజ్ఞానమనంతం
 బ)ప్తేఃశ్రుతేః । హరిః ॥ విష్ణుడిక్ హరతీతిహరిః । శివః । సర్వ
 భూతచమనాయనమ ఇతిశు)తేః । విశ్వం ॥ ప్రపంచం । విష్ణుడిచేత
 నాచేతనప్రపంచమితియావత్ ॥ నారాయణ గోసారాయణశబ్దవాచ్యః ॥
 హరిశబ్దవాచ్యశిషివ సారాయణశబ్ద వాచ్య ఇత్యర్థః । నారాయణగో
 హరిం ॥ విష్ణుసంహారకఃశివమితి ॥ వాస్యాత్ । హరిగోహరం తమితి
 శ్రుతేః । యద్వాఅష్టమూర్త్యుత్తక త్వేనశివస్య । సర్వంశివశరీర త్వేన ॥
 శరీరశరీరణోరభేదాచ్చబ్రహ్మవిష్ణుడిచేతనాచేతనప్రపంచంసర్వంశిషివజే
 తిభావః ॥ ననుకథంపురుషశబ్దవాచ్యస్యశివస్యవిశ్వాత్తకత్వమితి త్వశంకా
 యామాహ । పురుష ఏవేదగో సర్వంతద్విశ్వ ముచితీవతి । ఇద
 గో । పరిదృశ్యమానం । సర్వం । అచేతనం ॥ తత్ । చేతనవిష్ణు
 డికం । యతః । శివాత్ । ఉపజీవతి ॥ రత్యుతే । అతస్స ర్వంసవీచే
 యర్థః । పూర్వంపరశి వోపాదా నల్లేన ॥ పరశివశరీర త్వేనవిశ్వస
 ాదాత్త ముక్తం । ఇదానీంతపరశివపాలక త్వేనవాదాత్త ముక్తమత్యో
 నపునరుక్తిత్వేయంపపురుషోవైరుదృస్తస్త హూనమోనమిశ్రా దిశు)తక
 తేషుశివస్యపురుషశబ్దవాచ్యశోపదేశాదతనశంకావ కాశః । సర్వవిశ్వస్యాత్తే
 శ్వరగో కాశ్చితంశివమయ త్వం । విశ్వస్య । అచేతనప్రపంచస్య । పరిప)భం

త్వా విష్ణోదిజీవనమూహః ॥ తస్య తత్త్వరగ్ం ॥ ఆంతర్యామితయాన్తి త్వా
 బుద్ధిపీఠకోభవతిత్యర్థః ॥ ప్రభువన్నియా మకోవాభవతు ॥ యతత్త్వ
 నిజ్యత్త్వ నిత్యాదిశ్రుతిః ॥ ఈశ్వస్వస్వభూతానాం హృదే శేర్జనత్యర్థ
 త్యాదిస్త్రుతిమచతధాశూయతే ॥ భీమాస్తా ద్వాతః పవతే త్యాదినా
 :రమేశ్వరా జ్ఞాపాలకత్వంచ యుక్తంభవతి ॥ శాశ్వతం ॥ నాశాప)తి
 యోగి శివం ॥ శివశబ్దవాచ్యః ॥ అచ్యుతం ॥ అచ్యుతశరీరయు క్తత్యర్థః ॥ అ
 త్రేశాశ్వతాచ్యుతశబ్దాభ్యాం పరమేశ్వరమూర్తిదక్షిణస్యాపినిత్యత్వంసూచ్య
 తేఅతోనపానరుక్తిః ॥ స్థిరేభిరంగైః పురుషాపడుగ్రితి శ్రుత్యంతరే పరమే
 శ్వరసాకారస్యాపి నిత్యత్వోప దేశాదితి యావత్ ॥ స్వేచ్ఛాధీన విగ్రహ
 త్వాత్తస్యపరిణా మిత్యాదిదోషప)సంగో నప)సజ్యతేతి రాధాంశతః ॥
 తథాభాష్యేపండిత భగవత్పాదా రాధ్యైఃలోక వత్తులీలా కైవల్యమిత్యర్థ
 కరణేబహుధారాద్ధాంతితో త)సంక్షిప్తం ॥ నారాయణంమహాజ్ఞేయం
 నారాయణం ॥ నారాయణశబ్దవాచ్యశివః ॥ మహాజ్ఞేయం ॥ మహద్భిః ॥
 శివభాగ)గణ్యవిష్ణోద్విభిః ॥ జ్ఞేయం ॥ ఉపాసనయాజ్ఞేయ త్యర్థః ॥
 విశ్వాత్తానంపరాయణం ॥ విష్ణోదిచేతనాచేతనప)పంచాంతర్యామితయాప్ర
 పంచాత్తకత్యర్థః ॥ తస్య స్థావరదేవాను పా)విశత్ ॥ అనేనజీవేనా
 త్తనానుస) విశ్వచామయాపే వ్యాకరవాణీ ॥ యతత్త్వని తిష్ఠన్నిత్యాదిశ్రు
 తినత్వాత్ ॥ శర్వాంతర్యామితయా సర్వాత్తకత్వం యుక్తం ॥ పరంచ
 తతేఅయణంచ ॥ పరాయణం ॥ విష్ణోదీనామపిప్రాప్యస్తాన మిత్యర్థః ॥
 నారాయణపరంబ్రహ్మ ॥ నారాయణశబ్దవాచ్య శివవీవజృహత్వాది ధర్మా
 శ్రయబ్రహ్మ ॥ తత్త్వనారాయణఃపరః ॥ పరః ॥ త్రిమూర్త్యతీతః ॥ నా
 రాయణః ॥ నారాయణశబ్ద వాచ్యశివః ॥ తత్త్వం సర్వవ్యాపక శివత
 త్వం ॥ వీతేనదేవవా బ్రహ్మణోయాపేతి బృహదారణ్యక తృతీయబ్రాహ్మ
 చతుర్థానువా కశ్రుత్యక్రీత్యాపర శివస్వమూర్తి ద్వయత్వముక్తంభవ
 తి ॥ నారాయణపరంజ్యోతిః ॥ నారాయణశబ్దవాచ్యశివః ॥ జ్యోతిః ॥
 హృత్పుండరీ కావభిన్నా కాశభాసమాన జ్యోతిస్స్వ రూపపా)ణలింగమి
 త్యర్థః ॥ అత్తనారాయణఃపరః ॥ నారాయణః ॥ తత్త్వజ్ఞానాచ్యశివః ॥
 పరః ॥ తి)మూర్త్యతీతః ॥ అత్త ॥ అత్తశబ్దవాచ్యః ॥ పరమాత్మ
 త్యర్థః ॥ ప్రపంచోపశమం శాంతంశివ మద్వైతంచతు ర్థమన్యం
 తే సతత్త్వ సవిజ్ఞేయ ఇతిమాండుక్యే తథాశూయతే ॥

నారాయణసూక్తా | నారాయణపరః | నారాయణశబ్దవాచ్యః
 ధ్యాతా | విష్ణోదిమపభక్తైర్ధ్యాతుం యోగ్యత్యర్థః | ధ్యానంనా
 రాయణఃపరః | ధ్యానం | ధ్యానగమ్యం | నారాయణః | నారాయ
 ణ శబ్దవాచ్యశివః || పరః || విష్ణోదిభ్యోధికత్యర్థః || నతత్సమశ్చ
 సృధికశ్చదృశ్యతేతిశుతేః | యచ్చకించిజ్జగద్వస్తిస్పృశ్యతే శ్రూయతేపి
 నా || ————— || అస్మిన్జగతి || యచ్చకించిత్ | యతిః—చిత్ ||
 దృశ్యతే | శ్రూయతే | దృశ్యమానం శ్రూయమానంవా యత్పదా
 ర్థవర్తతే | తత్సర్వం | అంతర్బహిశ్చ | బాహ్యంభ్యంతరేషు | వ్యా
 ప్య | నారాయణస్థితః | నారాయణశబ్దనాచ్యశివస్థితత్యర్థః || ఆ
 కాశవత్సర్వగతశ్చపూర్ణత్యుక్తరీత్యాసర్వాధిష్ఠానత యాసర్వాంత
 ర్యామితయాచనర్వపదార్థబాహ్యభ్యంతరేషువ్యాప్యతిష్ఠతీతిభాషః | అ
 నంతమవ్యయకవిగ్ం సముదేన్తం విశ్వశంభువం || విశ్వశంభువం |
 విశ్వస్య | విష్ణోదీనాంశం సుఖాయస్తద్భవతినః | విశ్వశంభుః || అ
 త్రైవారా యణశబ్దస్యశివపరత్వ సూచనార్థం నారా యణ శబ్దోప
 సంహారేశివైకాంతశంభుశబ్దోనిర్దిష్టత్యుపసంజ్ఞాయం || అనంతం | దేశ
 కృతపరిధేదహూన్యత్యర్థః | అవ్యయం || కాలకృతపరిధేదహూన్యత్యర్థ
 ధః || కవిగ్ం || నాదస్వరూపత్యర్థః | విశ్వాత్తతయావస్తుకృతపరి
 ధేదహూన్యత్వంబహుధాప్రపంచితం || ————— || సముదేన్తం ||
 సముదేఅన్తం | స్థితీయకస్యాసా | సముదేన్తం || యోదేనోగ్నోయో
 త్సంయోవిశ్వంభువనావివేక | ఇతిద్వితీయాధ్యాయే | సూక్ష్మాతిసూ
 క్ష్మంసలిలస్యమధ్యేవిశ్వస్యస్రస్థారమనేకహూపం | విశ్వస్యైకంపరివేష్టితా
 రంజ్ఞాత్వాశివంశాంతమత్యంతమేతీతిశ్చేదాశ్చతరవతుర్థాధ్యాయపరబ్ర
 హ్మణః జలాధివాసత్వంస్పష్టముక్తం | అన్తస్సమాప్తాస్థానేవనిర్లయే
 భ్యంతరేపిచేతి నిఘంటుః || ఉతి || సముద్రం | అంతః | శరీరాంతే |
 యస్యాసా || సముద్రాంతః | రూపవృత్తయశ్చాంధసః | ఇతికైశ్చిదు
 క్తంతధాపినాస్తాకంవిరోధః | శివస్యఆకాశాధిష్ఠానత్వవత్సముద్రాదిష్ఠాన
 త్వమపిసంమాదనశేవభతి || ఏవశివస్యనారాయణాదిశబ్దవాచ్య త్వవిశ్వా
 త్తకత్వాది మాహాత్మ్యముపదిశ్య | తదుపాసనాస్థాన భూతహృదయ
 పుండరీకతల్లక్షణతదధిష్ఠానానిదర్శయతి | పద్మకోశప్రతి కాశగ్ంహృద
 యంచాప్యధోముఖమిత్యాదినా || పద్మకోశప్రతికాశగ్ం || తామరముకు

శతుల్కం । ఆధోముఖం । ఆధోముఖతయావిద్యమానం । ఆధోనిష్ఠాః
 నిష్ఠాః । గీ)వాబంధనాత్ । అభః । అధోభాగే । నాభ్యాముపరి ।
 నాభేరుపరిత్యర్కః । యద్వృద్ధయంతిష్ఠతి । ఇతి ॥ దహారపుండరీకమిత్త్య
 వ్యతే । ఆనాహత చక్రమేవ దహారపుండరీకమమిత్యర్థః । తతః
 ధంవర్తతే త్యాకాంతౌ యామాహ ॥
 జ్వాలమాలాకులుంభాతి । తేజోరూపతయా భాసతే ॥ విశ్వస్య ॥ స
 ర్వప్రపంచస్య । మహత్ ॥ ఉత్పన్నం । ఆయతనం । స్థానమిత్యర్థః ॥
 యోగినాం యోగదృష్ట్యా తతా)నంతకోటి బ్రహ్మాండనిదృశ్యం తేతి
 భావః । సతతగోళలాభిస్తు । లంబత్యాకోశసంన్నిభం ॥ తత్ ॥ హృ
 దయః । ఆకోశసన్నిభం ॥ ఈషద్వికసి పద్మముకుళతుల్కం । సిరాభిః ॥
 ౩౮ యోరభేదరీత్యా । శిలాభిరిత్యత్ర సిరాభిరితిభావః ॥ నాడీభిః ।
 నాడీశుభమనీసి రేత్యుపకోశాత్ । సంతతం । సదా ॥ వ్యాప్తంసత్ ।
 లంబతి ॥ నాడీభిర్వాప్తస్థిత మిత్యర్థః ॥ తస్యాం తేనుషిరగ్గంసూక్ష్మం
 తస్యహృదయ పుండరీకస్య । అంతే ॥ మధ్యప్రదేశే । సూక్ష్మంసుషిర
 గ్గం । సూక్ష్మరంధ్రం వర్తతే । తస్మిన్ ॥ హృదయపుండరీకా వచిన్న
 రంధ్రే) । సర్వప్రకృష్టితం । శివయోగిభిస్తత్ర సర్వం దృశ్యతేతిభా
 వః ॥ *—*—* ॥ తస్యమధ్యే । మహానగ్నిర్విశ్వా చ్చిర్విశ్వతో ము
 ఖః ॥ తస్య । హృదయ పుండరీకస్య మధ్యే । మధ్యభాగే । విశ్వ తో
 చ్చిః । విశ్వతో ఆర్చింషియస్యాసౌ । తథోక్తః ॥ విశ్వతో జ్వాలజ్వల్య
 ర్థః । విశ్వతోముఖః । సర్వతోముఖిత్యర్థః । మహానగ్నిః । జ్యోతిస్సప్
 రూప త్వేనప్రాణ లింగాత్తక పరశివః । వర్తతేత్యర్థః ॥ సోగ)భుగ్విభ
 జంతిష్ఠం న్నాహర మజరఃకవిః ॥ సః । పా)ణలింగః ॥ ఆజరః స్వ
 యంప్రకాశ మానస్సత్ ॥ కవిః । నాదరూపః । ఆహారం ॥ ఆశితమ
 న్నాడికం । ఆగ)భుక్సత్ ॥ ప్రథమంప్రాణా హుత్యాత్తనా భుజాన
 స్సత్ । తిష్ఠతి । హృదయ పుండరీక స్థితప్రాణలింగ భుక్తసర్వ పదార్
 థం స్వయంభక్షితస్సత్ తతఃజా తరాగ్నే ర్దాశ్యతీతిభావః—సంతతా
 సంతతం । తస్యరక్షయః । ప్రాణలింగకాంతయః । తిర్యగుర్ధ్వమధఃతి
 ర్యగుర్ధ్వాధోభాగేషు । శాయీ ॥ ప్రకృష్టంసంచరత్ ॥ స్వందేహం!
 స్వకీయస్థూలదేహం ॥ ఆపాదతలమస్తకం । పాదాది శిరఃస్పృశంతం ॥
 సంతాపయతి—సమృక్పాపయతి ॥ దేహగతోష్ఠ తదధీనత్వాదితిభావః ॥

తస్యచక్షేః । హృదయపుండరీక మధ్యే । అణీయోద్ధ్యా అణీయ
సోమరసః ॥ ఉద్ధ్యా । ఉద్ధ్వభాగే । వహ్ని శిఖాతాదృశస్సక్ ।
వ్యవస్థితః ॥ మనోగ్రే జీవన్ముక్త తీర్థార్థః ॥ శి = = = = = ॥
ఏవలసామాన్యతో జీవస్వరూప ముక్త్యా । విశేషతయాదర్శయః ॥
నీలతోయదమథ్యస్థేత్యాదితా ॥ నీలతోయద మధ్యేనీలతోయద తుల్యమూ
లప్రకృతిమధ్యే ఉత్తతీతి నీలతోయదమథ్యస్థా ॥ విద్యుల్లేఖా । సౌదామి
నీలేఖా ॥ సైవ ॥ భాస్వరా । ప్రకాశమానా । నీవార శూకవత్ !
నీవారకంటకవత్ । శాలికణిశాగ్రభాగస్థితకంటకవదిత్యర్థః ॥ తస్మిన్ ।
సూక్ష్మే ॥ పీతా । గౌరవర్ణా । అఃనాపమా ॥ అతిసూక్ష్మరూపా
నతీ ॥ భాస్వతి ॥ భానతే ॥ తస్మాన్న ఖాయామధ్యే ॥ సర్వత్రలింగ
వ్యత్యయశ్చందనః ॥ ॥ తస్యాః ॥ తస్యజీవస్యేత్యర్థః ॥ శిఖాయామ
ధ్యే ॥ కళామధ్యే । జీవకళా మధ్యేత్యర్థః । పరమాత్మా ॥ విష్ణోది
జీవనియామకశివః । వ్యవస్థితః । సమ్యగ్భాసతేత్యర్థః ॥ ఏవం । జీవే
శ్వరస్వరూపనిరూపణం కృత్యా ॥ జీవాంతస్థితమహేశ్వరస్య నారాయ
ణాదిసర్వరూపత్వంసర్వశబ్దవాచ్యత్వముపపాదయతి । సబ్రహ్మసశివస్సహ
రిస్సేంద్ర)ఇత్యాదితా ॥ బ్రహ్మ । చతుర్ముఖః । శివః । కాలరుద్రః ॥ హ
రిః । ఆదివిష్ణుః । ఇంద్రః । దేవేంద్రః । అక్షరః । మృత్యుంజయః ॥
పరమః ॥ త్రిమూర్త్యతీతః ॥ స్వరాట్ । విరాడాదయః ॥ ఏతేనశివస్య
బ్రహ్మణః । సర్వజీవతారూపత్వేనసర్వశబ్దవాచ్యత్వంతస్యైవసిద్ధ్యతీతిరా
ధాంతితం ॥ సర్వోవైరుద(స్త్రస్సైరుదా) యనమోస్తి వ్రతీవతదుపసం
సార్దేశితదైవరాధ్ధాంతితాద్వదత)నకిం దిదపివైకుంఠస్యావకాశః । ౧ ...
కేచిత్తు రేవణాసిద్ధమరుల సిద్ధైకోరామసి
ద్ధపండితారాధ్యాదయః ॥ సహస్రశీషకందేవమిత్యాది పరశివధర్మాణాంనా
రాయణాత్మకవిష్ణోః పుత్రిపాదనేపి ॥ ఏతదనువాక స్యశివపరత్వేనకించి
దపిదోమః । శివస్యశక్తిర్నియోగకాలేవతుభ్యధాభూచ్చివసత్ప్రసాదా
త్ ॥ భోగేభవానీభుక్తుషేషవిష్ణుః శ్రోతేభకాశీసమదేవదుర్గేతిసామఖ్య
తా । ప్రకృతిస్త్యంపుమానుద)స్త్రవ్యితద్విర్యమాహితం । త్వన్నాభి
సంకజాజాతః పంచవక్త్రః పితామహఇతిసాహచరే
వాసుదేవః పరాప్రకృతిగీతాయామపిశివస్యశక్తత్వేన । విష్ణోశ్చక్తిత్వేన
స్పష్టముపదిష్టత్యాత్ ॥ శక్తిశక్తిమ తోరదేవధియ నూత్ ॥ శక్తధర్మా

శ్చక్రాసంభవంతీతిన్యాయాత్ । శివాయవిష్ణురూపాయశివరూపాయ వి
ష్ణవేతిస్త్వతా । నమోరుద్రాయవిష్ణవేమృత్యుర్థే పాపీతిశ్చతా । శ
క్తశక్తిశ్చైవనతయోరభేదవ్యపదేశాచ్చ । ఇతివదంతి ॥
అన్యేఉద్భటారాధ్యవేమనారాధ్యవిశ్వరాధ్యాదయస్తు । అస్మాముపనిష
దిదహరోపాసనానిషయే । నారాయణస్థా ఉపాసకత్వం । శివస్యోపా
స్యత్వనిర్ణయే । సహస్రశీమానువాకగతనారాయణపరంబ్రహ్మత్వం
నారాయణఃపరబ్రహ్మ దివచనానివిరుద్ధే (న్నిశిమాశంకాః వైదికభి)
ష్టపాంచరాత్రాదయః । తద్భావభావనాపన్నస్సనారాయణస్యానితర
సాధారణపృథక్యాంతర్వర్తిభ్యోతిర్నింగానుసంధానసామర్థ్యలింగేన । ము
క్తశివస్యమోఖవేదితిన్యాయాచ్చ ॥ తథాస్తతిరితియోజితం శక్య
మిత్యాదుః । లోకేరాజాత్యమసీమంత్రీణంప్రత్యుక్తమపి । యధారా
జకల్పత్వంప్రతీయతే । తద్వన్నారాయణస్యపీవకల్పత్వంస్యాదితిశాం
భవానందాదయః ॥ పునఃకేచిన్నీలకంఠాచార్యభాసురభట్టాచా
ర్యహరదత్తాచార్యాదయస్తు । సహస్రశీమాత్వాదిభర్తృవిశిష్టశివఃకీదృశః
విశ్వంనారాయణం దేవఇతి ॥ విశ్వం ॥ జీవాత్మకం ॥ నారాయణం ॥
వాసుదేవం ॥ దేవః ॥ ప్రకాశకః ॥ యథా దేవదత్తో మార్గంగచ్ఛతీ
త్యాదామార్గేగచ్ఛతీత్యర్థోబోధ్యతే । తద్వదత్తా)పి ॥ నారాయణేప)
కాశమానభిర్భగ్నస్సావ్యతే త్యాదుః । బాణత్వోపపదభత్వ మర్చకవ
పుర్వార్పిత్యమార్యాపతేః ॥ ఘోణిత్యంసఖితామృదంగ వహతాచే
త్యాదిగూఢందధావిత్వాదిమణివస్య ॥ అంతరంగభక్తత్వాన్నారాయణే
విశేషతయాప్రకాశతత్వభావః ॥ సూర్యకాంతేసూర్యకిరణవదితియావ
తీ ॥ యద్వా । విశ్వం ॥ ఆచేతన ప్రసంపం ॥ నారాయణం ॥
నారాయణశబ్దోపలక్షిత చేతనవర్గం ॥ దేవం । ప్రకాశకః । అశ్రీస
ముచ్చయబోధకవర్ణలోపశ్చంద సత్తత్వజ్ఞేయం ॥ నారాయణగోప హరి
మిత్యత్ర ॥ నారాయణంహరతినినారాయణంహరిః । అలుక్సమాసః ।
హరిగోపహరంతిమితి)తే ॥ నారసింహాద్యవ తారాశర భసాత్వాది
రూపేణశివస్సంహ్వరంకృతకలిభగవతాబాదరాయణేన సాగందే స్పష్ట
ముపదిష్టత్వాచ్చ । నారాయణంమహాజ్ఞేయమిత్యత్ర । నారాయణం ।
విష్ణుం ॥ మహాజ్ఞేయం ॥ శివతస్యోపదేశవిశిష్టత్వాన్తమహాపురుషత్వేనజ్ఞే
యమిత్యర్థః । తథా సూత్రసంహితయా మిశ్రవ్రత్యాదుచ భగవతా

వాదరాయణేనస్పష్టముపదిష్టం । నారాయణ పరంబ్రహ్మత్యత్ర । నా
 రాయణాత్పరం యశ్శివః పరతే । సవీరబ్రహ్మ । బృహత్సభగ్నా శ్ర
 యః ॥ నతూనారాయణిత్యర్థః ॥ పరాత్పరతరంబ్రహ్మతత్పరాత్పరతోహ
 రిః ॥ యత్పరాత్పరతోఈశస్తస్తే మనశ్శివ సంకల్పమస్తి వ్రతీతుతేః ।
 సాహచరే । బ్రాహ్మసభుజస్తంభనాః తరంప్యాసంప్రదేవిష్టువ చనః । య
 జ్ఞకర్తావదేవేంద్రోవేదకర్తాచివాత్పతిః । అహమేవజగత్రామమకర్తా
 మహేశ్వరః తిమరాణవచనయాపవిష్టాక్షత్వ ॥ తత్త్వంనారాయణః పరః
 నారాయణాత్పరః ॥ నారాయణ పరః ॥ సంధివ్యత్యయస్తు । అట్లే
 యోగార్థే వ్యత్యతే) భాదరః । నారాయణపరః । నారాయణనియా
 మకశివః ॥ తత్త్వం । సర్వవ్యాపకతత్త్వమిత్యర్థః । నారాయణపరోజ్యో
 తిః । నారాయణాత్పరశ్శివః । జ్యోతిః । సర్వజ్యోతాకక ఇత్యర్థః । నా
 రాయణఃపరః । నారాయణాద్భిన్నశివః । అత్రా)విసంధివ్యతయశ్చాం
 దనః ॥ నారాయణపరోధ్యా ॥ నారాయణాద్భిన్న శివవీవ । ధ్యా
 తా । ధ్యాతుం యోగ్యః ॥ ధ్యానంనారాయణఃపరః । అత్రా)విసంధి
 వ్యత్యయశ్చాందనః । యథా)తదనువాకేనాన్వయింశవ్యత్యయశ్చాంద
 నః । తథాసర్వజ్యోతసఃసంధివ్యత్యయశ్చాందన ఇత్యక్షేయం । నారాయణ ప
 రః ॥ నారాయణాద్భిన్నశివవీవ ॥ ధ్యానం । ధ్యానవిషయోభావతీ
 త్యర్థః । అంతర్వహితృతత్త్వంవ్యాప్యనారాయణస్థితః ॥ నారాయ
 ణేస్థితః ॥ నారాయణస్థితః ॥ లుక్సమానః । సర్వంవ్యాప్య । నారాయ
 ణస్థిత్యాంతరంగభక్తత్వాన్నిరాయణేవికేవనియా స్థితఇత్యర్థః । య
 ద్వా ॥ ఏకోవిష్టుర్వహదుర్భుంధస్యధిస్త్వా తాత్పర్యేకశభిః శుక్త్యుక్తరీత్యా
 నారాయణస్యమహాభూతిత్వేన । త్రైవికేమనియాపరతేతివాక్యాత్ ॥
 అన్యత్సర్వం పూర్వపదితి ॥ ఉక్తం నారాయణేనా వ్యవహరము వాక
 స్మరణ పరత్వేన । ఉక్తమూల సంహారవిధా భావాన్నాస్తా
 క్తవిరోధః ॥ * ॥ * ॥ * ॥ * ॥ * ॥ * ॥ * ॥

॥ * ॥ అతే)పరిచిత్యతే ॥ * ॥
 భాష్యం । నను ॥ అంధస్యచంద్రః ॥ యమనస్సముజ్జే)కవ
 యోవయంతీతివాక్యద్వయేన । అన్యసాధారణముద్రకాయిత్యవ్య
 పదేకాత్ ॥ సర్వేభిఃసహజుర్భూతేతివ్యత్యయశ్చాందనాద్భిన్నశివ
 పరత్వం

త్సర్వాభ్యుత్థివ్యపదేశాత్ । పాదే । గిరియజ్ఞానంతరమింద్రస్తవే ॥ అగ్రే
 హిరణ్యగర్భస్త్వం । భూతస్యన మవర్తత ॥ త్వమేవైకః కరిసి ।
 పురుషస్త్వంహిరణ్యయ ఇతితస్యైవహిరణ్యయ రూపనిర్దేశాత్ ॥ అథ
 గ్వశిఖోపదిష్ట బ్రహ్మవిష్టురుద్రాగ్నితి వాక్యస్య మత్స్యాద్యవతార విష
 యత్వాత్ । అజాయమానో బహుధావిదాయ తేతిశ్రుత్యుక్తరీత్యా
 తస్యఅభివ్యుత్సౌపదేశాత్ ॥ మహిమపనిషది సారాయణా ద్రుచ్చజా
 యతే । సారాయణా ద్రుద్రోజాయతే త్యాదినా తస్యైవసర్వకారణ
 త్వమ్యప దేశాచ్చేతదనువాకస్య విష్టు పరత్వమేవాది హితమిహూర్వః ప
 త్నః ॥ రాధాంతస్తు ॥ అంధస్యపారే ఉపకస్య మధ్యేతివాక్యేన ॥ పృ
 శయసాక్షిత్వ సర్వభ్యాప కశ్యేది ధర్మాణాః శివస్యైవప్రతిపాదనాత్ ।
 తథా ॥ యదాతమస్థం నదివానరాత్రి ర్నసంపానసచ్చివవకేశబః ।
 తచ్చాత్సర్వగశ్శివఇతి శ్వేతాశ్వతరే ప్రితిపాదితం । నముద)స్యవాపీ
 కూపతటాకాద్య పేక్షయాధిక జలాశ్రయత్వా కధికత్వం । శివస్యా
 వ్యమూర్తిమత్వాత్ । యత్రయశ్రీభూమి జలాగ్నిచాయ్వాకాశ దినం
 ద్రవంబ)జీవానాం స్థితిరుపపద్యతే । తత్రతత్ర శివస్థితే స్తుతిసిద్ధ
 త్వాత్ । యోరుద్రోగ్నయోఅభ్యుయిషవధీభు యోవిశ్వాభువ
 నావావివేకతస్తే రుద్రాయ నమోస్త్విత్యేతదనువాకే । సూక్ష్మా
 తిసూక్ష్మం సలిలస్యమధ్యే విశ్వస్యస)ప్తా తమనేకరూపం । విశ్వేస్యై
 కంపరివేష్టితారం జ్ఞాత్యశివం శాంత మశ్మంతమేతితి ॥ శ్వేతాశ్వత
 రే ॥ శ్లో ॥ బడబాసలరూపేణ కాలరుద్రో మహేశ్వరః । నముద్రే
 నివస్సన్నిత్యం జలపానంకరోతిస ఇతివైవపురాణేజ ॥ శివస్యబడబాసల
 రూపేణసముద్రస్థిత్వపదేశాదంభస్యపారగ్నితివాక్యద్వయస్యశివసర్వత్వమే
 విసిద్ధం ॥ నమోహిరణ్య బాహవేసేనాస్యేదిశాంతపశయే నమోన
 మఇతిశతరుద్రీయే । నమోహిరణ్యబాహవే హిరిణ్యవణాణయ హిర
 ణ్యరూపాయేంబికాపతయ ఉమాపతయ పశుపతయేనమోనమ ఇత్యు
 త్తరత)చ శివస్యహిరణ్యయ వర్ణత్వ వ్యపదేశా దుమాపతిత్వ పశుపతి
 త్వధర్మాణామన్యపర త్వాయోగాత్ ॥ శుక్తిస్త్వం విరోధేతు శ్రుతి
 రేవబలియసీ । శ్రుతిశ్రుత్యోర్విరోధేతు విశేషంగ్రాహ యేద్భుతశ్రుతి
 ప్రదికమిమాంసా నియమాద్ధూర్ధ్వవైష్ణవ కల్పితతాపసీయోప నివత్స
 ద్దతరాణాది సమనానాం బ్రహ్మైవైవైవమహాబ్రహ్మ త్యాశ్చ కట్టంకి

తత్త్వేనా ప్రామాణ్యేనా । భట్టభాగవత విద్యారణ్యాది మహాద్భిః
 సమూహీరణ్య బాహువే త్యాదిమం శ్రావణం శివపరత్వేన హ్యభ్యాసే
 త్యాచ్చ । సర్వేనమేషాజ్ఞానేవిద్యుః ఇతివాక్యవిహితవిద్యుద్వర్గ విశిష్ట
 త్వంశివస్యైవేతిరాద్ధాంతితం । కించ । విష్ణుర్విధాపరమస్య విద్యాజ్ఞాతో
 బృహన్నభిపాతితమితియమితి రుగ్వేదే ॥ అపూర్ణః ॥ పరమస్య । మూర్తి
 త్రయతీతశివస్య । విద్యాస్యైతా । శివజ్ఞానవేత్తే త్యర్థః ॥ బృహ
 ద్విష్ణురాదివిష్ణుః ॥ జాతః । సరశివేనోద్బుదితస్యై త్యతీయం ॥ కై
 లాసం । ఆభిపాతి ॥ రక్షణీతిఆదివిష్ణోరేవశివజన్యత్వంస్పష్టముక్తం । బృ
 హత్పదేనాత్మాదివిష్ణురేవనిర్ణయితే । సమూహిష్టవేబృహత్తేకరోమి ।
 బృహత్తేవిష్ణోసుమతిం భజామహేత్యాది శృతిమతధాశ్రూయ ॥ మాదా
 త్యాత్ ॥ అజాతపరశివాదేవముపస్థితంపరిత్యజ్య ॥ అనుపస్థితాపరజన్య
 త్వోక్తేనమానాభానాత్ ॥ బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాస్త్రైశంప్రసూయంత ఇత్యర్థ
 ర్వణశిఖాయంసోమఃపవతే జనితామతీనాంజనితాదివో జనితేంద్రశ్చ
 గ్నిశ్చజనితోధవిష్ణోరితి శ్రుత్యంతరేదతధా శ్రవణాచ్చాదివిష్టోశ్చివ । జ
 న్యత్వమనివార్యం ॥ ॥ అజాతకల్యేవం కచ్చి
 ద్భిరుః ప్రపద్యతే । రుద్రయత్రేదక్షిణంముఖంలేన మాంసహీనిత్యమి
 త్యేతాశ్వతరే మహారుద్రజన్యస్యాత్వవ్యవ స్థాపనాత్ । తత్రైవ । పురుష
 సూక్తస్య । సహస్రశీరుషాపురుష ఇత్యార్థభ్యః ॥ ॥ స
 ర్వాననశిరోగ్రీవః ॥ తస్మాత్సర్వగతభీవఇత్యు పసంహార వాక్యేనశివపర
 త్వనిర్దేశాత్ ॥ తత్తద్భ్యగతాజా యమానోబహుధావిజాయతేతివాక్యో
 పదిష్టాజాతత్వమపిశివపరమేవేనిశ్చయితే । నారాయణోద్రాద్రో జాయ
 తేతివాక్యమవాంశర సృష్టివిషయక కాలరుద్ర పరత్వం ॥ తథోక్తమ
 నుకాశనికే । సోస్పృజద్దక్షిణాదంగాద్బ్రహ్మణంలోకసంభవం ॥ వాసు
 పార్శ్వస్తధావిష్టం ॥ లోకతత్కర్థమిత్వరః ॥ హృదయాతాగలరుద్రా
 భ్యమిత్యపదేశాత్ । శైవవాయవీయసంహితాయాం ॥ త్రియస్తేకా
 రణాత్తానో జాతాస్సాత్మైస్త హేత్వరాత్ । జరాచరస్యవిశ్వ స్యసగ్గస్థి
 త్వంతహేతవః । విత్రానియమి తాఃపూర్వం ॥ తయ్యోపి త్రిమకర్త
 ను । బ్రహ్మసగ్గేహరిస్త్రాణే । రుద్రస్సంహరణేపునః ॥
 తథాప్యన్యో న్యమాత్మర్యా దన్యోన్యైశ్చ శయాద్భిః ॥ తపతాతోష
 యత్యాతంపితరంచంద్రశేఖరం । బ్రహ్మ నారాయణో పూర్వం రుద్రః

కల్పంతరేస్యజితే । కల్పంతరేపునర్భుస్తా । బ్రహ్మణంచపునర్భవః ॥
 విష్ణుశ్చభగ వానృద్భుద్భుతాణామస్మజత్పున రిత్యా దినా శోధాస్పష్టము
 పదిష్టత్వ తాళం దుద్రవరత్వమే వేదనిశ్చయతే ॥
 కించ । శివమదైవతంచతుర్థం మస్యంతే సతత్త్వా సవిజిజ్ఞేయః । ధ్యా
 యితేకానం ప్రధ్యాయ తివ్యంసర్వమిదం బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రాస్తే సం
 ప్రసూయంతే । సబ్రహ్మసశివ స్సహరి స్సోక్షరః పరమస్సర్వరాట్
 సవీవవిష్ణు స్ససాణ స్సకాలోగ్నిస్సచంద్రమా ఇత్యాదినా నారాయ
 ణాభర్తృశిఖా మాంచూక్య కైవల్యాద్యుప నివత్సు ॥ మూర్తితయ కార
 ణత్వ మూర్తిత్రయోత్పత్తిపాగ్యత్వాదిధర్మాణాంశివస్త్వైవప్రతిపాదనా
 త్ ॥ నారాయణోపనిషదిః నారాయణా బ్రహ్మ జాయతేతవత్
 నారాయణా న్నారాయణో జాయతేఇతివాక్యా దర్శనేన నారాయణ
 స్వమూర్తిత్రయకారణత్వాసంభవాచ్చ । పరశివస్త్వైవోపపన్నం । సత
 నారాయణస్యతత్వేతదనువాక్స్యశివపరత్వమితి ॥
 ॥ శ్లో ॥ రాధాంతః ॥ అతఃసారస ధా యిష్ట కాసారప్రవిష్ట ॥ శ్లో ॥
 లులాయన్యాయ మనుస్మత్కవిష్టోః పరిబ్రహ్మత్వ భంగభీత్యాచ కేచిద్ధూర్త
 వైష్ణవాః । నిభవపతయేషమ ఇత్త్యనువాకం చార్థ్యంకృత్యాహి రణ్యపత
 యే శ్యాదిమంత్రోవ్యత్యస్తమపిబహుధాకుర్వంతి । అపారుషేయ వేదమం
 త్రాణామేవంవ్యత్యస్త కారిణాంకిముతపౌతుషేయవచనా నామితిమహదా
 శ్చర్యంభవతి ॥ వైదికానాం । కించ । సబ్రహ్మసశివ స్సహరి స్సోక్షరః
 మంత్రే ॥ గణవ్యత్యయ దోషమాపాద్య విష్ణుబ్రహ్మ రుద్రాదిసర్వాకరిక్త
 శివస్యపరబ్రహ్మత్వ ప్రతిపాదనమపి నాంగీ కుర్వంతి । గణవ్యత్యయే ।
 ఇంద్రపదత్యాగేషి । సబ్రహ్మస శివస్స హరిస్సోక్షరః పరమస్సర్వరాడితి
 సమీచీనంభవతి । తథాకిమితివాంగీచక్రుః । తహి ॥ నిలఃపతంగోహ
 రితోలో హితాక్షస్త టిద్గారము తవ స్సముదాః । యస్మిన్మృతాబ్ర
 హ్మక్షయోదేవతా శ్చేత్యాది బహు శుతిషు ॥ గణవ్యత్యయవణావ్య
 త్యయలింగ వత్య యవి భక్తివ్యత్యయ వచన వ్యత్యయ పురుష వ్యత్య
 యానిబహునిసంతి । తేషామపిస్వేభానుకూల తయాస పరణతా ప్రసం
 గా । తథాచేదీక్ష్వా రాధికస్తవమసీక్ష్వా హూమూల శ్చేదీక్ష్వా । త్వాందిత్య
 ప్రారర్షితసంతుష్టావః । కించ । అతవీవ ॥ శ్లో ॥ వేదసిద్ధంమహాదేవం
 సాంబం చంద్రార్థ కేళరం ॥ లింగేదినేదినే దేవంపరు దాదిసా

జ్ఞీకం ॥ నార్చయిష్యంతిమోహేన పాపంధోపహతాజనాః ॥ ౧ ॥
 శంఖచక్రగదాపద్మాద్యుత్తనంవిగ్రహేష్వకే । మోహాచైవకరిష్యంతి
 పాపంధోపహతాజనాః ॥ ౨ ॥ శంఖచక్రాంకితంవిప్రం వైష్ణవంశివ
 మాపకం పశ్యేద్భక్తుః । పమాదాద్వాసజేల ప్నానమాదరే దిత్వేదితా
 సూత్రసంహితాశంక రసంసితాదిషు భగవతాహ్వాసేన । రుద్రమే
 డసముద్భూతా రుద్రభూమాలయంగతాః । వితిరంభాభిజానంతి తా
 శంఖేశ్వరుతోయథా ॥ వేదాస్తుద్రావిడిగాథా । రువయస్తుండలాద
 యః ॥ శివనిందా హరేర్భక్తిరాచారః పాకచాతురీ ॥ రుద్రస్సిష్ట
 కృదగ్నిరిశ్వనుదింమురిచంపహమికియం । నేచ్ఛంతే శుబంధఃస్య
 చవిధింరుద్రః పశూనాంపతిః ॥ శ్రీరుద్రప్రసాదితా భగవత్ప్రీతాంథ
 ర్గతబ్ధాన్వితాం ॥ ॥ గాయత్రీ మహిసంత్య
 జంతి సతతంవిపాః కథంవైష్ణవాః । సంచారితేవమతేష్టయదీక్షితేన
 దోర్మూలదాహకమతనితరాంనిరస్తం । శుంగిత్వమిదిషుషు షేషువత
 ప్రముద్రా । హరిద్రమూర్తమబలాశుచమండలేషు ॥ కుండకం గోళకంచై
 వలింగధారణవజితం । తథాదేవలకవృష్ట్యాసజే లప్నానమాదరే ది
 త్యాదివచనసహస్రైః పండితారాధ్యో ద్భటారాధ్యవేమనారాధ్యభవాని
 శంకరారాధ్యనందికేశ్వర రాధ్యసోమారాధ్యా పుయదీక్షితహరదత్తా
 చార్యాది తైవవరైశ్చవైష్ణవమతః తాంతికమితి సహస) శఃరాధ్యాం
 తితం । ఇత్యేలమనయాప)సక్త్యా నుప)సక్త్యా ॥ ౩ ॥

ఇత్యేకాదశానువాకస్సమాప్తః

శ్రీపండితగురువరశాతవింశత్యర్చనమస్తు

శ్రీనారాయణపండితగురవేనమః

మూలం ॥ ౧౨ ॥ అనువాకః । అదిత్యోవావీషవీతస్తండ
 లంతపతి తత్ర తారుచస్తదృశా మండలం సరుచాంతోకోధ
 యవీతస్తీన్నండలేర్పిదీప్యతే । తానిసామానితత్సా మ్నాంమండ
 లంససామ్నాంతోకోధయవీషవీతస్తీన్నండలేర్పిషి పురుషస్తానియ
 జాగ్ంషి సయజు హేమండలం సయజుహేం లోకస్సైవహృ
 య్యేవవిద్యాతపతియజహేత రాదిత్యే హిరన్య యఃపుటపః ।
 ఇతిద్వాదశానువాకః ॥ ౧౨ ॥

అదిత్యోవై తేజఃబజోబలం యశశ్చక్షుశ్శోభమాత్మా మన్మోహన్య
ర్నశుర్నృస్సృష్టోమితోవాయురకాశః ॥ పాణిలోకపా
లః కః కింకంఠశ్శశ్శమన్మమా యురశ్చతో జీవోవి త్కఃకత
మన్వయంభూః పృథానస్సంవత్సరః ॥ సంవత్సరోన వాది
త్యోయఃపవపురుషపవమాతానామధిపశ్చ)హ ఇస్సాయుజ్యగ్
సలోకతా మాప్తోన్యేనా సావేన దేవనాం నాయుజ్యంసా
ష్టికాంస మానలోకతామాప్తోయవీవ వేదశ్శత్యనివశే ॥
ఇత్యయోదశానువాకః ॥

భాష్యం ॥ ఎవలహ రోపాననిముచిశ్చ ॥ మూర్త్యుండలాంత
ర్వర్తిత్యేనావోపాననిముచిశ్చ ॥ అదిత్యోవాపవశ్చాద్వాదినా ॥ (వ
త్కక్షుద్వప్తాదిశ్శమండల తద్రశార్చిస్తద్గత పురుషాశాం రుక్మామయజూ
రూపశ్శ్వంతన్తండలత్వంతల్లోకస్వంద ॥ అతస్సపితత్త్రియరూపతయాత్ర
య్యేవవిశ్వాతపత్తిర్థః ॥ ఏవంతయోమండలరూపే అదిత్యేహింజ్జయ
రూపవిశిష్టతయా యోగ భిర్నృశ్శమానపురుషశబ్దవాచ్యశః ఉపాసిత
వ్యతిశ్చర్థః ॥ అత)వక్తవ్యంసర్వంఅనందఃత్వ మప్తమానునాకే బహు
ధాత్రసంఘితంస్తాదత్రేపురోక్తం ॥ ఇతిద్వాదశానువాకః ॥ ౧౨ ...
అదిత్యోవై తేజశ్చాద్వాది ॥ తేజః ॥ ప)తానః ॥ ఓజః ॥ కాంతిః ॥
సత్పుసాధుస్సత్వః ॥ సత్త్వం ॥ నిర్వికారం ॥ అదిత్యనై ఏవతేజ అధ్యా
త్మికత్వం ॥ కఃకింకంఠతమశ్శశ్శుచ్చ మూనసర్వమస్తరూప శ్శమపితనై
వ్యేర్థః ॥ ఇతిశబ్దః ప్రకారభవః ॥ ఎవంజాతిమిత్య మపితనై
వేద్యర్థః ॥ సంవత్సరోన వాదిత్యోది ॥ అదిత్యేనా పురుషః ॥ సవీవ ॥
సన్విగ్ధసంఘసర్వభూతాన్యప్తిన్నితి సంవత్సరః ॥ ఇదంసంవత్సర త్వో
పపాదఃముపలక్షణం ॥ పూర్వనిర్దిష్టతేజస్తాది గుణానామపి ॥ సా
యుజ్యం ॥ యుజ్యతేఐతియక్ ॥ గుణః ॥ సాయుజ్యం ॥ సమానగు
ణత్వ ॥ సదీనముద్రవదైక్యంవా ॥ సార్వత్రికతాం ॥ సమానభోగత్వం
ముక్తశ్శివస్సమోభవేదిన్యా యాదిత్వర్థః ॥ ఎకాసాంప్రసిద్ధానాందేవ
తానాం ॥ ౩ ॥ వాయుగ్లోకపాలశ్చ పూర్వనిర్దిష్టానాం వాసాష్టికత్వ
సాలోక్యేప్రాప్తోతీర్థ్యర్థః ॥ యస్తుసూర్య మండలాంత ర్వర్తిత్యేనశి
వోపాననంక రోప ॥ ససర్వ భోగత్వప్తిమిహపరత్వ లక్షాతతశ్చతు
ర్విధముక్తింక్రమశోలభ తేజభావః ॥

ఇతినారాయణేత్రయోగశాసు వాకభాష్యం సమాప్తం || ౧౩ ||
|| * || || శ్రీపండితగురువరకారవిందార్పణమస్తు || * || *

శ్రీనారాయణపండితగురువేదము:

|| * || మూలం || ౧౪ అనువాక: || * ||

నిధనపశయేనము: | నిధనపతాంశికాయనము: | || ౧ ||

ఉద్ధాయనము: | ఉద్ధయలింగాయనము: | || ౨ ||

హిరణ్యాయనము: | హిరణ్యలింగాయనము: | || ౩ ||

సువణ్ణాయనము: | సువణ్ణలింగాయనము: | || ౪ ||

దివ్యాయనము: | దివ్యలింగాయనము: | || ౫ ||

భవాయనము: | భవలింగాయనము: | || ౬ ||

శర్వాయనము: | శర్వలింగాయనము: | || ౭ ||

శివాయనము: | శివలింగాయనము: | || ౮ ||

జ్వలాయనము: | జ్వలలింగాయనము: | || ౯ ||

ఆత్మాయనము: | ఆత్మలింగాయనము: | || ౧౦ ||

పరమాయనము: | పరమలింగాయనము: | || ౧౧ ||

ఏకత్వోనుగ్మ సూర్యస్య సర్వలింగ గోస్థాపయకపాణిమంత్రం
పవిత్రం | ఇతిచతుర్దశానువాక: || ౧౪ ||

సద్యోజాతంప్రద్యామిసద్యోజాతాయవైనమోనము: | భవే |

భవేనాతిభవేభవస్వమాం భవోద్భవాయనము: || ౧౫ || అను ||

నామదేవాయనమో జ్యేష్ఠానునమజ్యేష్ఠాయనమో రుద్రాయ

నము: కాలాయనము: కలవికలకరణాయనమో బలివి కరణాయ

నమోబలాయన మోబలప్రమథ నాయనమస్సర్వ భూతదమనా

యనమోనునోస్త నాయనము: || ఇతి || ౧౬ || అనువాక: ||

౧౭ ఆఘోరేభ్యో ధఘోరేభ్యో ఘోరఘోర తరేభ్యస్స ర్వే

భ్యోస్సర్వశర్వేభ్యోనమస్తేఅస్తురుద్రాపేభ్య: || ఇతిసప్తదశోను

వాక: || ౧౮ || తత్పురుషాయవిద్మహేమహాదేవాయధీమహి త

నోమరుద్రాప్రచోదయత్ | ఇతినారాయణేత్రయోగశాసువాక: ||

ఈశానస్సర్వ విద్యానామీశ్వరస్సర్వ భూతానాం బ్రహ్మధి పతి

ర్బ్రహ్మణోధిపతిర్బ్రహ్మణోమేఅస్తునారాయణో || అనువాక: ||

సమోహిరణ్యబాహవే హిరణ్యవణాయ హిరణ్య రూపాయ
హిరణ్యపతయేంచి కాపతయేదమానతయపతు కతయేనమోహ
మః ॥ ఇతిహారాయణే వింశత్యనువాకః ॥ ౨౦ ॥ ఋశిగ్ం
సత్యంపరంబ్రహ్మపురుషంకృష్ణపింగలం । ఉద్ధృతేతవి రూపా
క్షం । విశ్వరూపాయవైసమోహనమః ॥ ఏకవింశత్యనువాకః ॥
సర్వోహ్యేషరుద్రస్తస్మైరుద్రాయనమోహస్తు । పురుషోపైరు
ద్రస్తస్తస్మైహనమోహనమః ॥ విశ్వంభూతంచిత్రంబహుధాజాతం
జాయమానంచయత్ । సర్వోవైరుద్రస్తస్మైరుద్రాయనమో
హస్తు । ఇతి ధ్యావింశత్యనువాకః ॥ ॥
కదుద్రాయప్రచేశసే । మీడుప్రమామతిన్వసే । వోదేమశం
తమంహృదే ॥ సర్వోహ్యేషరుద్రస్తస్మైరుద్రాయనమోహస్తు ।
ఇతినారాయణేత్రయోవింశత్యనువాకః ॥ ౨౩ ॥

భాష్యం । సూర్యముఖ్యకరీరంస్యా చ్చివస్యసరమోత్తనః । ఆ
దిత్యహృదయేశివఇత్యాది సాగ్రదవచన రీత్యబ్రహ్మాండే సూర్యమండ
లాంతర్వర్తి త్వేన శివసౌమ్యపాసనముక్త్యాదానం స్వకరీరే పరమేశ్వరధ్యా
నధారణో పాసనాన్య పదిశతి ॥ నిధన పతయేనమ కృత్యుదిగా ।
నిధనపతయేనమః ॥ నిధనంసర్వభూతలక్షణాత్కవళయం । తస్య ।
పతిః ॥ ప్రభుః । సర్వసంహారిక రైత్యర్థః ॥ ఏతేనమహాప్రళయసాక్షిత్వం
శివసౌమ్యపదిశతి ॥ యదాతమస్తంనదివానరాతిర్న సన్నచాసచ్ఛివఏవ కేవ
ల । ఇతి । శ్వేతాశ్వతరేతథాశ్రూయతే । నిధనపతాంతికాయనమః
నిధనస్య । మరణస్య । పతిః । ప్రభుః । కరైత్యర్థః । యమః । స
స్యంతికః ॥ సంహారాశివః । తస్మై నమః । తంనమసూరోమీశిభా
వః । యమస్యాపిసంహారకర్తుత్వదర్శనాత్తతోధికతాశివస్యకి మూయాత
మితిశంకానిరాసార్థముత్తరవాక్యముక్తం ॥ యస్యబ్రహ్మక్షత్రంహోభే
భవతి । ఓదనం ॥ అత్తాచరాచరగ్రహణాదిత్యాదిశుతిమూత్రేషుసగహార
కర్తుత్వస్యపరబ్రహ్మధర్మోపదేశాచ్ఛర్వసం హారకశివఏవ పరంబ్రహ్మైతి
నిశ్చయతే । ఏతత్త్రి సతేర్పుష్ట పలుక్షణలయా జగజ్జనాది కారణభూతని
మూలపరశివతత్వమేతద్వాక్యేనోపదిశ్యతే ॥ ౧ ॥ ।
ఉత్థాయనమ ఇత్యనేన మహదాది సర్వ తతోర్ధ్వగత శుద్ధసత్త్వసృ
ధానమాయాశక్తి రుపయతే । నైవచిత్త్యకరీత్యభిహితం ।

త్విత్తలింగాయనమ ఇత్యనేన । చిభక్త్వవభిష్ఠ సదాశివతత్త్వముపది
 శ్యతే ॥ ౨ ॥ హిరణ్మయనమిత్యనేన ॥ పశ్చిమవక్రం ॥ తత్త్వస్థిత
 గుణత) యనమష్టాత్త కమహతి మోరూపావిద్యాశక్తిరుచ్యతే ॥ హిర
 ణ్యలింగాయనమ ఇత్యనేన । తదవచ్ఛిన్నస్వయంకాశమాన భావలిం
 గమభిధీయతే ॥ ౩ ॥ సువర్ణాయనమ ఇత్యనేన ॥ శిఖాన కం ॥ త
 త్త్వస్థితమలింసత్వాత్త కశక్తిరుచ్యతే ॥ సువర్ణలింగాయనమ ఇత్యనేన ।
 తదవచ్ఛిన్నచిత్ర-శాత్త కప్రాణలింగం నిర్ణీయతే ॥ ౪ ॥
 దివ్యాయనమిత్యనేన ॥ సహస్రారిం ॥ తత్త్వస్థగుణతయప్రాచ్యమ రాజ్య
 త్తకమహాశక్తిశ్చబోధ్యతే ॥ దివ్యలింగాయనమ ఇత్యనేన ॥ తదవచ్ఛి
 న్నప్రాకా శమానస్వేష్టలింగ ముచ్యతే ॥ ౫ ॥ భవాయనమ ఇత్యనే
 న ॥ ఆజ్ఞేయచక్రం తత్త్వస్థ శుద్ధాంతః కరణం బోధ్యతే ॥ భవలిం
 గాయనమిత్యనేన తదవచ్ఛిన్నమహాలింగమూయతే ॥ ౬ ॥ శర్వాయ
 నమిత్యనేన ॥ విశుద్ధచక్రంత్రస్థితవ్యామక త్వానుగతపరాశక్తిశ్చబోధ్య
 తే ॥ శర్వలింగాయనమిత్యనేన ॥ తదవచ్ఛిన్నప్రసాద ॥
 లింగం నిరూప్యతే ॥ ౭ ॥ శివాయనమిత్యనేన ॥ అనాహతచక్రంత
 త్త్వస్థపవనతత్వాత్త కాదిశక్తిశ్చనిరూప్యతే ॥ శివలింగాయనమిత్యనేన ॥
 తదవచ్ఛిన్నచరలింగ ముచ్యతే ॥ ౮ ॥ జ్వలాయనమ ఇత్యనేన ॥ మజి
 పూరచక్రం ॥ తత్త్వస్థతేజస్తత్వాక చ్చాశక్తిశ్చబోధ్యతే ॥ జ్వలలిం
 గాయనమిత్యనేన ॥ తదవచ్ఛిన్నశిలలింగముచ్యతే ॥ ౯ ॥ అత్తా
 యనమిత్యనేన ॥ స్వాసిష్టాపచక్రంత్రస్థితజలతత్వాత్త కక్షాశక్తిశ్చబో
 ధ్యతే ॥ అత్తలింగాయనమిత్యనేన ॥ తదవచ్ఛిన్నగులింగముచ్యతే
 తే ॥ పరమాయనమిత్యనేన ॥ ఆధారచక్రంత్రస్థితీ త్వాత్త కక్షియా
 క్తిశ్చబోధ్యతే ॥ పరమలింగాయనమిత్యనేన ॥ తదవచ్ఛిన్నాచారలింగ
 ముచ్యతే ॥ ౧౦ ॥ ఏతత్సమస్యసూర్యస్యనర్య లింగగోస్థాపయతీత్య
 నేన ॥ ఏతద్దశవిధలిం గాత్త క సూర్య స్యసూర్యమండలా తర్వరినస్సో
 మస్య ॥ ఉమాశక్తి విశిష్టశివస్య లింగం ॥ లింగరూ పశరీరం ॥ సర్వ
 సర్వేత్కర్థః ॥ రూపవ్యత్యయిత్పాండనః ॥ స్థాపయతి ॥ ధారయంతీత్కర్థః
 ఏతన్తంత్రస్య భగవదాశిషేన ॥ సిద్ధాంతాగమే ॥ పశ్యయం నిధనం
 భూతం ॥ సర్వభూతల యాత్తకం తత్తర్కత్వం మహేశస్యసత్వాత్త
 త్పరీతీత్కర్థః ॥ తస్మై సమో మహేశాయతమస్సాహి స్వయావతే ॥

నికనాధిపతిః కాలస్వర్వసం హరకారణాత్ । తస్మాంత కర్వహర్తృ
 త్వజీవస్త్వేనయా శ్చతేజ్జ్యోరభ్య ॥
 ఏవత్సావ్యస్థామి) స్థామండలంపరవర్తనః ॥ సోమస్యపార్వతీశస్య ।
 లింగభవభయాహం । సర్వేభ్యక్త దేహేభ్యః । ప్లావేగ్గురుకాన
 దా ! (వికాశాంశవిక) త్వస్థివిత్) మిక్తభ్యలే ! తస్మాద్ధ్యాంసదా
 లింగంపాణిమంత్రేణమంశి) ॥ పాణిలింగంసమాచార్యదయోకాలేను
 రుత్థివం । యేస్తరతత స్త్రతంపాణి మంత్ర) వంశంహి ॥ మననా
 త్పుజనాద్భక్తాక్త్రతయతీసిరుక్తి) ॥ పాణిమంత్ర) మిక్తభ్యక్తం । తస్మిం
 గంబ్రహ్మకాశ్చిత్తమిత్వాదిలవాభ్యాభ్యాంకృతః । కీచ ॥ లింగపురాణే
 భగవత్పాశ్యానేనాపి । వేదేభ్యఃప్రసంగేషు । పురాణేష్యాగమేషు
 చ ॥ బాప్రణాస్యసమాభ్యాతం ।
 లింగధారణముత్తమమిత్యునక్తి) ॥ యభవప్రాయసంస్థంప్రలింగం
 స్థాపయతీతి ॥ తస్మాద్ధ్యాంసమహాలింగంపాణిమంత్రేణమంత్రతః ॥
 సాణిలింగంపినిక్షిప్యదీ త్వాకాలేనరుత్థివం । యేస్తరతత స్త్రతం
 పాణిమంత్రంపరవర్తనః ॥ ఏవ) స్త్రపేశస్యకస్యసంపాదనాత్ ।
 పవిత్రీకరణాత్పుంసంపవిత్రమిక్తభ్యలే । అస్సర్వేషుకాలేషు ॥
 ధారయేల్లింగముత్తమం । గచ్ఛక్ష్మక్ష్మస్వక్ష్మాగ)దున్తిపన్నిమిషన్న
 పి । శుచిర్వాశ్శుచిర్వాపిలింగంసర్వేధారయేత్ । లింగధారీసదా
 శుద్ధోనిబలింగం మనోహరం । అర్చయత్కంఠ పుష్పాదై స్థః కర
 వీరేనమాహరిః । నిశ్శానికర్తృబృంహని ధానైమిత్రికానిచ । కుర్యా
 ల్లింగాం గసం బంధీద్విజన్తా కామర్జిత ఇత్వాదివాపీ తదనువాకగతి
 సంస్థలింగవాక్యస్థదా హేష్టలింగ ధాణిపరత్వేన బహుధారాద్ధాం
 శితం ॥ వీరకథా మ్లేచంపి భాష్యకాలై రపిసర్వ(శుచి) సిద్ధోదేశా
 ధికంజేబహుధారాద్ధాంశుమతో)సంక్షిప్తగమయా । భవాసీకం
 కం రాధ్యనందికేత్వరాగాధ్యభరమతకాలాన లారాధ్యవజ్ర సఖారాధ్యా
 దివీరతేనపూర్వాచారే శ్చిన్విత్పూర్వపక్షమర్పితానైవ బాహ్యలింగ
 ధారణంశుస్త్రస్థపురాణాగమేషుసాదిభిర్భూతధా సిద్ధాంతితం ।
 ఇతినారాయణేతత్కథోనువాకభాష్యంసమాప్తం ॥
 పూర్వానువాకే ॥ నిధనపతయేనమ ఇత్త్యరభ్య లింగరూపస్య శివ
 స్య । సర్వాత్కర్వంసర్వతో)పాస్యత్వం । సర్వభక్త దేహధారణత్వం

చోపదిత్య । ఇదానీంతత్త్వస్థిం నమసాగ్రహార్యకత్వేనారభతే । సద్యో
జాతమిత్వాదినా ॥ సద్యోజాతం ॥ సద్యోజాతంతితిహోక్తా । వామదే
వస్సధాజలమితికామికాగమోక్త రీత్యాపృథ్వీతత్త్వమృచ్ఛిలాదినిర్మితశివ
లింగం । ప్రపథ్యామి । పూజాధారణాదినాప్రాప్తువామిత్యర్థః ॥ స
ద్యోజాతాయ ॥ సాధనాంతరనిరపేక్షతయా భక్తప్రార్థనాకాలా విక్రూ
తాయ ॥ నమోనమః ॥ అత్రైవేకభేదా నన్యశరణత్వం । సూచ్యతే । త
ధాశివవీకో ధ్యేయశ్శివంకరణత్యభర్యశిరసిహూయతే । నమోనమఇతినమః
పదపునరావృత్తిశ్చివస్యసర్వదేవతాతీతత్వం సూచ్యతే । వీవంశివమం
త్రేషుసర్వత్రజ్ఞేయః । భవేభవే । పతిజన్మనిఅతిభవే । భవధ్యానధారణపూ
జాదివిహీనపాంచరాత్యాదిదుష్టజన్మని ॥ నభవస్య మాం నజనయస్వేత్య
ర్థః । మహాపాశుపతమతే జనయస్వ । ఇతిభక్తప్రార్థనామంత్రమిదం ॥
భవస్య ॥ విష్ణోదిసస్యకార్యవర్గస్య ॥ ఉద్భవః । జన్మ । యస్తాద్భవ
తి ॥ తస్మై । జగజ్జన్మాదిలక్షణవిశిష్టశివామేత్యర్థః । ఇతిపంచదశాను వాక
భాష్యం ॥ ౧౫ ॥ * * * * *
జాతస్య జాయమానస్యగర్భస్థస్యాపిదేహీనః । మాఘాన్తమకులేజన్మయ
స్యశంఖుర్నదైవతమితిసాగ్రం గేవ్యాసవచనం । ఇత్యాదీన్యత్రానుసంధే
యాని । ఇతిపంచదశానువాకభాష్యం ॥ ౧౫ ॥

వామదేవాయనమఇతి వామదేవాయ । లీలామంగళవిగ్రహాయ ॥ నమః
జ్యేష్ఠాయనమః । బ్రహ్మవిష్ణోది జనకత్వేనమహాప్రళయసాక్షిత్వేనవాశి
వస్యజ్యేష్ఠత్వం యుక్తం ॥ శ్రేష్ఠాయనమః । మృత్యుంజయత్వేన । శి
వస్యబ్రహ్మవిష్ణోది భ్యోశ్రేష్ఠత్వం ॥ * * * * *
రుద్రాయనమః । మహాప్రళయేబ్రహ్మవిష్ణోదీకారోదయతి । ద్రావయ
తీతిరుద్రః ॥ కాలాయనమః । జీవకర్తానుగుణ్యేనతత్త తాగ్రలేఖఫలప్రవత్వా
త్తస్యకాలాత్తకత్వం ॥ కలాకాష్ఠాదివికరణహేతుస్వత్కరణవికరణత్వంకల
కరణఇతిహాస్యశ్చాందసః । బలవికరణాయనమః । వికరానికరణానియ
స్యాసౌవికరణఃబలశ్చాసౌవికరణశ్చతదోక్తః । శరీరేంద్రియనిరపేక్షతయా
సర్వకరణసామర్థ్యవానిత్యర్థః । ఆపాణిపాదోహమచింత్యశక్తి రితిశుతే ॥
బలాయనమః । బ్రహ్మవిష్ణోదీ హిమదుర్జయిత్యర్థః । బలప్రమథనాయనమః
మత్స్యకూర్మవరాహ నాగశింహ వామనావతార సంహారకరేత్యర్థః ।
సర్వభూతదమనాయనమః । మహాప్రళయకరేత్యర్థః ॥ మహాన్తనాయనమః

బుద్ధి ప్రేర కామనమః ॥ సనోదేవ శ్శుభయా స్త్వత్వ సంత
యునక్తి క్విశ్రుతేః ॥ ౧౬ ॥ అఘోరేభ్యః ॥ భక్తాభివృత్తం
పదానుకూలయాపత్వా దఘోరత్వం దుష్టనిగ్రహరూపత్వేన నిగ్రహ
త్వం ॥ మృత్యుకాలాదీనాం సంహారకత్వేన ఘోరఘోరత్వం ॥ త
ద్భగ్భ్యః ॥ సర్వేభ్యః ॥ చేతనాచేతనాత్మకాప్తమూర్తిభ్యః ॥ సర్వస
ర్వేభ్యః ॥ పశుపతిత్వచంద్రశేఖరత్వాదిచంచలంశతీలవిగ్రహేభ్యః
రుద్రేభ్యః ॥ శివేభ్యః ॥ తే ॥ తేభ్యః ॥ వచనవ్యత్యయశ్చందనః ॥
నమః ॥ అస్తు ॥ నమః సురోమీభిభావః ॥ ————— ॥
ఇతినప్రదశోనువాకభావ్యః ॥ ౧౭ ॥ * * * * *

తత్పురుషా మవిద్యహేతి ॥ మహాదేవాయ ॥ సర్వదేవతాధికాయ ॥
తత్పురుషాయ ॥ తత్సంక్షేపముఖాయశివాయ ॥ శివమిశ్యర్థః ॥ —
విద్యహే ॥ ఉపాస్తహే ॥ ధీమహి ॥ ధ్యామేమ ॥ ఇతిహాహ్యభ్యం
తరోపాసనముక్తం ॥ తత్ ॥ ఉపాసనం ॥ రుద్రః ॥ శివః ॥ ప్రచోదయా
త్ ॥ నిర్వర్తయత్విత్త్యర్థః ॥ ఇత్యుష్టదశానువాకభావ్యం ॥
ఈశానఇతి—సర్వవిద్యాసాం ॥ నిగమాగమస్త్వతి పురాణాదీనాం ॥
ఈశానః ॥ నియామకః ॥ ఏతేన ॥ సర్వవిద్యాకర్తృత్వం శివస్యోప
దిష్టం ॥ యోబ్రహ్మణం విదధాతిపూర్వం యోవైవేదాంశ్చ పుహి
ణోతిత్స్నేతి శ్శ్రుతౌ వరమానచ కారస్యనుక్త సముచ్చాయకా
ర్థత్వాద్వే చేతరసర్వ శాస్త్రాణి చతుర్ముఖాయ దత్తవానిత్యర్థస్సూచ్య
తే ॥ ఈశ్వరస్సర్వ భూతానాం ॥ ఏకోవిష్ణుర్నహ ద్భూతం పృథ
గ్భూతాన్యనేకశ ఇతిభారత వచనేనవిష్టోరపి భూతత్వవ్యవచేశాత్ ॥
విష్ణోదిసర్వజీవానాం ॥ ప్రభురిత్యర్థః ॥ బ్రహ్మధిపతిః ॥ బ్రాహ్మణా
నామధిపతిరిత్యర్థః ॥ బ్రహ్మవిప్రః పబ్రాహ్మణీరితి నానార్థ రత్నమాలా
యాం ॥ త్వందేవానాంబ్రాహ్మణానామధిపతిరిష్టః క్షత్రియాణామధిపతి
రితిసామశ్శ్రుతౌ ॥ బ్రాహ్మణానాంశివోదేవః క్షత్రియాణాంతుమాధవా
ఇత్యాదిగామనుస్మృతౌ తథాశ్రూయతే ॥ బ్రహ్మణః ॥ చతుర్ముఖస్య ॥
అధిపతిః ॥ ప్రభుః ॥ ఇదంసవబ్రహ్మణామవ్యవలక్షణం ॥ బ్రహ్మ ॥ బ)
హ్మపదవాచ్యః ॥ శివః ॥ మే ॥ మమఅస్తు ॥ సకీదృశః ॥ ఓం ॥ ఓం
కారవాచ్యః ॥ సకాశివః ॥ మహాకైలాసనివాసలీలామంగళవిగ్రహః ॥
ఏతేనశివస్య ॥ చిత్తకవచిన్మత్కం ॥ సదాశివస్య ॥ వశీకృతమాయా

త్వం చ బోధ్యతే | శామ్యతి పరమానందరూపేణ నిర్వికారో భవతీతి శిష్యః | ని
 స్త్రైగుణ్యేణి వాయనమథి మహిన్నస్తవేకధాశ్చాయతే || శేరతేనజ్జన
 మనాంస్యస్త్రిన్నితి || శేతేనజ్జనమనసి అయమితివాశిష్యః || ఏతాదృచ్ఛివఃపే
 ౧౯ || మసినదానివ సత్త్వతిభక్తపార్థనా మంత్రమిదం || ఏకోవిం
 శత్యనువాకః || ౨౦ || నమోహిరణ్య బాహవణి—హిరణ్య బాహ
 వే || హిరణ్య రూపహస్తాయ || హిరణ్యాభరణ విశిష్ట హస్తాయేత్యర్థః || హిరణ్యబాహవే సేనాన్యేదిశాంచ పతయేనమోనమణిశశకు
 ద్రియేణివస్య తథాశ్చాయతే || హిరణ్యవణాయ || రుక్తవణాయ
 యదాపశ్యత్పశ్యతే రుక్తవణంకరారమీశంపురుషంబ్రహ్మ యోనిమితి
 శ్రుతేః || హిరణ్య రూపాయ || రజితరూపాయ || శుద్ధస్ఫటిక సంకాశ
 రూపాయేత్యర్థః || స్వాత్మోకశ్చ హిరణ్యంచ || హేమరూ
 ప్యేకృతా కృతేత్యమరకోశః || శ్లో || మేరుక్షేలాస వాసాయ || శుద్ధ
 స్ఫటికరూపిణీ || హిరణ్యయాయశర్వాయ మహాక్షేలాస వాసినే
 త్యాదిశివాగమోక్తరీత్యా || మహేశ్వరస్యశుద్ధ స్ఫటికవణత్వం || స
 దాశివస్య || హిరణ్యయత్వం యుక్తంభవతి || హిరణ్యపతయే ||
 హయగతికాంత్యోరితిధాతువశాద్ధయ్యతీతిహిరణ్యం || తేజఃత్వర్థః ||
 తదూపాణాంనుర్యంచం దాగ్నినాంపతిః || అధిపతిః || తేభ్యోభ్యధిక
 తేజస్వీత్యర్థః || తస్యథాసాసర్వమిదంవిభాతీతిశ్రుతేః || యద్వా || హి
 రణ్యానాంధనానాంపతిః || పృథుః || సర్వైశ్వర్యసంపన్నత్వర్థః || అం
 వీకాపతిః || తిగుణాత్తికమాయాయఃపతిః || ఉమాపతిః || ప్రణవా
 త్తకచిచ్ఛక్తేఃపతిః || భర్తా || మాయాంతప్రకృతీంవింద్యాన్తా యనంత
 మహేశ్వరమితిశ్రుతేః || యస్య మాతాత్రయంనామవ్యక్తంసత్ప్రణవా
 త్తకం || బభౌహాస్యద్వయందీర్ఘంద్విమాత్రేత్వాడుమేవసేతిశంకరసం
 హితావచనం || పశుపతయే || పశూనాంబ్రహ్మవిష్ణోవిజీవానాం ||
 పతిః || ప్రభుః || తథాసాగందే || శ్లో || పశూనాంబ్రహ్మవిష్ణోవిదే
 వానాంపతిశ్వరణితిశ్చాయతే || పశూనాంపతయేజగతాంపతయేత్యా
 దినాశతరుద్రీయే || అహమేకః ప్రథమోపశూనామధి పతిరసానీతితిపు
 రసంహారానువాకేశివస్యపశుపతి త్వశ్రీవణాదత్రిన నారాయణస్యావకా
 శః || ౨౦ || ఋతగం సత్యమితి || ఋతం || జ్ఞానగమ్యం ||
 సత్యం || త్రైకాలికాబాధ్యం || పరంబ్రహ్మ || మూర్తిత్రయాతీతబ్రహ్మ

ప్రసంహాపశమంశాంతం శివమద్వైతంచతుర్థం మన్యంతే సతత్త్వాసవిజ్ఞే
యః ॥ శివోద్వైత ఇకమాందూక్యే శధాశ్చాయతే । పురుషః ।
పూర్ణాద్వాపురుషః ॥ కృష్ణపింగళం ॥ అంబికాయాశ్శామ వర్ణత్యా
త్తదగ్ధాంగిత్వేన శివస్య కృష్ణపింగళత్వంయుక్తం ॥ మాతామరకతశ్చా
మేత్యాదిషు । పార్వత్యాస్తధాత్వం బహుధా శ్చాయతే ॥ ఊర్ధ్వరే
తం ॥ ఉత్పన్నరేతః ॥ కృశానురేతః ॥ హిరణ్యరేత ఇతివార్థః ॥
కృశాను రేతస్సర్వజ్ఞః । హిరణ్య రేతోద్బద్ధర్ష ఇత్యమరకోశ శివశహ
స)నామావశ్యాదాతథాశ్చాయతే విరూపాక్షం । విరూపాణి । సంజ్ఞీ
వ్యత్యస్తాని । అక్షిణి । నేతా)ణియన్యాసా । తథోక్తః ॥ త్ర్యంబకఇ
త్యర్థః ॥ త్ర్యంబకంయజ్ఞానుహేతిశ్రుతేః । విశ్వరూపాయఅష్టమూర్త్యా
త్త కాయేత్యర్థః ॥ ఏతేన । పరశివస్య । ద్వేనావబ్రహ్మణోరూపేతి
శ్రుత్యుక్త రీత్యామూర్తామూర్తత్వ ముపపాదితం భవతి ॥ ఇతిశారాయ
ణేషకవింశత్యనువాకభాష్యంసమాప్తం ॥ ౨౦ ॥ * * * * *
సర్వోపాశ్చయవ్రతి ॥ ఏషసర్వః । పరిదృశ్యమానమహాదహంకారా
దిసర్వప్రపంచం । రుద్రోహీ ॥ రుద్రపదైకాంతికశివవీవ ॥ సనారా
యణః । తస్మైరుద్రాయతాదృగ్బద్ధాయ మేమమనమః । అస్తు ।
భవతు । ఏతేనశివైకాంతికభక్తిస్సూచ్యతే ॥ హిశబ్దోత్పత్తిరార్థవ్యవ
చేదార్థకః ॥
పురుషోవైరుద్రః ॥ రుద్రవీవపురుషఇత్యర్థః । అత్రవైశబ్దో నారాయణ
స్యస్త్రీత్వ నిశ్చయార్థ బోధకః ॥ పూర్వాధ్యాయేషు । ఏతదధ్యాయే
చ । వాసుదేవః పరాప)కృతి రిత్యాదినా నారాయణస్య బహుధాని
రూపితత్వాదత)స్త్రీత్వ నిరూపణంపునర్నకృతం ॥ తన్నహః । తత్
రుద్రః । మహాః । పాథనాంతరనిరపేక్షస్వప్రకాశక ॥ విశ్వంభూత
మితి । భూతం । భూతకాలోత్పన్నంజాతం । వర్తమానకాలీనంజా
యమానం । భవిష్యతాకాలికం । బహుధాచిత్తం ॥ చాతుర్లక్షభేదేన
విచిత్రం ॥ విశ్వం ॥ విష్ణోదిచేతనా చేతనప్రపంచం ॥ సర్వోవైరు
ద్రః । రుద్ర)శక్తు పాదానకారణత్వాచ్చక్తిశక్తి మతోరభేదాచ్చ హ
ద్రాత్త కంవిష్ణోదీనానిరవద్యం । శివశక్తిసామరస్యప్రభావ మత)ప్రపంచ
చితమితి ద్వావింశత్యనువాకః ॥ ౨౧ ॥ * * * * *
కదు)దాయేతి ॥ క ఇనాపరశీతిక ॥ రుద్రాయ ॥ శ్రష్టేత్యర్థః ।

ప్రచేతసే ॥ సర్వజ్ఞాయ ॥ మీడుష్టమాయ ॥ సేకృత్తమాయ ॥ వద్వా
దిభిస్సేవకాయ ॥ ప్రయోజక కర్తృత్వధః ॥ తవ్యసే ॥ తగః ఫలరూ
పాయ ॥ హృదే ॥ దివ్యమంగళ విగ్రహాయ ॥ శంతమం ॥ సుఖావ
హం ॥ స్తోత్రం ॥ వోచేమ ॥ వదామభ్యర్థః ॥ రుద్రేశబ్రనిర్వచనాని
రుదమజ్ఞానంద్రావయతినాశయతీరుద్రః ॥ రువిరాదానేఃథాతోః ॥ రు
రంవేదం ॥ బ్రహ్మణేనాతి దదాతీతిరుద్రః ॥ ప్రణవరూపవృత్త్యా స్వా
త్కానందాతిపాపయతీతిరుద్రః ॥ రుదత్సుఖంరాతిదదాతీతిరుద్రః ॥
రుతంసంసారదుఃఖంద్రావయతీతి వారుద్రః ॥ రుతమశుభంద్రావయతీతి
వారుద్రః ॥ ఇత్యనేకవృత్త్యా రుద్రేశబ్రస్య భగవ తి వ్యాసేనరుద్రభాష్యే వి
ద్యారణ్యాదిమహద్భిశ్చ శివసరత్వావసాయాత్ ॥ శివేయాధిరివిజ్ఞేయం
యదిరుద్రపదస్యఅవయవశక్త్యానారాయణేనాధిరంగీకృతుతే ॥ తహినా
రమయనంయస్యాసావితిమృత్యుత్యానారాయణశబ్దస్య నకేరూఢిః ॥ కింనస్యా
దితిచింత్యం ॥ ఇతిత్రయూవింశత్యనువాకః ॥ ౨౩ ॥ * ॥

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

నారాయణం ॥ మూలం ॥ యస్యవైకజరత్వగ్న హేతృహవ
జీభవతి ॥ ప్రతిష్ఠితాప్రత్యేవాస్యాహుతయస్తైష్ట్యంశ్య ధోప)తిష్ఠి
త్యై ॥ ఇతివతుర్వింశత్యనువాకః ॥ కృణుష్వపాజఇతిపంచ ॥
ఇతిపంచవింశత్యనువాకః ॥ ౨౪ ॥ అదితిర్దేవ గంధర్వా మను
ష్యాఃపితరోసురాస్తేషాగ్ంసర్వభూతానాం ॥ మాతామేదిన్ ॥
మహతీమహిసావిత్రిగాయత్రీ జగత్సర్వీప్సర్వీ బహులావిశ్వాభూ
తాకతమాకాయాసానత్యేత్యమృతేతవస్తివ్యః ॥ ఇతినారాయణే
వడ్వింశత్యనువాకః ॥ ౨౫ ॥ ఆపోవాఇదగ్ం సర్వంవిశ్వా
భూతాన్యాః ॥ పాణావాఆపః ॥ పశవఆపోన్న మాపోమృత
మాపస్సమాదాపోవిరాడాపశ్చందాగ్ం స్యాపోజ్యోతిగ్ంమ్యా
పోయజోగ్ంమ్యాపస్సత్య మాపస్సర్వాదేవతా ॥ ఆపోభూర్భువ
స్సువరాపటం ॥ ఇతినారాయణేసప్తవింశత్యనువాకః ॥ ౨౬ ॥
ఆపఃపునంతుపుధివీ ॥ పుధివీపూతా పునాతుమాం ॥ పునం
తుబ్రహ్మణస్త్రైబ్రహ్మపూతాపునాతుమాం ॥ * * *
యదుచ్చిన్నమహోజ్యం ॥ యద్యాచ్యుతిశ్చంపమ ॥ సర్వంపునంతు

మామాపోసతాంచప)తీగ్రహగ్ంస్యాహః । ఇత్యష్టవింశ త్యను
వాకః ॥ ౨౮ ॥ అగ్నిశ్చమామన్యశ్చ మన్యపతయశ్చ మన్యకృతేభ్యః ॥ పా
షేభ్యోరతుంతాం ॥ యదహ్నిపాపమకార్షం ॥ మనసావాచాహస్తాభ్యాంపద్యా
మదరేణశిశ్నా ॥ అహస్తదవ
లుపంతు ॥ యశ్చింత దురితంమయి ॥ ఇదమహం మామృత
యోనా ॥ సత్యేజ్యోతిషిజుహోమిస్వాహ ॥ ...—
ఇతినారాయణేవకోసత్రిం శత్యనువాకః ॥ ౨౯ ॥ —...—
సూర్యశ్చమామన్యశ్చ మన్యపతయశ్చ మన్యకృతేభ్యః ॥ పా
షేభ్యోరతుంతాం ॥ యదాత్యా)పాప మకార్షం ॥ మనసావా
చాహస్తాభ్యాం ॥ పద్యామదరేణశిశ్నా ॥ రాస్రదవలు
పతు ॥ యశ్చింత దురితం మయి ॥ ఇదమహం మామృత
యోనా ॥ సు. ర్యేజ్యోతిషిజుహోమిస్వాహ ॥ ఇతినారాయ
ణేత్రింశత్యనువాకః ॥ ౩౦ ॥ ...—
ఓమిత్యేకాక్షరంబ్రహ్మ ॥ అగ్నిర్దేవతాబ్రహ్మఇత్యర్థం ॥ గాయ
త్రీంఛందంపరమాత్మస్వరూపం ॥ సాయుజ్యంవినియోగః ॥
ఆయాతు వరదాదేవీ అక్షరంబ్రహ్మ సమితం ॥ గాయత్రీంఛం
దసాంమాతేదంబ్రహ్మజుషస్వమే ॥ యదహ్నితుగుతేపాపంత
దహ్నిత్రప్రతిముచ్యతే ॥ యదాత్రియాతుగుతేపాపం తదాత్రి
యాత్ప్రతిముచ్యతే ॥ సర్వవణేమహాదేవి సంధ్యావిద్యేసర
స్వతి ॥ ఓజోసి ॥ సహోసిబలమసిభా)జోసి దేవానాం ధామ
నామాసివిశ్వ మసివిశ్వ యుస్సర్వమసి సర్వాయురభిఃసారోం
గాయత్రీమానాహయామి ॥ సావిత్రిమానాహయామి ॥ సర
స్వతిమానాహయామి ॥ ఛందరుషీమానాహయామి ॥ శ్రీ
యమానాహయామి ॥ బలమానాహయామి ॥ గాయత్రీయా
గాయత్రీ ॥ ఛందోవిశ్వ మిత్రరుషిస్సవితా దేవతా ॥ అ
గ్నిర్మఖంబ్రహ్మ శిరోవిష్ణుర్హృదయం ॥ రుద్రశ్శిఖా ॥ పృథివీ
యోనిః ॥ సా)తాపానవ్యానోదాన సమానస)తాశ్వేతవ
త్తాసాంఖ్యా యనస గోతా)గాయత్రీవతుర్నిగ్ం శత్యక్షరాత్రి
పదాక్షరగుః ॥ పంచశ్లోపనయనేవినియోగః ॥ * ॥
ఓంఘ్రా ఓంఘ్రా ॥ ఓంఘ్రా ॥ ఓంఘ్రా ॥ ఓంఘ్రా ॥ ఓంతపః

ఓంసత్త్వం । ఓంతత్వ వితుర్వరేణ్యం భర్తాదేవస్య ధీమహిధీ
యోయోనః పృథోదయాత్ ॥ ౩ ॥ ఓమాపో జ్యోతిరసో
మృతంబ్రీహ్మ భూర్భువ స్సువరో ॥ ఇతినారాయణేవీకరిం
శ ద్వాత్రింశతిః శ్లోకైః సమవాకాః ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ ౩౩ ॥ ౩ ॥

భాష్యం ॥ యస్యేతి ॥ యస్యయజమానస్య । అగ్నిహోత్ర
హోమసాధన భూతిహోత్ర విశేషోవికలతాఖ్య వృక్షప్రకృతి కోభవతి
పరిష్టాభవన్తి ॥ కేసతిష్ఠాభవంతిత్వత్రాహ ॥ పుత్యేనాస్యసూతయ
ఇతి ॥ ఆహుతయః పృథిష్ఠితాభవంతి ॥ తాయజమానస్యప్రతిష్ఠిత్యైవ
కల్పంతిత్వార్థః ॥ ఇతిచతుర్వింశత్యనువాకః ॥ ౨౪ ॥ కృణుష్యపాశ
తిపంచమంత్రాః రక్షోకాంశ్చర్థ మహాపతివ్యా ఇత్యర్థః ॥ ఇతి పంచ
వింశత్యనువాకభాష్యంసమాప్తం ॥ ౨౫ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

అదితీర్దేవాగంధర్వాఇతి ॥ దేవగంధర్వమనుష్యః తేసురసర్వభూత
మాతృత్వయుక్తా ॥ మేదివ్యాదిశబ్దప్రవృత్తినిమిత్త గుణవత్ ॥ కతమా
కాయాసానత్యాదిశబ్దా ॥ మామిదేవ ॥ భండనానహత్యాద్భూమే
రదితిత్వం ॥ ఏవంభూమింఽసిన్ధుః ప్రశశంసేత్సర్గః ॥ ఇతిషడ్వింశత్య
నువాకభాష్యం ॥ ౨౬ ॥ పూర్వోక్తసర్వశీవాత్తక్షణస్యదిగ్భుద్భిద్వా
రాసంభవాత్తస్య చనిత్యనై మిత్తికాదికర్తా నుష్ఠానస్య హేతుత్వాత్ప
తకాగ్రరచరణముపదిశతి ॥ తతఃత్రైవిధిషడ్వింశత్యనువాకభాష్యం ॥
అపోవాఇతి ॥ గమ్యగాజితీకనమాత్ ॥ విశ్వరాజితీవిరాట్ ॥ స్వ
యమేవరాజితీకస్యరాట్ ॥ ఓమితిబ్రహ్మై కత్వముచ్యతే ॥ సర్వాత్
కత్వేనలపాంప్రశంసార్థమంత్రమిదం ॥ తదభిమంత్రోదాచోవినియుక్తః ॥
ఇతనప్రవింశత్యనువాకభాష్యం ॥ ౨౭ ॥ ఆసః పునఃత్వితి ॥ మధ్యా
హ్నజలపానవినియుక్తమంత్రమిదం ॥ యాఆపస్సంతి ॥ తాఃపుధివీంపునం
తు ॥ ప్రత్యక్షనేనశోభయంతు ॥ అపాంసకల దేవతా స్వయాపత్వా
త్పరమ పవిత్రోత్పాద్య ॥ పవిత్రక రణం యుక్తం ॥ అపోవైసర్వాదే
వతాఇతిశ్రుతే ॥ సాచపుధివీతాభిరభాగాభిరితి శేషః ॥ పూతాపవిత్ర
కృతా ॥ శుద్ధానతీత్సర్గః ॥ మామనుష్ఠాతారం ॥ పురాతన ॥ శోభ
యతు ॥ ఉత్తరేకర్మణ్యధకారిణంకరోస్వత్సర్గః ॥ నవర్షధారావ్యాపా
మేదినిమేధాత్ ॥ భూమిగతత్వసేధ్యర్థ మాఃపునఃస్మృతి ప్రార్థితం ॥
భూమిగతాస్యవ్యాప్తివమ్మ పూతోపవిత్రవాక్య దర్శనాత్ ॥ తత్పృథ

నేనస్పృధివీపుతాపునాతుమామితిప్రార్థ్యతేతియావత్ । బ్రహ్మసృజి-
 వేదపతిః ॥ సకలవేదపరిపాద్యభ్యర్థః ॥ పరమాత్మేతిభావః । వేదైః
 సర్వైరహ మేవేద్యోఽభి శ్రుతేః । షష్ఠ్యాః పతిత్రైత్యాదినా పత్య-
 చాపరేషష్ఠీనిసర్గ సృజంతసి । బహుళమితీనత్వం । పరమేశ్వరః ॥ పు-
 నంతు ॥ పునాతు । వచనవ్యత్యయశ్చాదనః । స్పృధివీపునాత్వభా-
 బ్రహ్మపూతా పునాతుమాం ॥ పరమేశ్వరేణ సవితృకృతాపుష్పీమా-
 పునాత్వభ్యర్థః । ఇదాసీం స్వకృతా కృష్యం రిగణయన్ తన్నిచ్చత-
 యేసాత్మాదేవాః ప్రార్థయన్ ॥ యది । ఉచ్చిష్టం అన్యోన్ముతం అన్యభు-
 క్తశేషంవా । భుక్తంయదస్తి ॥ తత్ । అభోజ్యం । భోక్తుమయో-
 గ్యం ॥ కేశకీట మూవక పురిషకాది సంయుక్త మన్నం భుక్తమితి
 యస్తి । తత్ । యద్వా । కించ । మమ ॥ దుశ్చరితం । అగమ్యా-
 గమనాదికం ॥ యదిస్తి ॥ తస్మైమామః ॥ పునంతు । శోధయంతు
 పవిత్రం మాంకుర్వంత్యి తియావత్ ॥ * * * * *
 అనంతాంచ । శూద్రాదీనాంచ । యత్ప్రతిగ్రహం । తదపి । ప-
 రిహ్యత్యమాంపునాత్విభ్యర్థః । స్వాహాశబ్దస్తు ఆచమనపాశ్రమ సూత్రచార్థ-
 కః ॥ ఏతన్తంత్రార్థశ్లోకాలిఖ్యంలే ॥ శ్లో ॥ ఆహపునంతుస్పృధివీ ।
 పూతాతాభిః ॥ పునాతుమాం । పునంతుబ్రహ్మ సుతిర్దేద వేదఃపు-
 నాతుమాం । పూతాభ్యర్థః) పూతేతి । బ్రహ్మపూతా పునాతుమాం ॥
 యచ్చిష్టమభోజ్యంచ । యద్వాదుశ్చరితంమమ ॥ * * * * *
 సర్వస్తాదంహ్వ సోస్తాంతామ సతాంచ సత్ప్రగహతి ॥ పునంత్యావత్త-
 ధ్యాత్వా ॥ స్వాహేత్యుక్త్వా జలంబీబేదిః హరజత్రాచార్యైరేవము-
 క్తం ॥ * * * ॥ ఇస్యష్టవింశత్యనువాకభాష్యం ॥ ౨౮ ॥ అగ్నిశ్చేది-
 శాయంకాల జలపాశ్రమ వంత్రమిదం । అగ్నిరగ్నైత్ర కోరుదః
 రుద్రోవా ఏష యదగ్నిరితి శ్రుతేః ॥ మన్యుశ్చ ॥ శస్యకోధశ్చ ॥
 కోధాత్తికాశక్తిరిత్యర్థః ॥ మన్యుసహయశ్చ ॥ కోధిన్వామినో కో-
 ధాత్తకవిస్ఫులింగాః రుద్రగతాశ్చ । ఏతే సర్వదేవాః ॥ మన్యుకృ-
 తేభ్యః । మన్యునాకోపేన ॥ కృతేభ్యః । దురితేభ్యః । మా ॥
 మాం ॥ రక్షంతాం ॥ ప్రార్థనాయాంలోక ॥ తేనర్వదేవాఃకోధ-
 కృత పాపాన్వి నాశంకృత్యాశ్చి వైకశరణం మాంరక్షం స్వతిభావః ॥
 కించ । యత్ । అహ్న । అహ్ని । తృతీయాసప్తమ్యాంపరిణమ్యతఇతి

తాత్పర్యం । యద్వా । అహం । అతీతేన దిన భాగేనేతివాస్యాత్ ।
 ఘనోదినాహనీ తాత్పర్యే కోశాత్ । యత్పాపం । దురితం ।
 మననా । ఈశ్వర చింతనాను కరణం । నాచాశివ నామస్తోత్రా
 కరణంహానాభ్యాం గురువశేశ్వర దాస్యాకరణం ॥ పద్భ్యాం । పాదా
 భ్యాంవగురుత్వేత్యాగమనం । ఉదరేణ ॥ జఠరేణ । ఈశ్వరానవీ-
 తపదార్థభోజనకరణం । శిక్నా । శిచ్ఛేన । అగమ్యాగమనం । ఏవం
 రూపంతార్థం । కృతవానస్తి ॥ ప్రాణేకాలాదారభ్యైతత్కాలపర్యం
 తంయద్దురితముక్తరీత్యాకృతం । తత్ । అహః । దినసమూహవివేకః ।
 అవలుంపతు । వాశయతు ॥ అహమ్మూలాయుధోదేవ ఇతివచనాత్ ॥
 అసౌయస్తామో)అరుణదేవభస్మస్సమంగలఇతిత రుద్రీయేచఅహ్నాధిదేవ
 తాత్పర్యంశివస్వప్తిపాదనాదహశ్చబ్రేజివవచనా)హ్యః ॥ జడస్యతత్కృతకా-
 ర్తృత్వాసంభవాత్ । యతిరంజేతి । కించ । ఉత । యత్ ॥ ఏతద్వ్య-
 తిరిక్తంసాపం । మయినిష్పన్నమిదం । పాపజాతంసర్వం । తతి-
 ర్తారంమాంప ॥ జీవం । అమృతయోనా । మరణరహితజగత్కా-
 రణే ॥ సత్త్వే । త్రైకాలికాబాధ్యస్వరూపే ॥ * * * ॥
 జ్యోతిషి । హృదయపుండరీకావళిన్నచిదా కాశస్థితస్వయంప్రకాశమా-
 నశివే । అహం । జుహోమి । హోమంశరోమి । అహమనేనహోమే
 నసర్వంభస్మీకరోమిశ్చర్థః । స్వాహాశబ్దస్తుమంత్రోచ్చారణానంతర మా-
 చమనసూచనార్థకః ॥ ఇతిహారాయణేపి కోనతింశత్సను వాకభా-
 వ్యం ॥ ౨౯ ॥ సూర్యశ్చేతి ॥ పా)తర్జలపానమంత్రమిదం । సూర్యః ।
 సూర్యాత్కారుడః । మన్యుస్త । త్రోథశక్తిః ॥ మన్యుపతయః । హేడ
 స్వామిసంతద్రోశ్చీభూతరుద్రగణాః । అసౌయస్తామో)అ రుణదేవ
 భస్మస్సమంగలః ॥ యేచేమాగ్ంరుదా)అభితోదిత్యు ॥ శి)తాస్సహస్రశో
 వైషాగ్ంహేడతమహేతిశ్చుతే ॥ తేనర్చ్యేదేవాశ్చ ॥ మన్యుకృతేభ్యః
 పాపేభ్యః ॥ మాంరక్షంతాం । రక్షంత్యిత్యర్థః । కించ । యదా)త్యా
 రాత్యా)మిత్యర్థః ॥ విభక్తిపరిణామకార్యః । యత్పాపమకార్థం । కృ-
 తవానస్తి । తత్సర్వంరాశ్రిః । శివశక్తిః । శూలపాణిపి)యానిశీతిస్త
 తే ॥ అవలుంపతు । చిచ్ఛేదయతు । నాశయత్పర్యర్థః ॥ యతిరంప-
 దురితంమయి ॥ మయితోన్యంయతిరంచిద్దురితంవర్త తేదిదం । త-
 తిర్తారంమాంప ॥ అమృతయోనా ॥ యోగం హేతుధూతసహస్రా

రస్థితే ॥ సూర్యే । సూర్యవక్ష్యకాశమానే । జ్యోతిషి ॥ స్వయంప)
 కాశమానపరశివే ॥ ప్రసిద్ధసూర్యాంతర్వర్తినిశివేవా । సూర్యమాపశి
 వేవా । జుహూమిస్వాహా ॥ హూమంకరోమిత్యర్థః । అహంమమ ।
 పృథ్విర్యజామితీభావః ॥ అత) పూర్వా చార్యకృతశ్లోకాలిఖ్యంతే ॥
 సూర్యోమన్యుమామన్యపత యోమన్యుజాడఘాత్ ॥ ముంచంతుహ
 న్ననచ్చిత్తమనోవాగుదరైఃపి । రాశ్వాశ్చిమ కార్షంపాపంయదాశ్చి) రే
 హవయంసతు ॥ అబుద్ధిక్రతమప్లేనో । యతఃచిద్గురి తంమయి ॥ త
 ఛాంత్రైమాహంసూర్యే ॥ జుహూమిజ్యోతిషీస్వయం । పయేన్యామ్య
 తయోనామామచ్యేయం మృత్యుబంధనాదితీ ॥ * * * * ॥
 మనసావాచేతివాక్యస్యపూర్వవద్బోధ్యం ॥ ఇతితి) శత్యమవాకభాష్యం ॥
 ఏవం పరశివస్య అగ్నిశ్చేత్వాదిసంధ్యాం గమంత్ర) ప) పాద్యత్వము
 కైవ్రదాసంగాయతీ) ప్రతిపాద్యత్వం నిరూపయితుం తత్ప్రతిమారభతే ॥
 ఓమిత్యాదిహ । ఓమిత్యేకాక్షరంబ) వ్తా । ఓమిత్యేకవర్ణాంశివః । శి
 వోమేఅనునదాశివోం । నమస్తాం నమఃఇత్యాదిశ్శివ తథాశ్చాయ
 తే । ప్రణవస్యరుప్యాదికందర్శయతి ॥ అగ్నిర్దేవతా ॥ అం । సకల
 వేదాంత) శివాద్యత్వం । గచ్ఛతీత్యగ్నిః ॥ పరమాత్మా ॥ అగిరిగిగి
 తిదండకథాతుః । అగేర్మలోపశ్చేతిజాడాదికసూత్రేణనివ్రత్యయః ।
 సలోపశ్చ । ఆస్యప్రణవస్యపరశివోధివైవతమిత్యర్థః ॥ బ్రహ్మైతి । శివ
 మదైవతంచతుర్థంమన్యంతేతిశుత్యామూర్తి త) యాతీతపరబ్రహ్మశివః ।
 ర్షం ॥ రుషిః । తుదగఃరుషిరిత్యర్థః । విశ్వాధికోరుద్రోమహాషిఃరిశి
 శు)తేః । గాయత్రంఛందం । గాయత్రీఛందఇత్యర్థః । పరమాత్మా ॥
 శివః । ప్రియతాంభగవానీశః పరమాత్మా సదాశివోమితీశుతేః ॥ స
 రూపం । పరశివస్యఅంగభూతత్వాత్ప్రవ్వయాపత్వం । తదభివ్యక్తిస్థా
 సత్త్వాద్యాతత్ప్రవ్వయాపత్వం ప్రణవస్యయుక్తంభవతి । సాయుజ్యం ॥
 నదీసముద్రీకదైక్యరూపమోక్షేనియోగఇత్యర్థః । ఇతిశబ్దఃప్ర)కారా
 ర్థే । తథావైవంప్రణవప్రకారోవిజానీయాదిత్యర్థః । పూర్వాచారైస్యః
 ప్రణవేబ్రహ్మరుషిఃప్రోక్త ॥ శ్చందోగాయత్రీముచ్యతే । పరమాత్మా
 దేవతాయానామౌదౌవి నియుజ్యతే ॥ అనఏవవాగ్నిపదస్య పరశివపర
 త్వముక్తం । అథసకల వేదమాతరంపరశివప్రతిపాది కాంగాయత్రీం
 ప్రార్థయతే ॥ ఆయాత్రితి । వరదా । ఉపాసకానామభీష్టఫలప్రదా ॥

ఎరదావామనయేతిలిలి తాస్తోలేదేవీ మాతృకాత్మికపరాశక్తిరూపగా
 య్య) । ఆయాతు ॥ సహస్రరాంబుజోద్భవమాకాశ మాయాత్విశ్వా
 ర్థః । యద్వా । ఆయాత్వితి । అస్తదనుగ్రహార్థదానపరీద కీలాదేవీ
 మత్సకాశమాగభవ్యతివాస్యత్ ॥ * * * * *
 తతఃకింతతా)హ । అక్షరం । నాశరహితం । బ్రహ్మసమితం । సమి
 తం । సమ్యగ్సదాంతేననిశ్చితం ॥ బ్రహ్మ । సహస్రారస్థితస్వయంప్ర
 కాశమానశివస్త్వమేవేతిశేషః । శక్తిశక్తిమతోం భదాదితిభావః । అ
 స్తు । కింతతా)హ । గాయత్రీమితి ॥ ఛందసాంమాతా । సర్వేషాం
 వేదానాంజననీ ॥ సకలవేదనిర్గళితసారభూత శ్వాదిత్యర్థః । తదాహ
 మనుః । త్రిభువీశతువేదేభ్యః పాదపాదమదూదుహత్ ॥ తదిన్స్పృహో
 స్థాస్థావిత్త్యాః । పరమేష్ఠీజానరితి । గాయత్రీం । గాయత్రీం
 ఛందోభిమానదేవతేత్యర్థః ॥ పృథమాధ్వేదిత్యాభాందనం ॥ * * *
 ఇదం । మత్స్యకాంతస్తోత్ర రూపంబ్రహ్మ ॥ తతః । వేదస్తత్వం తపోబ్రం
 హ్మైతివచనాత్ ॥ జుషస్త్వ ॥ గృహణ । తస్మితిశేషః । జుషస్వేతిలింగా
 త్ ॥ గాయత్రీత్యమాగత్యమామనుగృహ్య । మదాచరితంస్తోత్రంబ్రహ్మ
 స్వేతిస్వకృతంభగవత్త్వసమర్పయితిభావః । అథవా । వరదాదేవి ।
 అక్షరం । నాశరహితం । సమితం । సమ్యగ్సదాంత । ప్రమాణేనని
 శ్చితంబ్రహ్మ । జగతాకరణపరశివం । ఉపదేష్టుమితిశేషః । ఆయా
 తు ॥ అస్తాకలివజ్జ్ఞానంభోధయితు మాగభవ్యత్వార్థః । ఏతదేవస్స
 వ్యతితి । గాయత్రీమితి । ఛందసాంమాతాగాయత్రీపదాభిధేయాది
 చ్చక్తిః ॥ మేనుమ । ఇదం । భాజన్యుదయప్రండరీకమధ్యస్థితం ।
 బ్రహ్మ । పరశివం । త్యోతిర్తయశివమిత్యర్థః । జుషస్త్వ । జోషయ
 తు । ఉపదేశపూర్వకతయాసాక్షాతుర్యాదిత్యర్థః । జుషస్వేతిభాం
 దనంరూపం ॥ తస్యఫల మాహ । యద హ్నాదితి । అహ్నాత్ ।
 అహ్ని । యత్పాపంకురుతే । కరోతి । తత్పాపం । అహ్నాత్ ।
 అహ్ని । ప్రతిముచ్యతే ॥ అంతర్జ్వాలిం గానుసంధానపురుషాదామితి
 శేషః । యేతేనయద్రాక్యోదిత్యాభ్యాతం । అథగాయత్ర్యాస్స
 రాత్తకత్వందర్శయన్నేవనవిశేషంప్రార్థయతే । సర్వవర్ణేతి ॥ సర్వ
 వర్ణే ॥ శాకిపిథాకిన్యాదిసర్వశక్తిస్వరూపిణే । మహాదేవీ । మహాదే
 వ్య । శివస్యపత్నిమహాదేవి । తస్మాస్యంబుద్ధిః హేమహాదేవీ । స్వం ।

ఓజోసి । ఇంద్రియాణాం శక్తిరసి ॥ సహాసి । శత్రూణామభిభవన
 శక్తిరసి । బలమసి ॥ శరీర సామర్థ్యరూపోసి ॥ భ్రాజోసి । దీప్తిరూ
 పోసి । దేవానాం । బ్రహ్మవిష్ణోదీనాం । ధామతేజోయదస్తి ॥
 తన్నామసి ॥ తదేవతవనామేత్యర్థః । అథవా । దేవానాం । దశా
 వతారాణాం ధామ ॥ నివాసభూమిః । అసి ॥ నారాయణికరాంగుష్ఠన
 భోత్సన్నద శాక్యపిరిలలితా సహస్రనామవర్ణాంతధాశ్రయితే ।
 నామప్రసిద్ధా ॥ సర్వదేవతాశ్చయభూమిరస్మిన్ భావః । విశ్వం । సర్వ
 జగదుపాదానకారణత్వాత్సర్వజగదుపస్త్వమసి । విశ్వాయుః ॥ సం
 పూర్ణాయస్త్వరూపోసి ॥ ఏవంసర్వమసిసర్వాయురిత్కుక్తానామనువాదః ।
 యద్వా । విశ్వంసమస్త్ర స్థావరరూపోసి । విశ్వాయుః ॥ స్థావరజాత
 స్యఅయురపిశ్వ మేవాసిః । ఆత్రాయశ్చభేదన సత్తాకాలో వివక్షితః ।
 సతుపాణ వాయురిత్యర్థః ॥ తస్యచేతన భర్తత్వాదిచింత్యం ॥ ఏవం
 జంగమానామపి క్షేయం । అభిభూః । సకలపాపస్య తిలసాగరమే
 తుః । ఓం ॥ పంచస్వరూప పరశివోసి । ఏతత్సర్వం పరమేశ్వరశక్తి
 త్వాచ్ఛక్తిశక్తిమతో రభదాచ్ఛ గాయత్ర్యా స్స భవతి । తద్భువం
 గాయత్రీం । మదియ్యమనసి । ఆహవామి । ఉపాసిమిమితీశ్వః ।
 ఏవంసావితాగ్ని రూపేణ గాయత్రీవాహనం । అత్రైకస్యా ఏవ
 గాయత్ర్యాః కాలభదేన సామభేదాంగీ కారద్గాయత్ర్యాది భేదేన
 ఆహవానం యుక్తం ॥ తదక్తం పరాశరమాధవీయే । గాయత్రీనా
 మపూర్వస్థైః । సావిత్రీమధ్యమేదినే । సరస్వతి చసాయాహ్నే ।
 నైవంసంధ్యాగ్నిధామతేతి—(గంధాంతరేనా మిత్రయనిర్వచనంకృతం ।
 గాయత్రీప్రవృత్తే తస్మాద్గాయం తంత్రాయ తేయతః ॥ సవిత్సర్వోత
 నాత్రైవ । సావిత్రీపరిశీర్తితా । జగతఃప్రసవిత్రీవా ॥ గూపత్యా
 చ్చసరస్వతీని ॥ భందాంసి । గాయత్ర్యాదీక । రుషీన్విశ్వా మితా)
 దీక । శ్రయంత్యేతా మిత్తీః । మహాలక్ష్మీః । తాం ఆహవాయా
 మి ॥ అథగాయత్ర్యాచ్ఛంద రుషీదేవతాది స్వరూపం దర్శయతి ।
 గాయత్ర్యాకరి । గాయత్ర్యాః । గాయత్రీ మంత్రస్య । గాయ
 త్రీభండః । విశ్వామిత్రరూషీః । విశ్వస్యఅమిత్రకః । విశ్వస్యవసు
 రాటోదితిమాత్రా ద్విశ్వామిత్ర క్షతీరూపం ముపసిద్ధం । తత్సోమో
 తదగః । రుషిరిత్యర్థః । సవితా సవిత్సమంజల మధ్యవర్తీశివః । ఉత

సవిశ్వరూపేణ భాజమాన శివోవా ॥ దేవతా ॥ అధిదైవతేత్యర్థః ॥
 పరశివ చిచ్ఛక్తిరూప త్వాద్గాయత్ర్యాః సరశివదేవతాత్వం యుక్తమి
 తిజ్ఞేయం ॥ అగ్నిర్ముఖం ॥ ఘోరతనువిగ్రహ శివముఖం ॥ బ్రహ్మ ॥
 చతుర్ముఖః ॥ శిరః ॥ విష్ణుర్ముఖదయం ॥ రుద్రఃకృష్ణా ॥ అత్రాపికాల
 రుద్రస్య బ్రహ్మ విష్ణవృత్తి శయత్వాత్తస్య శిఖాత్వం యుక్తం ॥ పృ
 థివీయోనిః ॥ సర్వచేతనా చేతనజీవానా మిహలోకేఉపాదానకార
 ణత్వాత్తత్వాః ॥ యోనిత్వంయుక్తం ॥ పాణానానవ్యానోదానసమా
 నరూపపంచ పాణాత్తికే త్యర్థః ॥ సపాణనాగకూర్చ కృకరదేవ
 దత్తధనంజయద్యుప పాణయక్తా గాయత్రీ శ్వేతపర్ణా ॥ శ్వేతప
 ణ్ణవిగ్రహా ॥ పరశివచిచ్ఛక్తిత్వాద్బుద్ధ స్ఫటికసంకాశరూపేత్యర్థః ॥
 త్రిగుణాత్తికత్వాత్త్రివర్ణత్వంచ తస్యాయుక్తం ॥ తదుక్తం ॥ గాయ
 త్రీతుభవేద్రా సావిత్రీశ్వేతపర్ణకా ॥ సరస్వతీతథాకృష్ణాఉపాస్యావ
 ర్ణభేదతత్త్వి ॥ సాకింగోత్రేత్యత్రాహ ॥ సాఖ్యాయనరుషేసమానం
 గోత్రంయస్యాస్సాసాఖ్యాయనసగోత్రేత్యుచ్యతే ॥ చతుర్వింశత్యక్షరా
 చతురధికావిశతిఃఅక్షరాణియస్యాస్సాసగోత్రా ॥ క్రిణ్వదానిరుగ్మజాస్సా
 మరూపదానియస్యాస్సాసగోత్రా ॥ అత్రసంఖ్యాయాఅల్పీయ స్యాత్తివ
 తశ్చబ్రహ్మపూర్వనిపాతః ॥ * * * * * ॥
 షట్కుటీః ॥ పాశ్చాద్దిదిక్పత్యుష్టయం ॥ ఉర్ధ్వాదోభాగేమిళితావట్కుటీ
 ర్భవతీతిభావః ॥ యద్వా ॥ షట్కొంశక్రీనాగకుక్షయో యస్యాస్సాస
 గోత్రా ॥ పంచ॥ సద్యోజాతవామదేవాఘోరతత్పురుషే ఈశానరూపా
 జీశీర్వాణి ॥ శిరాంసి ॥ యస్యాసా ॥ పంచశీషః ॥ ఉపరినయనంయ
 స్యాసా ॥ ఉపనయనః ॥ వర్ణలోపాత్ప్రహేదరత్తిపృహేద రాక్షగణపతి
 తత్త్వేత్యాగుః ॥ జీమూతత్త్వాదిమబహుళోతధాదృశ్యంలే ॥ సచాసాన
 శ్చపంచశీర్దోషనియనః ॥ తస్మిన్ ॥ శివే ॥ వినియోగః ॥ శివశక్తిత్వా
 ద్భివేవినియోగత్తిజ్ఞేయం ॥ ముక్తావిదుమహేమనీలధవళధామైర్దుతై
 ప్రత్యక్షజైరితిభ్యానశ్లోకేగాయత్ర్యాః ॥ పంచశీషత్వత్రినే త్రత్వాదిపరశివ
 సారూప్యవర్ణనాత్తస్యాపరశివశక్తిత్వమనివార్యం ॥ భగవతాపండితభా
 వ్యకాణేవీరభద్రా రాధ్యాదిలూ ర్వాచార్యైశ్చస్వకృత గ్రంథమసంధ్యా
 వందనస్సోపక్రమాదుపసం హారపర్యంతస్థితమంత్రాణాం శివప్రతిపా
 ద్యత్వబహుధా రాధ్యాంతిః ॥ విశేష మిద్ధుద్భిష్టత ద్విష్టవ్యం ॥

ధృవా నారాయణేవీకత్రంశత్యనువాకభాష్యం ॥ 30 ॥ * * * * *
 ఓంభూరితి । భూలో కాద్యాస్సస్తలోకాఽపి । ఓం ॥ ఓంకారాత్సకశివ
 ఏవేత్యర్థః । శివోమేలస్తుసదాశివోమితిశు)తేః । * * * * *
 ఓంతత్సవితురితి ॥ సవితుర్దేవస్య ॥ సవిత్పరూపదేవస్యేత్యర్థః । రామో
 శ్శిరఃశ్చాద్విదవాపచాగకవష్టి । మండలాం తరగత మితిధేవః । మండ
 లాంతరగతపరీర్తన్తయంభ్రాజమానవపుషం శుచిస్తీతం । చండదీధితిసు
 ఖండవిగ్రహంచంతయేస్తు నిసహస్ర సేవితమితిస్త్యతేః ॥ వశేన్యం ।
 శ్రేష్ఠః । శివస్యబ్రాహ్మణదేవతాత్వాత్ । త్వందేవేషుబ్రాహ్మణోస్యహం
 మనుష్యేషుదా)ప్తాః । బ్రాహ్మణోవైబ్రాహ్మణముపధావ తీతిశు)తాతథా
 నిఘాపణాత్ ॥ తదితిద్వితీయ్యాఽరిణముతే ॥ సుహంసులిగిత్యపివిభక్తిలో
 ః । తత్ తంసదాశివంధీమసీ । ధ్యామేమసీ । పృథగ్జనదుప్రాప
 స్యసదాశివధ్యానస్యఏకేనకర్తృమశక్యత్వా ద్భవతుశ్చోక్తిరితధ్యేయం । త
 త్రిమర్థమిత్యతహా ॥ ధియతి । యః । భర్గః । శవః । పూర్వపాద
 స్థస్యపిభర్గపదస్యాన్వయబలాదత్రానుషంజనంకార్యం । నః ॥ అస్తా । కం
 ధియః । ధత్తాదిగోచరబుద్ధయః । ప)హోదయాత్ ॥ ప్రకృష్టేనపీరయే
 త్ । సమ్యగ్దాతీత్యర్థః । సోమః పవతేజనితామతి నాం ॥ తదక్షరం
 తత్సవితుర్వశేన్యం ప్రజ్ఞాదతస్తాత్ప్రస్ఫుతాపురాణి ॥ రుద్రోజనానాంహృ
 దయేనస్సివిష్టః ॥ ఇత్యాదిబహుశు)తిమశివస్యబుద్ధిపీరకత్వంస్పష్టముక్తం
 యద్వా । యోభర్గః ॥ శివః । నః । అస్తా ॥ ధియః । అజ్ఞానా
 త్ । ధీశబ్దోత్రీవ్యతిరేకలక్షణజ్ఞానాన్ధోభవతి । యథానష్టేందాద
 ర్భవ)యోగః ॥ యథాధీరేకాతరశబ్దప్రయోగః ॥ ప)హోదయాత్ ।
 ప్రకర్షేజ్ఞానపారంగమయేదితిపా)ర్థ్యతే । అస్తిన్నర్థేశు)తిః । ఉమాస
 హాయంపరమేశ్వరంప్రభుంశి)లోచనంసీలకఠంప)శాంతం । ధ్యాన్యము
 నిర్గచ్ఛతిభూతయోనిం సమస్తసాక్షీంతమనఃపఠస్తాదితి । తమనః ।
 అజ్ఞానాతీ । పరస్తాత్ ॥ పరమితిశు)త్యర్థః ॥ ఇతికేచిద్వదంతి ।
 అత్రీభర్గశబ్దస్యసకారాంతత్వ మవలంబ్య తేజఃపరత్వంవదంతి కేచిన్తంద
 మతయః । తదసంగతం ॥ * * * * * ॥ చతుర్వేదపార
 గ్రహారదత్తాచార్యైః ॥ చతుర్వేదపారసంగ్రహీశీకంఠ భర్గపద మప్య
 నఘంతశాద్యం తేజఃపరంభవతీచేద్భవమాద్భుదాత్తం ॥ తస్తాదంతఇతికో
 శవశాదవైమి । నూర్ధ్వంశుంధగతస్యవశవనాన్వయితితాద్ధాంతితత్వాత్

భగ్నోదేవస్యయద్రాత్త నేశభాయైవపడితి బోధాయన మహర్షిణాగాయ
త్యంగన్యాసేష్వదంత త్వేనపయ్యోగాత్ ॥ భగ్నభగ్నోద్విత్తీయ్యః పాదభి
ప్రేతైరతాపనీయగాయతీహృదయేభగ్నశబ్దస్యాదంతశ్చ దర్శనాచ్చతూ
ర్వోక్తభగ్నపదస్య ॥ సకలదురితార్తిభాజక సదాశివవీవార్ధభృతిరాద్వైత
తతః । శ్రీకరభాష్యేపండితభాష్య కారైర్హోతరధి కరణేగాయతీవిచా
రః బహుధాకృతః । విశేషమిచ్చద్భిన్నతద్రీప్తవ్యం । ఇతినారాయణే
ద్వాత్రింశశ్చ నువాకభాష్యం ॥ ౩౨ ॥ * * * * *

ఓమపాఞ్శ్చోతిరసోమృతమితి । అత్యప్రధమతః । సగణపదంఓం
భూః ॥ భూలోకాభిమానిన్యో రుద్రదేవతాః । సహస్రాక్షి సహశో
యేరుద్రాఅభిమాన్యామితకులే ॥ ఓంకారాత్తకశివత్వేనస్మయం తేషి
తాత్పర్యం । ఓంభువః । అస్తిన్తహత్వణానంతరితాభవా అధీతికు
లే ॥ తత్తల్లాకస్థితరుద్రగణాః । తత్తల్లాకాశ్చ । వోంవోంకారాత్తకశివ
నీవ । ఆపః । జలాని । తదధిష్ఠానదేవతాభిత్వర్ధః । జ్యోతిరగ్నిః ॥
తల్లాకస్థితదేవతాశ్చ ॥ రసోమృతం ॥ రసః ॥ పరమానందరూపః ॥
అమృతం । మోక్షరూపః । వోం । వోంకారాత్తకసదాశివవీవేత్వర్ధః ॥
సర్వోదేరుద్రభృతికులే ॥ ఇతిద్వాత్రింశశ్చ నువాకభాష్యం ॥ ౩౨ ॥ * *
ఓంకారరూపనిష్పతి ॥ ప్రకారోయం । అవరక్షణఇతిథాతోః । అవలే
ష్టిలోపశ్చేత్యాణాదికసూత్రేణ । మన్తస్యయోవిహితః । తస్యజ్వరత్వరేత్యా
దినాఙ్గీ ॥ తతోగుణః । తత్తల్లిష్ఠోచ్చారణమితి । పుక్లియయః ఓమి
తిరూపనిష్పన్నం ॥ * * * * * అకారడికారమకారఇతితానేకధా
సమభవత్తదేతదోమితకులే ॥ ౩౨ ॥ * * * * *

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

మూలం ॥ ఉత్తమేశిఖరేజాతేభూమ్యాంపర్వతమూర్ధని । బ్రా
హ్మణేభ్యోభ్యున్జానాగచ్ఛదేవి యథానుఖం । స్తుతోమయావర
దావేదమాతా ప్రహోదయంతీపవ నేద్విజాతా । ఆయుఃపృథి
వ్యాంబ్రవిణంబ్రహ్మవర్చసంమహ్యంబత్వాప్రజాతంబ్రహ్మలోకం ।
ఇతితయత్రింశశ్చ నువాకః ॥ * * * * * ౧ ॥

భాష్యం ॥ భూమ్యామమవస్థితోయోమేరుః ॥ తస్యమూర్ధస్య
పరిభాగే । జాతే । విద్యమానే ॥ ఉత్తమేశేష్టే । శిఖరే । ఉత్కృష్ట

శిఖరాకారక్షలానేత్యర్థః । స్థానుమితీశేషః । బ్రాహ్మణేభ్యః ।
 ఉపాసకేభ్యః । ద్విజేభ్యః । అభ్యనుజ్ఞాతానలే । హేదేవీ । హేపర
 శివశక్తే । భగవతి । గచ్ఛ యథానుఖం । అస్తానుపాసకాననుగృ
 హీణ్యామిథానుఖంభవద్భర్తృభవన భూతమహామేరుకైలాసంయథాకా
 మంగచ్ఛేత్యర్థః । బ్రహ్మలోకం । శివలోకమిత్యర్థః । శిష్టంస్తుష్టం । ఇ
 త్త్రయత్రింశత్యనువాకభాష్యం ॥ ౩౩ ॥ -----

శ్రీశివాయ పండితగురవేనమః

నారాయణం ॥ మూలం ॥ ఘృతేస్సూర్యకరిత్యోమర్చయంతితప
 స్సత్యంమథుక్షరంతితద్బ్రహ్మతదాపలపోజ్యోతీరసోమృతంబ్రహ్మ
 భూర్భువస్సువరోం ॥ ౩౪ ॥ ఓంభూర్భువస్సువిర్హవ్జినస్తప
 స్సత్యతదద్బ్రహ్మతదాపలపోజ్యోతీరసోమృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సు
 వరోం ॥ ఓంతద్బ్రహ్మ ॥ ఓంతద్వామః ॥ ఓంతదాత్తా ॥ ఓంత
 త్వర్వంఓంతత్పురోర్మమః ॥ ౩౫ ॥ * * * * *
 ఓమంతశ్చరతిభూతేషు గుహాయాం విశ్వమూర్తిషు । త్వంయజ్ఞ
 స్త్వంవిష్ణుస్త్వం వషటూరస్త్వం గుదస్త్వం బ్రహ్మత్వంపి
 జాపతిః ॥ ఇతినారాయణే చతుస్త్రింశతి పంచత్రింశతిషట్త్రిం
 శత్యనువాకః ॥ అమృతోపస్తరణమసి ॥ ప్రాణేనివిష్టోమృతం జు
 హేమామిషాదాయస్వాహా ॥ అపానేనివిష్టోమృతం జుహేమామి
 షానాయస్వాహా ॥ వ్యానేనివిష్టోమృతం జుహేమామి వ్యానాయ
 స్వాహా ॥ * * * * * ॥ ఉదానేనివిష్టోమృతం జుహేమామి
 ఉదానాయస్వాహా ॥ సమానేనివిష్టోమృతం జుహేమామిసమానా
 నాయస్వాహా ॥ బ్రహ్మణేషుఅత్తా అమృత తత్త్వాయ ॥ ఇతినారా
 యణేనప్రత్రింశత్యనువాకః ॥ ౩౬ ॥ ప్రాణేనివిష్టోమృతం జుహేమామి
 శివోమావిశాప్రదాహాయ ప్రాణాయస్వాహా ॥ అపానేని విష్టో
 మృతం జుహేమామి శివోమావిశాప్రదాహాయ అపానాయస్వా
 హా ॥ వ్యానేనివిష్టోమృతం జుహేమామిశివోమా విశాప్రదాహా
 యవ్యానాయ స్వాహా ॥ ఉదానేనివిష్టోమృతం జుహేమామి శివో
 మావిశాప్రదా హాయ ఉదానాయస్వాహా ॥ సమానేనివిష్టో
 మృతంజుహేమామి శివోమావిశాప్రదాహాయసమానాయస్వాహా ॥

బ్రహ్మణేమ ఆత్మ అమృత తత్త్వయ | అమృతాపిధావమసి ||
 ఇత్యుప్తత్రింశత్యనువాకః || శ్రద్ధా యం ప్రాణేనివిశ్వా మృతం
 హుతం ప్రాణమన్నే నాప్యాయస్వ | వ్యాసేనివిశ్వామృతం హుతం
 తం అపానమన్నే నాప్యాయస్వ | వ్యాసేనివిశ్వామృతం హుతం
 వ్యాన మన్నే నాప్యాయస్వ || —***—***—***=
 ఉదానేనివిశ్వామృతం హుతం ఉదానమన్నే నాప్యాయస్వ | స
 మానేనివిశ్వామృతం హుతం సమానమన్నే నాప్యాయస్వ |
 బ్రహ్మణేమ ఆత్మ అమృత తత్త్వయ || ౩౯ || ప్రాణానాం గ్రంథిరసి
 రుద్రోమావిశాంశకస్తేనాన్నేనాప్యాయస్వ || ౪౦ || అంగుష్ఠ
 మాత్రపురుషోంగుష్ఠంచ సమాశ్రితః || ఈశస్సర్వస్య జగతః ప్ర
 భుః ప్రీతాతివిశ్వభుక్ || ౪౧ || *** || *** || త్వంబకం
 యజామ హేనుగంధిః పుష్టివర్ధనం ఉర్వారుక మివబంధనా స్తు
 త్యోర్మక్షీయమామృతాత్ || ౪౨ || *** ||

భాష్యం || ఘృణిరితి || జీఘ్రిరపరమాత్మ నోసావితి || జీఘ్రి
 ప్రకాశతీతీవాఘృణిః || జీవః || ఘృత్తురణదీప్తోరితిహేధాతుః || ఘృణిః ||
 ఘృణయతిత్యర్థః || వచనవ్యత్యయశ్చందసః || శివభక్తాభిప్రాయావత్ ||
 సూర్యేనుర్యమండలే || ఆదిత్యోం || ఆదిత్యశరీరకం || శివం || ఆ
 ర్యయన్తి || పూజయన్తి || తపః || ఆదిత్యమండలవర్తి శివవేత్త్యుపాసనం
 సత్యం || ఆదిత్యోవేత్త్యా దిశుఃప)సిద్ధం || ఏతేనసూర్యమండలాంతర్వర్తి
 త్వేననారాయణోపాసనం తాంత్రికమితీయాధ్యాంతితం || సః || మఘమో
 త్తం || త్వరంతి || నిష్పాదయంతి || ఉపాసకానాం మోక్షందదాతీ
 త్యర్థః || వచనవ్యత్యయశ్చందసః || తత్ || ఆదిత్య గతశివః || బ్రహ్మ
 జప్తాపదవాచ్యః || తత్ || శివః || ఆపః || అపృష్టవాచ్యః || తద్మాహో
 వా || కలబ్రహ్మఖంబ్రాహ్మేతిశ్రుతే || అపోజ్యోతః || హృత్పుం డరీకజల
 మధ్యభాగమానప్రాణలింగాత్తక్ || రసః || ఆనందరూపః || అమృతం ||
 మోక్షరూపః || బ్రహ్మపర్య వ్యాపకః || బృహీబృంహే వృద్ధావితిహేధా
 తుః || భూర్భువస్సువరోణాశ్చ || ఓం || ఓంకారాత్తక్ శివవేత్త్యర్థః ||
 సర్వోత్తైరుద్రభిశ్రుతే || అత్రీతిత్యోమితివిశేషణ పూర్వపదకర్తృధార

యః । ఆదిశ్యంచతతే ఓంచఆదిత్యోఽం ॥ ఆదిత్యం । ఆదిత్యశరీరకం
 ఓం ॥ ఓంకారాత్మకశివమిత్యర్థః । శివోమే ఆస్తుసదాశివోఽం । నమస్తార
 యే త్యాదిషుప)ణ వస్యశివాత్మకత్వం బహుధాప్రపంచితం ॥ అచేతన
 కిరణానాంబ)స్తత్వాదిధిగ్జాతామ సంభవాదేతదను వాకస్యశివసంత్వం
 యుక్తం ॥ ౩౪ ॥ ఓంభూతి । ఆన్తిస్మనువాకే । ప్రణవాత్మ కశివ
 నైస్త్వివసర్వాత్మకత్వేనస్తుతిః । పురః । పూర్వభావి । కార్యనియతపూర్వ
 వర్తి । కారణమిత్యర్థః । అహమేకః ప్రథమ మానమితిసు)తే॥ అతస్త
 సైస్త్వై । ప్రణవాత్మకశివాయ ॥ నమః । నకారేనేభశ్చాండసః ॥ —
 క్తిపంచితశత్యనువాకభాష్యం ॥ ౩౫ ॥ * ॥

ఓమంతశ్చరణీతి ॥ ఓంకారాత్మకశివ । త్వం । నద్వేషాంబ్రహ్మవిష్ణు
 దీనాంగుహాయాండహరపుండరీకే । చరసి ॥ సంచరసి । ప్రకాశనేత్య
 ర్థః । అతస్సర్వాత్మకస్తప్తమేవేత్యర్థః ॥ ౩౬ ॥ అమృతోపస్తరణమసి ।
 పూర్వాపోశనమంత్రమిదు । పాత్రేహవి స్సంసర్గాయక) యమాణ్యద్రవ
 ద్రవ్యసేవనముపస్తరణం । హేఅమృత! త్వముపస్తరణమసీతిహస్తస్యజ
 లపాభిమంత్రణం । ఉపస్త్రీర్యజేనేనేతి వ్యుత్తత్యా ఉపస్తరణసాధనము
 చ్యతే । పా)ణ్యతి । పా)ణసంతర్పణే । ఆభినివిష్టస్సృక్ అమృతి
 భూతమన్నం ॥ ప)సాదరూప మంన్నమిత్యర్థః ॥ జుహోమి ॥ హో
 మంకరోమి । ఏవముత్తరత్యాపి । బ్రహ్మణీతి ॥ బ్రహ్మణిపా)ణలింగరూ
 పకవే । హుతః । సవర్చితస్సృక్ । అమృతత్వాయకల్ప తామిత్య
 ర్థః ॥ ౩౭ ॥ * * * * * ॥ పా)ణీని విష్టశ్చి । అయం
 మంత్రః ॥ పూర్వ మంత్రేణ వికల్పితః ॥ శివః । శివార్చిత త్వచ్చివ
 యాపస్సృక్ ॥ హేహూయమానప్రసాద ॥ అప్రదాహాయ ॥ జాతరా
 గ్నికృతదాహభావాయ । శరీరగతసర్వ పాపదాహః భావాయవా ॥
 మాంప్రవిశేత్యర్థః ॥ ఏవముత్తరత్యాపి ॥ అమృతాపి ధానమసి । అమృ
 తరూపమా చ్ఛాదనమసి ॥ ఉత్తరా పోశనార్థం హస్తస్థజలభిమంత్ర
 ణమంత్రం ॥ శివప)సాద మహిమావర్ణం వాప్యత్ ॥ ఇత్యుష్టక్రింశత్య
 నువాకభాష్యం ॥ ౩౮ ॥ * * * * *

శ్రద్ధాయామితి ॥ జాతరాగ్నివచిస్మశివంప్రతివచనమిదు ॥ * * *
 శ్రద్ధాయాంస్థిత్యా । శ్రద్ధాశునామయేత్యర్థః ॥ పా)ణీనిమిత్రేహుతం ॥

పాదలింగాత్మకశివాయనమః । తేన । హుతేన । పాదలింగోషయ
 ఏవముత్తరతాపి ॥ పంచపాదేషుఅచారాది సంకలింగనివాయో
 జ్యోతి । పాదాధిస్థితాచారలింగాయశ్చ ॥ యోజ్యమిత్యర్థః । అ
 మృతం ॥ శివాచ్చితమంన్నం । రుద్రేణాత్మ మమృతంవై దేవాభాక్త్య
 కామా ఇతి శుతేః ॥ ఇతివారాయణే ఏకోనవత్వారిం శాను వాకభా
 వ్యం ॥ ౩౯ ॥ పాదానాంగ్గంధిగస్తీతి ॥ అంతకః । సర్వపదార్థజ్ఞేర్ని
 కర్తా । రుద్రః ॥ జాతరాగ్న్యవచ్చిన్నశివః ॥ త్వం । పాదా నాం
 గ్గంధిగస్తి । ఆధిష్ఠాపభూతోస్తీత్యర్థః । అతః । జీవాత్మకంమాంషిక
 ప్రవిశ ॥ మయినినాసచుర్విత్యర్థః । తేనలన్నేన । త్వత్సమర్పితప్రవా
 దేన ॥ మూం । ఆహ్వాయస్వ । ధరిత్యప్తిం పాదపయేత్యర్థః । ఇతివ
 త్వారింశత్యనువాకభావ్యం ॥ ౪౦ ॥ అంగుష్ఠమాత్రశ్చితి । అంగుష్ఠంచ
 సమాశ్రితః । అంగుష్ఠఃరిమితసూక్ష్మ హృదయావచ్చిన్నః । అంగుష్ఠ
 మాత్రః ॥ తవవచ్చిన్న త్వేనఅంగుష్ఠఃరిమాణవిశిష్టః । పురుషః । పూ
 ర్వాక్తరుద్రస్యఆభివ్యక్తస్థాన మనేనప్ర దర్శితంభవతి । పురుషఃకథిత్యా
 కాంతాయామాహ ॥ * * * * * విశ్వభుక్ । వి
 స్త్వాదిసర్వచేతనాచేతనసంహారక రైత్యర్థః । సర్వస్వజగతః । విస్త్వాదిన
 ర్వ్యజగతః । ప్రభుః । నియామకః । సర్వ భూతదమ నాయనమః ।
 ఈశ్వరస్సర్వభూతానామిత్యాదిశ్రుతిషుతథాశ్రూణుతే । ఈశః ॥ శివ
 ఏవేత్యర్థః ॥ శంభురీశః సశుపరిరిణోకాత్ । ఇతి ౪౧ ఆనువాకభా
 వ్యం । త్ర్యంబకమితి ॥ సుగంధిం ॥ నిరతిశయఃకరుణ విశిష్టత్వం ॥
 సర్వజ్ఞత్వాదిమం గళగుణకత్వం । వా ॥ పుష్టివర్ధనం । శమదమధిక్తి
 వైవాగ్యజ్ఞానసమృద్ధికారకం ॥ త్స్త్రింబకం । లింగరూపంశివం । అ
 మృతాత్ । ఆమరదాత్ । యజామహే ॥ యజపూజా సంగతీకరణ
 ఇతిధాతోః । పూజాంకుర్తః । ధారయామ ఇతివాస్యాత్ ॥ తేనహే
 తునా । బంధనాతీ । వృంతాత్ ॥ పక్షదశాశుం ॥ యథాపుర్వా
 రుకం ॥ కరూరీఫలం । విముచ్యతే ॥ తథాహం । మృత్యోః ॥ జ
 ననమరణప్రవాహవిశిష్టసంసారాత్త్రకమృత్యోఃమృత్యీయం ॥ ముత్యేయం
 తాదృక్సంసారవిముక్తోభవేయమిత్యర్థః ॥ తథాసూరిందే । త్ర్యంబకం
 మహాదేవలింగరూపమనానుయం । దివ్యగంధన మాయక్తం । జ్ఞాన
 వైవాగ్యసిద్ధిదం । ఆమృతాద్దేహసాతాంతంశ్రీధ్వాభక్తి సుసంయుతాః ।

యజామహే । ధారయామః । పూజాంకుంత్యేయధావిధి ॥ పక్షకా
 లేయధావృంతాదుర్వాదుకఫలంభువి ॥ * * * * *
 తథాహం మృత్యుసంసారాద్విముచ్ఛ్యే యంననంశయ ఇత్యే తన్నంశౌ
 ముసబృంహితం ॥ ఇతిద్విచత్వారింశానువాకభాష్యం ॥ ౪౨ ॥ * * *

శ్రీశివాయ పండితగురవేనమః

నారాయణం ॥ మూలం ॥ మేధాదేవీ జుషమాణానఆగా
 ద్విక్వాచీభిశ్చాసుషనస్య మానా ॥ శ్వయాజుష్టాజుషమాణా
 దురుక్త్యాప్యహద్వదేమ ॥ విచధేసువీరాః ॥ త్వయాజుష్టం
 జుషభిర్భవతి దేవిశ్వయాబ్రహ్మగతశ్చిరుతత్వయా ॥ త్వయా
 జుష్ట శ్చిత్రిం విస్తతే వసుసానో జుషస్యద్య విణేనమేధే ॥ ఇతి
 ౪౩ ॥ మేధాంమయిత్తందోదరాతుకేధాదేవీ సరస్వతీమేధాం
 మేత్యి నా దేవావాధత్తాం ॥ పుషకరసృజా ॥ అశ్వరాసుయా
 మేధాగంధర్వేషుచ యన్తనః ॥ దైవీమేధామనుష్యజాసామాం
 మేధాసురభిర్జ్వతాం ॥ ౪౪ ॥ బ్రహ్మమేతుమాం ॥ మథుమేతుమాం ॥
 బ్రహ్మమేవమథుమేతుమాం ॥ యాస్తేసోమప్రజావత్సోభిసోఅహం ॥
 దుస్సప్తహంధురుష్యహ ॥ యాస్తేసోమస్తాన్యాత్రాన్జుహే
 మి ॥ త్రిసుపర్ణమయాచితం బ్రహ్మణాయదద్యాత్ ॥ బ్రహ్మ
 హత్యాంవావీతేఘ్నంతి ॥ యేబ్రహ్మణాస్త్రీసుపర్ణం పఠంతి
 తేసోమంప్రాప్నువంతి ॥ ఆసహసాత్పంక్షింపునంతి ॥ ౪౫ ॥
 బ్రహ్మమేధయా ॥ మథుమేధయా ॥ బ్రహ్మమేవమథుమే
 ధయా ॥ బ్రహ్మమేధవా ॥ మథుమేధవా ॥ బ్రహ్మమేవమథు
 మేధవా ॥ ౪౬ ॥ బ్రహ్మదేవానాం పదవీః కవీనా మృషిర్విప్రా
 ణాంమహీషోమృగాణాం ॥ శేనోగృధ్రాణాం స్వతిధిర్వనానాం
 సోమఃపవిత్రమత్యేతిరేభక ॥ హగ్ంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్యో
 తావేదిషదతిధిర్దురోగసత్ ॥ నృషద్వరసదృతసద్యోమసదబ్రాహ్మణోజా
 ఋతజాఅద్రిజాఋతంబృహతే ॥ యత్తమంత్రీసుపర్ణమయాచితం
 బ్రహ్మణాయదద్యాత్ ॥ వీరహత్యాంవావీతేఘ్నంతి ॥ యేబ్రా
 హ్మణాస్త్రీసుపర్ణంపఠంతి ॥ తేసోమంప్రాప్నువంతి ॥ ఆసహసా
 త్పంక్షింపునంతి ॥ ౪౭ ॥ * * * * *

భావ్యం । ఇతః పూర్వం పరశివప్రస్తుత్యధిదాసీమనువాకద్వయే
నశివజ్ఞానానుకూలమేధాదిప్రాప్త్యర్థం పరమేశ్వరశక్తిభక్త్యాదిప్రాప్త్యనము
పదిశతి ॥ మేధావీరి ॥ విశ్వసుందరివిశ్వాచీ ॥ విశ్వవ్యాపిని ॥ నుమ
నన్యమానా ॥ సర్వపంచానుశో భవమనోయ్యుక్తా ॥ మేధాదేవీ ॥ మే
ధాప్రదాపరమేశ్వరచిచ్ఛక్తే ॥ జుషమాణా ॥ పీఠియుక్తానతి ॥ అగా
తే ॥ అగచ్ఛతు ॥ హేదేవిపూర్వందుగుక్తా ॥ గహితాతాశబ్దాజుష
మాణాః ॥ సేవమానావయమిదాసీంత్యయజుష్టాః ॥ అనుగృహీతాస్సం
తః ॥ గుణైర్వహత ॥ శ్లాఘ్యగుణయుక్తంచవః ॥ వదేమ ॥ యస్తా
ద్భవతి ॥ సుపీరాః ॥ వాచోవిదధే ॥ విహితవత్ ॥ ర్వయా సువీర్య
యుక్తానాంవాచాం ॥ అస్తాసుసంవిధానాత్ ॥ వయంసమీచీనం ప
చః త్వదను గ్రహేదనంతరం వదామృత్యర్థః ॥ త్వయాజుష్టాః ॥ త్వ
యాఅనుగృహీతోమంత్రేద్రష్టాభవతి ॥ త్వయానుగృహీతోశివప్రాప్తి
సాధన
లక్ష్మీవాన్భవతి ॥ త్వయానుగృహీతస్త్రింధనంలభతే ॥ హేమేధాప్ర
దేదచ్ఛక్తే ॥ తద్భవిత్యంమాంద్రవిజేన అనుగృహణ ॥ గురుచరేశ్వర
దాస్యానుకూలత్వేనదర్శనదేహిత్యర్థః ॥ ఇతినారాయణేత్రి చత్వారింశ
త్యనువాకభావ్యం ॥ ౪౩ ॥ మేధాం మృణతి ॥ ఇంద్రస్స రస్స స్త్రీపద్మ
మాలాలంకృతాశ్వినా ॥ దేహా ॥ ఏతేశివభక్తాశ్చ ॥ శివజ్ఞానానుకూలమే
ధాప్రయచ్ఛంస్విత్యర్థః ॥ అభ్యరాసు ॥ అభ్యరిస్విత్యర్థః ॥ యస్తానః ॥
యామేధా ॥ అభ్యరస్సుగంధర్వేషుచ ॥ దేవేషుమనుష్యేషుచవిద్యమానా
సాంసురభిః ॥ శ్రేష్ఠాశివజ్ఞానానుకూలేత్యర్థః ॥ మేధా ॥ జ్ఞానశక్తిఃమాం
జుషతాం ॥ ప్రాప్తోస్విత్యర్థః ॥ ఇతివత్సత్వార్చింశత్యనువాకభావ్యం ॥
నివంమేధాప్రాప్త్యనముక్త్యా ॥ పరశివ స్వశక్తేశ్చ ప్రాప్తింప్రార్థ్యమా
నమనువాకత్రయముపదిశతి ॥ బ్రహ్మమేత్త్రితి ॥ ... ॥
బ్రహ్మ ॥ పరశివః ॥ మా ॥ తచ్ఛక్తిశ్చ ॥ మాం ॥ ఏతు ॥ ప్రాప్తో
తు ॥ వధుమా ॥ మోక్షలక్ష్మీః ॥ మాంఏతు ॥ బ్రహ్మ ॥ శివః ॥ మా ॥
జ్ఞానశక్తిః ॥ మధుమా ॥ మోక్షలక్ష్మీశ్చ ॥ మామేతు ॥ మనసినిత్యం
నిర్విధితామిత్యర్థః ॥ పరశివానందానుభవమేవ మోక్షలక్ష్మీరిత్యర్థః ॥
నశివేవివాశక్తిర్నిదేవ్యాచ వివాశివః ॥ సానయోరంతరం కించిచ్ఛం
నశివద్రికయోరితేవచనాత్ ॥ శివశక్త్యో రుభయోరపి ప్రార్థనా
నా ॥ ఏతేనబ్రహ్మణస్సవిశేష త్వముక్తంభవతి ॥ యస్తేసోమేతి

సాతి ॥ బ్రహ్మవిష్ణుదీ నుత్పాదయతీతిసోమః । శివః । బ్రహ్మవిష్ణు రు
దాస్తేసం ప్రసూయంతేతి శుతేః ॥ హేసోమ ॥ యాః ॥ పజాః ॥
తాస్సర్వాస్తే । తవశేషభూతో ఇత్యర్థః । యథానుదీప్తత్వావకాద్విస్ఫు
లింగాభిశుతేః । సోహంతే । ఆభి । ఆభిమ తవత్సః । వత్సవతో
వ్యభిత్త్యర్థః ॥ దుస్స్వప్నేతి । త్వందుస్స్వప్నవోషాణాం హంతా ।
దురుదుష్టానాం స్వహాస్వం । ధనం । హంతీతిస్వహః ॥ ఉత్తరినిశ్చయార్థ
కః ॥ యాస్తేసోమభితి । హేసోమ కేశవ । యాః ॥ యే ॥ లింగవ్య
త్యయశ్చాండసః । ౩౬ ॥ పౌణానింద్రియాణిచ । తే ॥ త్వయి ।
విభక్తివ్యత్యయశ్చాండసః ॥ జహూమి । హూమంకరోమి । కాయే
నవాచామనసా ఇందిమై ర్వాయతరరోమి ॥ తత్సర్వం పరశివాయ
సమర్పయామిభావః । త్రీసుపర్ణమిహి । త్రీసుపర్ణశబ్దితమేతదనువాతత్రీయా
గురుదక్షిణాయాచ్ఛాంతరేణ । కృపయానిష్ఠపహవదేదిత్యుక్తరీత్యా ॥
కృపాపారవశ్యేన ॥ బ్రహ్మణమధ్యాపయతి ॥ తేసోమంశివం । ప్రాప్ను
వంతి । ఓం । ఓంకారాత్పకం శివమిత్యర్థః ॥ శిష్టంస్పష్టం ॥ ఇతిపంచ
చత్వారింశత్యనువాకభాష్యం ॥ ౪౫ ॥ బ్రహ్మమేథయేతి । బ్రహ్మశివః ।
మేథయా । స్వజ్ఞానాను కూలబుధ్యా ॥ సంయోజయిష్యేతిశేషః ॥
మథుమేథయా । మథు । తదానందశక్తిః । బ్రహ్మమేవమథుమేథయా ।
మథు ॥ ఆనందరూపంబ్రహ్మ ॥ శివః ॥ మేవ । తచిచ్ఛక్తిశ్చ ॥ మేథ
యాసంయోజయిష్యేత్యర్థః ॥ మేథవా ॥ మేథయేత్యర్థః ॥ వణవృత్తయ
శ్చాండసః । ఆదరాద్విరుక్తిః । యత్వా । మేధాః । యజ్ఞః । తాంవా
తిగమయతీతి ॥ మేథవా ॥ సుపాంసులు గితిలుక్ । శివజ్ఞానమేతుభూత
యజ్ఞాదికర్తానుష్ఠాపకః । మథుమేథవా । పరశివానందానుభవమేతు
భూతలంతర్యజ్ఞానుష్ఠాపకః । బ్రహ్మమేవమథుమేథవా ॥ సర్వవ్యాపకపర
శివతత్వానుభవానుకూలబ్రహ్మాండయజ్ఞానుష్ఠాపకః । ఇతికర్తృవివక్షేతిశే
చిద్వందంతి ! ఇవత్ప్రత్యారింశత్యనువాకభాష్యం ॥ ౪౬ ॥ శిశి ॥
బ్రహ్మదేవా నామితి హగ్స్సశ్శుచిషడితిఇమా మంత్రా)పూర్వమేవవ్యా
ఖ్యాతౌ వీరహత్యామితి ॥ వీరహవాషిషదేవానాం యోగ్నిముద్వా
సయతఇత్యుక్తాంవీరహత్యామత్యర్థః । ఆస్యస్సప్తార్థః ఇతి నారాయణా
ఖ్యకూచిరుద్రేనప్రచత్వారింశత్యనువాకభాష్యం ॥ ౪౭ ॥ శిశి ॥

శ్రీనారాయణంధికగురవేనమః

నారాయణేఅష్టచక్వారింశన్యనువాకః

మూలం ॥ పూజాపానవ్యానోదానసమావాసేశుధ్యంత్రాజ్యో
తరహంవిరజావిపాచ్ఛాఘాయానగంస్వాహ ॥ ౧ ॥
వాక్త్రనశ్చక్షుశ్శోత్రజీహ్వః పూరితేతో బుధ్యాకూఠ సంకల్పా
మేశుధ్యంతాం ॥ జ్యోతిరహంవిరజావిపాచ్ఛాఘాయానగం
స్వాహ ॥ ౨ ॥ పాణిపాదపాశ్చ వృష్ణస్తోదరజంఘా శిశ్నోపస్తా
స్థాపాయానోమేశుధ్యంతాం జ్యో రహంవిరజావిపాచ్ఛాఘాయాన
గంస్వాహ ॥ ౩ ॥ త్వక్చర్మమూసదుధిరమేదోస్థిమజ్జామేశుధ్యం
తాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాచ్ఛాఘాయాన గంస్వాహ ॥ ౪ ॥
శబ్దస్పర్శసంసరగంధా మేశుధ్యంతాంజ్యోతి రహంవిరజావిపా
చ్ఛాఘాయానగంస్వాహ ॥ పృథివ్యప్రేజోవాాయూతానామేశుధ్యం
తాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాచ్ఛాఘాయానగంస్వాహ ॥ ౫ ॥
అన్నమయప్రాణమయమనోమయ విజ్ఞానమయ నందమయా
మేశుధ్యంతాంజ్యోతిరహం విరజావిపాచ్ఛాఘాయానగం స్వా
హ ॥ ౬ ॥ విడిట్టి స్వాహ ॥ ౭ ॥ ఘోషోత్రాయ స్వాహ ॥
ఉత్తిక్తపుకుమా హరిలోహిత పింగళాక్ష దేహదాపయితామేశు
ధ్యంతాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాచ్ఛాఘాయానగంస్వాహ ॥ ౮ ॥
ఓంస్వాహ ॥ ౯ ॥ నారాయణేఅష్టచక్వారింశన్యనువాకః ॥ ౧౦ ॥

భాష్యం ॥ మాయాపాశనివృత్తిమేకు భూతపాశు పరదిక్షం
గవిరజామం త్రాణ్యహ ॥ జ్యోరహం విరజావిపాచ్ఛాఘాయానగం
స్వాహ ॥ అహం ॥ జీవః ॥ విరజా ॥ శుద్ధసన్న్విధానః ॥ విపాచ్ఛా
అనాదిపరిశుద్ధః ॥ జ్యోతిః ॥ స్వయంప్రకాశమానపరశినః ॥ ఘాయానం
భవేన్న మిశ్యద్ధః ॥ తదర్థమే తమేశుధ్యంతామిత్యర్థః ॥ ఏతమ్మద్ధిద్వా
రానదీన ముద్రావచ్చివస్వరూపో ఘాయాన మితీయానతో ॥ ౧ ॥
రేఖః ॥ ఇందియం ॥ అకూతిః ॥ అభిప్రాయః ॥ అన్నమయః త్యక్తిః ॥
అపండిమయస్వయం మూర్తనః ॥ శోభ్యత్యంజ ॥ భజనప్రసదన ॥ ౨ ॥
లక్షణః శంఖానోపామేనం ॥ విడిట్టిస్వాహ ॥ విశేషేణటి
ట్టి ॥ వివిడిట్టి ॥ వాక్త్రః ॥ జ్ఞానవాక్త్ర రస్త్రిత్యర్థః ॥ ఘమః ॥
ఘ్రాహః ॥ న్యగుణతైనం ॥ తత్రజీహ్వః ఉత్తిక్తః ॥ కరలిక్తః ॥

తన్నెస్వామి । హరిద్రంఠోహితపింగళాక్ష ॥ చంద్రాగ్నిమూర్త్యనేత్ర
పురుషా । హేళివర్ణంఛాండసశత్రుమునిష్ఠ ॥ మదఃకుండల గరుడో
భవ । కైలాసాన్నిరత్యపద్మద్రింస)వివేకేతిహర్థః । దేహి । శ్వద్వి
వయకక్షానశత్రుద్రి కందహి । త్వద్భావహేతుభూతా వీతేనమ్య
కృరితుద్భావవత్త్రిత్వర్థః । ఓంస్వాహా । ఓంకారార్తక సదాశి వా
యస్వాహా । శివోమేత సునదా శివోమితిశు)లే ॥ ఇస్కప్తవ త్పారిం
శత్రుమదాకభావ్యం ॥ రహ । శి శి శి శి శి శి శి ॥

శ్రీనివాసాయనం దివ్య తపః మ.

మూలం । సత్యంపరంసరంసత్యంసత్యేననువదన్తాల్లోకాశ్చవం
తేశవాచన । సతాహిసత్యంతస్త్రైప్యేత్యేరవంతే ॥౧॥ శ్లో॥
తపశ్శతితపోవాళనా త్వరంయద్ధిపరంతుపస్తదభర్తం । సిద్ధురాథ
క్షం । తస్తాత్తపసిరమస్తే ॥ ౨ ॥ దవత్తినియతఃబస్తుచారి
ణః । తస్తాద్గజైరమస్తే । శమత్తిస్యోజ్యేమునియస్తస్తాప్యమెర
మంతే । దానమితినర్వాణిబూతానిప్రశంసంతి ॥ దానాన్నా
శిడుషరంతస్తద్దానే రమంతే ॥ ధర్మశ్శరేణగర్వమిదంపరి
గృహీతం । భక్తాన్నాశిదుశ్చరం । తస్తాద్భక్తైరమస్తే ॥ ప్రజన
శ్శిబూయాంసస్తస్తాద్భూయిష్టాః ప్రజాయంతే ॥ తిసాగ్
భూయిష్టాః ప్రజననేరమంతే ॥ అగ్నయశ్శాశ్వాసతసాగ్దగ్న
యతిధాతవ్యాఅగ్నిశ్శేమాత)మిత్యాహతసాగ్దగ్నిశ్శేమాతే)రమంస్తే
యజ్ఞశ్శియశ్శాహిదేవానాంయజ్ఞేనహిదేవాదివంగతస్తస్తాద్భక్తై
రమంతే । మానసమింద్విద్వాంసస్తసాగ్ద్విద్వాంసంవమాన
నేరమంతే ॥ న్యసగ్గతిబ్రహ్మహీ । పరః పరోహి బ్రహ్మ ॥
తానివావతాన్య పరాణిత పాంసీన్యా సవవాన్య కేచయత్ ।
యవంవేదే త్యుచనివత్ । ఇతి నారాయణేవ కోనపంచా
శోదనుంకః ॥ ౧౩ ॥ శ్లో శ్లో శ్లో శ్లో శ్లో శ్లో శ్లో

భావ్యం । సత్యం పరమితి । (బ్రహ్మవిద్యాయాః సత్యంతప ఆదీని
సాక్షాత్సామ్యుపపాద్యతా । సన్నాస్య సత్యభిరసర్వ వాసనాతాన్యగవస సర్వా
త్యాజ్యః । తచ్చతుర్భుభావ్యభిమతమితి । ప) సాక్షాదయితముపక్రమితే
సత్యమితి । సత్యం । సత్యవాక్యం । సతాం । సత్య రుమాదాం ।

కదాచన । సర్వకాలమిత్యర్థః । పరం ॥ ఉత్తమం । సత్త్వం పరం ।
 సద్వాచికయం సత్త్వమిత్యర్థః । ఆదరాద్విభక్తిః । సత్త్వశీలాసత్పురుషాః
 సత్త్వసమగ్రాల్లోకాత్ । స్వర్గాదిలోకాత్ । సమ్యగంతే ॥ మృతానభా
 వంతీత్యర్థః । సత్త్వం ॥ సత్త్వశీలత్వం । కదాచన । నిరతం ॥ సత్త్వమేవే
 త్యర్థః । తస్మాత్ ॥ సత్పురుషాః । సత్త్వే ॥ సత్త్వవాక్యే । రమంతే క్రిడంతి ॥
 సర్వదా సత్త్వవృత్తయో భవంతీత్యర్థః । అనశనాదివతతపశ్శీలాః । తస్మాత్ స
 త్వసంభాషణాత్ । తపః । అశనాభావరూపం యత్తపః । తత్ । దుర్లభమి
 తి కర్తువశక్యమితి ॥ వచంతి । ఉచ్యంతే । తస్మాత్ కర్తుమశక్యత్వాత్ ।
 దుష్కరేపంచాగ్నిమధ్యే । తపసి । రమంతే ॥ పంచాగ్నిమధ్యే ॥ తపః
 కుర్వంతీత్యర్థః ॥ దమిత్యనియతం బ్రహ్మచారిణ ఇతి బ్రహ్మచారిణః ॥ వటు
 కాః ॥ బ్రహ్మణిచరం పీఠబ్రహ్మచారిణః ॥ సదావేదాభ్యాసకా ఇత్యర్థః
 ఉపశివజ్ఞానినోవా ॥ దమః : చాహ్యేంద్రియనిగ్రహః । త్యగాదివశేంద్రి
 యనిగ్రహఇత్యర్థః । నియతం ॥ నియమేన తస్య బాహ్యేంద్రియనిగ్రహః
 కర్తవ్యమిత్యర్థః । తస్మాద్బ్రహ్మచారిణః దమేరమంతే ॥ అయమేవ బ్ర
 హ్మజ్ఞానసాధన మిత్యేకైకారమంతేత్యర్థః ॥ ప్రవర్తంతే ఇతి యావత్ ।
 మునయః ॥ చరమేశ్వరచరణసరసిజఘానశీలాః ॥ తస్మాద్దమాత్ । శ
 మః ॥ అంతరిద్రియ నిగ్రహః ॥ అధికమితి ॥ అతిశయమితి । ఆర
 జ్యే ॥ జనాభావపదే శేషమస్యాధికత్వాచ్చ సేరమంతే । ఏశదేవముఖ్య
 సాధనం బ్రహ్మజ్ఞానస్యేతి తస్మిన్ నివరంతీత్యర్థః ॥ దానమితి సర్వాణిభూతా
 ని । దానం । పరస్మై దత్తదానం ॥ అంతరిద్రియ నిగ్రహాదిధిక
 మితి పుశంసంతి । దానాద్ధర్మం దానాత్ । అతిదుష్కరం । అసా
 ధ్యం ॥ కార్యం నాస్తి ॥ ద్రవ్యేణ సర్వకార్యాణి సుసాధ్యానిభవంతీత్య
 ర్థః ॥ తస్మాత్సత్పురుషాః దానేరమంతే ॥ అయమేవ సర్వసాధనమితి ।
 దానశీలాభవంతీత్యర్థః ॥ స్వస్వత్వనివృత్తి పూర్వకపరస్వ త్యాపాదాక
 త్వం ॥ దానస్య అక్షణమిత్యర్థః ॥ ధర్మఇతి । ధర్మేణ క్షణం సర్వం పూ
 ర్వజన్తకృత ధర్మద్వారా విత్తకళత పుష్కలైశ్చాదికం సర్వం పరిగృ
 హీతం ॥ లబ్ధమిత్యర్థః ॥ తస్మాత్ ॥ ధర్మాత్ । అదుష్కరం । అ
 త్యంతదుష్కరం కార్యం నాస్తి త్యర్థః । తస్మాత్ । సర్వకార్యసమర్థక
 త్యాత్ । సత్పురుషాః । ధర్మేరమంతే । అయమేవ సర్వసాధన మితి
 ధర్మేరమంతేత్యర్థః । సంవరంతితిభావః ॥ పాత్రానాత్మనిశేషేణ దీయ

మానమన్నాదికంధర్వశబ్దాః । భూయస్థాః । విశేషజ్ఞానినః । పు
 జననః । పుత్రపుత్ర)కాసంతానవర్గః । భూయూనధితి అధికబహువచ
 నంసర్వాతిశయశూచనార్థం । తస్మాత్ । ధర్మాత్ । పుత్ర)పుత్ర)కా
 సంతానవర్గః ! అధికృతి ! ప్రజాః ॥ ప్రజాయంతే । పుత్రపుత్ర)కాది
 ప్రజాః । జనయంతీత్యర్థః । తస్మాత్ప్రజననేరమంతే । అయమేవపర
 మలాభధితిసంతానప)యత్నవంతోధమతీత్యర్థః । అగ్నయధిత్యాహః ॥
 తస్మాత్సంతానాత్ । అగ్నయః । గాహపత్నాదయః ॥ అధికృతి
 శ్రేష్ఠాధితి ॥ అధాతవ్యాః ॥ ఉపాసిత వ్యాధిత్యర్థః ॥ తదుపాసినంకర్త
 వ్యుత్పత్తివదంతీభావః । అగ్నిపూత్రమధికమిత్యాహ ॥ తస్మాద్దానినో
 అగ్నిపూత్ర)రమంతే । దేహత్వవిలక్షణానినోఅగ్ని పూత్ర)కరణ
 సంచరంతీత్యర్థః । యజ్ఞ)తి ॥ యజ్ఞః ॥ జ్యోతిష్తోమాదికం ! దేవా
 నాం ॥ ఇంద్రాదిదేవానాం । పితృయః ॥ ధి * * * * * ॥
 యజ్ఞేనపా । యజ్ఞేనఖిలు । దేవాః । యజ్ఞేనలేనఖిలు । దివంగతాః
 స్వర్గంగతాః ॥ తస్మాత్ । స్వర్గపాప్తి హేతుశ్చ్యజ్ఞస్య । కర్తనిష్ఠాః ॥
 యజ్ఞేరమంతే ॥ దేహవ్యుత్పత్తిజ్ఞానినః । యజ్ఞశీలాభవంతీత్యర్థః ॥
 విద్వాంసః । పరశివజ్ఞానినః । మానసం పరశివ పాదారవింద మన
 నం ॥ చింతనమిత్యర్థః । తతోయజ్ఞాది కరణః । అధికమితిమన్యంతే ।
 తస్మాద్విత్వాంసః ॥ పరశివజ్ఞానినః ॥ ప్రాణలింగాను సంధాన కుశలా
 ఇత్యర్థః ॥ మానసే పరమేశ్వర పాదారవింద చింతనేవ । రమంతే
 వర్తంతేత్యర్థః । సదాప్రాణలింగాను సంధాన పువర్తన శీలాభవం
 తీతియావత్ ॥ న్యాసధితి బ్రహ్మ । బ్రహ్మహిపరః ॥ పరోహి । బ్రహ్మ
 పరబ్రహ్మశివిత్యర్థః । సః ॥ న్యాసః ॥ సర్వహిసనాత్మ్యాగ విశిష్ట
 శివాధీనచిత్తవృత్తిః । సవీననిరాభారాశ్రయః । పరః ॥ ఉత్పూర్ణధితి
 బ్రహ్మహి । చతుర్ముఖః ॥ శివోవా । అధిపతః । ఖిలు । బ్రహ్మహి
 పరః ॥ పరోహిబ్రహ్మేతిద్విరుక్తిః । శివస్యపరబ్రహ్మత్వమాచనార్థం ।
 తానిపూర్వోక్తాని । ఏడాని । సత్త్విదీని । తపాంసి । అపరాణికర్త
 ణి । పతత్ । పదం । కర్త ॥ న్యాసవీవ । సర్వవాసనాత్మ్యాగవిశిష్ట
 శివాధీనచిత్తవృత్తిరేవ ॥ అత్యరేవయత్ ॥ సత్త్వాదీనకపాంసేఅతిక్రాం
 తిత్యర్థః ॥ మోక్షవిషయేసర్వవాసనాత్మ్యాగవిశిష్టశివాధీనచిత్తవృత్తి
 రేవసర్వోత్పూర్ణసాధనమితియావత్ ॥ యద్వా । న్యాసశబ్దస్య ॥ అనవ

రతపరిశుభచింతనయాపభక్తిర్వా ॥ స్వాత్ ॥ యః ॥ ఏవం ॥ యస్మి
నోపాసకః ॥ మోక్షస్య సర్వవాసనాతాగ విశిష్టశివాధీనచిత్తవృ
త్తిః అనవరతసరశివచింతనభక్తిర్వా ॥ ముఖ్యసాధనమితి వేద ॥ జానాతి
తత్ ॥ ఉపనిషత్ ॥ ఏతదనువాకపృతి పాదితరహస్యమిత్యర్థః ॥ ఉపరి
త్తివత్తిత్వపరివత్ ॥ సర్వాశివయోగహస్యమితిభావః ॥ ఇతిశబ్దోనువాకస
మాప్తిబోధకః ॥ * * * * * ॥ ఇతితైత్తిరీయ్యాంతర్గతనా
రాయణేపిఠోనపంచావశోనువాకభాష్యం ॥ ౪ ॥

శ్రీశివాయ పండితగురవేనమః

మూలం ॥ సాజ్ఞాపత్యోహరుణి స్సుపజ్ఞేయః ॥ ప్రజాపతింపి
తరముపససార ॥ కింభగవంతః పరమంవదంతీతస్సైవోవా
చ ॥ సత్త్వసవాయురాజాసత్త్వనాదిత్వోరోచతే ॥ దివిసత్త్వం
వాదః ప్రాంతాసర్వం సత్త్వసత్త్వం సత్త్వీతం ॥ తస్మాత్సత్త్వంపర
మంవదంతి ॥ తపసాదేవా దేవశామగ్రాయ ॥ తపసర్వయ
స్సుపరస్వవిందక ॥ తపసాసపత్నాన్పృణదామా రాతీంస్తపసి
సర్వంప్రకృష్టితంతస్మాత్తపః పరమంవదంతి ॥ ౧ ॥ దమేనదాతాః
కిల్బిషమవధూన్వంతిదమేనబ్రహ్మచారిణ స్సుపరగచ్ఛ ॥ డమో
భూతానాంధురాధర్మం దమేసర్వంప్రకృష్టితం ॥ తస్మాద్దమఃపర
మంవదంతి ॥ శమేనశాంతాశ్చివమాచరంతి ॥ శమేననాకంమున
యోన్యవిందక ॥ శమోభూతానాంధురాధర్మం ॥ శమేసర్వం
ప్రకృష్టితం ॥ తస్మాద్దమఃపరమంవదంతి దానంయజ్ఞానాం వయా
థందక్షిణాలోకేదాతారగం సర్వభూతాన్యజేషవంతి ॥ దానే
నారాతీరపానుదంత ॥ దానేనద్విషంతోమిత్రాభవంతి ॥ దానే
సర్వంప్రకృష్టితంతస్మాద్దానంపరమంవదంతి ॥ ధర్మోవిశ్వస్య జగతః
ప్రతిష్ఠా ॥ లోకేభర్తృత్వంప్రజాఉపసర్వంతి ॥ ధర్మేణపాపమప
నువంతి ॥ ధర్మేసర్వంప్రకృష్టితం ॥ తస్మాద్ధర్మంపరమం వదంతి ॥
ప్రజనంవైప్రస్థా ॥ సాక్షుప్రజాయస్తంతుం తన్వానః పితౄ
శామస్యతోభవతి ॥ తదేవతస్యాన్మణం ॥ తస్మాత్ప్రజననంరప
మంవదంతి ॥ ఆగ్నయోవైతయీవిద్యాదేవయానః పంధాః
గాహాపత్యరుక్ సృధీ ॥ రథంతరమన్వాశర్య పవనాయజురం

తరిక్షంవామదేవ్యమావ హవనీయస్సామసువ గ్లోలోకోబృహత్త
స్తాదగ్నిస్సరమంవదంతి । అగ్నిహోత్రంసాయంప్రాతర్గృహ
కాంనిషర్వాతిస్సీవ్యక్షంసుపశుతయజ్ఞ క్రతూవాంప్రాయణం । సువ
ర్గస్యలోకస్యజ్యోతిస్తస్మాగ్నిహోత్రంపరమంవదంతి । యజ్ఞ ఇతియ
జ్ఞోహిదేవానాయ జ్ఞేనహిదేవాదివంగతాః । యజ్ఞేనాసురాన
పానుదంతి । యజ్ఞేనద్విక్షంతోమిత్రాభవంతి । యజ్ఞేనర్వంప్రతిష్ఠి
తం । తస్మాద్విక్షంపరమంవదంతి । మానసంవైపా)జాపత్యం
పవిత్రం । మానసేనమనసా సాధుశశ్యతి । మానసాకుషయఃప్ర
జాఅస్యజంర ॥ మానసేనర్వంప్రతిష్ఠితం । తస్మాద్మానసంపర
మంవదంతి । న్యాసశ్చత్యాహుర్వనీషిణో ॥ బ్రహ్మణంబ్రహ్మవి
శ్వః । కతమస్యయంభూఃప్ర)జాపతిస్సంవత్సరఇతినంవత్సరోసా
వాదిత్యోయవిషతిదేవ్యపురుషస్సపరమేష్టిబ్రహ్మతా యాభిరాదిత్యస్త
రక్షరత్తిభిసాభిఃపజాన్యోవర్షతి । వర్షస్యేనావధివనస్పతయఃప్ర)జా
యంతక్షపధివనస్పతిభిరన్నం ॥ భవత్యన్నేనప్రాణాఃప్రాణైర్బలం
బలేనతప ॥ స్రవసాశ్రద్ధాశ్రద్ధ యామేధామేధయా మనీషామనీష
యామనోమనసాశాంతిశ్శాంత్యాచిత్తంచిత్రేనస్తృతింస్తుత్యాసా
రంస్తారేణవిజ్ఞానంవిజ్ఞానేనాత్మానంవేదయతితస్మాదన్నంవదన్సర్వా
జ్యేతానిదదాత్సన్నాత్పాణాభవంతిధూ తానాప్రాణైర్వనోమనస
శ్చవిజ్ఞానం విజ్ఞానా దానందో బ్రహ్మయోని స్సవా ఏవపురుషః ।
పంచథాపంచాత్తాయే నసర్వమిదంబో)తంశ్చృధివీచాంతరిక్షంచద్యా
శ్చదిశ శ్చావాంతరదిశాశ్చనవై సర్వమిదంజగత్ ॥ సవభూతం
సవభవ్యం । జిజ్ఞాసురుతత్తుప్తరుతజాయంతాశ్రద్ధాసత్యోమహాస్వాత్ ॥
తపసోపరిష్ఠాద్వాత్వా । తమేవంమనసాహృదాచ ॥ ధూ
యోనమృత్యుముపయాతివిద్యాత్తస్మాన్యాసమేమాంతపసామతిరి
క్షమామః । ఇతినారాయణేపంచాశోదనవాకః ॥ ౫౦ ॥

భాష్యం । ప్రాజాపత్యోహరుణితిప్రా)జాపత్యః । అరుణాఖ్య
ప్ర)జాపతేరశత్యఅరుణిః । అపత్యాధేక్షనిప్రత్యయః । సుపశ్లే
యః । ప్ర)జాపతిః । పితరముపససాతశివజ్ఞానసాధనేనర్వాతిశయ
సాధనంకిమితిప్ర)శ్చక్షంవిధివత్ప్రధూతాచార్యానన్నిధిముపజగ
మ । క్షింభాగవంతః । పరమంవదంతితిహోత్రాభవంతః । అచా

ర్యాః । మోక్షసాధనం పతమం క్షత్తృష్టం క్షిమితభవదృశాః ॥ వదంతి ।
 తత్తస్థనం మహ్యం త్వం బృహీతి బ్రహ్మమకరోతనః । అచార్యః ॥ తస్మై
 శిష్యాయ । పోవాచ । పృథ్వీ నడివాచ । క్షిమితి । సత్యేన వాయు
 రావాతిత్యాదిః * * * * * దివి ॥ అంతరిక్షే । స
 త్యేన ॥ సత్పురుషాణాం సత్యవాక్యస్వభావేనైవ వాయురావాతిభిరు । ఆ
 సమంతాః చ లభితాః స్మార్యః ॥ సత్యేన భిరుచితే । భాసతే । స
 త్యవాచః । సత్యవాక్పీలాః ॥ దివి పీఠాః । నక్షత్రరూపేణాంతరి
 క్షిప్తితా ఇత్యర్థః । సత్యేన ర్వం పీఠం । సత్యవాక్యవిశిష్టపురుషే సర్వం
 స్థితం ॥ తస్య సర్వం సుసాధ్యం భవతి త్యర్థః । తస్మాత్సత్యం ॥ సత్యవాక్స్య
 త్తత్వం పరమం వదంతి । సర్వాతి క్షయసాధనమితి వదంతి । సంతతిత్యర్థః ।
 తపసా దేవా దేవతామగ్రాయన్ని దేవాః । ఇంద్రాదయః । ఆగ్రే
 పూర్వం । తపసా దేవతా మాయన్నితి । దేవత్వమగమన్నిత్యర్థః ॥
 ఋషయః । విశ్వమిత్యాదయః । తపసా । సువర్ ॥ సువర్లోకం ।
 అన్వవిందత్ ॥ పౌత్రువంతః । తపసా ॥ సప్తత్వాత్ ॥ ప్రాణదామా
 రాతినితి ఆరాతీత్ ॥ సప్తత్వాని విపదద్వయేనాత్యంతకతూనిత్యర్థః । తప
 సా । ప్రాణదాం రాశయంత్యర్థః । తపసి సర్వం ప్రతిష్ఠితం । తపసా స
 ర్వం సాధ్యం భవతి త్యర్థః ॥ తస్మాత్సత్యం తాత్పర్యం । పరమవదంతి । తప
 స్సీన ఇత్యర్థః ॥ దమేనేతి — తతో హ్యధికః ॥ బాహ్యేంద్రియనిగ్రహా
 ముఖ్యమితి బ్రహ్మచారిణః । వదంతి త్యహా । దమేనేతి — దాంతాః ॥
 బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహనిరతాః ॥ బ్రహ్మచారిణః । బ్రహ్మణి శివే ।
 వెదేజావరంతీతి । బ్రహ్మచారిణః । దమే ॥ కల్పివంశావం । అవ
 ధూన్వంతి ॥ ధూటకం పనే ॥ చాలయం ॥ నాశయంతీతి భావః ।
 దమేన ॥ బ్రహ్మచారిణః । సువర్లోకం ॥ స్వర్లోకం । అగచ్ఛత్ ॥ ఆగమత్
 దమః । భూతానాం భూరాదక్షం ॥ సర్వేషాం బాహ్యేంద్రియనిగ్రహా
 కర్తృమత్య ఇత్యర్థః । దమేన ర్వం ప్రతిష్ఠితమితి — దమస్సర్వ కార్యసా
 ధ్యవిషయే । ముఖ్యసాధనం భవతి త్యర్థః । తస్మాద్దమః । పరమం వదంతి
 బ్రహ్మచారిణోదమం ముఖ్యమితి వదంత్యర్థః । మునయః । అంతఃప్రా
 ణలింగానుసంధాన శీలాః । శమమంతరింద్రియ నిగ్రహం । సర్వోత్త
 మం వదంతి త్యాహ । శమేన శాంతి ఇతి । శాంతాః । అంతర్లింగా
 నుసంధాననిపుణా మునయః ॥ శమేన అంతరింద్రియ నిగ్రహం ॥ మున

యః । శివం । స్వయంశివారాధ క త్యాత్సర్వేషాం శివమాచరంతి =
 మంగళం కుర్వంతి త్యర్థః । వాకం । చిత్తైలాసంగచ్ఛంతి । శమో
 భూతానాం భూరాధర్మం । కర్తుమశక్య మిచ్ఛద్ధామే సర్వం ప్రకృష్ఠి
 తం । శమస్తసర్వకార్యసాధకమిత్యర్థః । తస్మాద్దేవః । మనయః ।
 వామదేవశుక దూర్వాసాదయః । శమః । అంతరిందియ నిగ్రహః ।
 పరమం । సర్వాశివయసాధనమితి వదంతి । దాతారః । తస్మాత్ప్ర
 మాద్దానం సర్వోత్తమసాధనం వదంతి త్యాహ । దానం పరూధమితి
 దక్షిణాః పురుషాః । సర్వస్వదక్షణా పూర్వకయక్షణాది కర్తృనిష్ఠాః । దా
 నం । వయాధం । శ్రేష్ఠం । మన్యంతే : కాదారం సర్వభూతా
 న్ముపజీవంతి । దాతారమనుస్మ త్యసర్వభూతాని జీవంత్యర్థః । దా
 నేనారాధితత్వానపానుదంతి । దూరంచాలయంతి త్యర్థః । దానేన ద్వి
 పంతోమిత్రాభవంతి । దానేన శత్రువోపి సుహృదోభవంతి । దానే
 సర్వం ప్రకృష్ఠితం । తస్మాద్దేవః పరమం వదంతి । దానార్థార్థం పర
 మం వదంతి త్యాహ । ధర్మో విశ్వస్య జగతః । ప్రకృష్టే విశ్వస్య జగతః ।
 సర్వప్రపంచస్య ధర్మః । అన్నదానాదికదానం ప్రాప్తా ముఖ్యకా
 రణం । లోకే విద్యమానప్రజాః । ధర్మిష్ఠంజనం । ఉపసర్పంతి । స్తో
 త్రం కుర్వంతి త్యర్థః । ధర్మేణాపానమపనువతి = ధర్మిష్ఠోజనః । ధర్మేణ
 స్య కృతక్షుప్తత వాశయతి త్యర్థః । ధర్మే సర్వం ప్రకృష్ఠితం । సర్వకా
 ర్యసాధనం భవంతి త్యర్థః । తస్మాద్దేవః । ధర్మం సర్వోత్తమ సాధనమితి
 వదంతి । తస్మాత్ప్రజననం । ధర్మాత్పుత్ర) పుత్ర) కాసంతతిరధికేతి సంభా
 నవంతో వదం తి త్యాహ । ప్రజననం వైప్రతిష్ఠేతి = సాధుప్రజననం ।
 శివభక్తి మత్పుత్ర) సం తానం * । * పరిష్కా । ఉత్తమలోకసా
 ప్తిహేతుమిత్యర్థః । ప్రజాయాంతంతుం తన్వానః । అవిచ్ఛేదనంతరిం
 కుర్వాణః । పిత్రాణామన్యజోభవతి । పితృరుణవిముక్తోభవతి । త
 జీవ । అవిచ్ఛిన్నసంతానమేవ । తస్య పితృః । అన్యథా । ఋషాభా
 వః । తస్మాత్ । పితృకుడాభావాజేవ ప్రజననం । శివభక్తి యుక్త సం
 తానసమృద్ధికేవ । పరమం । సర్వోత్తమమితి వదంతి । అగ్నియో
 వైప్రయ్యావిద్యా । రుగ్మజాస్సమివేదార్తాకాః । గాహకపత్యః । ఏ
 తన్నామకాగ్నిః । జేవయానః । పరిభాః । అర్చిరాది లోకప్రాపకో
 మార్గభిత్త్యర్థః । ఋక్ । పుధివీ । ఋక్ । ఋగ్వేదః । రూపః ।

స్పృశివీ । ధూలోకస్వరూపః ॥ ధూలోకప్రాపక ఇత్యర్థః ॥ రథంతరం ॥
 రథంతరనామకే నామ్నాస్తుతిః ॥ కి)యతే । అభ్యాహర్యపచనః । దక్షి
 ణాగ్నిః । యజుః । యజుర్వేదస్వరూపః । అంతరిక్షం । అంతరిక్షలో
 కపా)పకః । వామదేవ్యం । ఏతన్నామకసామ్నాస్తుతిః ॥ కి)యతే ।
 అహవనీయ్యః । ఏతన్నామకాగ్నిః । గామ । సామవేదస్వరూపః । సు
 వర్గోజోకః । స్వర్గలోక ప్రాపకః । బృహత్ । బృహత్సామ ।
 ఏతన్నామకసామ్నాస్తుతిః(కి)యతే । తస్మాదగ్నిక్ ॥ గాహపత్యాదీక్ ।
 పరమంవదంతి ॥ ఉత్తమలోకసాధనానీవదంతి ॥ గృహణాం గృహీ
 ణాం । సాయంప్రాతఃకాలేనుహుంతి ॥ స్వీష్టం । హోమాదికం ॥
 నిష్క్రమితి ॥ సాపప్రామచ్చిత్తిర్భవతి—యజ్ఞకృతూనాం ॥ సాయంత్రం
 పు)కృష్టగః ॥ సువర్గస్వలోకస్య ॥ జ్యోతిః । దీపవత్ప్రకాశకోగ్నిరిత్యర్థః
 ర్థః । తస్మాదగ్నిహోత్రంపరమంవదంతి ॥ ॥ యజ్ఞశ్చ=దేవా
 నాయజ్ఞః । యజదేవపూజాయామిది ధాతుః । సర్వదేవాణాం పూ
 జాహేతుః । యజ్ఞేనహిదేవాః । దివంగతాః ॥ యజ్ఞేన ద్వివం
 తోమిత్రాభవంతి ॥ శత్రవోనుహృదోభవంతి ॥ యజ్ఞేన సునానపాను
 దంతి ॥ యజ్ఞకరణేన అనురాస్తలా యజానురప్యంతి ॥ యజ్ఞేనర్హం
 ప్రతిష్ఠితం ॥ యజ్ఞకరణేన సర్వసుసాధ్యం భవతీత్యర్థః । తస్మాదేవో
 యజ్ఞం ॥ పరమం । సర్వాతిశయమితివదంతి ॥ మానసం వైపాజాప
 త్యం । ప్రజానాంపశూచాం బ్రహ్మవిష్ణుశానం వః । ప్రజాశాసకః ।
 శివః । తత్సంబంధి బుద్ధానం తత్రప్రాజాపత్యంభవతి । బ్రహ్మవిష్ణుశానక
 పరశివధ్యాన విషయకజ్ఞానమిత్యర్థః । మానసం ॥ మనసాప్రాణలిం
 గానుసంధానం । వితం) । సర్వస్తాత్పూర్వోక్తా స్పృశివం) । మాన
 సేన । అంతఃప్రాణలింగాను సంధానవిశిష్టమానసేన ॥ ఋషయః ।
 ఆగస్త్యాదయః । సాధుయోగ్యం । పశ్యతి । పరశివశక్త్య రూపభావ
 లింగంపశ్యం తీత్యర్థః ॥ సదాంతః ప్రాణలింగ సంధానకుశలాః । ప
 శ్చిమచక్రస్థిత భావలింగం నమ్నోక్యశ్శ్యం తీత్యర్థః । మానసాః ॥ కావ్య
 క్షురుషాః ॥ ఋషయః ॥ గౌతమదధీచ్ఛాదయః । ప్రజాఅస్పృశంతి ।
 సంకల్పమూత్రాదేవసర్వం సృజంతీత్యర్థః । మానసే ॥ అంతర్లింగా
 నుసంధానే । సర్వంప్రతిష్ఠితం=తేనసర్వం సుకరంభవతి । తస్యసర్వ
 జ్ఞత్వాదినుహి మానసేన సర్వం సృజంతీత్యర్థః । తస్మాదేవో । మానసం ॥

అంతర్లింగాను సంధానంపరమం ఉత్తృప్తంవదంతి । న్యాసభివ్యక్తము
 త్పసిణః । మనసిణః । బ్రహ్మవిద్వాః సః ॥ న్యాసః ॥ సమ్యక్స్యా
 సః । ఈషణతయసరిత్యాగ స్సన్యాసః ॥ నిరాభారాశ్చమత్యర్థః ।
 ఉత ॥ సతిద్రుష్టాణిన్యాసః ॥ సన్యాసః ॥ సర్వవాస నాత్మాగవిశిష్టశి
 వాధీనచిత్తవృత్తిః । బ్రహ్మణం । శివ సాక్షాత్కారం ప్రతి । ముఖ్యసా
 ధనమిత్యాహుః ॥ బ్రహ్మవిశ్వః కళమస్త్వయంభూః ॥ ప్రజాపతిస్సం
 వత్సరత్థతి । ఏతచ్ఛబ్దవాచ్య విష్వాద్యంతర్యామిణం పరశివం । సిద్ధో
 పాయం మనసివిజితహరితివా ॥ అసాహాదిత్యః । సంచత్సరః । సంవ
 త్సరాత్తతః । ఏషపురుషః । మహాపురుషశ్శివః । ఆదిత్యేవరతే । స
 ఏవ ॥ పరమేష్ఠీ । పరమే । హృదయపుండరీకా వచ్చిన్నపరమాకాశే
 ఓష్ఠతీతిపరమేష్ఠీ । హృదయపుండరీకా కాళావచ్చిన్న తయాభాసమాన
 జ్యోతిర్లింగస్వరూపక ఇత్యర్థః । ఉతమహాకైలాస వాసీవాస్యాత్ ।
 బ్రహ్మ । బృహత్వాడినణ యుక్తపరబ్రహ్మేత్యర్థః । ఆత్మా । మూర్తి
 త్రయాతీత పరమాత్మేత్యర్థః । పరమాత్మానదాశివః । శివమదైవతంజ
 తుర్థం మన్యంతేసఆత్మా సవిజ్ఞేయత్థతి శుతేః । ఆదిత్యప్రసంగాదన్న
 దానం పుశంసహాయం శ్రుతిః ॥ యాభిరాదిత్యత్థతి । యాభిసూత్యశ్ర
 భాభిః । ఆదిత్యస్తపతి । భూమాతాపం కరోతి । తాభిః । కాంతి
 భిః । కిరణైరిత్యర్థః ॥ పర్జన్యసూర్యోమేఘరూపేనక వర్షతి । పర్జన్యేన
 మేఘేన ॥ ఓషధివనస్పతయో । వృక్షాద్యోషధయః ॥ ప్రజాయంతే ।
 ఉత్పద్యమానాభవంతి । ఓషధివనస్పతిభిః । అన్నంభవతి ॥ అన్నముర్జ
 న్నంభవతి ॥ అన్నపరిణామం శరీర ముత్పన్నం భవతిత్యర్థః । అన్నేన
 పాతాః । అన్న పానాదిభిః పానాన్సన్యాసార ప్రవర్తకాభవంతి
 త్యర్థః । ప్రాణైః । బలం ॥ శరీరబలం భవతి । శరీరబలేనతపోభవ
 తి=దేహబలేన తపస్సిద్ధ్యతిత్యర్థః । తపసా । శ్రద్ధా । ఆస్తిక్యబుద్ధిః ।
 గురుదరభక్తేషువిశ్వాసోపా । భవతి । శ్రద్ధయానేధా । గ్రహణధా
 రణసమర్థాబుద్ధిర్భవతి ॥ మేధయానునిమాభవతి । శ్రోతుమిచ్ఛాభివతి=
 మనిషయా ॥ తాదృశపరశివ కథాశ్రవణేన । మనోభవతి । మననం ।
 నిర్తలాంతః రణంవాభవతి । మనసాశాంతిర్భవతి । శాంత్యాచిత్తంభవ
 తి । అంతరింధ్రయ నిగ్రహేణ పరశివాధీన చిత్తవృత్తిర్భవతిత్యర్థః ।
 చిత్తేనస్మృతిర్భవతి—పరమేశ్వర గుణకథనస్మృతిర్భవతి । స్మృత్యాత్మ

రంభవతి । నాచాతనవరత పరశివనామ చింతనంభవతి । తేన ।
 విజ్ఞానం । శివతత్వవిజ్ఞానం భవతి । విజ్ఞానేన । ఆత్మానం । స్వహృద
 యాంతర్వర్తిపరశివం సాక్షాత్కార్యంతి । తస్మాత్సూక్ష్మాం తర్వర్తిప
 రశివః । సత్వేభ్యోన్నం దాపయత్ ॥ ఏతానిపూర్వోక్తాని సర్వాణిద
 దాహి ॥ అంన్నద్భూతానాం పా)జాః । భవంతి । ఉత్పన్నాభవం
 తిప్రాజైమనః । భవం । మనవీషమనుమ్యాజౌం కారణంబంధమొక్షయోరి
 త్యుక్తరీత్యాసర్వకార్యహేతుత్వాత్సత్వేభ్యోమనఃస్థిష్ఠమిత్యర్థః ॥ మన
 సఃవిజ్ఞానంతనుశ్చితి అన్యోంతర ఆత్మవిజ్ఞానమయశ్చిశ్చతేః । విజ్ఞానశబ్దవా
 చ్యోజీవః । అధికోభవతి ॥ విజ్ఞానాత్ జీవాత్ అనందః । అనం
 దశబ్దవాచ్య పరమేశ్వరః । అధికోభవతి సః । ఏషమహాపురుషః ॥
 యోనిర్భవతి—పూర్వోక్తసర్వేషాం కారణంభవతి ॥ బ్రహ్మ । బ)
 ప్తశబ్దవాచ్యః । పంచధా । సద్యోజాతాది పంచమూర్తిసత్ ॥ పం
 చాత్మాః । పృథివ్యాది పంచకాంతర్యామీ భవతీత్యర్థః । జిజ్ఞాసుక్లుప్తః ॥
 జిజ్ఞాసునాం ॥ శివోపాసకానాం । క్లుప్తః ॥ హృదయపుండ రీకావళి
 స్తుతయా అంగుష్ఠమాత్ర రూపస్సత్ సాక్షాత్ప్రత్యభవతి । ఋతజాః
 ఋతేన । సత్యవ)తేన । అంతరుపాసనేననా । జాయతేలభ్యతేతి ఋ
 తజాః । రయిష్ఠాః । రయిః । చిచ్ఛక్తిః । పరమాకాశతత్వత్యర్థః । త
 నిష్ఠిత్యర్థః । యేనసర్వమిదం ప్రోతశ్చిత్త్యాది । పృథివీచ । అంతరి
 ఊచ । ఆకాశంచ । ద్యావ ॥ స్వర్గః ॥ ఉశచ్ఛ । ప్రాచ్యాదిఉశ
 శ్చ । అవాంతరదిశాశ్చ । అగ్నేయదివిదిశశ్చ ॥ భూతభవిష్యద్యర్
 మానమిదంజగత్ ॥ పరమాత్మశక్త్యుపాదత్వేన పరమేశ్వరశివవేద్యర్థః
 సత్యః ॥ యః ॥ శ్రద్ధయా యుక్తః । తస్మై సత్యః । త్రైకాలికాబాధ్య
 స్వయాపతయాప్రకాశకః । మహాస్వాత్ । ఆకాశాదికారణత్వాత్ప్రత్యో
 ధికమహద్గుణయుక్తః । సర్వవ్యాపకతత్వ స్వయాశ్చిత్యర్థః ॥ యస్తు ।
 శివజ్ఞానీవరిష్టాత్తపసః ॥ తం ॥ పరమాత్మానం శివం ॥ హృదాచ ।
 భక్త్యాచ । మనసాచ । శివాధీనచిత్తవృత్త్యాచ ॥ తం ॥ శివం । ఏ
 వం । జ్ఞాత్వా । ఉపాసకలభ్య ఇశ్జ్ఞాత్వా । జానాతి ॥ సఃవిద్యాత్ ।
 శివజ్ఞానీ । భూయః । పునః । మృత్యుం । సంసారరూపమృత్యుం ॥
 నోపయాహి ॥ నగచ్ఛతి । తస్మాన్భూతమేమేమతి రిక్తమిత్యాహుః ॥ త
 స్మాత్ ॥ మోక్షహేతుత్వాత్ ॥ ఏమాం । సత్కారితపసాం ॥ మ

శ్లో | న్యాసం | సర్వవాసనాత్మాగ విశిష్టశివాధీన చిత్తవృత్తిరూపతవః ||
 అతిరిక్తమాహుః || ముఖ్యసాధనమిత్యాహుః శ్వివతత్వజ్ఞానినభివ్యర్థః | త
 ధాశ్రుతయః || వాసనాతానవం బ్రహ్మకమోక్షాభివ్యర్థి ధీయతే | న
 మోక్షోనభనః పుష్టేన పాతాశే మహీతతే || సర్వాకా సుఖయశ్చే
 తోమోక్షాభివ్యర్థిధీయతే | త్యజేద్ధర్మ మధర్మంచడభేనత్యాన్యతేత్యజేత్ | ఉ
 భేనత్యాన్యతేత్యక్వాదేన త్యజసితత్త్వజ ఇత్యాదయః | స్మృతిః | స
 గ్వధర్మాన్యత్యజ్య మామేకం శరణంవ్రజ | అహంత్యసర్వ పాపేభ్యో
 మోక్ష ఇష్టామి రాఘవభిశివగీతాయాం భగవద్వచనం || * ||
 ఇతిపంచాశదనువాకభాష్యం || ౫౦ || * * * * *

శ్రీశివాయపడితగురవేనమః

మూలం || వసురణ్యోవిధూరసి || పాణిశ్చేత్యమసిసంధాతా |
 బ్రహ్మకత్యమసి విశ్వభుక్ | తేజోదాస్త్యమస్య గ్నేర్వర్చోదా
 స్త్యమసిసూర్యస్య ద్యుమ్నోదాస్త్యమసి చంద్రమనడఃపయామ
 గృహీతోసి || బ్రహ్మణేత్యమ హసఃమిత్యాత్మానం యుంజీతై
 తద్వై మహాపనిషదందేవానాం గుహ్యం | యవీవంవేద |
 బ్రహ్మణోమహీ మానమాప్నోతి || తస్మాద్బ్రహ్మణోమహీ మాన
 మిత్యుపనిషత్ | ఇహనారాయణేవీకపంచాశదనువాకః || ౫౧ ||
 వసురణ్యో శివస్తోత్రం శివోపాసకానాం ప్రాప్యత్వంచాహ ||
 వసురణ్యోసి వసూనాం వస్వాదిసర్వదేవతానాం | రణ్యోసి ||
 ప్రాప్యస్థానమసివిధూవిశేషేణనవచకే)దుభవతి అవిర్భవతీతివి
 ధూ || విభురిత్యర్థః | దీర్ఘశ్చందనః | సర్వవ్యాపకభివ్యర్థః | పా
 ణిశ్చేత్యమసిసంధాతా | పాణిదిసర్వకార్యజనకస్త్యమసిశ్శర్థః |
 ఏతస్మాద్బ్రహ్మణే ప్రాణోమన స్సర్వేంద్రియాణి చేకితవత్కేతధా
 నాయతే || హేబ్రహ్మక || హేశివ || విశ్వభుక్ | విశ్వధా
 రకశ్చ | విశ్వాధిష్ఠా నమితియావత్ | త్వమసి | అగ్నేః | తే
 జోదాః | తేజస్విదః || సూర్యస్త్వవర్చోదాః | కాంతిప్రదశ్చ |
 చంద్రమనః ద్యుమ్నోదాః కాంతిప్రదశ్చత్వమసి | తస్యభాసాన
 ర్యమిదం విభాతీతిశ్చుతేః || హేశివ || త్వాం | ఉపయామ |

ఉపాసనయాప్రాప్తువామి । గృహీతోసి ॥ తథానుగ) హీతోసి । త్వత్స్వ
రూపే । నదీసముద్ర వల్లీనం గమితమనుజ్ఞాం దేహీత్వర్థః । మహాచాసన
యాద్యస్తోత్రీవార్ధః ॥ మహాసే । మహాతే । బ్రహ్మణే । ఋషివాయ ॥
త్వాం ॥ తుభ్యమిత్యర్థః । త్వత్ప్రాప్త్యర్థ మితియావత్ । ఓమీశమంత్రే
ణాపి ॥ ఆత్మానం యుంజీత జలవణ వ న్నాయేన పునరాత్మ సమర్ప
ణంకర్తవ్యమేవేత్యర్థః— ఏతద్యై... ఏతద్దేదాభేద శిద్ధాంత శివజీవైక్యం
తు ॥ మహాసానిషదం । మహాసానిషత్ప్రతిపాద్యం । రహస్యం =
దేవానా మవీత్యర్థః । యః । ఏవం । జీవశివయోః బద్ధకళాయాం
భేదస్యాభావికః ॥ ముక్తదశాయామ భేదత్వలోహరస నదీసముద్రాది
వత్స్యాభావిక ఇతి ॥ వేద । బానా ॥ సః । పురుషః ॥ బ్రహ్మణ
శ్చివస్య మహిమానం ॥ ఆహ్వానం = హ్రీం = శివస్వయాహ్వా భవతీత్యర్థ
ర్థః ॥ తత్ప్రాద్రప్త్యణో మహిమాన మాహ్వాత్మీ ద్విరుక్తిః ॥ ద్వైతా
ద్యైవసేద్ధాంత శివజీవైక్య ముత్తేష్యమ్య ముక్త్యతి శివద్యోతనార్థం ॥
మూర్తామూర్తశివతత్వవ్యయ ప్రాప్తిబోధకం కావ్యత్ ॥ ఇతినారా
యణేవీక మహాశదను వాకభాష్యం ॥ ౫౦ ॥ * * *

శ్రీశివాయ పడితగురవేనమః ॥ ౫౧ ॥

మూలం ॥ తస్మైవం విమషో యజ్ఞస్యాత్తా యజమాన
శ్రద్ధాసత్త్వి శరీరమిద్ధ మురోవేదిలో మానిబహిశ్చైవభా
హృదయం యూతః । కామరజ్యం మన్యః శుః స్త్రహగ్నిర్మ
త్సమయితా । దక్షిణోవాహూతా ॥ ప్రాణా ఉద్ధాతా । చ
తురధ్వర్యుర్తనో బ్రహ్మ ॥ శోత్రేమగ్ని చాగ్నిధియతే ।
సాదీతా ॥ *...*...*...* ॥ ఋష్యాం యస్మిభి తత్సే
మపానం యద)మతే తదుపసదో యస్యం చరత్యుపవిశత్సత్త్వస్థి
చాసోత్త్యోయస్త్రుః—తదాహవనీ యోయదస్య విజ్ఞానం తజ్జ
హేమాతియస్సయం హ)తరత్తతస్మి మిథోయత్సయం ప్రాతర్త
థ్యం దినంద తాని సవనాని । యేఅహూరాతే) తేదర్పపూర్ణ
మాసే । యేఅర్థ మాసాశ్చ మాసాశ్చ తే చాతుర్మాస్యాని ॥
యేఋత వస్తేషశుభంధా । యేసంవత్సరా శ్వపశవత్సరాశ్చ

తేజహర్ణణాస్సర్వ వేదసంవా ఏతత్సత్త్వం యన్తరణం తదవబృ
 థ । ఏతద్వైజరామర్వ మగ్నిహోత్రం । యఏవంవిద్వానుః
 గయనేప) మియతే । దేవానేపమహిమానం గత్వాది త్యస్య
 సాయుజ్యం గచ్ఛత్యథయో దక్షిణే ప)మియతే విత్సాణామే
 వమహి మానం గత్వాచంద్ర) మసస్సాయుజ్యం గచ్ఛత్యేతా ।
 తైసూర్యా చంద్ర)మ సోర్తహిమానా । బ్ర)హ్మణోవిద్వానభిజ
 యతి ॥ * * * * * తస్మాద్బ్రాహ్మణో మహిమాన మిత్యుననివత్ ।
 నమాప్నోతి—తస్మాద్బ్రాహ్మణో మహిమాన మిత్యుననివత్ ।

। * । ఇహినారాయణేద్విపంచాదశమవాకః । ౫౨ ।

భాష్యం । తస్మైవం విదుష ఇతి । యజ్ఞోదానం తస్మైవ పావనా
 నిమనీషిణాం ॥ కర్తవ్యానీతి మేపార్థ నిశ్చితం మతముత్తమ మితి ।
 ఏరహవా ఏవదేవానాం యోగ్ని ముద్వా సయతి శ్రుతిః । ఆ
 గ్నిహోత్రాది తుల్యకార్యా యైవతద్దర్శనా దిత్వాది స్త్రోత్రా
 దిభిశ్చ బ్ర)హ్మవిదేమా మపి యజ్ఞాదగ్ని హోత్రాదికం కర్తవ్యం యో
 జనాభావేపి పరమేశ్వ రాజ్ఞా । భంగభయేనయాచక్షవ మనుష్ఠేయ మి
 త్యుక్త త్వాత్ । సర్వభాత్యుక్త మశక్యత్వాచ్చ । తత్ప్రతి నిధిత్యేవ బ్ర)
 హ్మజ్ఞానినా క్రియమాణస్య ఆత్మహవి స్సమర్పణ రూపయజ్ఞస్య । ప)
 సిద్ధయజ్ఞం గతైత్యేవ ప్రాశస్త్యం దర్శయతి । తస్మైవం విదుష
 ఇత్యాదినా = ఏవం । పూర్వోక్త ప్రకారేణ । తస్య । అంతర్వోచీ
 తిద్లింగాను సంధాని నిత్యస్య । విదుషః । శివజ్ఞానినః । యజ్ఞస్య
 యజమానః ॥ ఆత్మయజ్ఞస్యశివలీలం పా)ప్రశ్న జేవాత్తా యజమానః
 కరేత్యర్థః । తస్య । తస్మై । భార్యా । శ)ద్ధా । విశ్వాసబుద్ధిః ।
 గురువరేశ్వర దాస్యబుద్ధిరేవ తస్యభార్యా భవ తిత్వర్థః । ఇథః । శ
 రీరం । వేదిః । పరిష్కృతాధూమిః । అగ్నిప్రతిష్ఠా పనా యోగ్య
 భూమిరిత్యర్థః । ఉంః । వత్సస్థలం । బసాః । కుశాః । లోమాని
 దేహస్థిరోమాణి । శిఖాః అగ్నిజ్వాలాః । నేదాః । చతుర్వేదాః ।
 యూపః । పశుబంధన స్తంభః । హృదయం । చిత్తం । బుద్ధిర్యా
 జ్యం । ఘృతం । కామః । విషయానక్తిః । పశుః । అగ్నిష్టేమియపశుః ।
 మన్యుః । కో)ధశక్త్యర్థః । కో)ధశక్త్యా లోభాదీనా ముపలక్షణం ।
 అగ్నిహోత్రం । తపః । అంతఃప్రాణ తింగాను సంధానరూపతపః

కృచ్ఛీవాం ద్రావ్యణాదికం వాస్యాత్ । దక్షిణా । మానసికయజ్ఞః
 షీణా ॥ శమయితా ॥ సర్వంబుద్ధిదం బుష్టా ॥ సర్వోవైదుష్య ఇ
 త్యాది కృత్యుక్త రీత్యా । చేతనా చేతన సర్వశివాత్మక జ్ఞానం ।
 ఉత్తమదృష్టిర్వా దక్షిణాస్యాత్ ॥ యవద్ధియతేషా । దీక్షా । యా
 వజ్జీవతి ॥ సాదీక్షా । హేతాతా ॥ హేతాత్మనామకముత్పత్తిక్ । వాక్ ।
 వాదఇత్యర్థః । హేతావాదయః । హేతావామక నాయుః । ఉత్సర్వని
 శ్వాససహాయుతిత్యర్థః । ఉద్ధాతా । ఏతన్నామకముత్పత్తిక్ । అభ్యర్థ్యః
 యజ్ఞప్రవర్తక ఋత్విక్ । చక్షుః ॥ నేత్రేంద్రియ మిత్యర్థః । బుష్టా
 బుష్టనామకరుత్విక్ । మనః । మానసం అంతరిందియమిత్యర్థః ।
 అగ్నిక్ । తేతాగ్నయః ॥ శోశ్రీం ॥ శోశ్రేంద్రియ మిత్యర్థః ।
 యథశ్వాతి యథ్విబతి—తత్ । అన్న పానాదికం । తస్యవిదుషః సో
 మపానం । ఉపసదః ॥ ఉపసన్నా మకం కర్త । యద్ర మితే ।
 క్రిడతీత్యర్థః ॥ పవర్గః । యత్ । సంవరతి । ఉపదిశతి । ఉత్తిష్ఠ
 తేచ । సః । ప్రవర్గ్య ఇత్యర్థః । యత్ । ముఖం । భక్షేణ సాధ
 నం వక్త్రం ॥ తదావ హసీమ్యుః ॥ తస్యస్థానమిత్యర్థః ॥ యదస్య
 విజ్ఞానం । అస్య శివజ్ఞానినః । యత్ । విజ్ఞానం । తత్త త్రయజ్ఞా
 నమస్తీ । తత్ । జుహోతి ॥ హేతామస్థానం । సాయం ప్రాతః ॥
 యదన్న మత్యయం । తత్ । సమిధం । సమిత్ స్థానం । యత్ ।
 సాయం ప్రాతర్ ద్వాధ్యం దినకాలాః తానిసవనాని । యజ్ఞా । ఇత్య
 ర్థః । యే అహేతా రాత్రే వర్తేతే ॥ తేదర్శపూర్ణ మాసా । దర్శ
 పూర్ణమాస స్థానీయా భవషః । అర్థమాసా శ్చయేవర్తంతే । తేచా
 తుర్దాస్యాని । చాతుర్దాస్య స్థానీయాని ॥ యేము తవః । వసంతావ
 యః ॥ వర్తంతే । తేఅహర్గణాః । తప్త)కతునియత దిన సమూహ
 ఇత్యర్థః ॥ ఆత్మసమర్పణ రూపత్వా న్ననోయజ్ఞ స్య । సర్వవేదనం
 సర్వదక్షిణా యుక్తమే తత్సత్రం । మనోయజ్ఞ ఇత్యర్థః । యత్ ।
 మరణం । అస్య విదుషః ॥ దేహత్యాగః । తదవబృథం ॥ పరిసమా
 ప్తిః । అవబృథ స్థాన మిత్యర్థః ॥ జరామర్యం ॥ జరయావయోహా
 న్యా మ్రియతే సమాప్యత ఇతిజరా మర్యం ॥ యావజ్జీవ మనుష్యేయ
 మే తన్వాసనీక సత్రమిత్యర్థః । ఏతత్ప్రాణ లింగా రాధకా నాం ।
 బ్రహ్మ జ్ఞానినాం । ఉత్త రా యణ మరణే ॥ దేవ లోకాది పాప్తి

పూర్వకాదిత్య సాయుజ్య పూర్వకా । పరశవ పాప్తిరిత్యాహ । య
 ఏవమితి । యః । విద్యాక అత్త సమర్పణ రూపవనో యజ్ఞం । వి
 జ్ఞానక । జ్ఞాని । ఉదగయణే । ఉత్తరాయణే । పృథివియతే । మృ
 శింగతో భవతి । సహవిద్యాక జేవానాం । వాయుసూర్య చంద్ర
 విద్యుద్వ రుణేంద్ర చతుర్ముఖా దీనాం । మహి మానం । తత్తత్తహి
 మానం । తత్సద్వశ మహిమాన మిశ్యర్థః । గత్వా । తత్తత్తహి మా
 నం ప్రాప్య తత్తల్లక స్థిభాగానను మాయ తత్తస్సూర్యస్య సాయుజ్యం
 గచ్ఛతి । అదిత్యేన సహనం చరతి । అదిత్య తుల్యో భవతీశ్యర్థః ।
 అథయోదశీణేపృథివియత ఇతి । యశ్చిజ్ఞాని । దక్షిణే మియతే ।
 మృశింగతో భవతి । అథనః । అనంతరం సశివజ్ఞాని । పితౄణామే
 వమహిమానం గత్వా । వసురుదాది పిప్రదేవతా గణసదృశమహి
 మానం లభ్యా । తల్లొకేమ కించి తాలా స్థిత్యా । చంద్ర మనస్సా
 యుజ్యగ్ం గచ్ఛతి । చంద్రబిల్వ కాంః మాన్సుత్వా చంద్రేణ స
 హనం చరతిశ్యర్థః । ఏవాదై । ఉత్తరాయణ దక్షిణాయన కాలమృ
 తౌ । విదుమావపి । సూర్యా చంద్ర మసోః । మహిమానౌ । త
 త్సద్వశ మహి మాయుక్తా । భవతః । బ్రాహ్మణో విద్యా సభిజ
 యతి । బ్రహ్మశివం । అంః । జానాతి బ్రాహ్మణః । ప్రాణ రిం
 గావ భానిశ్యర్థః । సర్వాన్లోలాక । అభిజయతి । తిరసర రోతిత్యర్థః ।
 తృణీకృత బ్రహ్మపురం దగాణాం కిందుమృతం శంకర కంకరా గామ
 త్యభియక్తోక్తే । తత్తల్లక స్థి నాక భోగాక । యదేచ్ఛమమధూ
 య తిరసరలో తీతయావత్ । * * * * *

తస్మాత్ । సర్వా తీతయ మహాకైలాస పాప్తత్వాత్ । బ్రహ్మణః
 తివ్యమంగళ విగ్రహావిగ్రహ మహేశ్వరిస్య । మహిమానం గచ్ఛతి । త
 త్సామర్థ్యం లభాతేత్యర్థః । తత్సద్వశో భవతి భావః । తస్మాత్ ।
 తత్సామర్థ్య పాప్త్య నంతరమిశ్యర్థః । బ్రహ్మణః । సర్వవ్యాపక శివ
 తత్వస్య । మహిమానం గచ్ఛతి । తస్మిన్మిత్రో నోభూత్వా తత్సామ
 ర్థ్యం లభాతేత్యర్థః । ఇత్యుపనిషత్ । ఏతదుప నివత్సృజి పాద్యరహ
 స్యమిత్త్యర్థః । ఇతినారా యదాఖ్య కూచిరుదే ద్వి పంచా శదనువాక
 భాష్యంసమాప్తం । ౫౭ । * * * * *

శ్రీశివాయనమః

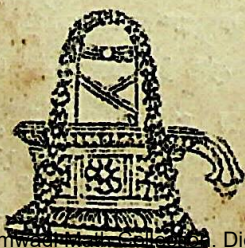
వీతదధ్యానస్య వద్విధ లింగతాత్పర్య నిర్ణయః క్రియతే

అంభస్య పాతేత్యుపక్ర మవాక్యే బృహబృం హిపృద్ధా వితి
 ధాతునివృన్న బ్రహ్మస్వరూపలక్షణాత్త కానంతత్వముపదిష్టం । ఉపసం
 హ్వారే తస్మాద్బ్రహ్మణో మహిమాన మాప్నోతీతి బ్రహ్మశబ్దేన ఉపసం
 హృతం ॥ ❀❀❀ ॥ బ్రహ్మశివోమేకస్తునదాశివోం । ఋతేగం సత్యం
 పరంబ్రహ్మ పురుషం శృణ్వపింగళం । ఇత్యుత్తరతః సర్వగం హ్యేత
 ద్బ్రహ్మయమాత్మా బ్రహ్మైత్యుపక్రమ్య ఉపసంహారే । శివమద్యైతంద
 తుర్థం మన్యంతే సతత్తానవిజ్ఞేయః । శివోద్యైత ఇతి బ్రహ్మశబ్ద వాచ్యశ్చివ
 వీవేతి ॥ మాందూక్యే వస్పష్టముపదిష్టత్వాత్ । ఖంవాయుజోఽపిరావః
 పృథివీవిశ్వస్య ధారిణి । యత్పరంబ్రహ్మ సర్వాన్యైవిశ్వస్యా యతనం
 మహా దిశ్యాదినా కైవల్యశ్చే తాశ్చ తిరణాచా లాధర్మణ శిఖాధర్మశిర
 సైత్తిరీయాదిషు బ్రహ్మశివశబ్దయోః హస్తకరపాణి శబ్దవత్ప ర్యా
 యవా చకత్వస్య పక్షేకాత్ ॥ భట్టభానుర హరదత్తాచార్య నిలకం
 తాచార్యశంకరా చార్యస్పయదీక్షి తాదిమహద్భిః ॥ లింగం బ్రహ్మ
 సనాతనం । చిదా నందనా పశ్చిమో హం శివో హం ॥ కరటిచర్మణే
 బ్రహ్మణేన ముఖ త్యాదిషు । తథాస్పష్టముపదిష్ట త్వాత్ । శ్రీపతిపండిత
 నిలకం తాచార్యై రథాతో బ్రహ్మజ్ఞానేతి । బ్రహ్మ సూత్రే స్థితబ్రహ్మసద
 స్యశివపరత్వవ్యవస్థాపనాచ్చ । ఏతదుపక్ర మోపసంహారా దివద్విధ లింగ
 తాత్పర్యేణ శివపరత్వేన సమ న్వయాత్ ॥ నారాయణేతథాన మన్వయ
 యోగాత్ । ఉత ॥ నారాయణశబ్దస్య ఉత్పదాధా నివారకత్వేనసి
 లకం తాచార్య భట్టభానుర హరదత్తాచార్యయదీక్షితాది మ మహద్భిః ।
 శివపరత్వస్థాపనాత్ ॥ యోగికరూఢ్యాహు ర్వస్తిస్త యావతథానిరూ
 పితత్వాత్ ॥ శరణ్యేత్రియంబ కేచేవ నారాయణే నమోస్తుతేత్యాదిషు
 పార్వత్యాః నారాయణితి బహుశః ప్రయోగ దర్శనేన నారాయణ
 స్యపత్నినారాయణతిత్యుత్ప త్యానారాయణశబ్దస్యశివేరూఢి దర్శనాత్ ।
 యానినామానిగోవిందతప లోకేమహీయతే ॥ తాన్యైవమమ నామా
 నినాశ్రీకాత్యావిచారణా । అహంత్యం సర్వ లోకేశత్వ మేవాహం
 జనార్దన । ఆవ యోరింశరం సస్తిశ్చ ద్దైర ధైర్యహీ తల ఇతిహా
 వంశేశ్చివేనో కమితి భగవం బాడరాయణేన । తథాస్పష్టముపదిష్ట

త్వత్ । నమోస్తుతరసే శాయశాశేచే విష్ణురూపితే ॥ నారాయణాయ రామాయ గోవిందాయ నమోనమః పద్మపురాణ స్థితశివసహస్ర నామావళ్యాం భగవతా వ్యాసేన నారాయణశబ్దస్య శివరూఢ త్వ వ్యవస్థాపనాచ్చ సర్వత)నారాయణ పరత్వ బోధక పతానాం విశేషణీర్ణ్యాఉత విశేష్యరీత్యా వాశివ సరిన్వితేతి గ ద్ధాంతః ॥ ఏకవీవ నారాయణో అసీదితి వాక్య దర్శనేన నాగాయణస్య పరబ్ర)హ్మత్వేన సర్వవిఘ్నో పాన్యశ్యమితి యదుక్తం తస్మిన్నత పరిపన మివా విచారితరమణీయం । యాధీర్యోగమ పహరతీతి వ్యాఖ్య ముఖ్యాథ దాధాభావస్థల ఏవావకాశాత్ । ఏకవీవ నారాయణో అసీదితి వాక్యేన । శక్తేరాసీ త్వరాశరత్తత్వాదావివనారాయణస్య జ్యేష్ఠత్వావ బోధనాత్ ॥ విష్ణోర్విధాపరమస్య యోనింబృహజ్జాతోన్భి పాశ్చతీయమితి శ్రుత్యంతరే ఆదివిష్ణోరేవజన్య త్వవగమాత్ । యతాపినారాయణ స్యకారణ కారణత్వా దర్శనాత్ । ఈశకేనాది సర్వో పనివత్సు మూర్తిత్రయావీ తస్యైవ పరబ్ర)హ్మత్వేన దహత విద్యోహస్య త్వప్ర)తిపాదనాత్ ॥ తథాత్విర శివస్య ప్ర)తిపాదనాచ్చ పూర్వోక్తం యుక్తమితి గద్ధాంతః । * * * * *

ఇతిశ్రీమద్వేదాగ మోఘయవేదాంత సిద్ధాంత వీరచైనప్ర)కాశ కశ్రీపతి పండితారాధ్య వంశసంఘాత రాజలింగారాధ్య పుత) బసవ పండి తారాధ్య ర్పితపు తైత్తి రీయభాష్యే నారాయణ భాష్యం సమాప్తం । * * * * *

* ॥ శ్రీపండిత గురుచరణార విందాభ్యాన్నమః ॥ *
శ్రీపతిపండి తారాధ్య వంశసంఘాత సందీప్తరా రాధ్యపుత్ర మల్లికార్జునా నారాధ్యేన పరిశోధి తోయం గ్ర)థః ।
శ్రీనివాసపండితగురవేనమః

ఓం నదాశీశోవిజయతే

శ్రీ శి వాయ పండితగురవేనమః

వైవపురుషసూక్త స్తోత్రోద్భూతభాష్యం

నమస్సినాయ లింగాయ విశ్వరూపాయ శంభవే । య
 త్తేష్వరాయ రుద్రాయ మహాదేవాయ నమః ॥ మహేశ్వర మహానం
 దమహాపురుష సజ్జిక । వత్సేపురుష సూక్తస్య భాష్యం భవభయాప
 హం । పూర్వార్థం పరామర్శ వికలాన్వితకేవల । వాక్యాభాసాన్
 స్వస్వ పక్షే యోజనం త్యక్యలజ్జయా । శుతేరపార్థం కర్వంతిలో
 కాః । పండితమానిన ఇతిన్యాయమనుసృత్యకే చిదైవస్థవాః । పురుష
 సూక్తస్య విష్ణుపూజాదా వినియోగదర్శనాత్ । పీఠీశ్వరే లక్ష్మీశ్వ
 పత్యావితవాక్యే । అనితర సాధారణ విష్ణుభర్తృవవేశాత్ । యో
 నూచాన ద్విజంగ త్యా హతవాసర్థలోభతః । సవరేత్పరమం సూక్తం
 జలస్థం చింతయన్ హరి మతిమనుస్త్పతౌ తస్యరహస్య ప్రాయశ్చిత్త త్వేన
 వ్యవస్థాపనాచ్చ । విష్ణుపరత్వమేవేతి వదంతి । అత్రోచ్యతే । పురుషో
 వైరుద్రస్తన్త హానమః । తత్పురుషాయవిద్మహే మహాదేవాయ ధీమ
 హితన్నోరుద్రః ప్రచోదయాత్ । పురుషంకృష్ణ పింగళం । పురాతనో
 హం పురుషోహ మికోహిరణ్మయోహం శివరూప మస్త్రీత్యాది లహు
 శ్రుతిషు శివస్యపురుషత్వ వ్యవస్థాపనాత్ । యాజుషీరుద్ర స్మృదయే ।
 యాడమాసాస్వయం విష్ణురితిక । సామామ్నయరుద్రసూక్తే । ఏక
 వక్త్రః పరమేశ్వరస్య చతుర్విధా భూద్వినియోగకారే । భోగేభవా
 నీపురుషేచవిష్ణుః । క్రోధేవకాశీ నమరేచదుర్గేతి విష్ణోస్త్రీత్వ వ్యవధే
 కాత్ । అదిత్యపురాణే । విష్ణుంపరిశివవచనం । ప్రకృతిజ్ఞస్య సుర

SRI JAGADGURU VISHWARADHYA
 JNANA SIKHISAN JNAN MANDIR
 LIBRARY
 Jagadgurur Math, VARANASI.
 Acc. No.....

శ్రేష్ఠపురుషోహం నసంశయః । త్వన్తయం మన్తయం విశ్వమపస్తమ
 సాత్తకమితి । సూతసంహితాయాం । పురుషోనామసంపూర్ణ స్సాంబ
 మూర్తిస్సనాతనః । వాసుదేవః పరాశక్తిరితి వేదేవ) పంచితమితి ।
 కృష్ణగీతాయాం । వాసుదేవః పరాప్రకృతిరితిహార్దే । ప్రకృతిః పర
 మోవిష్ణుః పురుషః పరమశ్శివఇత్యాదిపురాణేషు శివస్యపురుషత్వం వి
 ష్ణోస్త్రీత్వంచభగవతాత్వాసేననిర్దేశాత్ । శివరహస్యాం తర్జునాను
 రకాం దేస్త్రీపురుషరూప నారాయణశివయో శ్వాస్తభైవ విధాతృ
 జాముత్పత్తి శ్రవణాచ్చ । పురుషశబ్ద వాచ్యశ్శివమివ । తస్యశివస్యసూ
 క్తం । పురుషసూక్తం । శివసూక్తమేవ । తద్భేదా ॥ ఎతన్న ధ్యే । ఆ
 మృతస్యేకానంత్యవాక్యే । శంభురీశః పశుపతిరితికోశా వగతయాధ్యాశీవై
 కాంతికేశశబ్దం)యోగదర్శనాత్ । ఉపక్రమవాక్యస్థ సహస్రశీర్షత్వా
 తికం । సహస్రాక్షాయమీధుమే । సహస్రబాహుస్సవ హేతయైతి
 మహారుదే । సహస్రశీర్షత్వం వినాసహస్రాక్ష త్వానంభవేన తద్భేద
 తాం శివస్యప్రతిపాదితత్వాత్ । ఉపసంహారగతవేదాహ మేతంపురు
 షంమహాంతమాదిత్యవణికాం తమనఃపరస్తాదిని వాక్యవిహితాదిత్యవర్ణ
 రూప హిరణ్మయత్వ తమఃపరత్వే । హిరణ్మయోహం శివరూపమస్మి
 ధ్యాత్వామునిర్గచ్ఛతి శూతయోనింసమస్తచాక్షీం తమనఃపరస్తాదిని ।
 యదాతమస్థం నిదివానరాత్రిర్నసన్నచా సచ్చివఎవకేవలబ్ధిః । కైకల్య
 శ్వేతాశ్వతరాద్భువని వత్సుశివస్యైవ శ్రతిపాదతాత్ । శ్వేతాశ్వతరే
 విశ్వతశ్చక్షు రుతవిశ్వతోముఖోవిశ్వతో బాహురుతవిశ్వతఃపానోసంబాహు
 భ్యాంధమతినంపత్రైత్యద్యావాపృథివీజ నయస్తేనఎకః । యోదేవా
 వాంప్రభవశ్శోభనశ్వవిశ్వాభికోరుద్రోమహర్నిత్యాభ్యుభ్య । ఉపసంహ
 రే । సర్వానన శిరోగ్రీవ స్సర్వ ఘాతగుహాశయః । సర్వవ్యాపీతభగ
 వాక తస్మాత్సర్వగతశ్శివ ఇతిశివపరత్వేన ఉపసంహృతత్వాత్ । లింగ
 పురాణే । ద్యౌమూర్ధాని విభోస్తస్యఖం నాభిఃపరమేష్టిః । చంద్ర
 సూర్యాగ్నయోనేతం దిశశ్శోత్రంపినాకినః । తదాలోకాముఖాద్వే
 దాః । ప్రాణోద్వాయురజాయత । వక్త్రాద్వైబ్రాహ్మణాజానా బ్రహ్మ
 తభగవాప్రపుణః । ఇంద్రవిష్ణూ ఘృణాభ్యాంవ । కుత్రియాశ్చ మహాత్మ
 నాః । బ్రహ్మశ్శోరుప)దేవేతుసూద్రాఃపా దాత్మినాకినఇ తిభగవతావ్యా
 పీతతమస్తూక్తస్యశివపరత్వేనవ్యాఖ్యానాత్ । స్థానప్రకరణలింగాత్సమ

స్వయంతి పూర్వమీ మాంఁగాన్యా యేనపరశివ లింగబా హుశ్యదర్శ
నాత్ । ఏత చ్చిత్త్యనువాకమధ్య గతహరిగ్ంహారంతమితివాక్యార్థవి
రోధావృత్తార్వోక్త శివపరత్వమేవ సమంజసం । కించ । విష్ణుపత్నే
తు । యజ్ఞేనయజ్ఞమయజంత ఇతివాక్యవిరోధోదృశ్యవారః తద్యధా
యజ్ఞోవైవిష్ణురితిశ్రుతౌ । నారాయణస్య యజ్ఞార్థకత్వ వ్యవచేశాత్ ।
అపహరాజానమధ్యగస్య రుద్రగ్ం హారాతరమితియశ్చద్యేనే । గాధప
తింమేధపతిం రుద్రంజలమివ మిత్యాదినా యజ్ఞేశ్వరత్వస్య శివస్యైవో
పదిష్టత్వాత్ । సూతసంహితాయాం । యజ్ఞయాపం మహావిష్ణుం యజ్ఞే
పస్యంతియేద్విజాః । ప్రాధా న్యేనమహాదేవో యజ్ఞదేవోనచాపరః ।
ఇతిజ్ఞాత్వాయజంతేయేతేవైవిజ్ఞాన మాత్ముయు రితిభగతా వ్యాసేనతథా
త్వోపదేశాత్ । సృసింహపురాణే । వియజ్జ్వలనభూ వా యువంద్రసూ
ర్యోదకానిచ ఓక్షితాశ్చేతిగారిశ । తవాష్టతనవః క్రమాదితియ జ్వనో ప
రమేశ్వరశరీరత్వనిదేశాచ్చ । విష్ణోర్భజ్జాత్య కత్వం । శివస్యయజ్ఞేశ్వరత్వం
సిద్ధం । తథాచ । యజ్ఞేన । యజ్ఞశబ్దవాత్యవిష్ణోత్తకం శ్వాద్యుపకర
ణేన । యజ్ఞం । పరశివారాధనాత్తకనవనం । దేవాః । బ్రహ్మాద
యః । అయజంత । అకుర్వన్నిత్యర్థః । చక్రరితియా వత్ । తథాశ్చ
శ్శ్యంతరే ॥ అఖిస్తేరుద్రపశుస్తవ్వింజువస్సేవ తేరుద్ర భగస్వస్వప్రాచీక
యేతి । అస్మాద్భః । అసమంతాత్తన తీత్యాఖుః ॥ మహా యజ్ఞ వరాహ
రూపవిష్ణు రి త్యర్థః । హేరుద్ర) । తేతుభ్యం । పశుః । యాగీయ స
శురభూదిత్యర్థః ॥ తం । పశుం । స్వసా) । హృగభా వాభావసహజ
సిద్ధానుసూయాయాంబికయా । పార్వత్యాసహేత్యర్థః । జువస్వ । గృ
హాదేత్యర్థః । తేతుభ్యంతాగః । యాగభాగిత్యర్థః ॥ సోపీగృహాత్
తథావః । తథావృద్ధశాలావృషే । అఖిరూపంమహాత్మానంహీర ణ్యదే
ప్రభం జనం ॥ యాగీయప శురూపరితం మహా యజ్ఞవ రాహ కం ।
పార్వత్యాసహ జేవేత । విశ్వనాథసదాశివ । జువస్వకృపయావిష్ణుం ।
శంఖచక్ర) గదా ధరమితి । శు)తిస్త్ర)తిమ తథాప)తిపాద నాత్పురో
క్తమనివార్యమేవ । కించ । హ్రీశ్చ తే తివాక్యే । అని తర సాధార
ణ లక్ష్మీపతిత్వోపదేశాదు । పశ)నువాక్యసిద్ధసహస్రశీర్షత్వాదిధర్మవి
ష్టో నారాయణువేతి యదుక్తంతదప్యనా కలితర మణీయ మేవ । త
త్వాసా) ॥ సాంధే । హీమాద్రేర పతన్తా శౌగం గా రుద్రస్యవేగ

తః । తదీయభార సంభ్రాతోహ్యవా దీక్షాంనదాశిజః । హీమతిర్వ
 నాత్మ్యచైర్వర్త స్వపాస్య మామిహ । పురుషంపురుషశ్రేష్ఠం ।
 బ)ప్త్య విష్ణ్వదికారణం । సాతంనత్వామహాదేవం । తదాప్రభృతిభ
 క్తితః । హ్రీయా జటాసుమిళితా హీరితిప్రోవ్యతే మధైరితి । రుద్ర
 యామిశే । తస్మాంకమండలా రూఢాశక్తిర్నాహే శ్వరీపరా । మహ
 లక్ష్మీరితిభ్యాతా శ్యామానర్వ మనోహరేకూరే । హీశద్వేనభవేద్గంగా
 నర్వపాపప్రదంజనః । లక్ష్మీగారితి విభ్యాతా మహాలక్ష్మీ ర్నాహేశ్వరీ ।
 గంగాలక్ష్మీ పతిత్వంచ శివస్యపరమాత్మనః । తస్మాత్తదక్షిణః పార్శ్వ
 హ్య హస్సామ్యం ప్రపద్యతే । వామభాగస్య తస్యైవదేవీ పార్వతీ
 యాగదా । రాత్రీసాదృశ్య మాప్నోతి మహాదేవస్య శూలినకృతిభగవ
 తావ్యాసేన । హీశ్చ తే లక్ష్మీశ్చ తేతి వాక్యవిహిత గంగాపతిత్వ లక్ష్మీ
 పతిత్వధర్మాణాం శివస్యైవ ప్రకాశాదితత్వాత్ । శి)యంలక్ష్మీ మాసలా
 మంబికాగాం వష్టింజనయంతీ మింద్రసేనా మిత్రాయుష్య సూక్తేలక్ష్మీ
 శబ్దస్యగారిపరత్వని ర్దేశాచ్చపురుష సూక్తస్య శివపరత్వమేవేతి ఘంటా
 ఘోషః । గంధద్వారాది మంత్రాణాం గంధాదిసమర్పణే వినియో
 గసత్పేపి । పంచగవ్యప్రాశనా దాగోమయాది ప్రదానేన వినియో
 గవత్ । రుద్రంపురుష సూక్తంచ జపేతిత్య క్తి)పుండ్ర)కః । రుద్ర
 వ్రీత్యర్థ మనిశంవైదికో వేదపారగః । నమకంచ మకంచైవ పూరుషం
 సూక్తమేవ । జపన్నేతి మహాదేవం । గృహంగృహపతి ర్యధేవ
 చసప్రామాణ్యసత్వాత్ । శివాభిషేకాదాపురుష సూక్తస్యవినియో
 గసద్భావేపి । నారాయణాభిషేకాదావినియోగో నవిరు
 ధ్యతే । ఎతత్సూక్తస్యశివపరత్వేనపరమత కాలానలవజ్రిన భారాధ్య
 దివీరవైవమతాచారైస్స స్వకృతవైదికాచార పరమత కాలానలీయప
 బ్రసఖా రాధ్యేయాది గ్రంథేషుశ్రీకర భాష్యే పండిత భాష్య కారైశ్చ
 ఐహు ధావ్రీపం చీతత్వా న్నారాయణ పరత్వంక వాచినసం భవతీతి
 రాధాంతః ।

శ్రీ శివాయ గురవే నమః

శ్రీ శివాయ పండితగురవే నమః

శాంతిః ॥ పురుషసూక్తం మూలం

మూ॥ ౧ ॥ తత్సంయోరా వృణీమహే । గాతుం య
యజ్ఞాయ । గాతుం యజ్ఞపతయే । దైవస్సస్వస్తిరస్తునః
స్వస్తిర్తానుషేభ్యః । ఊర్ధ్వం జిగాతుభేషజం । శంసో అస్తు
ద్విప దేశంచ తుష్పతే । ఓం శాంతిశాంతిశాంతిః
భాష్యం ॥ పరశివ పార్థనా మంత్రోయం । హే శంయోః
యుమిశ్రణా ఇతి ణిధాతుః । శం । ఆనందం । యాతి । సం యోజ
యతీతి । శం యోః ! ఆనందప్రద ఇత్యర్థః । అతఏవ శం కరణిశివ
స్య లోకా ప్రసిద్ధిః । తత్ । జగజ్జన్మా దికారణత్వేన ప్రసిద్ధం త్వాం ।
అవృణీమహే । వరం ప్రార్థయామః । వయమితీశేషః ॥ కిమర్థమితి
తత్ । యజ్ఞాయ పరశివారాధన గూఢ యజ్ఞాయ । గాతుం । సామాది
నాస్తోతుం । యజ్ఞవిషయకగా నార్థమిత్యర్థః । ఉత । యజ్ఞోవైవి
ష్టురితి శ్రుతి దర్శనాత్ । పరశివశక్త్యం శక్తియజ్ఞ రూప విష్టువిషయక
స్తోత్రాయేతివా । యజ్ఞస్య । పరశివబాహ్యారాధనరూప జ్యోతిష్టో
మాదికృతీః ! సతిః । ప్రభుః । ఆహూరాజానమి ధ్వరస్య తుద్ర
గం హూతారం ॥ గాధపతిం మేధపతి మిత్యాదియజ్ఞ ద్వేదరుగ్వేద
శ్రుతిదర్శనాత్ । యద్వాయజ్ఞస్య । యజ్ఞరూప విష్టోః । సతిః । భ
రేత్యర్థః । అతఏవ లోకే విష్టువల్లభ ఇతి పురా శేషశివస్య ప్రసిద్ధిః । త
స్మై । యజ్ఞపతయే । పరమేశ్వరాయ । గాతుం । పరమవిషయక
స్తోత్రార్థమిత్యర్థః । దైవస్సస్వస్తిరస్తునః । నః । అస్తాకం । స్వస్తిర
స్తు । శుభమస్తు । దీర్ఘాయుర్జ్ఞానజలలేజోవైరాగ్యావ్యభిచారశివభక్త్యా
దికమస్తితిభావః । అనంతరం । యజ్ఞోపకరణేభ్యశ్చ ర్వేభ్యః మంగ
ళం ప్రార్థయంతి । స్వస్తిర్తానుషేభ్య ఇతి । పరమేశ్వరస్థూరినూత్వైరా
ధనరూపబాహ్యమాన సయజ్ఞకర్తృభ్యః । బ్రాహ్మణాదిమనుషేభ్యః ।
స్వస్తిరస్తు । శూర్వోక్త శుభమస్తు । బ్రేషజం । జననమరణాదిరూ
పహంగనివృత్త్యావధప్రాయం । ఊర్ధ్వం సత్యవైకుంఠాదిలోకాదు

ర్వభాగస్థితమ హాకేలానం । జీహాతు । జిజయిత్తా ధాతుః । జ
యతు । స్వాధీనంకరోత్పిత్యర్థః । యజ్ఞకర్తేతి శేషః । తదర్థంవిశేషా
యద్దా యభ క్షిజ్ఞా నబలవై రాగ్యా దిశుభం యజ మా నినోఅ
స్త్రిన్వితయావత్ । ద్విపదే । పరిచారకమను ప్య సమూహాయ । చతు
ష్పదే । యజ్ఞగృహాపయోగిపశుసమూహాయవశం । సుఖం । అభి
వృద్ధి రితి యా వత్ । అస్తు । ఏతే హం । శాంతిరితి । అధ్యాత్మ
కాధి భా తికాధి దైవిక తా పత్ర య శాంతి ర్భూ యా ది త్య
ర్థః ॥ * ॥

శ్రీశివాయపండితగు రవేనమః

మూలం । సహస్రశీర్షాపురుషః సహ ప్రాక్షస్సహ ప్రపాతే ।

సభూమిం విశ్వతోవృత్వా । అత్యతిష్ఠద్దశాం

గులం ॥ * ॥

భావ్యం । సహస్రశీర్షా పురుషః । సహ సాచీకీర్ణాడియస్య
సః । సహ స్రశీర్షః । పురుషః । పురిద హరిపుం డతీకేశే తత్కపు
రుషః । శకారస్యవకారా దేశః । రుద్రోజనా నాంనృద మేనస్త్రివి
ష్టః । సర్వా ననశి రోగీవ స్సర్వ భూత గుహాశ యిత్యా ది శ్రుతి
షు । ఈశ్వరస్సర్వ భూతా నాంహ్రుదేశేర్జున తివ్రతీత్యా దిస్త్రుతిషు
వస్యఅసం తక్షేద్ త్వంహృ దయూతర వ్విత్త్వం చస్పష్ట ముపదిష్టం ।
సహప్రాక్షః । ప్ర హస్రనేత్రః । సహసప్రాతే । సహస్ర పాదభిశ్చ
ర్థః । అత్రసహస్ర పదమనంతార్థ స్వోపలక్షణం । విశ్వతశ్చతురుశవి
శ్వతః పాతే । సహప్రాక్షా యమీధుషే త్యాదిశ్రుతిషు । అనంతచ
తుస్తానంతపా దత్వంచ శివస్యైవ ప్రతిపాదితం । ఏతేన । అనంతశీ
ర్షత్వానంతాక్ష త్వానం శపాద త్యాదిధర్మవిశిష్ట శ్శివ ఏ వేతినిర్దీయతే ॥
సభూమిం విశ్వతోవృత్వా అత్యతిష్ఠద్దశాం గులమితి । సః । పరశివః ॥
భూమిం భూలోకం । విశ్వతోవృత్వా । సర్వతోవ్యాప్య ॥ అత్య
తిష్ఠత్ అతీత్య స్థితత్త్వార్థః । దశాంగు లంతస్య । పరిచాశ తోటిభూ
మండలం దశాంగుల పరిమితమ భూదిత్యర్థః । యద్వా । సః । శి
వః । భూమిః క్షి త్యుపాదాన కారణమ్మూలశరీరం । విశ్వతోవృత్వా ।
సర్వతోవ్యాప్య । దశాంగులం । దశాంగుల పరిమితిం । అత్యతిష్ఠత్
అతిక్రమ్యహం ప్రదయపుండరీ కేస్థితత్త్వార్థః । అథోనిష్ఠ్యావితస్థ్యాంతేనా

భ్యామఃఽఽతి స్థితిశ్చరేతిభాషః ।

మూ । ౨ ॥ పురుషఏవే దగ్ంసర్వం । యద్భుతం
యచ్చభవ్యంఉతామృత త్వస్యేకానః । యదన్నేనాతి
రోహతి ।

భాష్యం ॥ పురుష ఏవేద గ్ం సర్వమితియచ్చ । ఒగత్ ॥
ఘాతం । బూతకాలజాతం । భవ్యం । భవిష్యతాకాల జాయమా
నం । పర్తతే । తదిదంసర్వం పరిదృశ్యమానిమైత జ్జగత్సర్వం । పురు
షఏవ ॥ శివ ఏత్యర్థః । తథాశ్రుతిః । విశ్వం బూతం చిత్రం బహు
ధాజాతం । జాయమానం శయత్ । సర్వోప్యేష రుద్రస్తస్మై రు
ద్రాయనమోఅస్త్వితి నారాయణే । పూర్వ వాక్యేన శివస్య । దేశ
తః పరిచ్ఛేదోనిరస్తః ॥ ఎతేన కాలః పరిచ్ఛేదో నిరస్తంభవతి ।
ఒగత్సేవ శక్తుశ్చాదానత్వాత్ । శక్తిశక్తి మతోర భేదాచ్చ శివాత్క
త్వం యుక్త మితిజ్ఞేయం ఉతామృతత్వ స్వేకానఽఽతి ॥ ఉత । కించ ।
అమృతత్వస్య । చరమపురుషార్థస్య । ఈశానః ॥ ప్రభుః । దాతే
త్యర్థః । యద్వా । ఈశానః ॥ శివః । ఈశ్వరశ్చర్వ ఈశాన ఇతికో
శాతి । అమృతత్వస్య । పునరావృత్తి రహితనది సముద్రవజ్జీవ శివై
శ్చస్య । ప్రభుః శేషః । జ్ఞాత్వాశివం శాంతిమత్యంతమేతి । ఈశం
జ్ఞాత్వాఅమృతాభవంతి । తదాశివసు విజ్ఞాయదఃఖిలా స్యాతో భవి
న్యతీత్యాదిశ్రుతయో బహుతోవర్తంతే । యదన్నేనాతి రోహతి
యత్ । చేతనకార్యజాతమస్తి । తత్ । జీవనమూహం । అన్నే
న । ఓదనేనఅతిరోహతి । తిరోహితంన భవతీయ ధాకరోతీత్యర్థః ॥
యావదా యుర్వర్తతే జీవానాం తావత్స్వయ మేవా న్నం లేమాంద
ధాతీత్యర్థః । ఆయురం సంప్రాయ చ్చతిప రమే శ్వర ఇతిజ నశ్రుతిరపి
తద్దైవవర్తతే । నో చేద్దర్శస్థి శోకో వా న్న దాతా తాకస్తీతిజ్ఞే
యం ॥ ౨ ॥

మూలం । ౩ ॥ ఏతావానస్యమహిమా । అతోజ్యాయాగ్శ్చత్రు
షః । పాదోన్యవిశ్వాఘాతాని । త్రిపాద స్వామృతం
దివీతి ॥ ౩ ॥ త్రిపాదూర్ధ్వఉదై త్పురుషః । పాదోన్యేహ
ఘాత్పునః । తతోవిష్య జ్య్యికా)మత్ । సాశనాశనే
అభి । ౪ ॥ తస్మాద్విరాడజాయత్ । విరాజోధిబ్రాహ్మణః ।

సజాతోత్యరి చ్యుతపశ్చ ద్భూమిమ ధోపురః ॥ ౫ ॥

భాష్యం ॥ ఏతావానితి । అస్య । పరశివస్య । మహిమా
 ప్రభావః । ఏతావాన్ । పూర్వరు గుక్తవశ । అతోయం పరశివః ॥
 జ్యాయాన్ । బ్రహ్మవిష్ణోద్విభోద్విధిక ఇత్యర్థః । అన్యసర్వాధి కత్వమా
 హ ॥ పాదోస్యేతి । విశ్వాబూతాని । సర్వబ్ర హ్మాండ బృందాని ।
 అస్య । శివస్య । పాదః । ఎకాంశఇత్యర్థః ॥ దివిస్సయం ప్రకాశే ।
 మహాకైలాసే । అమృతం । త్రైకాలికాబాధ్యస్వ రూపం । త్రిపా
 దః । అంశాతయం । అస్తీతిశేషః ॥ చరాచరప్రపంచస్థబ్ధి స్త్వా
 ణోఎకాంశతేన । ముక్తప్రాప్తస్థానబూత పరమాత్మ సన్న్వయాపాంశ
 త్రయంమహాకైలాసేవర్తత ఇత్యర్థః ॥ యద్వా । దివి । చిత్స)కృతా ।
 త్రిపాదః । సచ్చిదానం చస్వరూ పపాదత్ర యంతమృతం । త్రై
 కాలికాబాధ్యరూపంసత్ । అన్యశివస్యవర్తతేతి వాస్యాత్ ॥ ౩ ॥ త్రి
 పాదూర్ధ్వమితి । పురుషః ॥ పరశివః । త్రిపాత్ । రుద్రమాహే
 శ్వరసదాశివరూపాంకాత్రయః ఊర్ధ్వం । గుణత్రయసా మాన్యా
 వస్థారూపప)కృతేదూర్ధ్వం । స్థితస్థః । వశీకృతమాయాసన్నిత్యర్థః ॥
 ఉదైతి ॥ ఇణిగతావితధాతుః । యగత్కర్థకాస్తేజ్ఞానార్థకాః ॥ సర్వ
 జగజ్జ్వాదివిష యంజ్ఞాన వాన్ సకన్ధి తత్త్వత్వర్థః । అస్య । పరశివస్యపా
 దః । ఎకాంశబూతః । మహేశ్వరః । ఇహ । లీలయా । మేరుమం
 దరకైలాసాదిభి । శ్రీశైలకాశీకేదార గోకర్ణాది దివ్యస్థలే మచ
 ఆ బూత్ । ఆధాన దిత్యర్థః । దీర్ఘశ్చందనః । స్వభక్తర త్పదార్ధంత
 శ్రీతత్రావతీర్ణఇత్యర్థః । తతః । అనంతరం । ఆవతీర్య ॥ సాశనా
 నశనేఽధి ॥ సాశనం । అశనేనసహవర్తత ఇతిసాశనం । చేతనవర్గః ।
 అనశనం । అచేతనవర్గః । అభి । ఉద్దిక్ష్ణచేతనాచేతనకార్యవగ్గము
 దిశ్యేత్వర్థః । విశ్వావ్యక్రామత్ । విశ్వతక్షణాదివ్యాపారమకరోదిత్య
 ర్థః ॥ ౪ ॥

తస్తాద్విరాడజా యత ఇతి । సృష్టివిశేష మాహ ॥ తస్తాత్పురశి
 వాత్ విరాట్ । విశేషేణరా జతీతివిరాట్ । చతుర్ముఖః । ఆజాయత
 జాతఇత్యర్థః । విరాజః । చతుర్ము ఖాత్ । ఆధిపురుషః । మహా
 ద్భూతపురుషః । సంజాతఇత్యర్థః । రథాశ్రుతయః ॥ యోజే
 పానాంప్రభవశ్చోద్భవశ్చ । విశ్వాధికోరు ద్భోమహషిః । హిరణ్య

గర్భంపశ్య తజాయ మానగ్ంసనో దేవశ్శుభ యాస్త్యత్యాసంయు స
క్త్వితి । ఏకోవిష్ణుర్న హద్భుతమి త్యాదయః ॥ తథాబ్రంహ్మాండపు
రాణి ॥ చతుర్ముఖగుదోష్పనోవిష్ణు శ్చీవత్సలాంభనః ॥ అభోక్ష జగతి
భ్యాశోపురాణేషుమహా ద్విభిరి । విష్ణోః । బ్రహ్మణోష్టత్తిరవగ
మ్యతే । శై వపురాణేచ । బ్రహ్మవిష్ణు కాలరు దా)నాం శివానగ్ర
హుర్భురస్పర కారణత్వం సృష్టిభేదే నద ర్హితః । సజాతోత్యరిచ్యత
సః । విష్ణుః । జాతస్సౌక్ । పశ్చాద్భూమిః ॥ భూమేఃపుష్పభాగం ।
పురః । అగ్రభాగం । అధః । అధఃప) దేశంచ । అత్యరిచ్యత ।
అతీతవానిత్యర్థః ॥ సర్వభూతాధిశోభూదిత్యర్థః ॥ ౫ ॥

మూలం ॥ ౪ ॥ యత్పురుషే దహవిమా । దేవా
యజ్ఞమతన్వత ॥ వసంతోస్యాసీ దాజ్యం । గ్రీష్మ ఇద్దశ్శ
రద్ధవిః ॥ ౬ ॥ సస్తాస్యాసౌకరిభయః । త్రిసప్తసమి
ధః కృతాః । దేవా య ద్యజ్ఞం తన్వానాః । అబ
ష్టైపురుషంపశుతి ॥ ౭ ॥ తంయజ్ఞంబహిష్ఠోక్ష
పురుషజాతమగ్రతః । తేనదేవాఅయజంతసాధ్యాఋ
షయశ్చయే ॥ ౮ ॥ తస్తాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః । సంభృ
తంపుషదాజ్యం । పశుగ్స్తాగ్ంచకే ॥ వాయవ్యాక్
ఆరణ్యైగ్రామ్యాశ్చయే ॥ ౯ ॥ తస్తాద్యజ్ఞాత్సర్వహు
తః ॥ ఋచస్సామాని జజ్ఞిరే । ఛందాగ్నిసిజ్ఞిరే ।
తస్తాత్ । యజుస్తస్తాదజాయత ॥ ౧౦ ॥ తస్తాదశ్వా
అజాయంత । ఏకేచోభయాదతిః ॥ గావోహజ్ఞిరే ।
తస్తాత్ । తస్తాజ్ఞాతాఅజావయః ॥ ౧౧ ॥

భాష్యం ॥ యత్పురుషే దేతి । దేవాః । బ్రంహ్మఃదయః ।
హవిమా ॥ పురుషేణ । విష్ణుసూప హవిమా । యద్యజ్ఞం । యత్సవ
నం । అతన్వత ॥ అకుర్వక్ । తస్యయజ్ఞస్య । వసంతః । వసంతకా
లః । వసంతోవా । ఆజ్యం । ఘృతమి త్యర్థః । గ్రీష్మ । గ్రీష్మరుః
ఇద్దః ॥ పాలాశసమిధాః । ఆసక్ । శరత్ । శరద్భూమిః । హవిః ।
పురోదాశాభ్యహవిః । ఆసీత్ ॥ అభూదిత్యర్థః ॥ ౬ ॥ సస్తాస్యాసనిషి
తి । అస్యసప్తస్య । పసిద్ధ యజ్ఞస్య । సప్త । మహదా దిసప్తప్రకృ
తయః । పరిధయః ॥ పరితఃధీయంతితిపరిధయః । అసక్అభసన్నిత్య

ధ్మః ॥ త్రినైవ సమిధః శృతాః । పంచకర్షే యదియః ॥ పంచజ్ఞానో
 దియః ॥ శబ్దాదిస్తాత్ర సంచకం । పాణ సంచకం । మనశ్చ । ఏ
 కవింశతిః । ఏతే సమిధస్థానీయ అనన్విశ్లేభః ॥ దేవా యజ్ఞమితి । ఏ
 వముపక రణానికృ త్వాదేవాః । బ్రహ్మదయః । యజ్ఞంత న్వా
 నాః । కుర్వాచాస్సంతః । పురుషంశశుం । విష్ణురూపంశశుం । అబ
 ధ్మై । బబాధు తిశ్శర్ధః । అతపిః తోకేయజ్ఞవరాహాశ్చ తివిస్తోః పుసి
 ధిః । యజ్ఞోవైవిష్ణురితి శ్రుతా । విస్తోః యజ్ఞ రూపత్వం । అపహ
 రాణానమధ్వరశ్శబ్దరుద్రగ్ం హూతారమితీశ్రుతాదుద్యయే యజ్ఞేశ్వరత్వం
 స్పష్టముపదిష్టం ॥ ౭ ॥ తంయజ్ఞ మితి । అగ్రతః । విశ్వ తోవధ
 మం । జాతం । ఉత్పన్నం । యజ్ఞః । యజ్ఞరూపం । తంపు రుష
 రూపం విష్ణు । బహిఃషి । కుశేష్వ త్యర్ధః ॥ పోతుకై । బహిఃషా
 పోక్షిన్నిశిచార్ధః ॥ ప్రోక్షణాదిం సాకరం కుర్వన్నితిభావః ॥ తే
 న । ప్రోక్షితనాగాయ ణార్తక పశు హవిషా । దేవాః । బ్రహ్మ
 దయః ॥ సాధాగః । సాధ్యనామకదేవాః ॥ ఋషయశ్చ । మహావశ
 యశ్చ । అయజుత । యాగమకుర్వన్నిశ్శర్ధః ॥ ౮ ॥ తస్మాదితి ।
 సర్వహుతః । సర్వశరీరంహుతః । యదోజ్ఞాంపయదగ్నిరితి శ్రవణా
 త్ । దుద్రియాసాగ్నోహుతః ॥ హూమం కుర్వంతః । సమర్పితవం
 శభియావత్ । తతః । తస్మాద్యజ్ఞాత్ । తస్మిన్ శివాదిత్యర్ధః ॥ మ
 నోయజ్ఞేకల్పతామూత్రాయజ్ఞేకల్ప తామితి నవకే శివస్మయజ్ఞకల్పవా
 చ్యత్వం స్పష్టముపదిష్టం । పుష్ప దాజ్యం । దధిమిశ్రాజ్యం । పుష్ప
 దాజ్యోపదధ్యాజ్యమిచ్ఛేయరకోశః । తత్సదృశం । స్త్రీపురుషజనకవీర్యం
 సంభృతం । సంజాతం । వాయువ్యాక ॥ తత్సదృశ వేగవి శిష్టానత్య
 ర్ధః ॥ ఉరణ్యాక । కురంగాడిక । గ్రామ్యాంశ్చ । మార్జాలాడిక
 హకపశూగ్శ్చ । చక్రే ॥ ససర్జేత్యర్ధః । అత్ర భకారాదేవదితరంచన
 సర్జేత్యర్ధః ॥ ౯ ॥ తస్మాదితి । సర్వహుతః । సర్వంశరీరం రుద్రయా
 సాగ్నోహూమం కుర్వం తత్త్యర్ధః ॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్ ॥ తస్మిన్ శివా
 త్ । ఋషః । రుగ్వేద శాఖాః । సామాః । నామ శాఖాః । జజ్ఞి
 రై । బాతాః । ఛందాసీ । గాయత్ర్యాదిఛందాసీ । ఎతత్పదం గా
 నాముపలక్షణం ॥ జజ్ఞిరై । బాతాః ॥ తస్మాత్ । శివీత్ । యజు
 రజాయత ॥ జాతః । యస్యనిశ్చసితోవేదారుగ్వేదమజ్ఞేదసామవేదా

ఇతిశ్రుతాతథాహుయతే । శాస్త్రయోనిత్వాదితి మూలేభ గవతా
వ్యాసేనవేదప్రతిపాద్యత్వం వేదకారణత్వంబ శివస్యప్రతిపాదితం । ౧౦ ॥
తన్నాదశ్వాఅజాయంతి ఇతి । తన్నాత్పరశివాత్ । అశ్వాః । తురంగాః ।
అజాయంత ! బాతాఇత్యర్థః ॥ చకారోకించేత్యర్థే ॥ కింబ । ఏకే ।
వీకభా గదం తామహీ మ్యాదయః । ఉభయాదతః ॥ ఉభయతోదం
తాః ॥ గార్ధభా దయః । గావః ॥ యాజ్ఞీ యా జ్యాది ప)దాపశ
వః । జజ్ఞిరే । బాతాః ॥ తన్నాత్ । శివాత్ ॥ అజాః । అవయవా
శ్చబాతాఇత్యర్థః ॥ ఉత । అజాః । వయః । పక్షివిశేషాఃబాతాఇత్యే
కోర్థం ॥ ౧౧ ॥

మూ ॥ ౧ ౨ ॥ యత్పురుషంవృదధుః । కశిధావ్యక
ల్పయన్ ॥ ముఖికిమన్య । కౌబావళా । కాపూరూ
పాదాపుచ్యేతే ॥ ౧ ౨ ॥

భాష్యం ॥ యత్పురుషమితి । జేవాదయః ॥ యత్ । శివం
ప్రతి ॥ పురుషం । విష్ణుః । వృదధుః ॥ పశుత్వేనకత్ప్రితవంతః ॥ క
శిధావ్యక ల్పయన్ ॥ అస్య । అవ య జాః । కశి థా । కశి
ప్రకారాః । అకల్పయన్ ॥ కత్ప్రితవం తత్తత్త్యర్థః ॥ అస్య । శివ
స్య । ముఖికిం । బావళాకౌ । ఉరూకౌ । పాదాకావితి । పృ
శ్మైకృతః ॥ ౧ ౨ ॥

మూ ॥ ౧ ౩ ॥ బ్రాహ్మణోన్యముఖిమాసీత్ । బావళా
రాజన్యకృతః ॥ ఉరూత దస్యయదై శ్శ్యః । పదాప్తి
గంఘాద్రోఅజాయత ॥ ౧ ౩ ॥ చంద్రమాసునసోజా
తశ్చక్షోస్సూర్యోజాయత ॥ ముఖాదిద) శ్చాస్మిశ్చ ।
ప్రాణాద్వా యుర జా యత ॥ ౧ ౪ ॥ బాశ్వా
ఆసీదం తిరిక్షం శీర్షో ద్యా స్స మ వర్తత । ప
ద్భ్యాగంఘా మీర్షిత శ్చోత్తాత్ । తథా లో కాగ్ం
అకల్పయన్ ॥ ౧ ౫ ॥

భాష్యం ॥ పూర్వోక్తప్రశస్యసమాధానమాహ । బ్రాహ్మ
ణోన్యేతి । అస్యశివస్య । బ్రాహ్మణః । ముఖి మాసీత్ । ముఖిష్ఠానీ
యూభవతి । అస్య బా వళా । బావళాష్ఠానీయః । రాజన్యః ।
క్షత్రియః కృతః । అస్య బా హ్మణః క్షత్రి యో జాత ఇత్యర్థః ॥

ఊహతదస్య యద్యైశ్యః । తత్ । తథా । అస్యశి వస్య । ఊహస్థానీ
యోవైశ్యః । ఆర్యః । కృతః ॥ ౧౧ ॥ అస్యఊహ్యోవైశ్యోజాతే ఇ త్యర్థః ॥
పచ్చాగ్నిం । పా దాభ్యాం । శూద్రః । అజా యత । జాతః ।
శూద్రః పాదస్థా నియ్యజనీ దిత్యర్థః ॥ పరశి వా ద్యజ్ఞ నిర్వా హక చా
తుర్వాణా ఉత్పన్నా ఇతి భావః ॥ ఎవం చా తుర్వ్యా కస్యస్మిను వి
ధాయ । దేవ తాస్యస్మి మాహ ॥ చంద్ర మాభితి ! ౧౨ ॥ ఆ
స్య । శివస్య । మనసః । చంద్ర మాః । చంద్రః । జాతః ॥ చ
తుః । చతుఃషోః ॥ చతుఃశితిరూపవ్యత్యయశ్చాందసః ॥ నేత్రయో
రిత్యర్థః । సూర్యః । సర్వవస్తుప)కాశకాదిత్యః । అజాయత । జాతః ॥
ము ఖాదింద్ర శ్చాగ్నిశ్చ । పా)ణా ద్వా యుర కా యత ॥ స్పష్టా
ర్థః ॥ ౧౩ ॥ నాభ్యాం అనీదితి । అస్యశి వస్య । వాభ్యాః । నాభే
అంతరిక్షం అనీత్ । ఆకాశ ఉ త్పన్న ఇత్యర్థః ॥ శీర్షోః । శిరోభ్యి ఇత్య
ర్థః । జ్యేః । స్వర్గం । ఊర్ధ్వభాగస్థితస్య లోకాస్స మవర్తత ।
జాతా భూవన్నిత్యర్థః ॥ పచ్చాగ్నిం । పాదాభ్యాం । భూమిః ।
భూ మ్యాది సప్తలో కాః ॥ శో) త్రా) త । దిశః । తథా ।
లోకాన్ । అకల్పయన్ ॥ సప్త ద్వీ పాదివిభక్త లోకా నకల్పిత
వానిత్యర్థః ॥ స ప్రావరణయక్తానం తతోటి బ్రంహ్మాండ సృష్టింపర
శీ వః కృతవా నిత్యర్థః । సర్వసృష్టిం ప్రతిసళిషః పరిప్ర యో జకక
రేతిభావః ॥ ౧౪ ॥

మూ ॥ ౧౫ ॥ వేదాహమేతంపురుషం మహంతమాది
త్యవణంతమస్తుపారే । సర్వాణిరూపాణీవిచిత్త్యధీరః ।
సామానికృత్యాభిజడయవాస్తే ॥ ౧౬ ॥ ధాతాపుర
స్తాద్య మందాజహర । శక్రః ప్రవిద్వాన్ । ప్రదిశశ్చత
స్రః । తమేవంవిద్వానమృత ఇహాభవతి । నాన్యః ॥
ధాతయనాయ విద్యతే ॥ ౧౭ ॥ యజ్ఞేనయజ్ఞమయజం
తదేహః । తానిభర్తాణిప్రథమాన్యాసన్ ॥ తేహనాకం
మహీ మాన శ్చ చంతే । యత్రపూ ర్వే । సాధ్యా
స్సంతిదేవాః ॥ ౧౮ ॥

భాష్యం ॥ వేదాహమితి । ఆర్థక్ర మాత్పర । క్రమోలి
ఖ్యతే ॥ ధియి । మనసిరము తీతిధీరః । ఆకాశశ రీరంబ్రంహ్మ ।

సత్యాత్మపా) దా'దా మంమ సతనంద ఇతిశ్రుతేః । శివభక్త్యర్థః । ఉ
త । భీరః । భయాభా వవాణ్ । మృత్యుఃశయభీతి యావత్ ॥ స
త్వాణి తూపాణి । సృష్ట్యపకార భూతసర్వ భూతరూపాణి ! వి
చింత్య తత్త తా-ర్యా నుగు జ్యేన । జేవమనుష్వాది రూపైస్తానం
యోజ్య ॥ నామాని । జేమాం । సూర్యవంద్రేంద్రభూమ్యాది నా
మాని । కృత్వా । సంజ్ఞాంకృత్వా । అభివదన్ । లోకవ్యవహ
రార్థంతత్తనామభిస్తానపదార్థాన్ స్వయముచ్చరి నిర్మిత్యర్థః । యత్ ।
యః । పర మేశ్వరః । ఆస్తే । తిష్ఠతి । ఏతం । అంత ర్భూమి
ణః । తుద్రోజనానాంహృదయేనంన్ని విష్టఇతిశ్రుతేః । మహంతం ।
బ్రంహ్మవిష్టృణి భృథీకః । అది త్యవర్తం । పీరబ్ధయవ ణమిష్ట
ర్థః । కోటిమూర్ఖప్రతీకాశమితిచార్థః॥త మన స్తుపాతే । తమఃపర మ
హాక్షలాసే । 'చిష్ట'కృతా । పరమానానే వాన్ధితమితిజేషః । పురు
షం । శివరీ । అహం । అహంప దవాచ్యజేషః । యః ॥ వేదజానా
ని । సః । ఉపాస నాకాల వీవమో మ రూప శివానందంగ మిష్ట
తీమ్యత్ర రేదాన్వయః ॥ ౧౬ ॥ ధాతా పురస్తాదితి । ఎతాదృశప
భావః । పరశేషః । ఇతఃశూర్యంకైరుపా సీతఇతి జిజ్ఞాసా యామా
హ ॥ పురస్తాత్ ॥ సృష్టేఃపా)క్ । అదా । ప్రథమం । ధాతావ
తుర్ముఖః ॥ శక్రః ॥ శతశ్రతుః ॥ దేవేంద్రః । ప్రవిచ్ఛాత్ । శ్రీ
కృష్ణే నశివ విషయ కజ్ఞాన వాణ్ । ఇంద్రః । పరమై శ్వర్య భూ
తలక్ష్మీ వాన్విష్టః । ప్రదిశశ్చతస్రః ॥ జహల్ల మణయా దిశ్చతుష్టయ
స్థితాస్మిపరుణవాయుయమాదేవాః । వామదేవాదధీచిదుర్యాపాగస్త్యా
దిమహామునయశ్చ । యంశివం । ఉదాజహర । ఉచ్చారణంకృతవంతః
ఉపాసితవంతేత్యర్థః । ఎతేన । బ్రంహ్మవిష్ట్య దిదేవాః । వామదేవ
శుకదధీచ్ఛాదిమునయశ్చశివోపాసనం కృత్యాప్వాభీష్టసిద్ధిం ప్రాపురిత్యర్థో
బోధ్యతే ॥ నాన్యః పంథోతి । అయ నాయ । మోక్షాయ । అ
న్యః పంథాః । శివోపాసనాదిత రమార్గః సవిద్యతే । నాస్తి । శివ
ఎకోద్యే యశ్చివం కరస్సర్వ మన్య త్పరిత్యక్తే త్యభర్వణి ఖాయాం ।
ఉమాశహాయం పశమేశ్వరం పృథుం త్రిలోచనం నీలకంఠం స)కాశం
ధ్యాత్వా మువిర్గచ్ఛతి భూత యోనింస మస్తసా క్షింత మనః పర
స్తాత్ । సబం)ప్రాసః వసేం ద్రవోక్షురః పరమస్సర్వరాట్ । సఎవవి

ష్టస్సప్రాణస్సకాలోగ్నిస్సచం ద్రమాః । సఏవ సర్వం యద్భూతం
 యచ్చ భవ్యం స నాశనం ॥ ధ్యాత్వాత్వత్త్యుత్తమత్యే తినాన్యః
 పంధావి ఋక్తయే ॥ సర్వ భూతస్థ మాత్మా సంసర్వభూ తానివా
 త్తసి ॥ సంపశ్యక్ బ్రహ్మసత మయ్యాతి నాన్యేన హేతు నేతికైవల్యే
 చ ॥ శివస్యసర్వోపాస్యత్వం తద్ధానస్యైవ మోక్షముఖ్య మార్గత్వం
 బహుధాప్రపంచితం ॥ ౧౭ ॥ యజ్ఞేనేతి ॥ దేవాః ॥ బ్రహ్మదయః ॥
 యజ్ఞోవైవిష్ణురితిశ్రుతేః ॥ యజ్ఞేన ॥ యజ్ఞ ఫలభూత నారాయణేనహ
 విషా ॥ యజ్ఞం ॥ పరశివారాధనాత్మకసవనం ॥ ఆయజంత ॥ ఆ
 కుర్వన్నిత్యర్థః ॥ తానిధర్మాణి ॥ దేవతాకృత పూర్వోక్త యజ్ఞకర్తాణి
 త్యర్థః ॥ ప్రథమాని ॥ సర్వేషాంప్రాధాన్యాని ॥ పతమేశ్వరస్థూలో
 పాసనా రూప త్యాదితిభావః ॥ ఆసక్ ॥ అభవన్నిత్యర్థః ॥ తేహే
 తి ॥ తేహేతి ॥ ప్రసిద్ధా ॥ ఏతద్యజ్ఞకర్తారః ॥ మహిమానః ॥
 విశేషమహిమాయుక్తా స్మరతః ॥ నాకం ॥ నవిద్యతే ॥ ఆకం దుఖం
 లగ్నీకృతత్ ॥ నాకం ॥ మహాకైలాసం ॥ మోక్షం ॥ శివానం
 దంబా ॥ దేవాహవైశ్వ ర్గంతోకమగ మన్నితిశ్రుతా ॥ స్వర్గసదస్యమ
 హాకైలాసోభిధియ్యతే ॥ సచంతే ॥ ప్రాప్నువంతీత్యర్థః ॥ యత్రీపూ
 ర్వేతి ॥ యత్ర ॥ మహాకైలాసే ॥ పూర్వే ॥ పూర్వయాగే ॥ దే
 వాః ॥ సాధ్యాః ॥ వామదేవాగస్త్యూరూర్వాసాదిమహా మునయః ॥
 సాధ్యనామకదేవా వాసంతి ॥ పూర్వకృతయజ్ఞేనదేవానాం సాధ్యా
 నాంస్వస్వపద ప్రాప్తిః ॥ ఏతేన ॥ యజ్ఞేన ॥ స్వేచ్ఛయామహా
 కైలాసగమనసామర్థ్యవేషభూదిత్యర్థః ॥ ౧౮ ॥

మూలం ॥ అధ్యైస్సంశూతః ॥ పుధివ్యైతసాచ్చ ॥
 శిశ్వకర్తృణస్సమవర్తతాధి ॥ తస్యత్వస్థావిదభద్రాపమే
 తి ॥ తత్పురుషస్యవిశ్వమాజానమగే) ॥ వేదాహమే
 తంపురుషంమహంతం ॥ ఆదిత్యనర్ణంలమసఃపరస్తాత్ ॥
 తమేవందిద్వాన మృతేభిహభవతి ॥ నాన్యఃపంధావిద్య
 లేయనాతి ॥ ప)జాశతిశ్చరతిగర్భేలంతః ॥ అజాయ
 మానోఽహుధా విజాయతే ॥ తస్యధీరాపరి జానంతి
 యోనిం ॥ మరీచీనాంపదమిధంతివేధనః ॥ యో
 దేవేభ్యులకవతి ॥ యోదేవానాంపురోహితః ॥

పూర్వోయోదేవేభ్యోజాతః । నమోరుచాయబ్రాహ్మ
యే । దువంబ్రాహ్మంజనయంతః ॥ దేవాఅగ్రే తదబ్రు
జన్ ॥ యస్మైస్త్వవంబ్రాహ్మణోవిద్యాత్ ॥ తస్యదేవా
అసన్వశే । హీ)శ్చతేలక్ష్మీశ్చపత్యై ॥ అపహారాతే)
పార్శ్వే । నక్షత్రాణిరూపం । అశ్వ నౌవ్యాత్తం ।
కృష్ణంమనిషాణ । అముం మనిషాణ । సర్వంమ నిషా
ణ । ఓంశాంతిశ్శాంతీ శ్శాంతిః ॥ ఇతిపురుషసూ
క్తంసమాప్తం ॥

భాష్యం ॥ అద్భ్యుత్తతి । అద్భ్యుః । జలేభ్యః ! సంఘాతః । పు
థీవీసంఘాతేత్యర్థః । పుధివై । పుధివ్యా ఇత్యర్థః ॥ రసాత్ ।
అ న్నాచ్చ । ఘా సంబంధా తన్నా దిత్యర్థః । ఘాజలోభ యాదితి
జా । చేత నాచేత నాత్తక) పంచోజాత ఇ త్యర్థః । స
ద్వివిధప్రపంచః ॥ విశ్వకర్తృణస్సమవర్తత । విశ్వం । ద్వివిధప్రపం
చం । కర్తృ యస్యసః । విశ్వకర్తా ॥ తస్మాద్విశ్వకర్తృణః । విశ్వాధీ
శ్వరాత్ । విశ్వాధీణో రుద్రోమహాషిఃరితిశ్రుతేః । లోకతః । గో
కేశ్వరాదివి భాగత్యేన । సమవర్తత । సంపృతః ॥ ఏవం ॥ త
స్య । ప్రపంచస్య । రూపం । విదధత్ । త్వష్టా । త్వష్టోతిసూక్ష్మంక
రోతీతి । త్వష్టా । ఏతి । ప్రపంచధారణపోషణార్థంతదంతరాత్త త్యేన ।
అధిష్ఠానత్యేనచఆకాశవద్యావిష్కీర్తిత్యర్థః । ఆకాశవ త్వర్వగశ్చపూర్ణజ్ఞ
తను)తేః । తత్పురుషస్యేతి । తత్ । తస్మాత్ । సృష్ట్యాదివి ధానకాదిత్యర్థః ॥
విశ్వం । చరాచరంజగత్ । పురుషస్య । శివస్య శివ శేషమితి । యావత్ ।
ఏవం । సప్రపంచస్య శేషత్వం । శివస్య శేషిత్వంచ । అగ్రే । పూ
ర్వమేవ । అహం । వేదపురుషోహం । అజానం । జానామీతి వేదపు
రుషః ప్రాహ । కోయంపురుషః కీదృశఇత్యా కాంత్రాయామాహ ।
ఏతం । పూర్వోక్తసమష్టి వ్యష్ట్యాత్తక్ సృష్టికర్తారం । ఉత । మహం
తం । విష్ణోర్విదిభ్యో కారణత్వేన సర్వాధికం । అదిత్యవర్ణం । హిర
ణ్యయవర్ణం । శమసఃపరస్తాత్ । తమోరూప ప్రకృతి మండలస్సోప
రిభాగస్థిత మహాకైలాస వాసినం ॥ పురుషం । శివం । అహం ।
శేషఘాతోహం । వేద । వేదీతివేద పురుషఆహ । పురుషవ్యత్య
యశాందసః । తం । పరశివం । ఏవం । విద్వాక్ ॥ పూర్వో

క్తలక్షణ విశిష్టమితవేత్తా । ఇహ । వర్తమానశరీరే । అమృతః ॥
 ముక్తః ॥ జీవన్ముక్త ఇత్యర్థః ॥ భవతి । అన్యఃపంథాః । శివజ్ఞానాద
 న్యోపాయః । అయనాయ । మోక్షాయ । నవిద్యతే । నాస్తీత్యర్థః ।
 సశివః కింకరోతీ త్యాకాం త్మాయా మానా ॥ ప్రజాపతిరితి । ప)జా
 నాం । బ్రహ్మ విష్ణోద్వి పశూణాం । పతిః । ప్రభుః ॥ పశు పతిరిత్య
 ర్థః । ఏషామీశః పశుపతిః పశూనామితి శ్రుతేః ॥ గర్భేంతః ॥ చే
 తనాశేతన జగదంతః । చరతి ॥ సంపతతి । చేతనాచేతనాం తర్వా
 మీనక వర్తత ఇత్యర్థః ॥ అజాయమాన ఇతి । అజాయమానసక ॥
 బహుధా । బహురూపేణ । విజాయతే । ఆవిర్భవతి । భక్తా
 యదా)పేణ ధ్యానం కుర్వంతి । తద్రూపేణా విర్భవతీత్యర్థః ॥ శీధా
 శ్రుతిః । అజాత ఇత్యేవం కచ్చిద్భిరుః ప్రపద్యతే । రుద్రయత్తే దక్షిణం
 ముఖం తేనమాం పాహినిత్యమితి ॥ శ్వేతాశ్వతరే ॥ సద్యోజాతం ప్ర
 పద్యామితి నారాయణేన ॥ వర్తతే ॥ తస్యధీరా ఇతి ధియా । శివజ్ఞానే
 న ॥ శివం । రాంతి ॥ గృహ్లాంతీతి ధీతాః । శివజ్ఞానినః । తస్య ।
 విష్ణోద్వి చేతనాచేతన ప్రపంచస్య । యోనిం ॥ కారణం శివం ।
 పరిజానంతి । సాక్షాత్కుర్యంతీత్యర్థః ॥ వేధనః । సర్వస్యైష్ఠ్యః ।
 శివస్య । సంబంధీనాం మరీచీనాం । సూర్యకిరణ వన్నిర్త బ్రహ్మసవతాం
 భక్తానాం । ఉత । మరీచ్ఛాది మహాషికాణాంవా । పదం । శివై
 కనిష్ఠాగరిష్ఠరూప స్థానం । ఇచ్ఛంతి । ఆకాంక్షంతి ॥ యోజేవేభ్య ఇతి
 యః । శివః । దేవే భ్యః । బ్రంహ్మ విష్ణో దిభ్యః । ఉత ॥
 శివభక్తే భ్యోవా । అతపతి । పర మేశ్వర పక్షే క్రియాజ్ఞానవి రోధా
 త్తకశ తూ)క । దహతి । సాశ యతీ త్యర్థః ॥ యో
 దేవా నామితి । యః । పరశివః । దేవా నాం । శివభక్తా
 నాం । శివభక్తిపరా దేవావి ముఖాస్తస్వసు రాస్తస్య తా ఇతి శి వాగ్
 మోక్షేః ॥ పురోహితః । పురః । అగ్రే) ॥ హీతం । యస్తాద్భ
 వతిసత్పురోహీతః । అగ్రేశివానందప్రజోభవిమృతీత్యర్థః ॥ స్వభక్తానాం
 స్వానందందచాతీతియావత్ ॥ యః పరశివః ॥ దేవేభ్యః । బ్రంహ్మ
 విష్ణోదిభక్తేభ్యః ॥ పూర్వః । ప్రథమః । పూర్వసమర్పితపూజాసేవా
 దిగ్రహణార్థం । జాతః ॥ స్వయమా విర్భూత ఇత్యర్థః । సమో
 దుచాయేతి । బ్ర)హ్మ యే . పరిబ్రం హ్మణే । బ్ర)హ్మే న

బాహ్యైః ॥ స్వార్థేభిః । దుచాయ వేదాత్మక ॥ శివాయ । న
 మః ॥ సమసాహృస్తు ॥ విష్ణోదిసర్వభక్తసంసారదుఃఖం హ రణాయ
 శివాయ అహం సమసాహృ మితవేద పురుషః పాహ ॥ ఉక్తా
 ర్థేషూర్వానుష్ఠానందర్శయతి । బాహ్యైః దుచం । బ్రహ్మసం బంధి
 నీంప్రీతిం । జనయంతః ॥ దేవాః । విష్ణుప్రముఖాభివభక్తాః । అగ్రే ।
 సరశివస్యపురతః । తత్ । సమః । అహృః ॥ సమసా । పరశివ
 పీత్రైకప) యోజనకింక రత్నమభ్యుద్ధయంత । ఇత్యర్థః ॥ ఏవం ।
 శివపార్థినేవినా । తేషాంప్రాప్త్యంతరాభా వాదిదమేవ పార్థయంతే
 త్యర్థః ॥ ఏతాదృశకింక రత్వస్యఫల మాహ ॥ యస్మైవంబ్రాం
 హ్మణ్యతి । యఃకశ్చి ద్రాప్నోత్తాణః శివజ్ఞానీ । ఏవంవిద్యాత్ । శివదా
 స్యమేవపరమపురుషార్థ సాధనమితిమన్వేత ॥ జానీయదిత్యర్థః ॥ తు
 శ్చబ్దస్సర్వజ్ఞానివైలక్షణ్యంద్యోతయతి ॥ తస్య । పూర్వోక్తశివదాస్యశా
 లినఃదేవాః । బ్రంహ్మవిష్ణోదిదేవాః । వశేన్వాధీనే । అగ్రే ।
 తిష్ఠంతీత్యర్థః । శివభక్తానాంబ్రహ్మవిష్ణోది దేవాస్సాస్వ ధీనాభి వంతితి
 యావత్ । తృణీకృ తబ్రంహ్మపు రుదరా ణాంకిల దు ఘర్జితం శంక
 రకింకరాణామితిశైవపు రాణోక్తేః । కించ । తేషుపరశివస్య అనన్య
 సాధారణ ధర్మానాహ । ప్రీత్యతేతి । హరస్యపత్నీహా । గంగా ।
 లక్ష్మీః । గౌరీ । శియంలక్ష్మీమంబికాంగామిత్యాయుష్య మాక్రేఅంబ
 కాయాఏవ లక్ష్మీశబ్దవాచ్యత్వనిర్దేశాత్ । గౌరీలక్ష్మీరితిభ్యా తేతిహార
 వచనాచ్చ । తే । తవ । పత్యై । భార్యే । భవతఇ త్యర్థః ॥
 యద్వా ॥ ప్రీంకారస్య మాయా బీజత్వాత్ । హీ) । త్రిగుణాత్మిక
 పాశరూపభిన్నశక్తిః । లక్ష్మీః ॥ లక్ష్మ్యతేఅనయేతిలక్ష్మీః । చిచ్ఛక్తిజ్ఞానశక్తి
 రిత్త్యర్థః । పరాస్యశక్తిర్వవిధై వత్సూయతే స్వాభావికజ్ఞానబలక్రియాచే
 త్రిగుణే । విరాట్పురుషస్య శక్తిమత్వప)దర్శనాత్ । భిన్నాభిన్నశక్తోష్వి
 రవినా భావసం బంధతయా తస్మిన్నిత్య మనత్వేన భార్యాత్వేన జన్తి
 తే । అతఏవ ॥ అహూరాత్రే పార్శ్వే తేపార్శ్వే । అహూరాత్ర
 తుల్యవిత్త్యర్థః ॥ వామభాగస్యదే వీపార్శ్వతయారాతి) తుల్యత్వం ।
 దక్షిణభాగస్య హిరణ్మయ వణిక పరమేశ్వర భాగతయా అహస్సామ్య
 త్వమితిద్వితవచన స్వారస్యంజ్ఞేయం భవతి । నాన్యపరత్వే నేతత్సాన్వర
 స్యముపలభ్యతే । కించ ॥ సోశివ । తేయాపం । నక్షత్రాణి । స

క్షుత్రతచ్ఛుద్ధస్ఫటిక సంకాశ పృథాశ యుక్తమిత్యర్థః ॥ అశ్వినౌవ్యా
త్తం । అశ్వినీదేవావివ । సర్వసంరక్షకం । దేవానాం సర్వశక్తుకృ
తాస్త్రవజాది వాధానివారణం కృత్వాతా నంరక్షతా ॥ వశ్వి
నీదేవా । తద్వద్భవావపి । త్వద్భుక్తానాం । మాయాపాశగ్ర త్తురో
గనాశంకృత్వా । రక్షసీతీ పరమేశ్వరస్తుతిం వేదపురుషః కృతవానితి
యావత్ । అధ్యవోచ దధివక్తాదై వ్యోభిష । గితిమహా రుదేత
ధాశూయతే । ఇష్టంపనిషాణితి । పరమేశ్వర ప్రార్థనాతుగియం ।
హేమ । హేసదాశివ ॥ మకారః కాలకాలితి గాపని యోపనిష
ది । మశ్యంభా ధాతరీం దాచేతి నానార్థ రత్నమౌ లాయాం చశివ
స్యమకా రవాచ్యత్వం స్పష్టముపదిష్టం । ఇష్టం । మదిష్టభక్తిజ్ఞానదైరా
గ్యాదికం ॥ నిషాణి । ఘోషప్రేరణ ఇతిధాతుః । నితరాం షాణి ।
నిషాణి । దేహీత్యర్థః । ధాతువ్యత్యయశ్చాందసః । హేమ । హే
శివ ॥ ఉత । అముం । భవత్స్వరూపప్రాప్తిం । నిషాణి । దే
దేహీ । సర్వం । భవత్స్వా త్మాలాభో పయోగ భూతశ్రవణమ
సంనిధిధ్యాననావధానాని ॥ గురుచరేశ్వర దాస్యోపయోగ భూతధ
నపశ్వాదికం చేత్యర్థః ॥ హేమ । హేశకర । నిషాణి । దేహీతి
ప్రార్థనా । వేద పురుషే ణకృతా ॥ ౨౨ ॥

సహస్రశీర్షిత్యాదినాశివస్యమాహాత్మ్యం ॥ తస్యైవ । తస్మాద్విరా
డజాయత ఇతివాక్యేనబ్రహ్మవిష్ణుజనకత్వం । యత్పురుషేణే ॥ త్యాది
నాయజ్ఞేశ్వరత్వం । బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీదిత్యాదినాసర్వ వణాస
ర్వదేవతాజనకత్వం ॥ ధాతాపురస్తాతివాక్యేనబ్రహ్మవిష్ణోదినర్వోపా
స్యత్వం । అద్భుతస్సంభూతత్యాదిపంచరుగ్భిః । భూతప్రప్యత్వం ।
తదంతర్గతభౌతికస్థావరజంగ మాత్మకసర్వజగత్సృష్టృత్వంత దంతర్యా
మిత్యంతర ధిష్ఠానత్వంతన్ని యామకత్వం బ్రహ్మవిష్ణోదినర్వదేవతాధిక్య
త్వం । ఆదిత్యవర్ణత్వం । తమఃసరత్వంభక్తరక్షణార్థంబహుధావిర్భూ
తత్వం । అజాతత్వం ॥ భక్తపరివేద్యత్వంతత్యాప్యత్వం స్వభక్తవి
రోధినిరాసత్వంనక్షత్రతుల్యశరీర వత్వంసర్వభక్తరక్షక త్వంగంగాగోరీని
త్యానపాయిత్యంతభక్తా భీష్టపదాతృత్వంచ । పతి సా దితమితికృ
త్పురుషసూక్తాభిపా)యః ॥ * ॥

పురుషసూక్త స్వప్నాద్విధలింగతాస్పర్శవి చాఃకియతే

సహస్రశీర్షాపురుషఃపురుషసక్రమః ॥ సమో రుద్రాయ బాహ్ను
యేత్యుపసంహరః ॥ ఇదమేకలింగం ॥ వేదాహమేషమి త్యభ్యాసః ॥
నయత్రాణియాపమిత్యపూర్వతాం ॥ తమేవం విచిత్రా మృతేషాభవతీతి
శలం ॥ బాహ్నుణో స్వముఖమానీదిత్యాదయోఅర్థవాదాః । ఇష్టంమ
నీమానా ఇత్యాదయోఉప పత్తిః ॥ ఏతైర్లింగైః పురుష సూక్తస్య
శివపరత్వే నినిర్ణీ తత్వాన్నాన్య పరత్వం వక్తుంశ క్యతేతి రా
ధాంతః ॥ * ॥ * ॥ * ॥ * ॥

స్వప్నంజిత గురువరణారవిదాభ్యాం సమోసమః

సనుచిత్తినామతైతదభ్యామస్యకర్తృప)కరణేవిని యోగదర్శనా
త్తన్నాదేవశంక రాచార్యేణావ్యాఖ్యాతత్వదత్తబంప్తాలిం గాభావాచ్చై ।
తస్మాద్భగతపురుష సూక్త స్వకథంశివపరత్వంనిర్ణీయతేతి చేద్బ్రూమః ॥

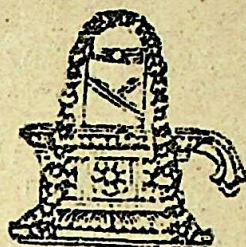
పండితా రాధో దృటారాధ్య వేషనారాధ్య జోరార్పాద ।
ఘంటారా ధనీలకంతా చార్య ఛట్టభా సరారా చార్యహర దత్తాచా
ర్యాది సర్వ శై రేత దభ్యామస్య శివపరత్వేన తత్ప్రతీత వ్యాఖ్యా
తత్వాత్ । నారాయణం తర్కతమం త్రాతామసి శివపరత్వేన వ్యా
ఖ్యానిదర్శనాత్ । కించ । చిత్తిసుక్ । చిత్తమాజ్య మిత్యాది నా
ఉపక)మే । బ్రహ్మజ్ఞానాంగ భూతమాన సయజ్ఞ విధా నాత్ । మ
ధ్యే । అంతః ప్రవి ప్రాకాస్తా జనానాం ॥ అంతః ప)విష్టంకగ్రారమే
తం । దేవానాంబుధు నిహితంగుహాసు । అత్తాజనానాంవిమర్శంత ।
స్రూప్తం ఘృతవ చ్చరాచరం । దేవాఅన్య విందన్ గుహాహితం !
ఇత్యాది నాబ్రహ్మ లింగభావశ్య దర్శనాత్ । ఉపసంహరే ! చిత్త
గ్రింసంతాసేన । భయం యక్మార్కదం తనిమ్నా పశుపతిగ్రింస్థాలహృ
దయేనాగ్నిం హృదయే నరుద్రం లోహితేన శర్వమత స్నాభ్యాం
మహాదేవమంతః పార్శ్వేతి పరశివబంప్తా ప్రతిపాదక శబ్దభావశ్యద
ర్శనాచ్చ । చిత్తేశ్వరబంప్తా పరత్వేన శంకాకళంకః । అతస్తన్తభ్యగ
లస్యసారిగం హరం శమితి వాక్యేన విష్ణుసంపరక శివపరత్వేన నిర్దే

శాచ్చ విష్ణుపరత్వం వక్త్రంసయోక్తమితి ఘంటాఘోషః ॥
ఇతి పురుషసూక్తశైవభాష్యంసమాప్తం ॥

ఇతిశ్రీమద్వే దాగమో భయపే దాంత సిద్ధాంత పీఠ
శైవప్ర కాశ కశీపతి పండితా రాధ్యస్వామి వంశసం
ఘాతరాజ లింగా రాధ్యపుత్ర) బసవ పండితా రాధ్య
కృతిషు పురుష సూక్త భాష్యం సమాప్తం ॥

పండితా రాధ్య వంశ సంఘాత సందీశ్వరారాధ్యపుత్ర)
మల్లికార్జున నారాధ్యేన పరిశోధితో యంశంధః ॥

శీతావల్లిశైవభావ్యం

శ్రీశివాయపండి తగురవేనమః

శీతావల్లిప్రథమానువాకః

నమస్తేపాణలింగాయ । వట్టనలబ్ధింస్తా రూపితే । మహా
దేవాయదుద్రాయ । మూర్తామూర్తస్య నూపితే ॥ * ౧ * ॥ దూ
ర్వాసంరేవణారాధ్యం । మరులారాధ్యమవ్యయం । ఏకోరామశివారా
ధ్యం । భజే) సతిపం డితం ॥ * ౨ * ॥ వేదవ్యాసం సూత్రకా
రం । దూర్వాసంవృత్తికారకం ॥ భావ్యకృత్పండితారాధ్యంప్రసజ్యే
పాశముక్తయే ॥ * ౩ * ॥ ఉద్భూతారాధ్యసౌజ్ఞాదిగు రూన్వే దాంత
పార గాక్ । పృణమ్య తైత్తిరీయస్య । భావ్యం భవ్యం కరో
మ్యహం ॥ * ॥

మూలం ॥ హరిః ఓం । శంనోమీత్రశంవ రణః ।
శంనోభవత్సర్వమా । శంనగ్నిద్రో పృథుశ్శక్తిః ॥ శం
నోవిష్ణురురుక్రమః । నమోబ్రుంస్తాణే । నమస్తేవా
యోర్వమేవత్ర త్యక్షంబ్రంహ్మసి । త్వమేవప్రత్యక్షబ్రం
హ్మవదిష్వామి । ఋతంవదిష్వామి । సత్యంవది ష్వా
మి ॥ * ౧ * ॥ తన్నామన తు । తద్వక్తార మన
తు । అవతమాం । అవతువక్తారంఓంశాంతిశ్చాంతి
శ్చాంతిః ॥ సత్యంవది ష్వామి పంచవ ॥ ఇతిప్రథ
మానువాకః ॥ * ॥

భావ్యం ॥ సర్వవేదవేదాం తానాముపకృ మోపసం హారయో
ర్హరిః ఓమితి । పాతో దృశ్యతే । అత) కించిద్వి చార్యతే । శు) ॥
యోవేదాదాస్వరః పో)క్తోవే దాంతేవ ప్రతిష్ఠిత ఇత్కాదిశ్శుతిషు ।
వేదవేదాంతోపక) మోససంహారయోః । ప్రగవోచ్చారణమాత్రం
నిరూప్యతే । ప)ణవాగ్ధస్వరూపశ్చసాక్షాచ్చివ । ఏవ । తథా ॥ బ్రహ్మ

ధిపతిర్భుంధ్రాణోధిపతి । భుంధ్రాశి వోమేఅస్తునదాశివో మిశిశు)తా ।
 ఓంకారశి వయో రభిన్నత్వో పదేశాత్ । సామజైగిషీ యశాఖా
 యామపి ॥ అకారోబ్రహ్మణకారోవిష్ణుర్నకారః కాబకాలార్థ మూత్రిః
 పరమశివస్తస్మాదోంకా రంలింగ మాహురితి । శ్రవణావచ్చ నాస్యదే
 తాపరత్వంవక్తుంశక్యం । వాసుదేవః పరాప్రకృతిత్యాది స్త్రుతిషు ।
 విష్ణోఃపకృతిరూపత్వం । పురుషోవైరుద) ఇ త్యాదిశ్రుతిషు । శివస్య
 పురుషరూపత్వం చోపదిష్ట త్యాత్ । ఖట్యాంగీవిష్ణవల్లభ ఇత్యాదిషు ।
 శివస్యవిష్ణవల్లభత్వోపదేశాచ్చ ॥ శివకేశవయోరనాదిదాంప త్యంప్ర
 పంచితంభవతి । వేదపురుషేదాపి । శక్తి శక్తిమతోరభిన్న భావంమన
 సినిధాయ । నమోరుదా)యవిష్ణవేమృత్యుర్నే పాపీతి శ్రు త్యాభేదో
 పదిష్టః ॥ తదైవ ॥ స్త్రుత్యంతరే । శివా యవిష్ణురూపాయ । శివ
 రూపాయవిష్ణవేత్యభేదోనిర్దిష్టః ॥ సాకందశివరహస్యాంత ర్భుతాసు
 రకాండేచ ॥ శివస్యశక్తిర్నినియోగ కాలేచతుర్వి ధాభూచ్చివసత్ప్ర)
 సాచాత్ ॥ భోగేభవానీపురుషేషువిష్ణుః కోధేచ కాళీనమ రేవదుర్దే
 కవిష్ణోశ్చివ శక్తిః పరిణామి త్వంస్పష్ట ముపదిష్టం ॥ యథా । లో
 కే । మాతాపితరానిత్యాదిషుమాతాః పూర్వోచ్చరి తత్త్వం దృశ్య
 లే ॥ తద్వదత్రాపిహాశిశబ్దస్యపూర్వనిపాతోయుక్తః । తస్మాచ్చు
 తావప్రతిపా దితత్వేపి । మేచార పరంపరా సుగతహరిః ఓమిత్వ
 చ్చార్ణం నాస్తాకం విరుధ్య ॥ విజ్ఞానిర్విజ్ఞాతవ్యః ॥ శి ॥ శి ॥
 అధ్యాత్మవిద్యామారభమాణోవిష్ణుశాంత్రై ॥ దేవతాఃప)ర్థయతే ।
 శం । పరశివానందం । గురునాదత్రేప్తలింగార్తకచా హ్యుపాణలింగ
 రూపమి త్రః । నః । భవతు ॥ భవత్పితృసర్వశ్రానుసంధే యః ॥
 అంతః ప్రాణ లింగ రూప వాయ్వి ధిష్ఠానదేవ రూ పవ రుణః ॥
 శ్రు ॥ సౌమ్యఅన్నమయంహిమనః । ఆపోమయఃప్రాణఇతిశ్రు)తా ।
 జలాత్తకత్వంప్రాణస్యనిర్దిష్టం । అతస్తదధిపతిత్వంవహణ స్తోపపద్య
 తే । అర్కమా । శివలింగాధిస్థాగభూతనేత) దేవతాత్తకసూ
 ర్యః ॥ ఇంద్రః । బాహ్యార్థాధిపతిః । బృహస్పతిః । బుధ్యభిమా
 నదేవః । విష్ణురు ద్రక్రమః । సామాన్యదేవ తాధికవ రాక్రమవి
 శిష్టవిష్ణుః । పాదాభిమానదేవః ॥ ఏవ మూర్ధ్యాఅధ్యాత్మదేవ తా
 భవంత్యితితత్ర) త తా)నుసం బంధః । నమశ్రితి । నమోబ్ర)హ్మదే ।

సర్వవ్యాపకపరిశివాయనమః । శ్రు ॥ బ్రహ్మోద్భవతీర్థంబ్రహ్మోద్భవ
పత్తిర్బ్రహ్మోద్భవోమేతన్న ॥ ఋతగ్ంసత్యం పరం బ్రహ్మేత్యాదిషు ।
హస్తకరపాణిత బ్రహ్మచర్యంబ్రహ్మయోః పర్యాయవాచకత్వోపదేశా
త్ ॥ బృహబ్రహ్మహ్మద్భావితధామవశాద్బ్రహ్మత్యాద్యంహ ॥
తథాశ్రుతిః ॥ సర్వాననశిరోగ్రీవస్సర్వ భూత గుహశయః । సర్వ
వ్యాపీచభగవాన్తస్మాత్సర్వగత శ్చివభిశ్చే తాశ్చతరే ॥ ౩ ॥ సమస్తే
వాయో ॥ వాయో । వాయుధిష్ఠా నప్రాణ లింగ ॥ తేనమః ॥
అత్రకేచిన్తంబ్రహ్మతయః । వాయుచర త్వేనయోజయంతి ॥ తదనంగ
తం । స్థా నపరీకరణలింగాత్స మన్వయత్త మిమాం సా న్యాయే
న ॥ బ్రహ్మప్రకరణే జడత్తక వాయున మసాగ దేవకరణవిరో
ధః ॥ ఋతగ్ంసత్యం పరంబ్రహ్మే త్యాదిశ్రుతిసిద్ధము తత్వాదిప
రశివలింగానామ తద్యోత నాల్లింగ విరోధస్స సంభవశ్యతః ॥
గంగాయాంఘ్రాపి త్యాదిపజ్జ హల్లక్షణా యః పూర్వోక్తార్థ మేవ
సమంజసంభవతి । కించ । పాణలింగాధిష్ఠాన భూతవా యున్యై
ర్యంవి నామహ యోగినా మపిచిత్తస్థై ర్యా భావాత్చిత్తస్థై ర్యా
భావతయాసరశివనాత్మా తాగ్రాసం భవాచ్చ । వాయోః పరిశి
వాత్తకత్వేనస్తుతి రప్యవిరుద్ధత్వకేచిత్ । వాయుదిష్ఠానపాణలింగ ।
త్వమేవ ॥ భవానేవ । సత్యక్షబ్రహ్మసీ ॥ భక్తోపాసనార్థం సద్గురు
దత్తచాక్షుషప) త్యక్షభూ తేష్టలింగరూపోసి । లింగేనుషప్తిరితి
శ్రుతౌ । లింగంబ్రహ్మసనా తనమిత్యాగమేచ । లింగబ్రహ్మోద్భ
యోః పర్యాయవాచకత్వంస్పష్టముపదిష్టం । యతశ్చాక్షుషప్రచ్యక్ష
భూతేష్టలింగరూపబ్రహ్మసీ । జోతి ర్మయప్రాణలింగాత్తకశివకా ॥
సద్గురుదత్తేష్టలింగేనిరీక్షణ ! వశాద్భక్తానాం చాక్షుషవిషయం భవ
తి ॥ అతస్త్వాంస)త్యక్షబ్రహ్మోద్భవత్వేనవదిష్యామి । ఋతం । సకలము
ద్ధిపేగకం । వదిష్యామి ॥ తథాయదాతమస్థనది వానరాత్రిర్నసంన
చాసచ్చివవీవకేవలః । తదక్షరంతస్సవి తుర్వరేణ్యం ॥ ప్రజ్ఞావతస్తా
త్ప్రస్థతాపురాణీతిశ్రుతిః ॥ సత్యం । త్రైకాలికాబాధ్యస్వరూపం ।
వదిష్యామి ॥ సత్యంజ్ఞానమితిశ్రుతిః । తన్నామవతు । తత్ । అధి
యమానపరశివః । అధ్యేతారంభక్తం మామవత్ । తత్ । వక్తా
రం ॥ శిష్యంచర త్తు ॥ అవతు మామిత్యా దరాద్విరుక్తిః ॥

ఓంకాన్తిశ్చాన్తిశ్చాన్తిరితి త్రై రావృత్తిస్తు ॥ ఘాత ప్రతిబంధవర్త
మానప)తిబంధభావిరతిబంధాసాంసిస్సత్కర్థం । శివజ్ఞానప్రతి బంధ
కా భ్యాన్తి కాథి భాతి కాథిచైవి కతా స త్రై యస్మిన్సర జార్థం ॥
గవాది ముత) యశాం త్కర్థం వా స్యాది తిరదధ మా సు వా కస్స
మాన్తః ॥ శి ॥

శ్రీపండితగు ర వేదముః

శ్రీశివాయపండితగురుచరణవిందాభ్యానముః

శీతావల్లిద్వితీ యానువాకః

మూలం । శీతాంవ్యాభ్యాస్యామః । వర్ణస్వరః ।

మా తా)బ లం సామ సం తానః । ఇత్యుక్త

శీతా ధ్యాయః ॥ శీతాం పఞ్చ । ద్వితీ యో

నువాకః ॥ శి ॥

భాష్యం ॥ శీతాంవ్యావేచాంగగ్ర-ధన్య ॥ వేదోపకారప్రకారోవర్ణస్వ
తత్కర్థః ॥ శీత్యతే । అనయా । వర్ణాభ్యాస్యచ్చారణ లక్షణమితి శీ
తా । శీత్యేవ । శీతా ॥ బ్రహ్మగ్రాహణం । తాంశీతాంవ్యా
భ్యాస్యామః త్యేకోర్థః ॥ తత్త్రి । వర్ణః । అకారాది । స్వరః ।
ఉదాత్తానుదాత్తస్వరితప్రత్యయాః । మాత్రా । హ్రస్వా దయః ।
బలిం । ప)యత్సవిశేషః ॥ సామ । కృష్ణప)థ మాదిలక్షణ గాన
ప్రస్వరాః । సంతానః । వర్ణపదసంహితాదిః । ఏతేషాం జ్ఞానంవే
దాద్దిశీతాసాధ్యం । తతఃపరం పరయా తద్దానంబ్రహ్మవిద్యోపయో
గీభవతితితోగః ॥ ఇత్యుక్తశీతా ధ్యాయః । ఇత్యుక్తః । ఏవము
పటప్తం ॥ శీతావల్లిద్వితీయేస్తీతిశీతాధ్యాయః । అధ్యాయో
నామగ్ర-ధనిశేషః । ఏవం చ । శీతాంవ్యాగ)ం ధనిశేషస్య । ఉపయోగో
వర్ణితభియోవత్ ॥ స్వరోష్ట్రవ్యంజనస)మాదేవకష్టానవా ప్తిపూర్వకానిష్ట
పా)ప్తిస్సంభవతి । యథా । మన్తో)హీనస్వరతోవర్ణతోవామిధ్యాప)య
తో) నతమర్థమాహ । నవాగ్న్యతోయజమానంహీనస్తి ॥ యథేం ద్ర)శక్తు
స్వరతో చరాధా దిక్యాదిసు బహుధాదృశ్యతే । లక్షణంనామముత్
ముమాణాం మూగం । ఇవ యశానాం తాల్పిత్యాది శాస్త్రం ద్వితీ
యానువాకస్యమాన్తః ॥

శ్రీశివాయ పండిత గురవేనమః :

శిక్షావల్లితత్త్వయోనువాకః

మూ || ఉ || సహనాయశః | సహనాబ్రహ్మవర్చసం |
అధాతస్సగ్ం పి | యాడనిషదః | వ్యాఖ్యాస్యః |
సజ్జస్వధికరణేషు || అధిలోకమధి బ్రహ్మ వాదవిషయ
ధి) జమధ్యాత్తం || తామహానగ్ం హి తా ఇత్యాచక్ష
తే || అధాధిలోకం || పృథివీపూర్వ రూపం | ద్వారు
త్తరరూపం | ఆకాశస్స ధిః || * ౧ * || వాయుస్సం
ధానం || ఇత్యధిలోకం అధాధి జ్యోతిషం || అగ్నిః పూ
ర్వరూపం | ఆదిత్య ఉత్తరరూపం || ఆపస్సంధిః | వై
ద్యుతస్సంధానం || ఇత్యధిజ్యోతిషం || అధాధివిద్యుం |
ఆచార్యః పూర్వ రూపం || * ౨ * || అంతేవాన్యు
త్తరరూపం || విధ్యానధిః || ప్రవచనగ్ం సన్తానం |
ఇత్యధివిద్యుం | ఆధాధిజం | మాతాపూర్వరూపం |
పితృత్తరరూపం || ప్రజా నధిః | ప్రజనగ్ం సంధా
నం | ఇత్యధిప్రజం || * ౩ * || అధాధ్యాత్తం | అ
ధరాహనుః పూర్వరూపం | ఉత్తరాహ నురుత్తరరూ
పం | వాక్సంధిః | జహ్వసంధానం | ఇత్యధ్యాత్తం ||
ఇహిమామహానగ్ం హి తాః | యవవమేతా మహానగ్ం
హి తా వ్యాఖ్యాతావేద | సంధీయతేప) జయపశుభిద్రుం
ప్రావర్చసే నాన్నా ద్యేన సువరేణ | లోకేన || ౪ ||
సంధిరాచార్యః | పూర్వరూప మిత్యధిప్రజం లోకేన ||
ఇతితత్త్వయోనువాకః ||

భాష్యం || అధ్యాత్మ విద్యాఫలం ఆచార్యాం తేవాసిద్ధితయ గతం
భూయా ది త్యాచార్యాం తేవాసనాపార్థయేత్ | సహనావిశిష్టత్రసంహ
తామ్యపనిష ప్పరిజ్ఞాన నిమిత్తయద్యతోల్లభ్యతే | తస్మాత్ | ఆచార్యాం
తేవాసిద్ధిస్స హేవ భూయేత్ | తన్నిమిత్తంచను ద్భంప్త వర్చసం
తేజః | తచ్చాపయోస్స సావాను | తథాప్యేషత్పార్థ నాశిష్యస్యైవ
ముఖ్యాహి || శిష్యస్తావరు త్త్వాత్ | గురుర్ముక్తజీ వత్వాచ్చ || ౧ ||
అధాతథ తి లోకజ్యోతిర్విద్యా ప) జాశరీరాధ్యాత రూపేషు పంచస్వధికర

జేషు ॥ సంహితాశబ్దతస్థవిషయకరహస్యేన దేశాన్వయ కుర్వ ఇత్య
 ర్థః ॥ అధిలోకం ॥ విభక్త్యర్థేయదవ్యయమతి సప్తమ్యర్థేన మూఁగః ॥
 ఏవము త్తరత్రాపి ॥ అధిజ్యోతిషము ధ్యాత్తమి త్యేతాస్య యాభావే ।
 శరణ్య ఘోభ్యః । అనశ్చేనసూపాంశఃబవ్ ॥ లోకాదిషు । పంచ
 సు । ఆస్యస్య మానాసం హితామహాసం హితాః ॥ మహచ్చబ్దో
 పూజ్యార్థః ॥ పూజ్యాఇత్యర్థః ॥ ఏవంకథయంతి వేదవిదః ॥ అథతా
 సాంయథోపన్యస్తానాంమధ్యే । అధిలోక దర్శనం వత్కులే ॥ దర్శ
 నక్రమవిషయోద్ధోధశబ్ద స్సర్వత్ర । అథాధి లోకమితి । పృథివీపూర్వ
 రూపం । చేతనాచేతనజీవా నాముపాదానకారణంభవతి ॥
 చ్యాపగ్జన్యః ॥ ఉత్తర రూపం । నిమిత్తకారణంభవతి ॥ ఆకా
 శః । సృష్టిసర్వనోభయ మధ్యగతావ కాశ రూప గగనంద్యర్వ
 తే ॥ తత్సంధిః ॥ సంధీయతేస్త్రిస్త్రిసంధిః । పూర్వోత్తర రూపేష
 త్యనుషబ్దతే ॥ వాయుస్సంధానం । సంధీయతేఅనే నేతిసంధా
 నం । వాయుసహాయంవిరాపగ్జన్యస్యవ అనాదిత్రయా సంభవాదితి
 భావః ॥ ఇత్యధిలోకం । ఏవ ముక్తమధి లోకదర్శనమితిభావః ।
 అథాధిజ్యోతిషం ॥ జ్యోతిషమధిశ్చత్యఅధి జ్యోతిషం ॥ లోకప్రదర్శ
 నానంతరంజ్యోతిష క్రమంవ త్యుతేభావః ॥ అత్రజ్యోతిశ్శబ్దేన । శరీ
 రేంద్రియజీవాదిప్రకాశకజ్యోతిర్మయసరః వాభిధీయతే । అందేనో
 జ్యోతిషాంజ్యోతిరితి శ్రుతేః ॥ అగ్నిః పూర్వ రూపం । అగ్నిః ।
 శరీరాంతస్థితజాతరాగ్నిః । పూర్వరూపంభవతి । ఆదిత్యః ।
 శరీరేంద్రియాద్యభిమానీ । హృదయకమలమధ్య భాసమా నోజీవః ॥
 సోత్తరరూపంభవతి । ఆపః । జలం । జలత్త కమనోవా । సం
 ధిః । జలప్రాశనంవినాజీవస్య । శరీరస్థిత్య యోగాత్ । త
 థాజలమయంమనఃకలిస్తృతేశ్చ ॥ విద్యుత్సంబంధయోవైద్యుతః ।
 విద్యుత్ । తద్యత్ప్రకాశమానోజీవః । తథా । శుభిః । నీలతో
 యదమధ్యస్థాద్విద్యుత్తేభేభాస్వరేతి । తత్సంబంధ యోబుద్ధయః ।
 తాస్సంధిః । బంధుండపక్షే । అగ్నిః । బడబాగ్నిః । పూర్వ
 రూపం । ఆదిత్యస్సూర్యః । ఉత్తరరూపం । ఉభయోర్జలనాశ
 నరూపసాధర్మ్యవిశిష్ట త్వత్ । ఆపః । జలం । సంధిః । అబ్జత
 లసంధేర్వైద్యుతాగ్నిసంధిత్వాద్విద్యుత్సంధానత్వం ద్రష్టవ్యం ॥

ఇత్యధిష్ఠానం ॥ త్వాత్మకృషముప సంహరః కృతకలయావత్ ॥ జ్యో
తిషకృషు దర్శనా నంతరం విద్యాకృషుం దర్శయతి ॥ అధాధి విద్యమి
తి ॥ అచార్యః ॥ గురుః ॥ అచినోతి హి శాస్త్రాణి ॥ అచార్య
స్తేనకథ్యతే ఇతి స్మృతే ॥ పూర్వరూపం భవతి ॥ అధిష్ఠానమితి భావః ॥
అంతే ॥ పురో భాగేవ స తీర్థం తేవాసీ ॥ ఛాత్రః ॥ స ఉత్తరరూ
పః ॥ విద్యాప్రాప్త్య రూపో భవతి ॥ విద్యా ॥ తదుభయోర్భా
నం ॥ సంధిః ॥ ప్రవచనగ్ం ॥ అధ్యాపయి తృప్యం ॥ సంధా
నం ॥ సంయోజనకారీభవతీతీవః ॥ ఇత్యధి విద్యం ॥ విద్యాకృ
షు దర్శనమేవముక్తమితి భావః ॥ అధాధిప్రజం ॥ పృజామధిక్యత్వా
ధిప్రజం ॥ విద్యాకృషు దర్శనానంతరం సృజాకృషుం వత్సామితి భావః ॥ మా
తాపూర్వరూపం ॥ సుత్యోప్యతే ॥ మాతృరుపాదాన కారణత్వం ॥
పితృర్మిత్రకారణత్వం ॥ అతోత్తరరూపత్వం పితృః ॥ పృజా ॥ సంతా
నం ॥ సంధిః ॥ ప్రజననగ్ం ॥ శిశూ త్పాదనం ॥ సంధానం భవతి
త్యధిప్రాయః ॥ అధాధ్యాత్మం ॥ పృజాకృషు దర్శనానంతర మధ్యా
త్మకృషుం వత్సామితి భావః ॥ * ॥ అధరేశ్వరి ॥ కపోలాక్షః పృజో
ధరాహనుః ॥ పూర్వరూపం భవతి ॥ తదూర్ధ్వం దేవోత్తరాహ
నుః ॥ ఉత్తరరూపం వాక్ ॥ తాలోష్ఠపుటవ్యాపా రజనితతాక
పారమార్థికాదివచనం ॥ సంధిః ॥ అనుసంబంధః ॥ జీహ్వ ॥
రససేంద్రియం ॥ సంధానం ॥ అనుసంబంధ కారీభవతీత్యధి ప్రాయః ॥
ఇత్యధ్యాత్మం ॥ ఏవమధ్యాత్మకృషుం దర్శితఇతియావత్ ॥ ఇతిమా ఇ
తి ॥ ఉక్తాః ప్రదర్శయంతే ॥ యః కశ్చి దేవం ॥ ఏతామ హాసంహితా
వ్యాఖ్యాతావేద ॥ ఉపాస్తే ॥ సచ ॥ పృజాపశుబ్ధింస్తా పర్పసా
స్పృశ్యర్థలోకేస్సంధీయతే ॥ యథాకృషుం దర్శనాయథాక్రమశలం ॥
ప్రాప్తో త్యుపాసక ఇతి ఖలితార్థః ॥ ఇతి తృతీయా నువాకస్స
మాప్తః ॥ * ॥

శ్రీశివాయసండితగురవేనమః

శిక్షావస్థితైవభావ్యం వాక్ప్రసంగంభః

మూ - ౦ ॥ ఉ ॥ యశ్చందసామృత భోవిశ్వ గూఢః ।
 ఛందోభ్యోస్య క్షుతాత్సంబభూవ । సమేంద్రోమేధ
 యాస్సృతోతు ॥ అమృతస్య జేవధారణో భూయా
 సం । శరీరంమేవిచర్షణం । జిహ్వమేమభూమత్తమూ ।
 కర్ణభ్యాంభూరివిశు)వం । బ్రహ్మణః కోశోసి । మేధ
 యాప్తిహితః ॥ శృతంమేగావాయ । ఆవహన్తి వితన్వా
 నా ॥ ౧ ॥ కుర్వాణాచీరమూత్తనః । వాసాగ్ం సియ
 మగావశ్చ ॥ అన్నపానేవసర్వదా । తతోమే శి)యిమా
 వహ ॥ లోమశాంపశుభస్సహస్సాహ ॥ అమాయాం
 తుబ్రహ్మచారిణస్సాహ ॥ యశోజనేసాని స్వాహా ।
 శ్రేయాస్వస్యసోసాని స్వాహా । తంత్యాభ గప్రవిశాని
 స్వాహా ॥ సమాభగప్రవిశస్వాహా ॥ ౨ ॥ తస్మింత్సకా
 స్రశాభే । నిభగాహంత్యయిమృజేస్వాహా । యధాహఃప్ర
 వతాయన్తి । యధామాసా అహర్జరం । ఏవం ॥
 మాంబ్రహ్మచారిణః । ధాతరాయుతు ॥ సర్వతస్వాహా
 స్రవేశోసి । ప్రమాం । పాహి । ప్రమాద్యస్య ॥ ౩ ॥

వితన్వానాప్రవిశస్వాహాసప్రచ । ఇతిచతుర్థోనువాకః ।

భావ్యం ॥ సాధనం వినాసాధ్యా నిష్పత్రేరితి న్యాయరీత్యా లోకమను
 మ్మాణాంసౌ పానారోహణం వివాహా రోహణా సంభవమివము
 మూత్సాణాం సూక్ష్మ)ంహైవాపనసాధన భూతస్థూలబ్ర)హ్మరూ
 పేష్టలింగ ధారణ పూజాది కంవినాసూక్ష్మ బ్రహ్మరూప పా)ణలింగో
 పాసనం నసిద్ధతీతి మత్వాప్రథమం బాహ్యాపా)ణ లింగధారణం దర్శ
 యతి ॥ యశ్చందసామితి అపార్థః । యశ్చివశ్చందసాం । ఋగాది
 వేదానాం । ఋషభః ॥ శ్రేష్ఠః ॥ ప్రభుః । సర్వవిద్యా కరైత్యర్థః
 శు) ॥ ఈశానస్సర్వ విద్యానాం ॥ యస్యనిశ్చయోవేదా ఋగ్వేదో
 యజుర్వేదోసామవేదఇత్యాదిషు ॥ సర్వవిద్యాకర్తృత్వంపరమేశ్వరస్యని
 ర్దిష్టత్వాత్ । విశ్వరూపః । చేతనాచేతన ప్రంపంచమయః । ఋత
 గంధస్పృశపరం బ్ర)హ్మపురుషం కృష్ణపిగళం । ఊర్ధ్వరేఖం విశూపా

క్షేమం । విశ్వకర్మసంహిత నమోనమశ్చ ॥ సర్వోపాధియతః ॥ సర్వ
 రుద్రాయనమశ్చత్వాదికృతః ॥ * ॥ ఛందోభ్యః । ఋగ్వేదాదిభ్యః
 ర్దివేదాన్యమృతం । తస్మాదమృతా దధిసంబధూవ । ప్రాచ్యుభ్యః
 శ్యతేత్యర్థః ॥ తంత్వోనిషదంపురుషం ప్రుఢామిత్యాదిప్రతేః *
 నభిదః । పరమేశ్వర్యకాలినిః ॥ సర్వైశ్వర్య సంపన్నసర్వేశ్వరస్య
 భుంగాకాశచక్ష్యేణిషవకోఽభ్యేయస్యింకరస్సర్వమమృత్యుశ్యేత్యుతేః ॥
 * * * * * ॥ మా ॥ మాం । మే
 ధయా । శీవైకః పృథగన్యబధ్యాః । గృహోతు । వీణాయతు । ఉజ్జ్వల
 యతువా ॥ స్వప్రీతిక్షణ పాదేష్వితిహితాతుః । తద్విజ్ఞానార్థంప్ర
 జ్ఞాబలంహిపా) ర్థ్యతే ॥ అమృతస్సేతి । అమృతస్య ॥ మోక్షస్య
 దేవధానిః । దేవస్య । లింగమాపనిషస్య । ధారణః ॥ యస్య
 మమసోహం । దేవధారణః ॥ భూయాసం । భవేయం ॥ అత
 చేనేషదవిభాగే । అపరిమితాధికాన్యాయేవ । సన్నిధిశుభధారణః ॥
 శిష్టాన్వయారంభిజ్ఞః । వ్యవహితగోపామెస్యతా) న్యయాసంభవాత్
 బ్రహ్మణఃకోపోన్మిత) సన్నిహితప్రహరణైస్యవిక్లింబితామేన ।
 భూయానమిన్యత) ఉతమ పురుషస్యభవపురుష పరిహామదన్వయ
 సంభవాత్ । సం యోగార్థక త్వేనధారణశబ్దవ్యాన్యార్థసంబం
 ధాత్ ॥ తందేవతాచార్యంజనైవలపిత తస్మాద్దేవ్యైవ స్త్రోతృత్వా
 దిష్టతి ఫలదాయకేవాయనమః ॥ ధీమాయదేవాయ నమశ్చత్వాదినాఆ
 సస్తంబ సూక్ష్మాదిభుదేవకల్పకృతివే రూపివర్చనాద్వ ॥ * ॥
 శ్లో ॥ లింగాంగసంగి నోవత్సపున ర్జన్తనవిభృతే । యుగపక్షాని
 ద్విష్టాత్తగో మోక్ష మదాత్పు యాదిశం కిరసంహితాచార్య
 వచనేన । తస్మైవ మోక్షోపయోగి త్వాత్ । అన్యదేవతా
 ధారణకర్తవ్య విధ్యాచారా సంభవాత్ । ఉడస్య ప్రణవస్య ।
 పరమేశ్వర్యా దిబ్రహ్మణిం గాసంభవాత్ । ముఖ్యార్థసం భవేనా
 నార్థస్యేకారాయోగ్యత్వా ద్వా హ్యంగవతి తస్యే వార్థరాత్న ।
 బాహ్యపా)ణలింగార్థకత్వవేవనమంజసంభవతి । కేంచ । అహమేకః
 స)భవ మోసం । మేధావీమాయాసం ॥ బ్రంహ్మవస్త్వీమాయా
 సమత్వాదిష్టివ ఆలంబిభిశ్చర్థోపపత్తిః । యతః పరః వేద్యలింగధారి
 భూయాసం । అనః । మనోరం । వివక్షణం । ఆధివాదిమల

త్రయ నివృత్తిత యాదరిశుద్ధం । బూయాత్ । జీవాన్ముక్తి । రస నేంది
యంమే । మమ । మకుచుత్తమా ! తాకికదుచ్చాస్త్ర వాక్యోచ్చార
ణనివృత్తిపూ ర్వకనిగ మాగ మోభయ వేదాంత వాక్యోపశయను
కురసంభాషిణీనదా భూయాత్ । కర్ణాభ్యాం । శ్రోతాభ్యాం ।
హారి । బహు । విశువం । న్యశు)వం । శ్రుణవా నీత్యర్థః ।
విశ్రుణ్వమితిచాన్తసంరూపం । సదాపరశివకథానుధాన్వా దనరతోభూ
యానుమత్యేః । మేధావతదర్థమేవప్రార్థ్యతే । బ)ప్రణః । పర
శివస్య । కోశోసి । అధికరణమసి । తథావా తూలాగమే । య
ధాకళాతథాభావః । యథాభావోతథామనః । యథామనస్తథాదృ
ష్టిః । యథాదృష్టిస్తథాశ్రవం । సాకళా పరమూ సూక్ష్మాతత్వా
నాంబోధినిచరా । తామాకృత్యయథాన్యాయంలింగేనమానవేశయేదితి ।
కింనాగంజేశంకరసంహితా యాం । ఉరస్థ లేహరిలింగంధృత్వా
మూర్ధ్నిపితామహః । లింగస్థంమాంసమారాధ్యస్యం స్వంపదమ
వాచ త్రితత్వా దినాస్పృష్ట ముఃదిప్తం । మేధయా । తాకికప్రజ్ఞ
యా । అచ్యుతిః । సామాన్యప్రజ్ఞయావిదితతత్వమిత్యర్థః ।
నావేదవిన్నమతలంబ్యహంతంనైషాతరేణమతిరాపసి యేతిశ్రుతేః ।
శ్రుతం । శివేణపూర్వకం । క)ద్ధావకిధ్యానయో గదికం ।
మేమమ ॥ గోపాయ । రక్ష । ఉదవిన్న రణాది కంకుర్వి కథా
ః । వేదాద్ధోయస్వయంజ్ఞాత్వాతత్త్వాజ్ఞానంప్రచక్షతే । ఇతిహాస
త్రురా తాత్పర్యం వేదంకము పుటుం ప్తయేది తన్యా యేనాత) వేద
న్యానకృతశ్చైత్రరాణవచనానీలిఖ్యంతే । శ్లో ॥ ఉధావేదాంతవాక్యేషు
లింగధారణ మీర్యతే । నేదోర్తపి యజుస్వేదే । తైత్తిరీ యేవిశేష
ః । మోక్షార్థిహంమక్తే హేతుర్లింగధారణ ముచ్యతే । ఛందో
భ్యస్సవేదేభ్యోహ్యమృతాన్సింబభూవహి । ఇంద్రస్త్రిపరమైశ్వర్యశా
లీనాంబస్త్రైలోచనః । మాంమేధ యాపజ్ఞయాచ । స్పృణోతు
వీణయన్వధ । అమృతస్య । మోక్ష రూపస్య । సర్వవేదే
షుసర్వదా । దేవస్యలింగ రూపస్య । శివస్యసర మాత్మనః ॥ ధార
ణాత్తదృతిర్యస్తాదేవధారణఇష్యతే । శరీరంమేన చాలోకే । విచక్షణ
మతీర్పవం । జిహ్వమేరసనాభూయాన్తథురా లాంభాషిణీ । కర్ణా
భ్యాంకో) త్రయ్యగ్నేన । భూరివ్యశ్రువ మన్త్యసం ॥ బ్రహ్మణః

సాక్షాత్కరిం గాత్తనాసర్వ దావసేతి శుద్ధజీ వప్రార్థనా మంత్రోయం ||
 తస్మిన్నలి | హేభగ | హేసాంబ | సహస్రశాఖే | సర్వవే
 దస్వరూపకేత్వయి | వేదశ్చివోశి వోవే దశ్చిస్త్యతేః | సర్వో
 ప్రేమద్రవ్యతి శ్రుతేశ్చ | స్రవిష్టో హం | నిమృజే || శోభయా
 మి | శుద్ధోభ వానీకభావః | మృజూషీశుద్ధా వితిధాతుః | య
 ధాపశ్చతి | హేధాతః | హేమహే త్వర ; యధాపః | ఉదకా
 ని | స్రవతాఃప)వతతాః || దిశోయాన్తి || యధా మాసాః |
 అహర్జరం || అహోభిఃపరి వర్తమానో తోకాన్జరయతీతి | ఆ
 హానివా ఆస్తి స్థితీత్య హర్జరం || సంజ త్వరః || సూర్యోవా |
 తంయన్తి | యధామా సాస్తధా | మాం | బ)ంప్రచారిణః | జి
 లేందియోహ్యోగగచ్ఛంతు || ధాతరాచంక్ష్వతి | హేధాతః | స
 ర్వప)సంజతసాంబ | ధాత్వేబ్బగ్యఉభయత్రాజసంబంధః | సర్వ
 తః | సర్వదిగ్భ్యః | పతివేశోసి | సతివేశవద్భిత్పరిగృహకల్పాసి |
 భవద్భక్తానాం సర్వదఃశర నిచ్చత్తి శ్రుత్వక శివానం వప)దా యకోసీతి
 భావః || సద్యోజాతం ప్రవచ్యామి సద్యోజాతా యవైనమౌ సమశ్చతి
 శ్రుతేః | ప్రమా | తత్వజ్ఞానం | పాసీ | రక్షయ | ప)మా
 వద్యస్వచమాం | అయసా గంత్రిసూచీన్యా యవన్తచ్ఛి త్రంభ వద
 ధీనంకుర్వికభావః || శీ)కామోస్త్రస్వకరజేధనార్థి | తద్ధనంతు | నిత్య
 నైమిత్తికకర్తాచరణార్థం | గురుచరేశ్వర పూజార్థంప | తదనుష్ఠానం
 తు | దురితక్షయద్వారాచిత్ర శుద్ధిపూర్వకభక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాదీన్జనయతి |
 తత్సర్వం స్వా భావికజే వస్వదీప్యతి పూర్వక శివత్వ ప్రాప్తిం కరు
 తే | తదేవ ముక్తిరిత్యభిధీ యతే | పార మార్థికైః || తథా
 సాగం దేశంక రసంహీ తాంజాం | భగవతా శివేనవ బ్రుఖంప
 త్యుక్తం || శ్లో || అర్ధాత్పంచమహాయజ్ఞాః ప)వరం తెన్మహాం గుహ |
 విభ్యుక్తకర్తానుష్ఠానాచ్చిత్త శుద్ధిర్న వేన్మహాం | చిత్తశుద్ధ్యాభవేద్భ
 క్తిః | శక్తిరవ్యభిచారిణీ | తయా సంజాయ తేజ్ఞానం | సశ్యం
 త్వజ్ఞానమాత్మనః | తస్మాన్మోక్షస్త తఃకర్తవి భ్యుక్తంస మ్యుగాచరే
 ది త్యుల మవి స్తలేణ | ఇతిచ తుర్థో నువాక స్స మా
 ప్రః || శ్లో ||

పార్వతీశస్య । కోకోద్ధస్తావమేవహి । అనేరియథ లోకప జ్ఞాన
 మేథయావృణః । శ్రుతం । తథావతాదీని । వేగోపాయన దాశవే
 ఏవంసూత్తబ)ప్రాపానహంకేష్టలిగధారిణముచిశ్చ । అథాద్వభావే
 తదర్పనాదికం ససిష్టతీతిమ త్వతస్సద్భర్త ముమామ హేశ్వరప్రార్థనా
 పూర్వకహేమామమం తాడచ్యంతే ॥ కించ । రుద్రోవాపివయదగ్నిస్త
 సైతేతనువాఘోరాన్యాశి వాన్యాచేశ్రుతి ప్రాపాది సరశివఘోర
 రూపపూ జార్థంవా హేమామమం తాడ చ్యంతే ॥ ఆవ హస్తీతి
 మాప్రాద్ధిచామం త్రోయం । ఆవహంతి । జనయంతి । విత
 న్వాహ । విస్తారం యంతి । యతస్తస్య । తతః । ఆత్మనః । జీవ
 రూతస్యవమ । అచీరం ॥ అచీంద్రియశ్చందనః ॥ శిశు)మితీయావ
 త్ ॥ వాచాగ్నిసి । దుకూలాదిదివ్యున్నాణిగావశ్చ ॥ కపిలాది
 గావః । చకారేని । మామ్నాదీని ॥ అన్నపానేన । చకా
 రాదత్రోపుత్రాదయో బోధ్యంతే ॥ సర్వదా । కుర్వాకాసత్ ।
 మేమమ ॥ శి)యం । ససచ పురఃకీర్తయిత్యాకాంతాయాం ॥
 లోమశాం । యజ్ఞాంగభూతిభాగాదియుక్తాం । సకుభిస్సహ ।
 అన్యైరశ్వాదిభిస్సహ యుక్తామితిశేషః ॥ ఆవహా । ఆనయ । దేహీ
 శ్శార్థః । సర్వత్రోహేమామమం త్రోసూచ నార్థస్సాన్వహశేబ్బః ॥ అ
 మాయాన్వీతి పట్టనలసరశివబ)ప్రావిద్యానుకూలాఃనియతబ్రహ్మచర్యా
 వంశోంతేవాసినిః । అగచ్ఛంతు । ఇత్యనుకూలాం లేవాసి పా)గ్ధ
 నానుగ్రతోయం ॥ యశఞ్చితి । యశః । యశస్తీ ॥ జన । జ
 నేను । అసాని ॥ భిజాని । జనమధ్యేయశస్తీభవానీత్యర్థః । శే)
 యానితి । శే) యాక । సతశస్య తగః । వన్యనః ॥ వసీయనః ।
 వసుమత్రచాణాంమధ్యే శేష్టోభవేయమిత్యర్థః ॥ పంత్వేతి । తరం ।
 పూర్వోక్తలింగరూపపరశివం । త్వా । త్వాం । హేభగ ॥ హే
 భగవక్ ॥ స)విశాని । ప్రాప్నువా మీత్యర్థః ॥ శు) । యథాన
 ద్భ్యస్యంద మానాస్సయ దేఅస్తంగభం దినామ రూపేవిహయ । త
 దావి ద్యా న్నానురూ పాద్విముక్తః పరాత్పరం పురుష ముపైతిదివ్య
 మీతిముండకశు)తేః ॥ సమాభగత్తినః । జగజ్జ్వాది కారణరూప
 శివఃత్వంమా । మాం । హేభగ ॥ హేసాంబ । ప్రవిశ ।
 ఆవి భాజ్య మానసంబంధేన శరీరత్రిక యేషు । ఇష్టప్రాణ భావ

ఉ || భూర్భువస్సువరితివా ఏతా స్త్రీసో) వ్యాహృతయః ||
 తాసాముహూస్తై తాంచతుర్థీం ! మహాచమన్యః ప్రవే
 దనులే | మహాభితిద్రుంహ్న | న ఆత్మా : అంగన్య
 న్యాదేవ తాః | భూరితి వాల యంలోకః | భువభి
 స్త్వంతరిక్షం | సువరిత్యసౌలోకః : ౧ || మహాభిత్వా
 దిత్యః | ఆదిత్యేనవాసస్యే లోకామహీయస్తే | భూ
 రివాల్గ్విః | భువరితి వాయుః | సువరి త్యాదిత్యః |
 మహాభిచంద్రమాః | చంద్రమ సాసర్వా జీశ్వోత్తిగ్ం
 పిమహీయంతే | భూరితి వాయుః | భవభితిసామా
 ని | సువరితి య జాగ్ంషి || ౨ || మహాభిబ్రం
 స్త్స | బ్రహ్మతావాసస్యేవేదామహీయస్తే | భూరి
 త్యైవైప్రాణః || భువభిత్వపానః || సువరితివ్యానః || మ
 హాభిత్వంస్తం || ౩ || స్నేనవాసలేప్రాణామహీయస్తే || తావా
 ఏతాశ్చతఃప్రచ్ఛతుర్థా | చతఃప్రశ్చ | చతసో) వ్యాహృ
 తయః | తాయోవేదసవేదబ్రంహ్న | నర్వేస్తైదే
 వాలిమహావహస్తీ || 3 || ఆసౌలోకోయజాగ్ంషివేద
 ద్వేవ | ఇహంబమోనువాకః || ౪ ||

భాష్యం || వత్సమహాంతః ప్రాణలింగోపాస నాంగబూ తవ్యాహృ
 త్యుపాసనంచోపదిత్యతే || బూర్భువస్సువరిత్యాదినా | ఇత్యుక్తిః ప్రథ
 మదిర్భూతార్థం || ఏతాస్త్రీ స) ఇతిప్రదర్శి తానాం చప రామర్పార్థః |
 సరామృష్టాస్తార్థ్యం చైత్యసేన | తస్మిన్) తా ప) సీద్ధావ్యా హృతయ
 స్త్వన్త్యంతే యివతే | తాసామితి | తాసామి యంచతుర్థీవ్యాహృ
 తిర్తసాభితితామే తాంచతుర్థీం | మహాచమన్యం | మహాచ
 మన్యః | ప్రవేదనులే | ఉ | హ | స్త్వ | ఇత్యై మాంవృత్తానుకథ
 నార్థత్యాద్విదిత వాస్తవత్వేత్త్యుక్తః | మహాభితి | యన్తహా చ్చబ్దేనప్రతి
 పాదితంవస్తు తద్భూత్వ | తదేవ | నిరకళయమహాత్వాక్రయసరళివ
 ఇత్యుచ్యతే | న ఆత్మా | అసమంతాద్యాహృత్తిత్యాత్మా | తథామాం
 దూక్యే | ప్రపంచోశమం శాంతం) వసుద్వైకంచతుర్థం మన్యంతే
 సత్త్వానవిజ్ఞేయః | ఇత్యుక్తయశ్చబ్దవాచ్యత్వం పరశివనై వ్యవోపదిష్టం
 అంగనితి | ఇతరదేవతాః ఆదిత్యచంద్రమసబ్రంహ్మన్నమయదేవతాః |

అక్షరతాభవంతి । లేమానిరతిశయమహత్త్వాభావతే । ఏవంమ
హచ్ఛబ్దశ్చ । వాస్తవార్థముపదిశ్య । భూర్భువస్సువర్త హితవ్యా
హృతివత్తుయేన ॥ ఇత రోపాసనా భేదాన్దర్శయతి ॥ భూరిత్యాది
నా ॥ భూశబ్దవాచ్యమంతోకః । ఇతిపదోతే తద్వా చ్యతార్థస్సూ
చ్యతే ॥ తోకస్తుభువనేజనభికోశాద యంతోకః ॥ పరిదృశ్యమానస
ర్వజీవనమూహః । తంబ్రహ్మకారేణయడపాస్తే । తస్యవైషమ్యనై
ర్భూత్యాదిదోషనివృత్తిశయాచిత్తవిశాంతి ర్భూత్యావాసాత్తాతా
రంభవతి ॥ అతస్తథాకర్తవ్య మిత్యూపాసనాభేదః ॥ ప్రథమః పదర్పి
తః । సర్వత్రఇతిబోధోపార్వపదవాచ్యత్వబోధనార్థః । వాశచ్చోప
క్ష్యమాణోపాసనాభేదపదర్పనార్థః ॥ భవతితి ॥ అన్తరియం ॥
భూతాకాశం । చిదాకాశంవా । బ్రహ్మ తేనయడపాసనంకరో
తి । తస్య । చిత్తవిక్షేపనివృత్తితయాశివసాత్తాతారంభవతీతిద్వి
తీయః ॥ సుపరితి । తోక్యతే భక్తైరితిలోకః । అసౌలోకః
పరిదృశ్యమానశాయాపురుషవిగ్రహః ॥ తంయడపాస్తే ॥ తస్యదృష్టి
స్థిరత్వంకాలత్రయజ్ఞానంచభవతీతిభావః । తృతీయః । మహాభిత్వా
దిత్యః । ఆదిత్యస్సూర్యః । తం । సత్యమనిమిషదృష్ట్యాద్విఘటికాకా
లంపరశివత్వేనయడపాసనంకరోతి । తస్యనేత్ర మాలిన్యనివృత్తిపూ
ర్వకదృష్టిస్థిరత్వంసంభవతి ॥ తతోమూక్ష్యంసంభవతీతిచతుర్థభేదః ॥ ఆ
దిత్యేనవేతి । ఆదిత్యేన । సూర్యేణసర్వేలోకాః । సర్వజనాః । మ
హియస్తే । వృద్ధింప్రాప్నువంతీత్యర్థః । సూర్యోముఖ్యశరీరంసా
చ్చివస్యసరమాత్మనభిసాహందేహోపదిష్టం । అసౌయోవపగ్నశిలగ్రీవో
విలోహితభిశశరుదీయై । శివాత్తకత్వముపదిష్టం । భూరితివా
చ్యమితి । అగ్నిశబ్దేనభూతాగ్నిర్వాజాతరాగ్నిర్వాప్రోచ్యతే । తంప
రశివత్వేనయడపాసనంకరోతి । ససర్వసిద్ధింప్రాప్నోతి । రుద్రోవాపిష
యదగ్నిరిత్యుతే ॥ భవతితి యఃప్రాణవాయుంవాయుంవా । సా
త్తాత్పరశివభావేన । దృష్టింతతనీత్వా । ఉపాసనంకురుతే । తస్యమ
నోనిగ్రహత్వా తాశివాసం దస్సంభవతీతి । పంచమః । సుపరితి
తి । ఆదిత్యః । ఆదిత్యజేవతాత్తకనేత్రం । తస్మిన్లక్ష్యంకృత్వా ।
పరశివాత్తకత్వేనయడపాస్తే । తస్యసర్వజ్ఞత్వంసంభవతీతిషష్ఠః ।
మహాభి చంద్రమాః ॥ చంద్రదేవతాక మానసంపర శివత్వేనయ

ఉపాస సంకరోతి । బ్రహ్మాండస్థిత చంద్రంవానిమిషద్య మ్మ్య శివభావన
 యాడి పాసనం । యఃకరోతి సోపిమాయాపా శనివృత్తిం ప్రాప్నోతి
 భావః । ఇహ సప్తమః ॥ చంద్ర మసేతి ॥ చంద్రమసా ॥ తద్దేవ
 తాభిమానేన । చంద్రేణ ॥ ఇంద్రియాణి । సకలసత్త తా)ణి ॥
 మహియన్తే ॥ వర్ణయంతే ॥ ౨ ॥ భూతి తవేతి । ఋచః । ఋ
 గ్వేదాభిమానచతుర్ముఖంసామాని । సామవేదాత్తకరుద్రంశ । యజూ
 గ్ంషి । యజుర్వేదదేవశాత్తకవిష్ణుం । మహాభవవాచ్య పరశివంచ ॥
 యాడి పాసనం కురుతే । తస్య । సర్వా భీష్మసిద్ధి ర్భవతీతి । ఏకాద
 శః । ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వభూతా నామితీశురేః । బ్ర
 హ్మణావేతి । బ్రహ్మ.తా । ఋశీవేన । సర్వేవేదాః । వేదాశ్చ ।
 తదభిమానదేవతాః । మహియంతే ॥ వర్ణయంతే తత్సర్వః । బూరితి
 వైరితీప్రాణః ॥ ఉర్ధ్వగతపాయః । ఏతేనరేచకముపదిశ్యతే ॥ ఆపా
 నః । శరీరాధోగమనశీలపాయః ॥ ఏతేనభూరికముపదిశ్యతే । వ్యా
 సశిష్యనేనకుంభకముపదిశ్యతే । అన్నపదేనచి చ్చంద్రా దాగతసుధా
 ధారోలక్ష్మ్యతే ॥ అత్తీ త్యంన్నం ॥ అకభక్షణశ్శతీ ధాతుః ॥ రస
 నేంద్రయేణగృహ్యతశ్చత్వర్థః ॥ తేన । సర్వప్రాణాః । వర్ణయంతే ।
 కేంచ । చతుర్విధాన్నేనవా । దశప్రాణాఃపృథ్వింపా)ప్నువంతితిభావః ।
 ఏవంరేచకాదినాప్రాణాయామంయఃకరోతి । తస్యమనశ్శుద్ధింజి మ్మాచి
 సిద్ధిశ్చభవతీతిశివ యోగప్రీతి పాదితశివాగ మేషుబహు ధావ్రపంచి
 తమితి । ద్వాదశ త్రయోదశ చతుర్దశ పంచదశ షోడశభేదాని ఉ
 పాసనాని దర్శితాని । తా వావతాంతి । చతస్రోపి వ్యాహృత
 యః । చతుర్థా । ఉక్తప్రకారేణచతుర్వి ధోపాసనా యుక్తాకత్వ
 ర్థః । చతస్రశ్చతస్రోవ్యాహృతయశ్శతీ । బూరాద్యాశ్చ తస్రోవ్యా
 హృతయోపి । ఉక్తస)కారేణప్రత్యేకంచ తస్రః । అతి షోడశ
 వ్యా హృతిభిష్టోడ శోపాస నాన్ముక్తానీతిభావః । తద్వేదనస్సఫలమా
 హః । తా యోవేద । షోడశవ్యా హృతి భిఃప)తి పాదిత షోడశో
 పాసనానియోవేత్తి । సః ॥ బ్రహ్మ । అంతఃప్రాణ లింగరూపం
 బ్యోతిర్మయింశివంజానాతిత్వర్థః । సర్వేన్ద్రేదేవాశ్చితి । అన్ద్రే ।
 శివజ్ఞాననిష్ఠాగరిష్ఠాయ । సర్వేవేదాః । బలిం । శ్రుజాం । ఆ
 వహంతి ॥ కుర్వంతిత్వర్థః ॥ సర్వదేవాధికో భవతీతిశివజ్ఞానిమాహాత్మ్య
 ప్రశంసామంత్రోయమితిపంచమానువాక్సమూహః ॥ * ॥

శ్రీనివాసాంధిక గురవేనమః

వష్టానువాకప్రారంభః

ఉ । సవీషోంతర్హృదయతాతః । తస్మిన్నయంపురు
షోషనోమయః । అమృతోహిరణ్మయః । అన్తరేణతా
లుకే । యవీషస్తనైవావలంబితే । సేన్ద్రయోనిః ।
యత్రాసాశకాంతేవివర్తతే । వ్యపోహ్యశీర్షకపాలే ।
ఘోరిత్యగ్గృహ్యతిత్థతి । భువభితివాయా ॥ ౧ ॥ సు
వరిత్యాదిత్యే ॥ మహాభతి బ్రహ్మణి । అపౌతిస్వారా
జ్యం । అపౌతిమనసస్పతం । వాక్పతిశ్చ తుమ్మతి ।
శోత్రపతిర్విజ్ఞానపతిః । ఏతత్తతోభవతి । అకాశకరీరం
బ్రంహ్మ । సత్యాత్మప్రాణాదామం । మనఅనన్తం ।
శాస్త్రసమృద్ధమమృతం ॥ ౨ ॥ ఇతిప్రాచీనయోగ్యో
పాశ్వ । వాయావమృ తమేకంచ । వష్టాను వాకస్స
మాప్తః ॥ ౩ ॥

భాష్యం । స్థూలారుంధతీన్యాయేన అంతః ప్రాణలింగో పాననాంగ
ఘోషమూరార్ద్యపాననామృతదిశ్శక్తిదాసీం ప్రాణలింగ సాక్షాదాకార
హేతుమాత స్ఫుత్పుండరీకోపానం దర్శయతి । సవీషభిత్వాదినా ।
య, హృదయస్థాంత అంతర్హృదయః । తస్మిన్యతాశోవర్తతే ।
సతతోవ్యతే । తస్మిన్తహరపుండరీకాకాశే । సోయంపురుషః । పురి
శఃకునాత్ । చేతనాచేతనప్రపంచ మనేనపూర్ణా జ్ఞాపురుషః । సా
క్షాత్పురమశీవః । శ్వేతాశ్వతరే । సర్వాననశిరోవస్సర్వ భూతగు
హాశయః । సర్వవ్యాపీదళగవా నస్తాత్సర్వగతశ్శివః । ౧ । పురుషో
దైరుద్రస్తన్తపేజానమోనమః । ఋతగీంతత్యం పరంబ్రహ్మ । పురు
షంకృష్ణపింగళం । ౧ । తత్పురుషాయవిద్మహేమహా దేవాయధీమహి
తన్నోరుద్రః ప్రచోదయాదిత్వాది బహుశ్యతేషు । పురుషశబ్దస్యసాక్షా
త్పురశివ । వాచకశబ్దత్వేనైష్టమయదిష్టం । మనోమయః । మనః ।
విజ్ఞానం । మనుతేజ్జ్ఞానశరణాః । తన్మయః । తద్రూపేణభాసమా
నః । ప్రాణేష్వంతర్నసోలింగమాహునిశ్చితేః । అమృతః । త్రై
కాలికాబాహ్యస్వరూపః । హిరణ్మయః । జోతర్తయః । సమోహి
రణ్య బాహువేసేనాన్యేది శాంభవతయే సమోహిమ ఇతిపాత్యతే

హిరణ్యకశిపుః । హిరణ్యలింగాయనమః । నమోహిరణ్యకశిపుః
 వేహిరణ్యకశిపుః యహిరణ్యకశిపుః హిరణ్యకశిపుః పతయేత్ వికాపతయ
 ఉమానతయ పతయేత్ నమోహిరణ్యకశిపుః । హిరణ్యకశిపుః
 త్వస్య । పరశరావధారణ ధర్మశ్చేన బహుధా ప్రపంచిత త్వస్మా
 న్నదేవతావరణ్యకశిపుః । కింద్రకేవలే । హృత్పుండరీక విరజం
 విశుద్ధ విచిత్ర విశ్వవిదం విశోకం । అచింత్య మవ్యక్తమంతః ।
 మోక్షశివం । ప్రకాంతమమృతం బ్రహ్మయోనిం । తదాదిమధ్యంత
 విహితమేకం । విమలచిదానంతమ రూపమద్భుతం । ఉమానతయం
 పరమేశ్వరం పంచం త్రయోవచం నీలకంఠం ప్రకాంతం । ధ్యాత్వాము
 చిర్లభతి భూతయోనిం । సమస్తసాక్షింశమనఃతస్మాది । నా రా
 యదేవ । దహరంవిశాపంసరవేత్త భూతమత్కారభ్య । యః పరస్మై
 హేత్వరత్నం తేనదహరపుండరీకో పాస్యత్వం పరశివస్యేవేంద్రియైశ్చ
 స్తమమదాహం దహరోపాసనే పరశివ మూర్తామూర్తధ్యానకర్తవ్య
 మితితత్కారః । తస్యేవలక్షణస్య । హృదయాకాశే । నాక్షాత్రి
 తస్య । ఇంద్రమాపహంబులింగస్యపతీవత్తయే । మార్గోభధీమతే ।
 హృదయాదూర్ధ్వంపవృత్తానుభూ మ్నావాడీ శివయోగ శాస్త్రేబహు
 ధ్యాపతిపాదితానావ । అంతరేణ తాలుకే । మధ్యేతాలుక యోర్గ
 తా । యశ్చైవతాలుక యోర్మధ్యే । భాగస్తనభివా లంబతే ।
 తస్యచాంతరేణేహివావత్ ॥ యతః । కేశాంతః । కేశానామం
 తః । మూలంవివర్జితే । విభాగేనవర్జితే । శిరోభాగభ్యధ్యః । తం
 దేహంహస్య । తతోనిస్సృతా । వ్యపోహ్య । విభజ్య । విదూర్యశీ
 ర్షకపాతే । శిరఃకపాలేనిర్గతాయా । సా । ఇంద్రయోనిః । ఇం
 ద్రస్య । పరమైశ్వర్యయక్తశివస్య । యోనిః । మార్గః । శివసా
 ష్టాతాపరపాతీభూతద్వారమిత్కర్థః । ఏనముపాసకః మనోమయప్రా
 ణలింగదర్శకః । తన్నాక్షాత్రికస్య । భూరివ్యాప్యతీ రూపాయోగ్ని
 మండలవర్జితే । తంహస్యతతః । తతకించిసాలం స్థిత్యాత
 తః భువరితివ్యాప్యరూపవామండలే స్థిత్యా । తతడిర్థాయ । సు
 వరితి । వ్యాప్యతీ రూపాదిత్య మండల ప్రాప్యతతత్త్వతి । తతో
 నిర్గత్య । మహాభితివ్యాప్య త్యాత్కప రంజ్యోతిస్వరూ పు)త్తతే ।
 శివే । తిష్ఠతి । తతస్సస్య రాజ్యం । ప్రాణలింగ మబ్య త్వం ।

ఆపోత్తి । పా)పోత్తి । హృత్పుండరీకమధ్యభాసమానః పాణలింగోపాన
 తోసుషుషు నాన్యనిర్గత్య జిహ్వంతగ్గత మార్గేణ భృగృహ్యసంహితా
 య్య । తదూర్ధ్వభాగస్థిత వహ్నిమండలం వననమాడలాది త్వమండలా
 దృష్ట్యాతతతల)స్థిత్యా । తతస్త దూర్ధ్వస్థిత పరశివచిద్రూప)బ్రహ్మణ
 మలతయసిర్దుకస్స కృష్ణభావేనపా)ణలింగ తుల్యత్వోత్పన్నమస్యం ప్రా
 ప్యతీతిభావః । తత్ప్రా)ణలింగోపాన నాసిద్ధపురుషః । మనసస్పృశం ।
 మనః ప)కాశకమ । హలింగరూపం । ఆపోత్తి । పా)పోత్తి । వా
 క్యః । వాగింద్రయ)కాశక గురులింగస్వ రూపాభవతి । ఇదం
 ఘ్రా)ణేంద్రియ ప్రకాశ కాచారలింగ స్వాప్య్యం కలక్షణం భవతి । చ
 త్సుష్మః । నేత్రే)ంద్రియప్రకాశక శివలింగరూపాభవతి ॥ ఇదమపి ।
 స్వేంద్రియప్ర)కాశక చరలింగస్య ఉపలక్షణం భవతి ॥ శ్రోత్ర)ప
 ణిః ॥ శ్రవణే)ంద్రియ ప్ర)కాశక స)పాదలింగరూపాభవతి ॥ విజ్ఞానప
 ణిః ॥ ముక్తజీవోభవతి । ఏతేన ॥ సన్వే)ంద్రియప్రకాశకమ హలింగా
 ది)ంద్రియస్వరూపకోపాణ లింగోపాననా వశాద్భవతీత్య భిప్రాముః । ఏ
 తత్తతోభవతీతి ॥ తతః । పా)ణలింగోపాననానంతరం । తదుపాసక
 శివయోగీ ॥ ఏతత్ । వత్స్యమాణభావలింగస్వరూపాభవతి । తద్భా
 వలింగః కీదృశమిత్యాశంక్యదర్శయతీతి । ఆకాశశరీరమిహ్యాదినా । అస
 మంతాతా)శలీత్యాకాశః ॥ చిచ్ఛక్తిః । సభూతాకాశః ॥ తచ్ఛరీర
 మస్యేత్యాకాశశరీరం । శీర్షతథాప్యప్య ల్లావర మిశ్వరశక్తే రాశస్సం
 భవతీతిచేన్న । ప)శయేశస్వాస్సం కుచితత్వం । స్పష్టావికా సకత్వం
 సతుస్వరూపనాశః । పండితారాధ్యక్తుత క్రికరభాష్యే । లోకవస్తులీ
 లాకైవల్గమితీబ్రంహ్మసూత్రే ॥ శరశిశ్వరశక్తే స్పష్టావి కాసత్వం ।
 ప)శయేసంకుచితత్వం । సంకోగవికా పాదకం సర్వంశక్తేలేవ । సతు
 శక్తస్య । యథాబింద్రభాలిక శక్తివత్ ॥ అపివ ॥ శక్తిసం కుచిత
 త్వంనిర్గుణత్వం । శక్తివికాసకత్వంసగుణత్వ మిత్యపిబహు ధారాధాం
 తం । కింతత్ । ప్రకృతం । బ్రంహ్మ । భావలింగమిత్యర్థః । ప్రాణా
 రామం । పా)ణా నాం । ఆరామో । ఆక్రీడా । యస్మి క్తతత్ప్రా
 ణోరామం । సుషుప్తి కాలేనా)కాదీనాం । కారణశరీరప్రకాశకభావలిం
 గే । అనందసం భవాత్ । ఉత । ప్రాణేషు ఆర మతీతివా ॥ ప్రా
 ణారామం ॥ ప్రాణేష్వం తర్హన సొలింగ మా హరితి శు)లే ।

శ్రీ హేమవాన్యకముః పా) త్యాత్ । ఏష హేమ మానందయాశీతి శృతేశ్చ
 మనఅనందః ॥ మనసిఅనందోయస్యః । మనఅనందః ॥ మనశ్చబ్రేనజ్ఞా
 నశక్తిర్ద్యోతతే ॥ తస్మామానం జోమస్మాసా । మనఅనంద ఇతే
 కోర్ధః । బాహ్యకరణ నిరపేక్షకభిభావః । తథాక్షేపత్వే । అపా
 ణిపావోహ మచింత్యశక్తిః । పక్వామ్య । చతుస్సశుణో వ్యక్తః ।
 ఇతి । ఇదమేవజ్ఞాపకం । శివోపాసకానాం సమాధికారే । బాహ్యకర
 ణనిరపేక్ష శుద్ధశక్త్యా శివానందానుభవ స్సంభవతీతి । శాస్త్రీ శా
 న్వాసమృత్యుః ॥ శాస్త్రీ సమృత్యుః । నిత్యైవమృత్యుః । అమృతవనా
 దిముక్తం । ఏవం । పూర్వోక్తధర్మవిష్టం భావదింగాభ్యం బ్రహ్మ
 హేమాప్రసాదయోగ్య । శుద్ధజీవ । తన్నామక హేళివ్య త్వం । ఉపా
 న్య ॥ ఉపాసనంకుర్వతి గురువాశిష్య మాజ్ఞానిత మితి వస్త్రాచపాకస్స
 మాప్తః ॥ శ్రీ)పండితగురువరశారవిందాన్నామసు ॥

శ్రీశివానుసండితగురవేనమః

శ్రీతానల్లిసప్తమానువాకపా)రంభః

మూలం ॥ పృథివ్యంనైరీక్షం ద్యాదిశోవాంతరదిశః । అగ్నిర్వా
 యఃకాదిత్యశ్చంద్రమా నక్షత్రాణి ॥ అపరిమళయో వనస్పతియ ఆ
 కాశఆత్మా । ఇత్యధిహూతం । అధాధ్యాత్మం ॥ ప్రాణోపాసన్యాసో
 దానస్సమానః । చతుశ్శీతం మనోవాక్త్వక్ । చర్మమాగ్ం స
 గ్ంస్పావాన్ధిమజ్జా । ఏతదధివిధాయ ఋషిరవోచత్ । పాజ్ఞంవాఇ
 దగ్ంసర్వం । పాజ్ఞేనైవపాజ్ఞగ్ంస్పృణోతి । సర్వమేకంచ । ఇతిసప్త
 మానువాకస్సమాప్తః ॥

భాష్యం ॥ శ్రీమద్విభిల వేదవేదాంతాగమ పురాణాది ప్రతిపాదక
 స్య సర్వవిదచిదాకార భిన్నాభిన్నశక్త్య । వభిన్నాభిన్నీయవైభవస్య ।
 భవశివశర్వోగ్రభీమ పశుపతిరుద) మహాశే శంకరేశ శంభును హేశ్వ
 రేశ్వరాత్మ బ్రహ్మది సర్వాయ వాచకశబ్దసార ప్రకాశక సుమహాతవి
 లాసస్య । స్వలీలావిహృత సకలచే నో పాసనాను కూలనిరతశయని
 త్యవైభవ ప్రదాయకస్య । త్యగభోగయోగ సౌజ్ఞిక శరీరతృణాగ
 తేవలింగ ప్రాణలి గభావలింగ సౌజ్ఞిక సుమేశ్వరస్య ॥ ఉపాసనాత్ర
 యంప్రతిపాద్య । ఇదానీంతదంగ భూతపృథివ్యాది పాజ్ఞో పాసనం

దర్శయతి । పృథివ్యంతరిక్ష మిత్యాదినాపజ్ఞసంఖ్యా యోగాత్పజ్జిత్వం
 దస్యమృతిః । తపఃపాక్షత్వం సర్వస్య । పాక్షత్వయజ్ఞః । పజ్ఞపదా
 పజ్జిః । పత్త్రియజమానదైవమానువితాని । పంచపదవాచ్యాని । పా
 జ్ఞోయజ్ఞఇతిశ్రుతేః । తేనయత్సర్వం । లోకాద్యాత్మకంచపాక్షంపరిక
 ల్పయతి । యజ్ఞమేవపరికల్పయతి । తేనయజ్ఞేనపరికల్పితేన । పాక్ష్యా
 త్మకంపరిశివమనుకరోతి । మహాయజ్ఞేనకల్ప్యతామాత్మా యజ్ఞేన కల్ప్య
 తాంనుజ్ఞోయజ్ఞేనకల్ప్యతామిత్యాదిశ్రుతిషు । ఆహారాజానమధ్వరస్య
 కుడ్రగ్ంహా తారమిత్యాది శ్రుతిషుచ । యజ్ఞపదవాచ్యత్వ యజ్ఞత్వర
 త్యాదిభర్తాకాం పరిశివా సాధారణ భర్తత్వేననిర్దేశాత్ । తలెభ
 మిత్యాశంకాయమాహ ॥ పృథివ్యాదీ సంచకం లోకపాక్షం । ఆ
 జ్ఞోదిపంచకం । దేవతాపాక్షం । ఆపాదిసంచకం భూతపాక్షం ।
 ఆత్మా । శివః । మాతకారణత్వాత్ । ఇత్యధిక్షాతమితి । అధిలోకా
 ధిదైవతపాక్షద్వయోపలక్షణార్థం । అథ । ఆనంతరమధ్యాత్మపాక్షత్ర
 యంవత్సృతే । ప్రాణాదివాయుపాక్షం । గతురాదిందియపాక్షం ।
 చర్మాదిధాతుపాక్షం । వీతావదిదంస ర్వమధ్యాత్మం । బాహ్యంచపాం
 జ్జమివేత్యేత దేవమధివిధాయ । పరికల్ప్య । ఋషిః । ఏతత్ర
 మదగ్భవసంపన్నోకశ్చిదృషిః । అవోచత్ । అభాణీత్ ॥ కేమిగ్యాహ
 పాక్షంవాఇదంసర్వమితి । పాక్షంనైవ ॥ ఆధ్యాత్మికేన । సంఖ్యాసామా
 న్యాత్ । పాక్షంసామాన్యం । స్పృణోతి ॥ బలయతి । వాలయతి । శి
 వస్వరూపానుసరిధానరూపసామ్రాజ్యలభత ఇతికశ్చి వృషిరవో చదితి
 భావః ॥ సప్తమానువాకభావ్యంసమాప్తం ॥* ॥

శ్రీశివాయపండితగురువరణాభ్యాంనమః

శ్రీతావల్లభప్రమానువాకప్రారంభః

మూ ॥ ఓమితిబ్రహ్మ । ఓమితీదగ్ంసర్వం । ఓమిత్యేతదనుకృతి
 ర్హస్తవా । ఆభ్యోశ్రావయే త్యాశ్రావయన్తి । ఓమితీసామాని
 గాయన్తి । ఓగ్ంశోమితిశస్త్రాణిశగ్ంసన్తి । ఓమిత్సర్వవ్యుఃస్థితిగ
 రంపత్రిగుణాతి । ఓమితిబ్రహ్మప్రస్తాతి । ఓమిత్యేతదగ్నిహూ
 తమను జానాతి । ఓమితిబ్రాహ్మణః । పవత్యగ్నాహ । బ్ర
 హ్మేనాపాప్నువానితి । బ) హేవోపాహ్నోతి । ఓందశ ॥ ౧ ॥

భాష్యం । ఏవంపాత్త్వస్వరూపేణ పరశివో పాసనముత్తా । ఇదానీః
 మూర్తామూర్త పరశివోపా సనాంగ భూతప్రణవోపాసనా క్రమమా
 చక్షతే । ఒమిత్యుదినా । ఇతిశబ్దస్వరూపసరిభేదాద్ధా । ఓంకారస్య ।
 పరశివప)నిపాదక త్వాత్ తస్మాత్కార ముఖ్యమే తుత్వా చ్చివాగ
 మేషు ముషు త్సూతా సుపయోగిత్యేన లయయోగే ప)ణవ నా
 దానుసంధాన విభాన మనేకధాపరమేశ్వరేణ । ప్రతిపాదనాత్ । బ్ర
 హ్మధిపత్య)త్వా తోధిపతి ర్భిష్త్వా శివామేఅస్తు సజాశివోమి తిహ్యతా ।
 పరశివాత్త్వక త్యేన ప్రసపాదనాచ్చ । ఓంకారస్యబ్రహ్మత్వక త్యే నస్తుతిస్స
 మంజనమేవభవతి । ఒమితీదగ్గంసర్వమితి । అతఏవఓంకారస్యసర్వాత్త్వ
 కత్వముపపద్యతభివ్యక్తః । ఓంకారస్య త్యర్థఉత్తరగ)ంధః । ఒమిత్యేతద
 నుకృతీతి । సత్వస్వామి । ఓంకారోఽనుకృతీర్భవతి । హ । స్త । వై
 ఇతిప్రసిద్ధార్థకాః । ఓంకా)వయేదితి । అపివ । ఓంకా)వ యేతిప్రైవ
 పూర్వకమాశ్రయేనై । ఒమిత్యుపకృష్ట్యుద్ధాతారస్సమానిగాయన్తి ।
 ఓగ్గోమితి । హేమాతారోపిఒమిత్యుపకృష్ట్యైవ శం సంతీత్యర్థః । ఒమి
 త్య ధ్వర్యురితి । హేమాతరికంసతి । అభ్యన్యః ప)త్యు)వం ఒమిత్యను
 మోవతే । గీతరహితాదుః । శస్తా)ణీత్యుచ్యంతే । ఓభామోధవే
 తిశంసతోఘాతుః । ప్రోత్సాహనం । ప)రిగరః । పాకంపచతీత్యాది
 వత్ప్రతిగరం । ప్రతిగృణాతి । ప)తిగృహ్లాతీత్యర్థః । ఒమితిబ్రహ్మ । ప)
 స్తా తి । అనుజానాతి । అనుజ్ఞాందదాతిత్యర్థః । ఒమిత్యగ్నిహేమాత్ర
 మితి । జుహేమీత్యుక్తేఒమిత్యనుజ్ఞాంప)యచ్ఛతి । ఒమితివా) వ్యుదాతి
 యోబ్రాహ్మణః । బ్ర)ంహ్మ । పరశివం । తముపాల్నువాసీతి । అత్తా
 నం । ద్రవత్యుక్ । ధ్యానంతుర్వక్ । ఒమిత్యేవ । ఓంకార రూపస
 దాశివమేవస్తరణంకరోతి । సద । తేన । ఓంకారరూపస దాశివస్తర
 ణపూర్వకధ్యానేన । బ్రహ్మపరశివం । ప్రాప్నోతి । ఆప్నో త్యేవ । ఏ
 తేన । రసవేధేనతామ్రాదికం యథాస్వభావసిద్ధతామృత్వాడికంవిహః
 యహేమిత్వంయథాపా)ప్నోతి । క్రిమిః । కీటకభు)ంగధ్యానేనస్వాభావికకి)
 మిత్యనివృత్తి పూర్వక ఘ్రంగత్వం యథాప్రాప్నోతి । తథా । పరశివా
 త్త్వక త్యేన ప్రణవోపాస నంయోజీవః కరోతి । సస్తదైవ । స్వాభావి
 కజీవత్వనివృత్తి పూర్వకశి వత్వం పా)ప్నోతితి రిహస్యముపదిష్టమిత్యుచ్య
 మానువాకస్సమాప్తః । శ్రీపండిరగురువణార్పణమస్తు

శ్రీశీవాయపండితగురువరణాభ్యాంసమః

శ్రీతావల్లి న వమానువాకప్రారంభః

మూలం । ఋతంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । సత్యంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । తపశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । దమశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । శమశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । అగ్నియశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । అగ్నిహోత్రంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । అతిథయశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । మానుషంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । ప్రజాచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । ౧ । ప్రజనశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । ప్రజా తీర్థస్వాధ్యాయప్రవచనేచ । సత్యమితసత్యవచారాధీతరః । తపశ్చతపసోనిత్యః పౌరుషిష్టిః । స్వాధ్యాయసప్రవచనేచేతనాకోమాద్యల్యః । తద్ధితస్త్రితకః । ప్రజాచస్వాధ్యాయప్రవచనేచషట్పు । ఇతినవమానువాకస్సమాప్తః । * ।

భా । పూర్వోక్తప్రమాదపుండరీకాం శర్గత పాణలింగా ద్యుపాసనమైవస్వాధ్యాయక జీవత్వ నివృత్తిపూర్వక శివత్వప్రాప్తి సంభవా ద్భుక్తస్తూలాపానవాంగ భూతనిత్యనైమిత్తి కాదినిఖిల కర్తృణాం నిరవకాశప్రసంగః ప్రసక్త్యేతత్కమత్వా । నిభ్యుక్తకర్తృణాంసర్వేషాంచరమపురుషాత్తసాధనత్వముపవాదయతి । ఋతమిత్యాదినా । ఋతం । సునసిపరమేశ్వరాదాభనం । ఋతమానసికాపూజేతిశివాగమోక్తేః । స్వాధ్యాయః । వేదవేదాంగాధ్యయనం । ప్రవచనం । అధ్యాపనం । ఋతస్వాధ్యాయ ప్రవచనానిన దాకర్తవ్యానీత్యర్థః । సత్యం । సత్యవచనం । వక్తవ్యం । తపః । గాయత్రీసంచాక్ష ర్యాదివైదికమంత్రైర్నియ మపూర్వకానుష్ఠానం । దమః । బాహ్యేంద్రియనిరోధః । శమః । చిత్తవృత్తినిగ్రహః । అగ్నియశ్చ । అధాతవ్యాః । అగ్నిహోత్రం । హోతృవ్యం । అతిథయశ్చపూజ్యః ॥ మానుషం ॥ గురువశేశ్వరపూజాదికర్తృవ్యం । ప్రజాశ్చఉత్పాద్యాః ప్రజనః । ప్రజననం । ఋతాభార్యాభిగ మనమిత్యర్థః । ప్రజాతః । పౌత్రోత్పత్తిః । సర్వైరైతేకర్తృభిర్భుక్తస్యాపి । స్వాధ్యాయప్రవచనేయత్పత్రోఅనుష్ఠేయేతిత్యర్థసూచనాయ సర్వైస్స హస్వాధ్యాయప్రవచనగ్రహణం సత్యంహోయయస్యాసా । సత్యవచాః । రథీతరస్యాపత్యంరాధీతరః ।

తన్నామకముపిః । సత్యమిత । సత్యమేవ ప్రధానమితి మన్యతే త్యర్థః ।
తనభిః తపసినిత్యః । తపోనిత్యః అనవరతతపస్విత్యర్థః । పౌరుషీష్టిః । తన్నామక
ముపిః । తపత్తి । మితహారాదినామంత) యోగప్రకారేణ । సావ
యవపరమేశ్వర ధ్యానమేవ ప్రధానమితి మన్యతే తీర్థావః । స్వాధ్యాయే
తి । ముగ్ధలస్యాసత్యంపుమామాద్యల్యః । నాకః । తన్నామకముపిః ।
స్వాధ్యాయప్రవచనీవ అనుష్ఠే యేతి మన్యతే । తద్గితః । యస్తా
త్స్వాధ్యాయప్రవచనీవతః । తస్తాత్త్వేవల ముష్ఠేయేతి । ఉక్తానా
మపి సత్య తపస్సాన్విధ్యా యుప్రవచానా నాంపునర్థ) హరిమాద రార్థం
యస్తాత్స్వాధ్యాయాధీనం హి అర్థగ) హరిః । అర్థజ్ఞానాధీనం చపరంశే)
యః । ప్రవచనంతదవిస్తరతార్థంభర్తృవృత్త్యర్థంతత స్వాధ్యాయ ప్రవచన
యోరారదరమితి నవమానువాశస్సమాప్తః ॥ ❀

శ్రీ) శివాయ పండిత సుధుజేనమః

దశమానువాకప్రారంభః

మూ॥ అహంవృక్షస్య రేణివ । కీర్తిః పృథగ్గిరేణివ । ఉర్ధ్వప
వితో) వాజినివ స్వపుత్రమస్మి । ద్రవిగ్ంసుశర్చసంసుమేధా ఆమృ
తోక్షితః ॥ ఇతిశ్రికజ్జిగ్ధేదానువచనం । అహంపట ఇతిద
శమానువాకః ॥ ❀ ॥

భా । పూర్వోక్తధర్మానుష్ఠానత యాచిత తద్ధి విశిష్టపుటపన్యకృతకృత్య
తాప్రకటన మంత్ర) మిదం । అహమితి । అహం । వృక్షస్య । వృ
క్షపచ్చేద్యమానా హంకారాదే । రేణివ ॥ సా । భేదనకర్తాభూయా
సమిత్యర్థః । రిజిక్షయతి తస్మాద్వజ్జగత్తాత్ । అన్యేభ్యోవిద్య శ్యత ఇతిశ్వ
నిపి రూపం । నిరస్త దేహద్యభిమాన ఇతిభావః । కీర్తిః । కీర్తిమాకా ।
కమివేతిచేత్ గిరేఃపుత్రమివ ॥ జ్ఞాన్యుగుణకాలితయాతాప్య గాన్తత్యకీర్తి
మానస్తీత్యర్థః । ఉర్ధ్వప విత్రః । ఉర్ధ్వం । బ్రహ్మవిష్ణో దిభిర్ధార్య
మాణుయాసర్వశ్రేష్ఠం । పవిత్రం । లింగం । యస్యమ మసోహం ।
ఉర్ధ్వపవిత్రః । పవిత్రం తేవిశతంబ్రంహ్మణస్స తేప) ధుర్గాత్రా జేషత్యసి
విశ్వత ఇతిప్రతే । సాక్షాద్రుద్రోహమ స్తీత్యర్థః । తథా । ప్రాణలిం
గాంగసంబంధీసరుద్రోనా త్ర) సంశయితి శివాగమూక్తేః । వాజినివ ।
వాజినత్సూర్యశ్చవ । ఆమృతం । సాధనాంతరనిరపేక్షతయాభానమాన

పరశివ స్వరూపమస్త్రీయతః పరశివస్వరూపోస్త్రీ । అతఃత్రనిగ్ం । ప
రమైశ్వర్యశాలీ॥ సువర్చసం । నిరతిశయకాంతి మాంశ్చ॥ అస్త్రీచశేషః ।
సుషేధాః త్రైలధారావదనవర తశినధ్యా నజుద్ధిమాక । ఆమృతః ।
నాశాపృతియూగీత్రైకాలికా బాధ్యస్వరూపభావః । అక్షితః । ష
డ్భావవికారరహితశ్చఅస్త్రీత్యనువర్తతే । ఇతి ఏవం । పరశివస్వరూప
మాతస్య । త్రిశంక రుషేః । వేదః । వేదనం ॥ శివైక్యజ్ఞానం । అ
ను । అనుస్మృత్యవచనం । ఆత్మనః । స్వాభావికజీవత్వనివృత్తిపూర్వక
శివత్వప్రాప్తిమాహాత్మ్య ప)కటనమంత్రోమితీయావత్ । ఇదదశమాను
వాకస్సమాప్తః ॥ శ్రీపండితగురుచరణార్పణమస్తు ॥ * ॥

శ్రీశివాయపండితగుర వేదమః

ఏకాదశానువాకపూ)రంభః

మూ ॥ వేదమానూచ్యాచార్యోం తే వాసినమనుశాన్తి ॥ స
త్యంవద । భర్తంపర । స్వాధ్యాయాన్తాప్రమదః । ఆచార్యా
యప్రియంధనమాహ్వాత్య ప్రజాతంతంమాన్య మచ్ఛేష్ఠీః ॥ స
త్యాన్నప్రమదితవ్యం । భర్తాన్నప్రమదితవ్యం । కుశలాన్నప్ర
మదితవ్యం । భూత్యైనప్రమదితవ్యం । స్వాధ్యాయ ప)వచ
నాభ్యాం నప్రమదితవ్యం ॥ ౧ ॥ దేవపి తృకార్యా భ్యాంనత్ర
మదితవ్యం । మాతృదేవోభవ । పితృదేవోభవ । ఆచార్యదే
వోభవ ॥ అతిథిదేవోభవ । యాన్యనవద్యానికర్తాణి । తానిసే
వితప్త్యాని నోఽతిరాణి । యన్యస్తాక గ్ం సువరి తాని ॥
తానిత్వయోపాస్యాని ॥ ౨ ॥ నోఽతిరాణి । యేకచాస్త్రప్రే
యాగ్ంసోబ్రాహ్మణాః । తేహంస్వయాసనే । నప్రశస్యసితవ్యం ।
శ్రద్ధయాదేయం ॥ ఆశ్రద్ధయాదేయం । శ్రియాదేయం । హ్రి
యాదేయం । భియాదేయం । సంవిదాదేయంఆధయదితేకర్త
విచికిత్సావావృత్త విచికిత్సావాస్యతీ ॥ ౩ ॥ యేతత్రబ్రాహ్మణా
స్సమృద్ధినః । యుక్తాఅయుక్తాః । ఆలూతాధర్మకామాస్సన్యః ॥
యథాలేతత్రపరేరక । తథాలేతత్రపరేరథాః । ఆధాభ్యా భ్యాతే
షు । యేతత్రబ్రాహ్మణాస్సమృద్ధినః । యుక్తాఅ యుక్తాః । అ
లూతాధర్మకామాస్సన్యః ॥ యథాలేతేషుపరేరక తథాలేషుప

రేరకః । తథా తేషువ రేధాః ఏషః దేశః ఏషః పదేశః ఏషా వేదోపని
షత్ । ఏతదనుశాసనం ఏవముపాసితవ్యం । ఏవముచైతదుపాస్యం ।
సాన్విధ్యామప్రవచానాభ్యానప్రమదితవ్యం । శానిత్వ యోపా
స్యాని । విచికిత్సావా స్యాత్తేషువ రేరకః సప్రచ । ఇత్యేకాద
శానువాకస్సమాప్తః ॥ శి ॥

భా ॥ పూర్వానువాకేమూర్త్యాంగ భూతధర్మాణి సామాన్యతోబోధ్య ।
ఇదానింత ద్ధృడ ప్రత్యయార్థం పుష్పపుష్ప న్యాయేనగుచ్ఛివ్య మాజ్ఞా
పయతి । సత్యవదేత్వాదినా । సత్త్వం । నతః శ్రోతాదీం ద్రియప్రప్య
క్షతయాయన్ననోవేద్యంభవతి । తదేవబృహి । ధర్మం శ్రుతిస్తృత్య
గమాదిప్రతిపాదితం । యథర్థమస్తే । తదాచర । కరు । సాన్విధ్యామేతి
వేదవేదాం గాఢ్యమనే ప్రమాదం మాకార్షి రిత్వర్థః । ఆచార్యామేతి
గురవేదక్షిణాంబత్వా । తదనుష్ఠయానంశబ్దధ్యయేజాయాంస్వీకుర్వ్యత్వర్థః
కుశలమితి । గురువరేశ్వరపూజాదిషుజాగరూకోభవేత్వర్థః । మూలైశ్చ
ఇతి భూతైశ్చ । భస్తనే । నప)మ దితవ్యం । విస్తృతం మాకున్విత్వ
ర్థః । కుశభిచేత్ । కుద్యుపిత్వాగురుదారాంశ్చగత్వా । స్వర్గస్తేయం
బ్రహ్మహత్యాచక్రత్వా । భస్తభనోభిస్తభయ్యాశయానోరుదా)ధ్యా
యీమువ్యతే సర్వపాపై రితిశ్చుతా । సర్వపాపక్షయ ముఖ్యహేతుత్వో
పదేశాత్ । కాలాగ్నిరుదా)ధర్వణశిరః ప్రభృత్యుపనిష త్సుమూర్త్యాం
గపాశుపతవ్రతముఖ్యాంగ త్వేనచడి పదేశాత్ । బోధాయనసూతే) ।
భూతైశ్చనప్రమదితవ్యమితిమంత్రస్య । భస్తధారణేవిని యో గదర్పచా
త్ । బృహజ్జాచాలే । త్రిపుండ్రం యేభినిందుతి నింజంతి శివమేవతే ।
ధారయంతితుయేభక్త్యాధారయంతి తమేవతేఇతి త్రిపుండ్ర ధారణనింజ
కస్యఅమంగళప్రాప్తి హేతు త్యోపదేశాచ్చ । కించ । చతుర్థానువాకే
పశుభనాది సంపదం స్వేనైవపార్థిత త్యాత్ । అతః)భూతి సదన్యజత్వ
ర్యాధ్యత్వంననక్తుంశక్యం । మాతృదేవోభవ । పితృదేవోభవ । ఆచా
ర్యదేవోభవ । ఆతిథిదేవోభవ । ఏతేసర్వేదేవవత్పూజనీయాఇత్యర్థః ।
గర్భధారణపోపాభ్యాం పితుర్దాతా గరియ సీతిన్యా యమనుస్య త్యప్ర
భమంమాతృ పదముపాత్తం । అతఏవ సునాప్యసినామపి మాతృవందన
మానశ్యకంభవతి । యాన్యస్తాకమితి । శాస్త్రసీద్ధశిష్టా చారాణికురు ।
శాస్త్రవిరుద్ధశిష్టాచారాణిమాకురు । యే కేచిత్పదాత్యుప్తా బ్రాహ్మణై

స్సహ సమానశయ్యా యా మా స నేవ । న విశ్రమణీయ మిత్యర్థః । శ్రద్ధయా దే
యం । వినియోగ క్తి పూర్వక త్వేన దేయం । అశ్రద్ధయేతి సత్త్వరంజేయ
మిత్యర్థః । శ్రియేతి । సంతుష్టాంతరం గేన దేయం । భియేతి సమ్యగకరణే
సత్త్వవాయూ భవిష్యతితిభీత్యా దేయం । సంవిదేతి కివ యోగినిసంతు
ష్టత్వస్థాభవతిశంకరః । తంశ్చప్రాప్తవత్సయంవిశ్వంశ్చప్తి మేతిహరావరమితి
జ్ఞాత్వా । తాదృశజ్ఞానేనదేయమిత్యర్థః । అథయదిత్యాది అభైవంపర్త
మానస్య । తే । తప । కర్త । శ్రాంతస్తార్తా దికం । వృత్తం । అ
నిగీతశిష్టాచారం । తతః । విచికిత్సాయదిస్యాత్ సందేహా యదిభ
వేత । యేతతః । తస్మిన్నేతే । కాలేవా బ్రాహ్మణాః । తత్రకర్తా
చాయు క్తాభివ్యవహితేనసంబంధః కర్తవ్యః । గమ్యద్యుసః । విచారద
క్షాః । యుక్తాః । వేదశాస్త్రేష్య భిరతాః । ఆయుక్తాః । విశేషశా
స్త్రవిచారదక్షాః । అలూక్షాః । ఆరిషడ్వర్గరహితాః ॥ ధర్మకామాః
సక్ష్పంజనాదివిషయాభిలాషాత్యాగినః । తేయధాతత్ర తస్మిన్కర్తృణి ।
పృతేవా । పరేరక్ష । కథాత్వమపివరేధాః । అధాభ్యా భ్యాతేషు
అభ్యుక్తాః । దోషేణసందిహ్యమా నేనసంయోజితాః । కేనచిత్
తేషువ । యథోక్తంసర్వముపనయే । ద్యేతప్రేత్యాదిహ । ఏవఆదేశః ।
విధిః । ఏవఉపదేశః పుత్రాదిభ్యః కుత్రాదీనామపి । ఏషావేదోపనిష
త్ । వేదార్థత్యైతత్ । ఏతదనుశాసనం ॥ ఈశ్వరవచనం । ఆదేశ
వాక్య స్యవిదేయకత్వాత్ । సర్వేషాంహా ప్రమాణ భూతానామ
నుశాసనమేతత్ । యస్తాదేవం । తస్తాదేవం । యథోక్తంసర్వముపా
నితవ్యం । కర్తవ్యం । ఏవముచైత మపాస్యం ఉపాస్యమే వచైతత్ ।
నానుపాస్యమిత్యాదృశతార్థంప్రసరుక్తిః । శి । అత్రేదంవిచార్యతే । తమేవంవి
దిత్యాఅతిమృత్యు మేతిజాన్యః పంధావిద్యతే యనాయ । బ్రహ్మవేద బ్ర
హ్మైవభవతి । ఈశంజ్ఞాత్వాఅమృతా భవంతి । తరణిశోకమాత్తవి
త । జ్ఞాత్వాశివం శాంత మత్యం తమేతీత్యా దిశ్రుతిషు । తత్త్వజ్ఞాన
స్యమోక్షస్యముఖ్య హేతు త్వేన విధీయతే । సకర్తృణానప్రజ యాధ
నేనత్యాగేనేకలమృతత్వమానశురితి । పరీత్యులోకాన్ కర్తవ్యతోబా)ం
వృణోని ద్వేషమాయాన్నాన్యకృతఃకృతేనేత్యాదిశ్రుతిషు । కర్తృణాంమో
క్షసాధన త్వని రాకరణాత్ । అత్తాహారేద్రష్టవ్యశ్చ)తవ్యామంతవ్యానిధి
ధ్యానితవ్య ఇతిశృతా । శ్రవణాదీనాం శమోక్షముఖ్యాంగత్వోపదేశాచ్చ

పూర్వోక్త మానసికదహారా ద్య పాననం సత్యవచనాది బాహ్యకర్మా
చరణంచ ముముక్షూణాం నగరి గ్రామ్యా మితీచేన్మ చ్యతే । తమేవం
విదిత్వాతిమృత్యు మేతీతిజ్ఞాన ప్రధానవాదకృతీహా ముపాగనాజ్ఞానపర
త్వేనయో జనియ్యం । తథాహి ॥ శృద్ధాభక్తిధ్యాన యోగాదవే
హి । ధ్యాననిర్మథనాభ్యాసా శ్శుశంధమాతీపండితః ॥ ఉమాసహాయం
పరమేశ్వరంప్రభుత్వేలోచనం సీలకతదప్రశాంతం । ధ్యాత్వామునిర్గ
చ్ఛతిభూతయోనింసమస్త సాక్షిం తమనః పరస్తాత్ । ౧ ॥ తపసాబ్ర
హ్మవిదజ్ఞానస్వేత్వాదిశృతిశ తేషుఉపాసరా రూపజ్ఞానస్వైవ మోక్షాం
గఘాతత్వేనోపదేశాత్ । జ్యోతిశ్శాస్త్రాదిజ్ఞానవతేగవలవిచారజ్ఞానస్య
నమోక్షోపయోగిత్యం సిద్ధతి । కించ । తమేవం వేదానువచనేన
బ్రాహ్మణా వివిదిషంతి : యజ్ఞేనదానేన శపసానాశితే నేత్వాదిశృత్తి
షు । కర్తృణామపి బ్రహ్మవిద్యాంగోపదేశాత్ । కర్తృణామోక్షాం
గోపయిక్త్యభావే । సత్యత్వాదికర్తృప్రతిపాదక విధివాక్యానాందత్తాం
జలిప్రసంగాత్సతకర్తృనుష్ఠానాభావేపాపక్షయద్వారాచిత్తశుద్ధ్యయోగా
త్ । చిత్తశుద్ధ్యభావేసాధనవతుష్టయాసంభవాత్ । తదభావేనిర్మోక్షప్రసంగా
చ్ఛముముక్షూణాంశృశ్శస్త్రత్వాగమోక్తకర్తృనుష్ఠానమూపశ్యకమేవ ।
తథాభగవతా వ్యాసేన । సాంక్షికకర సంహితాయాం । స్పష్ట
ముపదిష్టం ॥ శ్లో ॥ స్వజాతివిహితా భర్తాద్వేదస్త్రుత్యు దితాతర్హ
తాత్ । పుంసఃపాప నివృత్తిస్సామ్యత్వయా శుద్ధిస్తుచేతసః । చిత్తశు
ద్ధ్యాచ విశ్వాన శృశ్శస్త్రతిష జాయతే । తస్మాద్భక్తిర్భవేత్పంసాం ।
శివేపరమకారణే । భక్త్యాజాయత సతతం । సంస్మరేర్దోషదర్శనం ।
తస్మాదిహపరత్రాపి । భోగేషువిరతిర్భవేత్ । తయావేదాం తవాక్యా
ర్థే । శివరూప ప్రకాశకం । సమ్యక్జ్ఞానం భవేత్తేనముక్తిః పుంసోభవేత్పు
వం । తస్మాన్తాపేశ్వరో విప్రశ్రుతి స్త్రుత్వాగ మోదితం । తర్హశ)
మోచితంధర్మం । ప్రాణత్యాగేవినత్యజేదితి । పాద్యైశివగీతాయామ
పి । కోటిజన్మాంతైః శుద్ధైశ్శీవేభక్తిః ప్రజాయతే । ఇష్టాపూర్త్యాదిక
ర్తాణి । యేనాచరతిమానవః ॥ శివార్పణది యాకామాన్స రిత్యబ్యయ
ధావిదిత్వాది నాస్పష్ట ముపదిష్టం । సతకర్తృనుష్ఠాన స్వమోక్షోప
యోగిత్యం । కించ । శీవాగమే । అపస్యనంథకోదగ్ధః పశ్యన్పంగు
శ్చదహ్యతే । అథపంగు తదన్యోన్యసా పేక్షాజ్ఞాన కర్తృణాః । యతా

శ్చతైవిరక్తానాం తస్మాత్తద్వయమాచరేత్ | జ్ఞానేనీధేపివిదుషాంకర్తా
 పీవినియుజ్యతే | ఘలాభిసంధిరహితం | తస్మాత్తస్మాత్సంత్యజేత్ | ఆ
 చారహీనః పురుషోలోకేభవతినిందితః | తస్మాదాచార వాక్జ్ఞానీభవే
 దా దేహపాతనాదిత్యాదిసాక్షానినామపి | లోకభీత్యాకర్తాచరణత్వం
 కర్తజ్ఞానయోగస్స సుచ్చయశ్చ చప్రతిపాదితం | తస్మాన్న కర్తజ్ఞే
 కర్తనిషేధ కథాక్యానాంకర్త ఘలశ్యాగమాత్రార్థప వాంగీకరణీయః |
 శృష్టగీతా యామపి | సక్తఃకర్తజ్ఞాని ద్వాక్సుయధా కురుర్వతిభారత |
 కుర్యాద్విద్వాక్ తేధాసక్తశ్చీర్ష్యతో కసంగ హృతి | జ్ఞానినామపి లో
 కభీత్యా | ప్రయోజనాస్వభావే పికర్తకర్తవ్యమితిరాద్ధాంతితం || కిం
 ఛ | యదేవజ్ఞానఫలం | తదేవకర్తఫలమితిశ్రుత్యా | సకామనయాకృ
 తకర్తజ్ఞామఘృదయఫల హేతుత్వం | నిషామచయా పరమేశ్వరార్పి
 తకర్తజ్ఞానినిశ్చేయసఫలహేతుత్వమిత్యు పదిశ్యతే | అతఏద ఉభయ
 విధాయక కాస్త్రం సమం జనంభవతి శ్చేకాదకా సుపాకస్స మా
 ప్రః || * ||

శ్రీపండితగురుచరణార్పణమస్తు

శంసోమిత్రశ్శమితి | పునశ్శాంతిర్వక్తవ్యా ||

అతీకవిద్యాప్రాప్త్యపసర్గశమ నార్థంపునశ్శాంతిరుచ్యతే | వ్యాఖ్యాతమేత
 త్పుర్వమేవ | ఇతిద్వాదశానువాకః ||
 ఇతిశ్రీమద్వేదాగమోభయవేదాంతసిధాంతద్వైతాద్వైతవీరశైవప్రకాశక
 భగవచ్ఛ్రీపతిపండితా రాధ్యవంశ సంఘాత రాజరింగా రాధ్యపుత్రబ
 సవపండిత రాధ్యకృతిషు తైత్తిరీయోపనిష చ్ఛీకృష్ణావతార భాష్యంసమా
 ప్తం || * ||

శ్రీపతిపండితారాధ్య వంశసంఘాత నందీశ్వ రపుత్ర మల్లికార్జునశా
 స్త్రిదాయధామతి పరిశోధితో యంగంధః | శ్రీపండితగురుచరణార్పణ
 మస్తు || * ||

శ్రీశీవాయనమః

శ్రీతైత్తిరీయబ్రహ్మవల్లినామ కానంభవల్లీప్రథమానువాకః

మూలం । హరిఃటం । సహనాభవతు ॥ సహనాభునక్తు ॥ స
హవీర్యంకరవావహౌ । తేజస్వినావధీతమస్తుమావిద్విషావహౌ ।
ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః । బ్రహ్మవిదాపోతిపరం । తేదేమాభ్యు
క్తా । సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ యోవేదనిహి తంగుహ
యాం సురమేవోగ్ధమక ॥ ౧ ॥ సోశ్చ తేసర్వానామానసహ ॥
బ్రహ్మదావిపశ్యి తేతి । తస్మాద్వావీతస్మాదాత్మన ఆకాశస్సంధూ తేః ।
ఆకాశాద్వాాయుః । వాయోరగ్నిః । అగ్నేరాసః । అద్భ్యుః
పృథివీ । పృథివ్యాఽపథయః । ఓషధీ భోజ్యన్నం । అన్నాత్పురు
షః ॥ ౨ ॥ సవావీతపురు షోన్నరసమయః । తస్మేదమేవశరః ।
అయందక్షిణఃపక్షః । అయముత్తరఃపక్షః । అనుమాత్తా । ఇ
దంపు ఛంపృతమ్మౌ । తదప్యేవక్లౌ కోశవతి । ఇతిప్రథమాను
వాకః ॥ ౩ ॥

భాష్యం । నమశ్శ్రీపండితగు రవే ॥ శ్లో । శ్రీకంఠంసచ్చి దానందం । శి
వంవిశ్లేక కారణం । భక్తాభీష్టప్రదంభవ్యంభ జేపాశవిమోచకం । పండి
తారాధ్యయోగిందంభాష్యకారంభవాపహం ॥ శివజ్ఞాననిధింపందేచిం
తితార్థప్రదాయకః । అధీతవి ద్యాప్రతిబంధప్రళమ నాయశాంతిరుక్తా
ఇదాసీంతువక్ష్య మాణబ్రహ్మవిద్యాప్రతి బంధప్రళమ నాయశాంతిఃపరస్య
తే । సహనాభవత్విత్వాదిహ । సః । చిచ్ఛక్తివిశిష్టఃపరశివః । నా ।
గురుశిష్యాసమైవ । ఏకకాలావ చేచేనైవ । ఆవతు । రక్షతు । స
హనాభునక్తు ॥ శివజ్ఞానానందానుభవందత్వాపాలయతు । భుజపాలనా
భ్యవహరయోరితిధాతుః । అపనార్థత్వాత్ । భుజోవసవఇత్వాత్త నే
పదాభావః । సహవీర్యంకర వావహౌ ఇతి । అధీతైర్నత్రైస్తత్ త్ఫలని
ష్పాదనలక్షణంవీర్యంసహకరవావహౌ ఇత్యర్థః । నా ॥ ఆవయోః ।
అధీతం తేజ । స్వస్త్వస్తు । వీర్యవత రమస్తు । మావిద్విషావహౌ ఇతి । ప
రస్పరామరక్తౌ । స్యాతామిత్యర్థః । అన్యతరచ్చేషేఅధీతమ స్త్రస్యవీర్య
వనిర్భవతీతిభావః । శాన్తి శ్శాన్తిశ్శాన్తిః । ప్రతిబంధకనివృత్త్యర్థం తా
పత్రీయశాంత్యర్థంవాశాన్తిః । పతితాపూర్వాధ్యాయేబ్రహ్మవాసకా
నాంప్రంహృత్ప్రవాప్తి స్సూచితంతరభ్యాసాథక యోగీష్టబ్రంహ్మణో

శ్చేదోవా । అభేదోవా ॥ భేదాభేదో వాఽప్యి శంకాయాం సర్వశ్చుతి
 పా)మాణిక భేదాభేద మతమేవమును తు భిన్నేవ్య మిత్యుపదేశార్థ మ
 యమధ్యాఃఃపత్యతే ॥ బ)ంప్రావిదాప్నోతి సరమితి ॥ బ్రహ్మవేత్తీతిబ్ర
 హ్మవిత్ । వహరాదిషుమూర్తశీనోపాసకః । పరమమూర్తశివంప్రాప్నో
 తి ॥ ప్రాప్యతిస్వాభావికజీవత్వనివృత్తితయాశివభావంప్రాప్యతిత్యర్థః ॥ క్షో ॥
 జ్ఞానంజన్మపరిచ్ఛేత్తిధ్యానం తద్బావకారణం । శివజ్ఞానాచ్చివత్వంహి ।
 క్రిమికీటక వచ్చివేటి శివాగమేషు ధ్యానశూర్వకజ్ఞానస్యైవ తద్బావకారి
 త్వవ్యపదేశా త్కవల విచారజ్ఞానస్య బ్రహ్మప్రాప్తిసాధనత్వం సఘటతే ।
 ఏతేన । జీవబ్రహ్మణోస్స సారదశాయాం పారమార్థికభేదః । మూ
 తదశాయాం పారమార్థికా భేదశ్చసర్వతోప దిశ్యతేతిభావః ॥ కైవ
 త్యై । ఉమాసహాయ మితిశ్రుతా । మూర్తశీనోపాసనయా । అమూ
 ర్తసర్వచేతనాచేతన సాక్షిరూపశివత్వ ప్రాప్తిరుపదిష్టా ॥ అత్ర । ఏ
 తదానందమయమాత్మా సముపసంక్రామతీత్యుప సంహ్వరే । పా)ప్ర
 ప్రియత్వేన భేదాభేదోన్దిష్టః । ముండకేయధా నద్యస్యిందమానాఞ్చ
 డిశ్రుతా తద్దైవభేదాభేదోన్దిష్టః ॥ ఆవృత్తిరసక్కుదుప దేశాదిత్యధి కర
 ణోక్తన్యాయేన । వేదనోపాసనాది శబ్దానామేకార్థత్వాత్ । తత్ర
 తున్యాయేన । పా)స్యస్యైవ ఉపాస్యత్వాత్ । అత్ర)బ్రహ్మణః ప్రాప్య
 త్వకథనాత్ । తత్ప్రాప్తేస్తదుపాసనం కారణ మిత్యనన్యథా సిద్ధత్వేన
 మూత్వస్య ఉపాసనస్యైవముఖ్య కారణత్వోపదేశాత్ । తపసాబ్రహ్మ
 విజిజ్ఞానస్యైవత్యాదా తదావిధా నాచ్చత్ర విచ్ఛిన్నస్యఉపాసనార్థ కత్వే
 నశంకాపకాశః । అత్ర)బ్రహ్మ ! వేదసం । ప్రాప్తిః । ప్రాప్య మితిచ
 తుప్తయముక్తం । కీదృశంబ్రహ్మో । కుత)తద్యేదనం । కీదృశీప్రాప్తిః ॥
 కీదృశంస ప్రాప్యమిశ్యా శంకాయాం మంత్రీమఖేనాహ । తదేషాభ్య
 క్తేతి । తత్ । బ్రహ్మ । ఏషా । ఋక్ । అభ్యుక్తా । అమ్నాతా ॥
 బ్రాహ్మణోక్తస్యా అర్థస్య । వైశద్యమనేన । మంత్రీణాక్రియతత్త్వర్థః ।
 ఏవమేవహిమంత్ర వర్ణికనూత్రే భాషితం । సత్యమితి । సత్యం । కా
 లత్రీయేష్యేక రూపేణస్థితం । జ్ఞానంస్వశక్త్యుద్భూ తదేశనాచేతనావ
 భాసకత్వం । తత్కృతసర్వ పరిజ్ఞా తృప్త్యంభ అనంతత్వం । ఆద్యం
 తతూన్యత్వం । ఏతత్త్రివిధ లక్షణ వద్భంప్రేత్యర్థః । అత్ర)సత్యాదీ
 నాం ధర్మత్వం । బ్రహ్మణః । ధర్మత్వం । అశాశానిగణవత్సాధుత్వం ।

ప్రకరభాష్యే అనందమయాధికరణే చందిత భాష్య కాగ్రేహమాధా రా
 ధాంతితత్వాద త్రసంక్షిప్తం ॥ ప్రపంచసత్యతయ భాసమానేపి । తస్య
 ప్రళయే వినష్టశీలత్వాత్ దావ్యవృత్త్యంతం సత్యవిశేషణం । అజా మేకా
 మిశ్యాదిశ్రుతిషు ॥ ప్రకృతేర జన్యత్వేన సత్యత్వోపదేశాత్ స్త్యగ్నేవాన్
 ప్తినీహరణార్థంజ్ఞానపదం । ప్రకృతేర్జడత్వాదనాభావాన్నాతి వ్యాప్తి
 రిశ్యద్ధః । జీవేవ్యాప్తినీహరణార్థ మనంతపదవిశేషణం । అనంతపద
 వాచ్యసర్వవ్యాప్తకత్వేన భావాజ్జీవేనాతి వ్యాప్తి రిక్తభావః । సత్యజ్ఞా
 నానంతాత్తకత్వంబ్ర హి ణస్సర్వరూపలక్షణం । యతోవేత్త్యాదిశ్రుతి
 ప్రతిపాదితజగత్సార రణత్వంస్సర్వరూపలక్షణంసభవతి । కింతుతటస్థలక్ష
 ణంభవతి । సత్యాదిస్సర్వరూపలక్షణం బ్రహ్మోక్తుతోపాగ్మ మిత్యాకాం
 తోయామాహ । యోవేదే త్యాదినా । గుహాయాం । హృదయ
 పుండరీకే । పరమేవ్యామృతే । తత్ప్రశ్నితవిశుద్ధాకాశే । తథానారాయ
 నే । దహరం విపాషం పరవేత్తభూతం యత్పుండరీకం పురషధ్యన
 గీంఘం । తత్రాపిదహరంగగనం విశోకం । తస్మిన్యదం తస్మాదాసిత
 వ్యమితిశ్రుతేః । అదర్శశిరసి । సర్వైశ్వర్యసంపన్నస్సర్వైశ్వరత్వంబురా
 కాశమధ్యే । శివశ్చోధ్యే యశ్చివంకర స్సర్వ మస్యత్పరి శ్చేష్టేతి శ్రుతా
 అమంగళప్రదే తరదేవ తోపాసనా నిరాకరిణపూర్వ కత్వేన శివస్త్వేన
 దహరోపాస్యత్వ విధానాదత్ర ననారాయణా ద్యుపాసనం విధీయతే ।
 స్థితం । విద్యమానజ్యోతిర్త్రయపరశివం । తథాశ్రుతిః । హిరణ్యయేషదే
 శోశేవరజంబ్రహ్మణిమహేశం । తచ్చభ్రుజ్యోతిహం జ్యోతిరీతి । యశ్చివ
 యోగీ । వేద । మానసేంద్రియనిగ్రహపూర్వ కోపాసన యావిజా
 నాతి । సః । విశశ్చితా । సత్వజ్ఞేన । యస్సర్వజ్ఞస్స సర్వవిదిశ్శ్రుతేః
 బ్రహ్మోధిపతిబ్రహ్మణోధిపతి ర్బ్రహ్మహావో మేలస్త్వితిశ్రుతాబ్రహ్మశ
 బ్దస్యశివవాచ కత్వేననిర్దేశకత్రబ్రహ్మగత బ్దస్యశివవాచ కత్వంబధ్యతే ।
 బ్రహ్మహావృహ త్యాశ్రయశివేనసహ । ఆకాశవత్సర్వగ తత్వపూర్ణత
 శ్రుతేః । సర్వానామమాత్ర సత్యాదిసర్వకామాత్ అశ్నుతే । పాప్నో
 తి । యశ్చివ యోగీదహరపుండరీకాకాశే సాదయవపరశివోపాసనం
 కరోతి ససర్వకామావాప్తిం లభ్యాపారంబ్రక్షయనంతరం విదేహము
 క్తా జలలవణ న్యాయేన నదీసముద్ర న్యాయేనచ । నిరవయవపరశివే
 వీనం భజతీతిభావః । ఇతిశబ్దోనదీ సముద్రాదిదృష్టాం తనో భకః ।

మంత్రసమాప్తి ద్యౌశచార్థో వాభవతి । సాహందే సూత సంహితా
యాం ॥ సోఘ్నులే సకలానామనక) మేణసురపికభిః । విదితబ్ర
హ్మరూపేణ । జీవన్ముక్తీసంశయ ఇత్యాదిసావితన్తంత్రార్థముపబృంహి
తం । జీవన్ముక్తప్రాప్త్యమానంబ్రహ్మ । నిర్విశేషం సవిశేషం వేతిశంకా
యాం జగజ్జన్మాది కారణతయ శస్యసవిశేష ప్రదర్శనాగ్ధముత్తర గ్రం
థఆగభ్యుతే ॥ తత్ప్రాదితి, అత్ర । తత్ప్రాదిత్యనేన ॥ బ)ప్రావిదాప్నోతిప
రమహిమ్యవహిత బ్రాహ్మణోక్త బ్రహ్మపరామృశ్యతే । ఏతత్ప్రాదిత్యనేన ।
సత్త్వంజ్ఞానమిత్యే వహితమంత్రోక్త బ)ప్రాపరామృశ్యతే । తతఃప్ర ।
మంత్ర)బ్రాహ్మణోక్తాదాత్మనః । సరశివాత్ । ప్రపంచోపశమంశాం
తంశివమద్వైతం చతుర్థ ముచ్యంతేన ఆత్మానవిజ్ఞేయ ఇతిశ్రుతేః ॥
ఆకాశస్సంభూతః । సముత్పన్నః । ఆకాశోనామ శబ్దగుణో అవకా
శకరోమూతద్రవ్యాణాం ॥ తస్మాదా కాశాత్ । స్వేన ; స్పర్శగుణే
న । పూర్వేణచాకాశ గుణేనశబ్దేన ॥ ద్విగుణోవాయుః ॥ సంభూత
ఇత్యనువర్తతే । కారణగుణాః కాద్యేపరిసంక్రమం తీఢిన్యాయాత్ ।
వాయోః । శబ్దస్పర్శరూపప్రీ గుణవిశిష్టాగ్నిస్సంభూతః । అగ్నేః ।
శబ్దస్పర్శరూప రసాత్తకజతుర్దుగుణవిశిష్టాపస్సంభూతాః ॥ అద్భ్యుః । శ
బ్దస్పర్శరూప రసగంధాత్తక పంచగుణవిశిష్టా । పృథ్వీసంభూతా ।
పృథివ్యాః । ఓషధయః । ఫలపాకాంతవృక్షవిశేషాః । తేభ్యోన్నం ।
అన్నాత్పురుష స్సంచూతఇత్యర్థః । అత్రాకాశాదీనాం జడస్వాత్తదం
తర్యామిశివేనైవ సర్వముత్పాదిత మితసర్వం సమంజసంభవతి । పురు
షః ॥ చేతనజీవాధిష్ఠిత మానుషశరీరః । సవావీషఇతి ఆయందేహః ।
అన్నరసమయః ॥ అన్నరసస్యపరిణామః ॥ అన్నమశితం త్రేభావిధీయ
తే ॥ తస్యయస్థవిష్టో భాగస్తత్పురీషం । భవతి ॥ యోమధ్యస్తన్తాంస
మిత్కుక్తరీత్యా జారరాగ్ని సచ్యమానాన్న రసాంశస్యమాం సాదిమయ
త్వాచ్ఛరీరోన్న రసమయ ఇత్యుచ్యతే । తస్య । పురుషాధిష్ఠిత శరీర
స్య । ఇదమేవశిరః । ప్రసిద్ధం । ప్రాణమయా దీనాం ఉత్తరత్ర
శిరస్త్రైవపల్లనాజత్ర చక్షుర్విష యీధూత గ్రీవోర్ధ్వభాగ మేవశిరః ప
దవాచ్యోభవతీతిభావః । ఏవంపక్షాదిషు యోజనా । అయందక్షిణబా
హుః । పూర్వాభిముఖస్య పక్షిణఃపక్షః ॥ అయంసవ్యబాహురుత్తరఃప
క్షః ॥ అయం ॥ మధ్యమూదేహ భాగః । ఆత్మా । అఙ్గానాం । మధ్య

హ్యేషాత్రైతిశుభేః ॥ ఇదం । నాభేరధస్తాద్యదక్షం । తత్పుచ్చం ॥ ప్రతి
తస్యత్వనయేతీప్రతిష్ఠా ॥ పుచ్చమివపుచ్చం । ఆఖోలంబన సామ్యాత్ ।
అస్యైషామీరూపత్వకథనం ప్రతిపత్తి సౌకర్యార్థం : ॥ శ్రుతాశరీరాధిష్ఠితజీవస్య
ద్వాసుపశాన్తం యుజామితి పక్షేత్వ కథనాత్తదధిష్ఠాన భూత కోశా
నామపితద్రూపవర్ణనార్థం వేతిభావః । తదప్యేషన్లోకోభవతి । తత్ ।
తస్మిన్నేవాధే బ్రహ్మణోక్తే । అయం । మన్త రూప స్తోకోభవతీత్యు
క్తః । అత్రాయవిచారః ॥ * ॥ ననుబ్రహ్మవిదాబోధిరవితి వాక్యే
భవదుక్తార్థంనసంభవతి । గోమహిషాదివత్పరస్పరవి రుద్ధస్వభావయో
జీవబ్రహ్మణో । స్వాభావికభేదాంగీకారేజలొష్ణస్వాధ్యయవత్సంజీవ
స్యజీవత్వపాప్తిసంభవా ద్బ్రహ్మతే క్షంసనీభ్యతి । అహదశమీవివేకసం
ధానక ధాయాం దశమస్త్య మసీత్యుపదేశవత్ । అనాద్యవిద్యావాస
నావశాజ్జీవభావమాపన్నస్య బ్రహ్మణః । తత్త్వమసీత్యుపదేశః । తత్త్వం
స్వాభిన్నబ్రహ్మ ॥ అసీత్యుక్తః । తేన ఆత్మస్యవాత్సభాంతినా శోభూత్వా
స్వస్వరూపభవతి । తదేవజీవబ్రహ్మైక్యం । తస్మాదయ మేవార్థోబోధ్య
తేనేనవాక్యేన । అథవా । నారాయణోపాసకోపరంవైకుంఠంప్రాప్నో
తి దేవదత్తో గ్రామం ప్రాప్నోతి త్యాదిపల్లోక ప్రాప్తి ర్వా ఉచిత్య
తే । తస్మా ఛ్చేదోహ అభేదోహ ఏకపక్షావలం బనంయు క్తమితిదే
దుచ్యతే । అత్రానందవల్యాం ఉపకమోపసంహారాదిభి । భేదా
భేదవివచితీపాద్యతే । బ్రహ్మవి దాబోధి పరమిత్యత్ర ॥ బ్రహ్మణః ।
వేద్యత్వం పాప్యత్వం ॥ జీవస్య ॥ వేదిత్యత్వం । ప్రాప్త్యత్వంచోపదే
శాత్ । ఉపసంహారే । ఏకమానందమయమాత్మానముపసంకామీతి
వాక్యే । జీవబ్రహ్మణోప్రాప్త్యప్రాప్త్యత్వేనభేదాభేదవివచిర్విష్టత్వాత్ ॥
మధ్యభాగేపి । అసన్నేవసభవతి త్యాదిషు । అజ్ఞస్య । జీవస్య సచ్చబ్ర
హ్మచ్యుబ్రహ్మపాప్తిరూపభేదాభేదవి వోపదేశాచ్చ । తత్త్వమసి । అ
హంబ్రహ్మణీ స్తీత్యాదిషు । జీవస్యబ్రహ్మప్రాప్తిః నబ్రహ్మణోర్వం
హోత్వప్రాప్తిరుపదిష్టాస్వస్య । స్వపాదాభివందన వన్నవైశేష్యాత్ ।
బహుశ్రుతివిరోధాచ్చలూర్వోక్త మేవయుక్తం । కించ । ఏకపక్షా వలం
బనే । పరస్పర విరోధేనసర్వవేదాంతవా క్యానామ ప్రామాణ్యప్ర
సంగతాప్రసక్తిః । ఇష్టాపత్తిరితిచేత్ । మూలచ్ఛేదీతవపాదే త్యప్రక
రణః । అహేహ । బాదరాయణైః । అధికంతుభేదనిర్దే శాదిత్యాది

సూత్రేషు । జీవబ్రహ్మణో సుసవణకతామూర్తి దివిశ్చరస్పర భేదవ్యపదే
 శాత్ । తదనన్యత్వమారంభణ శబ్దాదిభ్య ఇత్యాది సూత్రేషు । అభేద
 వ్యపదేశాత్ । కేహంచిదేక పక్షావలంబ సభ్రమోజానుత ఇతిమ
 త్వఉభయ వ్యపదేశానసా కుండలవత్ । ద్వాదశాహవదుభయవిధం
 దాదరామణోఅత ఇత్యాదిసూత్రైస్సమతం భేదాభేదమితి కంఠోక్త్యా
 నిర్ధారితత్వాత్ । కించ । తత్తుసమన్వ యాదికసూత్రే । సర్వేవేదా
 యుష్పదమా మనంతీతి శ్రుతావ । భేదాభేద విధాయక సర్వవాక్యా
 నాంబ్రహ్మణి సమన్వయః కర్తవ్యఇతి ప్రతిపాదనాత్ । సర్వ శ్రుతిప్రా
 మాణిక భేదాభేద మతమేవ సవైదికం భవితుమహతి । భేదాభేద
 యోర్విరోధస్తు ॥ కాలభేదేన । ఉత్తైకకాలావచ్ఛేదేనవా । నాద్యః
 జీవబ్రహ్మణోర్దివారాత్ర వతాకాలభేదేనభేద స్సంసారదశాయామవిరు
 ధ్యతే । మోక్షదశాయా మభేదశ్చన విరుధ్యతే । నద్వితీయః । సర్వే
 మాంపదార్థానామేకకాలావచ్ఛేదేన । జాత్యాఅభేదః । వక్త్యాభేదశ్చయ
 ధావ్యశ్యతే ॥ తత్వజీవబ్రహ్మణోరపిసిద్ధ్యతి కించ । అనుష్ఠా శీతస్ప
 ర్భవత్పుగ్నీ వాయ్యూరివ చిత్ర)పటవచ్చ భేదాభేదవచ్చైవమత మపి
 సూత్రసిద్ధమితి ఘంటాఘోషః । స్వాభావిక జీవత్వనివృత్తిరపి ॥ సంభ
 వతి తామ్రరజితాదిషు । స్వభావసిద్ధతామ్రత్వ నివృత్తిత్వార్వక హే
 మశ్చప్రాప్తిః రసవేధావశా త్సంభవతాత్ । జలమాక్తికా దిష్వపిద్రవ్య
 వ్యం । తద్భేదశైవాగమే । యధాశుక్తిగతంనీరం । మాక్తికం భవ
 తిభృవం ॥ తథాఃవోపాసకస్తు । శివో భవతి నాన్యథేత్యాది భిర్వహు
 థోపదిష్టు । శివస్యఘటచా ఘటనవిశిష్టత్వాన్న తత్రోశనికావకాశః ॥
 తత్వమసీత్యాది భేదాభేదవిధాయక వాక్యానాం । తత్ప్ర)కారకస్త్వమ
 సీత్యాద్యర్థ స్త్వవిచారి తరమణీయః । బ్రహ్మవేద బ్రహ్మవభవతి ।
 తత్వమేవ । త్వమేవతత్ ॥ గతాఃకలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠాః । దేవా
 శ్చసర్వే ప్రతిదేవతాసు । కర్తాణివిజ్ఞాన మయశ్చత్రా పరేవ్యయేసర్వవి
 కీభవంతీత్యాదిషు । ముముక్షుణాం లింగశరీర భంగద్వారాపరమశి
 వైక్యప్రాప్త్యుపదేశాత్ । బద్ధవశాయామివ ముక్తదశాయామపి । ప్రభు
 భృత్యన్యాయవ ద్భేదస్వీకారే । నభిభేతికుతశ్చనేతీత్యాదిశ్రుతివిరోధా
 త్ । ముక్తదశా యాఃజైలక్షణ్యా భావాచ్చ । తస్మాత్తేక వలద్యైతవిశి
 ష్టాద్యైతశుద్ధాద్యైతశూన్యా ద్యైజ్ఞాదిమతానివేదైకదేశ ప్రామాన్యం

గీ కారాస్తు ముత్తుభిర్ను గ్రాహ్యణీః శ్రీపతి పండితా రాత్య భావ్యకా
 లై శ్రీకరభాష్యే ఆరంభ తాద్య ధికరణేషు బహుధాని రాకృతత్వా
 చ్చాత్ర సంక్షిప్త మలమతి విస్తరేణ । ఇతిప్రథ మానువాకః ॥ ౫ ॥
 శ్రీశి వాయుగుర వేనమః ॥ ౫ ॥ శ్రీపతితగు రుచరణాంబు దాగ్మణమస్తు ॥ ౫ ॥
 ఆనందవల్లిప్రథమానువాకభావ్యంసమాప్తం ॥ ౫ ॥ శ్రీపతిపండితారా
 థ్యవంశసంఘాతనాదీశ్వర పుత్రమల్లికార్జునారాధ్యే నయధామతిపతిష్య
 తో యంఃరిచ్చేదః ॥ ౫ ॥

శ్రీశి వాయుపండితగుర వేనమః

ఆనందవల్లిద్వితీయానువాకః

మూ ॥ ౬ ॥ అన్నాద్యై (సజాఃప)జాయంతే । యాఃకాశ్యపు
 ధివిగంశీతాః । అథోన్నేనైవజీవంతి । అధైవమపియన్త్యంతః ।
 అన్నగంహిధూతా నాంశ్యేష్టం । తస్మాత్సర్వావధమువ్యతే ॥ స
 ర్వంవై తేన్నమామ్నవంతి । యేన్నబ్రహ్మ పాసతే । అన్న
 గంహిధూతానాంశ్యేష్టం । తస్మాత్సర్వా వధమువ్యతే ॥ ౧ ॥
 అన్నాద్భూతానిజాయంతే । జాతాన్యన్నేనవధంతే । అద్యతేత్తిచ
 ఘాతాని । తస్మాదన్నంతదువ్యతేతి ॥ తస్మాద్వాప్తస్తాదన్నతసమ
 యాత్ ॥ అన్యోన్తరతత్త్వాప్రాణమయః । తేనైవపూర్ణః । స
 వావపురుషవిభవ । తస్యపురుషవిధతాం । అన్వయంపురుష
 విధః ॥ ౨ ॥ తస్యప్రాణవశరః ॥ వ్యానోదక్షిణఃపతః । అపా
 నదితరఃపతః । ఆకాశఆత్మా । సృధివి పుచ్చంప్రకీప్తా । తద
 ప్యేవక్లాతోభవతి । ఇతిద్వితీయోనువాకః ॥ ౬ ॥

భా ॥ పూర్వానువాకే । స్వభిన్నబ్రహ్మపాసనయాబ్రహ్మప్రాప్త్యపదేశా
 తే । జీవబ్రహ్మవాదశ్చ ఘటసటాదివద్వా అంగాంగిత్యేనవా । పరమే
 శ్వతభిన్నత్వేన జీవస్యవాత్సల్యతీతి ద్వైతవాదశ్చ । బ్రహ్మణస్స త్యజ్ఞానా
 నంతత్వధర్మప్రతిపాదనేన । జగతాదణ త్వప్రధర్మనేనచ । నిర్విశేష
 చిన్మాత్రబ్రహ్మ వాదః । నిర్ధర్మికబ్రహ్మ వాదః । అనంతత్వప)ధర్మనేన
 ఆకాశాదినిరవయఃద్రవ్యకారణత్వప్రధర్మనేనచ । సదాబ్రహ్మ జ్ఞానాన
 యత్వవాదశ్చనిరాశృతః । కించ । ఆకాశాదిపురుషశరీరాంతం బ్రహ్మ
 కారణత్వేనప్రతి పాదనా త్వర్యబ్రహ్మ ద్రవ్యమేవేతీనూచితం । అన్నమ

యాదీనాం బ్రహ్మత్వభావనేన । జీవస్యస్వాత్తద్రవ్యత్వాజ్ఞాననివృత్తిర్బ్రహ్మ
త్వామమత్వపతి బంధనాశతయా బ్రహ్మత్వ ప్రాప్తిస్సంభవతి । శస్తా
త్తదుపాసన మావశ్యకం । ననుఅన్నయదాదికో శవిలక్షణస్తవ్యమసీత్యు
పదేశమాత్రమే వాలతదుపాసనా ప్రదర్శనంకిమర్థ మితిచేత్ । వై
ద్యశాస్త్ర మాతోప దేశవత్ । శరీరేంద్రియాది వ్యతిరిక్త బ్రహ్మప
దేశేనఅనాది జాననాబ ద్ధశరీరేంద్రియాది మ్వాత్తబుద్ధి నివృత్త్య యో
గాత్తదుపాసనమ తామ్ర వాక్త రుపదిశతి । జ్ఞానము య దికోశా
నాంబ్రహ్మ త్వభావనం నబ్రహ్మ పాసనాంగమితిచేత్ । సర్వంఖిప్త
దంబ్రహ్మ । తజ్జలానీతిశాంతఉపాసీత ॥ సర్వోపేక్షరుద్ర । ఇత్యా
దిశ్రుతిషు । తదనన్య త్వహారం భణశబ్దాది భృగ త్యాది సూత్రేషు
చ । కార్యకారణ యోరనన్యత్వ వ్యపదేశాచ్చివ శక్త్యుపాదానకార
ణప్రపంచస్య । శివాత్మకత్వభా వనయాశివశక్తిసామర స్యానుభవంసి
ద్భృతి । అతస్తదుపాసనముపసంభవతి । ఉత ॥ తదవచ్చిన్నత యాబ్రహ్మ
సత్వాత్తత్తదుపాస నం బ్రహ్మపా నమేవభవతి । తత్ఫల దాతాన
ఏవభవతి । లోకే । తామ్రమృత్యుయశిలాదిషుదేవభావనయా తామ్రా
దిబుద్ధిర్యధానివారితా ॥ తద్వదన్నమయాదీనాంబ్రహ్మ త్వోపాసనేన ।
తేషుస్వకీయబుద్ధినివృత్తిస్సంభవతి । తేనపుత్రమిత్రకళితగృహ రామక్షే
త్యాదిషు । మదిత్యుమితిచిత్తవృత్తి నివృత్తిర్భవతి । తేనచిత్తవిశ్రాంతి
ర్బ్రహ్మత్వాబ్రహ్మ పాస నాధికారిభవతి । అత్రఅన్నమయాదీ నాంక్ర
మోపాసనంకిమత్యమితిచేత్ । క్రిమితస్సోపానారోహణంవినాసౌధప్ర
వేశాని వృత్తినత్ । ప్రథమమన్నమయ కోశాదీనా ముపాసనం వినాబ్ర
హ్మప్రాప్తి ర్నసిద్ధ్యతి । అతస్త డుక్తం । అన్నమ యోపాసనస్యప్రథ
మోద్దిష్టత్వంకిమగ్ధమితిచేత్ । పురుషస్య । ఘటపటాది వత్సరి దృశ్య
మా నాన్నమ యకోశే । తత్సంభంధ పితృ మాతృ భార్యృకళత్రాదిషు
మదీయమితిభ్రాంతిర్విశేషతోస్తే । పురతస్తన్నివృత్త్యభావే అంతర్విద్యమా
నపాణమయ కోశాదిషుదృష్టిచ్చి త్తవృత్తి శ్చనప్రవిశతి । అతఃత్రధమం
తదుపాసనమేవాభిహితం । వీతదనువాకే । అన్నాద్వైదిత్యాదినా । అ
న్నాత్ । రసాదిభావపరిణామాత్ । వైపదోనిశ్చయార్థః ॥ ప్రజాః ।
చరాచరాత్మకాః । పజాయంతే ॥ యాఃకాశ్చ । అవిశిష్టాః । పృథి
వీశ్చితాః । అశ్చితాః । తాస్మత్సర్వాఅప్యన్నాదేవజాయంతే ॥ అథోఅపి ।

బాతా న్యన్నేనైవజీవన్తి || వర్ధన ఇత్యర్థః | అధైవపి | అథ | అపి |
 ఏనత్ | అన్నం అపియన్తి | అపిశబ్దప్రతిక బ్ధకార్యార్థే | అన్తః అన్తే | మ
 రణకాలే | అంన్నం సతి లీయన్తితిభావః | కస్తాత్ | అన్నంహి ||
 భూతానాంయస్తా జ్ఞేయం | ప్రశమజం | అన్నసముద్య వాలన్నజీవనా
 అన్నప్రశయాస్సగ్ధాః ప్రజాఃయతః | అతస్సర్వా వశం | సర్వజేహీ
 నాం దేహతాపప్రశమన మన్నముచ్యతే | అన్నబ్రహ్మ విదః ఫలముచ్య
 తే | సర్వంజ్ఞేయం | తేనమప్రమన్నజాత మాపునంతి | యేఅన్నంబ్ర
 హ్మయథోక్తముపాసనం కుర్వంతి | కథంయథోమ మస్మజ్జీవన్తిసంహారక
 రాఅన్నంభవతి | అతోన్నంబ్రహ్మహేత | కుః | సర్వాన్నప్రాప్తి ఫలం
 పునరన్నాప్తిపాసనమిత్యు చ్యతే | అన్నంహిమాతానాంజ్యేష్ఠం | భూ
 తేభ్యఃపూర్వనిచ్చన్నత్వాజ్ఞేయంహి | యస్తాతస్తాన్న ర్వావధముచ్యతే
 తస్తాదుపసన్నాసర్వానోపాసకస్య సత్వాన్నప్రాప్తిః | అన్నాద్భూ
 తానిజాయంతేతి ఉపసంహారాగ్ధం పునరుక్తిః | ఇదానీమన్నశబ్ద నిర్వచన
 ముచ్యతే || అధాసీదిత్యన్నం | అస్తీత్యన్నంఅవభక్షణే || అద్యతేతి అ
 ద్యతేవ | యద్భూతైరత్తి భూతానిస్వయం | తస్తాదన్నంతదుచ్యతే |
 జీవనద శాయాంస్వ యములభ్యతే | నాశనదశాయాం అలభ్యమానత
 యావా | విసరితవరిశామ హేతుతయావా | అంన్నంమృత్యుంతమువజీ
 వాతుమాహుగినిశు) త్యుక్తరీత్యాఅ నృత్యలక్షణం సంహర్త్వ త్వంద్ర
 వ్యన్యం | ఇతిశబ్దఃపధమకోశసమూహిసూచకః | అన్నమయకో శాపా
 సనద్వారా కించిచ్చిత్తవృత్తి నిరోధకస్య పురుషస్య | ప్రాణమ యో
 పాసనంసూచయతి ! తస్తాద్వాఇతి | తస్తాద్వా ఏత స్తాత్ | యథో
 క్తాదన్నరసమ యాత్ | పించాత్ || అన్యః | వ్యతిరిక్తః | అన్తరః | అ
 భ్యంతరః | ప్రాణమయః | యోవరతే | సపవాత్సా | పరణః |
 ప్రాణమయః | అన్నమయాదవర్తన్తి ప్రాణమ యేకోశే || అత్తబుద్ధిరి
 దాసీంకార్యేతిభావః | తేనేతి | ప్రాణమ యేనాత్మనా | అంన్నరస
 మయాత్సాపూర్ణః | వ్యాప్త ఇతిభావః | సర్వస్యదేహస్య | ప్రాణవ్యా
 ప్యత్వాదితియావత్ | సవాఇతి | ప్రాణమయోపి | పురుషాకృతి రేవే
 త్యర్థః | హస్తపాదాదిమత్వే సపురుషవిభ భ్రాన్తింవృత్వాద యతి |
 తస్యేతి | తస్య | అంన్నరసమయస్య పురుషవిభక్త్యమనుకృత్య | ప్రా
 ణమయోపిపురుష నిత్యత్యర్థః | తేతస్య | తస్యదేహశరీరఃసత్పుచ్చాది

మత్తయాపజ్ఞ విభజ్యర్థః । ఆకాశత్రేతి । యథా కాశస్థితో నిశ్శం-
 వాయుస్సర్వత్రగోమహానితీస్సత్త్వక్త రీత్యా వాయువికార భూప్రాక-
 తాదిధారకత్వాదాకాశస్యాతత్త్వత్వం పృథివీ । పృథివ్యుపా దానకా-
 రణాంన్న మయకోశః । పుచ్చంప్రకీర్ణా । ఆధికరణం భవశీతిభావః ।
 స్థూలశరీరంవినాప్రాణాదీనాసిత్యయోగాదితి యావత్ । ఇతి ద్వివీ-
 యోనువాకస్సమాప్తః ॥ * ॥ శ్రీపండితగురువరణాత్పణమస్తు ॥

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

ఆనందవల్లీతృతీయానువాకః

మూ । ప్రాణందేవాఅనుప్రాణంస్తి ॥ మనుష్యాః పశవశ్చయే ।
 ప్రాణోహిధూతానామాయుః । తస్మాత్సర్వాయుషముచ్యతే ।
 సర్వమేవతలయ్యర్హన్తి । యేప్రాణంబ్రహ్మవాసతే ॥ ప్రాణో-
 హిధూతానామాయుః । తస్మాత్సర్వాయుషముచ్యతే । త-
 స్యైవఏవశారీ రలక్షా । యఃపూర్వస్య । ౧ ॥ తస్మాద్వాఏత-
 స్తా త్ప్రాణమయాత్ । అన్యోన్తరలక్ష్యా మనో మయః । రేనై-
 వపూర్ణః । శవాఏవ పురుష విభవేన ॥ తస్మత్పురుషవిభతాం ।
 అన్యాయుపురుషవిభః । తస్యయజురేవకరః । ఋగ్గజీణఃపక్షః ।
 సామోత్తరఃపక్షః । ఆదేకలక్ష్యా । ౨ ॥ అథ ర్వాం జ్ఞీర సః
 పుచ్చం ప్రకీర్ణా । తదప్యేష శ్లోకోభవతి । తృతీయోనువాకస్స
 మాప్తః ॥ * ॥

భా । డి ప్రాణం నామన్నర సమయకో శాంత ర్గత ప్రాణమ యకోశే
 దృష్టిప్రవేశార్థం తద్భక్తి సర్వకరణార్థం తప్రాణమయాత్మస్తునికరోతి ।
 ప్రాణమిత్యాదినాదేవాః । బ్రహ్మదయః । మనుష్యాః పశవశ్చ । శరీర-
 ధారిణోయేవరంతే । తేనర్హే । ప్రాణమనుప్రాణన్తి । ప్రాణనక్రియా-
 మనుస్మత్యక్రియాచింతోభవంస్తి । ప్రాణాభీనజీవనాభ్యభావః । ప్రాణో-
 హితి । యస్మాత్సర్వభూతానాం । యావదన్తికశరీరే । ప్రాణస్తివృతి-
 తావదాయుః । ప్రాణస్యోచ్ఛ్వాసననిశ్వాసనయా పవాయోఃకారిణత్వం ।
 అతస్సర్వే హంశరీర ధారిణాం ప్రాణ సక్రియా కారకప్రాణ వాయు-
 రేవలయరిత్యుచ్యతేభావః ॥ సర్వమేవేతి । ఏవంపక్షణే ప్రాణేపరశివ-
 బద్ధింతుర్వస్తః । దీర్ఘాయుష్యంప్రాప్ను వంతీత్యర్థః । ఏతత్ప్రాణలింగో

పాసనారహస్యం శివాగమేషు బహుధా ప్రపంచితం । ఏతదుపాసనార
హస్యం స్వరశాస్త్రే బహుధానిరూపితం । యోయద్గుణకం బ్రహ్మ
పాసలే । సతద్గుణభాగ్యవతీతిన్యాయేన ప్రాణమయబ్రహ్మపాసకానాం
మృత్యురాహిత్య ఫలసూచనార్థం లునరుక్తిః । యే ప్రాణం బ్రహ్మ
త్యాదినా । సర్వేషామాయుస్సర్వాయుః । సర్వాయురేవ సర్వాయుష
మిత్యుచ్యతే । తథాశ్రుతిః । యావద్బ్రహ్మైకశరీరే ప్రాణో వసతి తావదేవా
యురితి । ఏవం ప్రాణమయే । ఆకాశాద్యస్తమయాంతతత్ దవచ్చిన్న
స్య । పరమాత్మనః । తత్తత్తయత్వేన ఉపాసనముదేశ మానస్సక్ ।
ఇదానీం ప్రాణావచిన్నమనో మయోపాసనం సూచయతి ॥ తస్మై షణ్మః
పూర్వస్య । అన్నమయస్య ॥ యత్రా । ఏష ఏవ తస్య । ప్రాణమ
యస్య । ఆత్మైత్యర్థః । శారీరః । శరీరసంబంధ్యాత్మైత్యర్థః । అనేనా
త్మైకశబ్దస్య స్వరూపార్థత్వభ్రాంతినివారితా । తతశ్చ అన్నమయప్రాణ
మయావేకాత్మకా । నత్వన్నమయస్య ప్రాణమయ ఆత్మైత్యర్థః । తహి
అన్నమయ ప్రాణమయ యోః కలత్తే త్యాకాంతో యామాహ ।
తస్మాద్వాణితి । అత్ర మనోమయశత్రుప్రప్రామర్శార్థే మయట్ మనోబు
ద్ధిచిత్తాహంకారాభ్యానఃకరణవృత్తిషు । మనోవృత్తేః పంచురత్వాత్
తేనేషణిత్యాది । పూర్వవదర్థః । తస్మైతి అనఃకరణస్య యజుర్వేదవి
షయకజ్ఞానజనకమతోవ్యాపారశ్శిరః ఇత్యుచ్యతే । యజుర్వేదే । జగ
తాకరణపరశివప్రతిపాదకమహారుద్రసత్త్వాత్పంచాక్షరీమహామంత్ర
సత్త్వాచ్చరస్త్యంయజుష ఉపపద్యతే । ముఖ్యార్థస్య యజుర్వేదస్య మన
స్సంబంధాభావే । మనసశ్చరస్త్యరూపకానంభవాదితిద్రష్టవ్యం । ఏవ
ముత్తరత్రాపి । ఆదేశఆత్మేతి । విధినిషేధరూపకార్యకర్తవ్యాకర్తవ్య
బోధితశబ్దోపదేశః । అత్రాపి । తజ్జన్మజ్ఞానహేతుభూతాంతఃకరణ
వృత్తిరాదేశశబ్దోచ్యతే । అథచ్ఛేతి । అథర్వాంగిరభిర్మహిమంత్రాః
పృథివీహేతుభూతంపుషమిత్యర్థః । అత్యాశ్చర్యధర్వాంగిరశ్శబ్దః । తజ్జ
న్మజ్ఞానహేతుభూతమనోవ్యాపారపరః । ఇతి తృతీ యోనువాక
స్సమాప్తః ॥ ౩ ॥

శ్రీపండితగురువరదాత్మణమస్తు ।

శ్రీశివాయనమఃకరుణామః

అనందవల్లీవత్తుగోనువాకః

మూ , యతోవాచాని వర్తంతే । అపాస్య మనసాసహ ।
 ఆనందంబ్రహ్మణో విద్వాన్ ॥ నభిభేకదాచనేతి తస్యైవవివశారి
 రతత్తా యఃపూర్వస్య । తస్మాద్వా ఏతస్మాన్త నోమయా ద
 న్యోన్తరతత్తావిజ్ఞానమయః । తేనైవపూర్ణః । సవాఏవ పురుష
 విధవివ ॥ ౧ ॥ తస్యపురుషవిధతాం । అన్యఃపురుషవిధః ।
 తస్య శ్రద్ధైవశరః । ఋతందక్షిణఃపక్షః । సత్యముత్తరఃపక్షః ।
 యోగతత్తా । మహాపుచ్ఛంప్రశ్నితా । తదప్యేవ శ్లోకోభవతి
 తి । చతుగోనువాకః ॥ * ॥

భా । నిత్యస్యఘట నాఘటనసామర్థ్యసిద్ధ్యర్థం మనోమయో పాసన
 ముపదిశతి । ఏతద్రహస్యంశివాగమ షడ్భాషాయోగస్య కరణే సమ్య
 క్ప్రపంచితం । యతోవాచఇతి । యస్తాత్పరశివా నందాత్ । బాహ్య
 సిద్ధి యత్రాలక్షణంపారమపాస్య । నివర్తనే । తాదృశంపరశివానందం
 దృశ్యతేత్వ గ్రియా బుద్ధ్యామనా తువిశుద్ధేన ఇత్యుక్తరీత్యా । శుద్ధమ
 నసాక్షాత్వాకవాపిన భిభేత్సిద్ధః । అతఃబ్రహ్మనందస్యశుద్ధ మనోగోచరత్వ
 ప్రకాశదనా దస్యశ్లోకస్యమనో విషయత్వమస్తీకీకృత్యవ్యం । ఏష
 సురాత్తాచేత సావేదితవ్య ఇత్యాది బహుశుక్లమ । శుద్ధమనోగోచర
 త్వప్రతిపాదనాదత్రనశంకావశాశః । తస్యైవఇతి । ప్రాణమ యస్యయ
 తత్తా । సవీవమనోమయస్య । ఆత్మేశ్వరః । ఏవంచాన్త మయప్రాణ
 మయమనోమయానామేక ఆత్మేశ్వరీత్యుక్త । సకలశ్లోకేషామయామాహ ॥
 తస్మాద్వాఇతి । అతః । విజ్ఞానమయోజనః । నిబద్ధి మాత్రం । మ
 యట్ ప్రత్యయే నాత్విజ్ఞాన ప్రామర్యార్థప్రతిపాదనాత్ । తస్యశ్ర
 ద్ధైవశిరఇతి । తస్యవిజ్ఞానప్రామ ర్యస్యజీవస్య । శ్రద్ధాశిర ఇత్యుక్తః ।
 శ్రీధాభక్తి భ్యానయోగాదవేషీతశ్చతా । అభ్యుదయసిద్ధే యసఫలవి
 ధాయ కానాం సర్వకర్తృణాం శ్రద్ధైవముఖ్య హేతుశితి వ్యసదేహత్వ
 స్యాశ్చిరస్త్వం యుక్తమిత్యుక్తః । ఋతం । పరమేశ్వర చింతనం ॥
 సత్యం । సత్యసంభాషణం । యోగ తత్తా । యోగః । దృష్టి
 సః । త్రాణసంధానరూపయోగః । ఆత్మేవ తత్తా । శరీరంభవతిత్వ
 ర్థః । మహా । యోగసంపాప్రసామర్థ్యం । పుచ్ఛంప్రశ్నితా ।

అధికరణం భవతీత్యర్థః । లోకపక్షిణః సత్య భావేఽర్థస్య గమనాది
స్వాభీష్టసిద్ధిర్నసంభవతి । తథా జీవస్య । సరమేశ్వర నిష్ఠానత్య వచన
రూపసత్య భావే స్వాభీష్టసిద్ధి ర్నసంభవతి । అతస్తస్మత్ సలంబన మ
వశ్యకర్తవ్యం । యోగా భావే చిత్తస్థితికరణా యోగాత్పర మేశ్వ
రనాత్మాకారో సంభవత్యతిస్త ప్యాం గత్యం యుక్తం । అంగ హీన
స్యకించి తాకర్య కరణపామర్యభావాత్ । తస్మాత్తుపాసకస్య పూ
ర్వాత్తత్రాదాదిసర్వాస్సంపాద్యాభిభావః । ఇతిచతుర్థోప పాకస్సమాప్తః ।

శ్రీశ్రీవాయుపండితగురవేనమః

ఆనందవల్లిపంచమానునాకః

మూ॥ విజ్ఞానం యజ్ఞః తనుతే । కర్తాణి తను తేపిచ । విజ్ఞానం
దేవాస్సర్వే । బ్రహ్మజ్ఞేన ముపాసతే । విజ్ఞానం బ్రహ్మచేద్యేద ।
తస్మాచ్చేన్న సమాద్యతి । శరీరేపాప్తనోహిత్యా । సర్వాదాకా
మాక సమశ్చ తథాతి । తస్మేష్వపివ శారీరతత్తా । యః పూర్వ
స్య ॥ ౧ ॥ తస్మాద్వాపితస్మాద్విజ్ఞానమయా । దర్శోస్తరతత్తానంద
మయః । తేనైవ పూర్ణః । సవాపివ పురుషవిభవీవ । తస్య పు
రుషవి భతాం । అన్యయం పురుష విభః । తస్య ప్రియ మేవ
శిరః । మోహదక్షిణః సత్యః । ప) మోహ ఉత్తరః సత్యః
ఆనందతత్తా । ౨ । బ్రహ్మ పుష్పం ప్రకాశా । తదప్యేవ స్తోకోభ
వతి । ౩ శి ।

భా॥ విజ్ఞానోపాసకానాం తన్నిష్ఠావృధీ కరణార్థం తదాధిక్యం దర్శ
యతి । విజ్ఞానమిత్యాదినా । విజ్ఞానం । విజ్ఞానవాకజః । యజ్ఞం
పరశివారాధనం కర్తాణి । తాకికవైదిక కర్తాణి । తనుతే । కరోతి । కృ
త్యల్యుటోబహుళమితవా । జానాతీత్యర్థే ల్యు డాశ్రియతే । నన్యాదిత్వ
వాశ్రియతే । నన్విగ్రహీత్యాదినా కర్తరిల్యు డాశ్రియతే । అప్రవిజ్ఞానశబ్ద
స్య నబుద్ధిపరత్వం । జడస్య బుద్ధేర్లాకికవైదిక కర్తృత్వా సంభవాత్ ।
కేంచ । అన్తర్యామి బ్రాంహ్మణే ఆత్మనీతివ్యన్నితి మా భ్యజిన పాతక
తాత్తశబ్దానాం । యోవిజ్ఞానేతివ్యన్నితికాన్వపాతే । దర్శనాద్విజ్ఞా
నశబ్దస్య జీవపరత్వే । నశంకావకాశః । విజ్ఞానమితి । సర్వేదేవాః । (బ
హ్మసూత్రాపేదా)దయః । విజ్ఞానం బ్రహ్మ । జీవాత్తక బ్రహ్మ । ద్యాత్రి)ంశ

దృష్ట విద్యాంతర్గత ప్రజా పత్న్య పాసనాయాం బ్రహ్మ పాసనా
 త్సాంజీవోపాసనాభ్యవదేశాత్తద్విత్యం । శేష్యం । పృథమం । ఉ
 పాసతే । ఉపాసనంకుర్వన్తి । విజ్ఞానమితి ॥ యః । విజ్ఞానంబ్రహ్మ ।
 వేద । జీవంత్రాత్మ్యపాసనంకరోత్యర్థః । తస్మాన్మహామాద్యతి । త
 దుపాసనావిచ్ఛిత్తి న ప్రాప్నోతిచేత్ ॥ సః । శరీరే । దేహస్రీయే ।
 పాపనః । తోకకైదికకర్తృవిసర్వయప్రాప్తపాపాత్ । హిత్యా । శ్శ
 క్త్వా ! సర్వాహమాత్ । అణిమాద్యక్షేష్య ర్భాదీన్ సమశ్నుతే ।
 సమ్యక్ప్రాప్నోతి । పూర్వోక్తాన్మమయాది మాత్మబుద్ధిం విహాయ । త
 ద్విలక్షణభూతజీవేచ్ఛప్రింసీత్వా । బ్రహ్మభావనయా జీవం యో పాస
 నంకరోతి । తస్య । మనశ్చలనశాంతి ర్భూత్వా । సర్వపాపక్షయద్వా
 రాహనాదాదిసర్వకా మావాప్తిర్భవ తీతిభావః । ఇత్యబ్ధిస్సర్వశ్రీమం
 త్రసమాప్తి సూచకంవా । బ్రహ్మణస మాప్తి సూచ కంవా భవతి ।
 తస్మైష్వతితి ॥ తస్య । జీవస్య । పూర్వస్య । మనోమయస్య । యః ।
 యోగః । ఆత్మతియావర్తతే ॥ ఏషః । తాదృశ యోగఏవ । శారీ
 రఆత్మా । శరీరస్వరూపాభవతి । తస్మాద్వాతతి । యథోక్తాద్విజ్ఞానమ
 యజ్ఞీవాత్ । ఆన్యః । భిన్నః । అన్తరః । అన్త ర్యామీ । ఆత్మా
 అనన్తమయః । అనన్తమయకోశరూపభిన్నశక్త్యవభిన్న పరశివః । తేనై
 షపూర్ణః ॥ తేన । ఆనందమయకోశవిశిష్టపరశివేన । ఏషః । విజ్ఞా
 నమయజీవః । పూర్ణః । తస్మాన్నిఖా యామగ్రే పరమాత్మా వ్యవస్థిత
 క్తిశ్చురైః । ఈశ్వరస్సర్వభూతానాంహృద్ధేశేర్జునతిష్ఠతీస్త్రుతేశ్చ । స
 వాఏషః । ఆనందమయపరశివః । పురుషవిభవ ॥ పురుషా కారవీవ ।
 తస్య । పురుషవిధశాం । పురుషా కారతాం । భవతీతి శేషః । అన్య
 యంపురుషవిధః । మూషానిషిక్తప్రతిమావ త్తస్యపురుషా కారత్వంసం
 భవతీత్యర్థః । నన్యతేతి భావః । తస్య । ఆనందమయ పరశివస్య ।
 ప్రియమేవ ॥ సర్వజీవరక్షణప్రేమ । శిరః । మోదః । శ్రీవణ పూజా
 దిభిస్సౌరాధక భక్తస్థితప్రేమ । దక్షిణః పక్షః । భవతి । ప్రమో
 దః । దృష్టునాప్రాణసంధానపూర్వకశివ యోగ మార్గేణనిరం తరంస్య
 ధ్యానయక్తభక్తస్థితప్రేమ । ఉత్తరః పక్షః । అనన్తః । స్వానందఏవ ।
 ఆత్మా । తత్స్వరూప ఇత్యర్థః । బ్రహ్మతితి । బ్రహ్మ । వేదః ।
 వేదస్తత్వంతాబ్రహ్మేతిస్తేషాం టికవశాత్ । తుచ్ఛంపరిష్టా । అధికరణ

మిత్యర్థః । తత్ప్రకీపాద్యభియోజనాత్ । అతఏవ । తంత్యైవసవదం పు
యమంపుచ్చామి । శాస్త్రయోనిత్యాదిత్వాదిశృణూత్రేషు । తత్ప్ర
కీపాద్యత్వంబహుధారాస్థాంతరం । అత్రప్రియమోద్య మోదరూపప
రమేశ్వ రధర్మ ప్రతిపాదనా ద్భుటఃటాదివ । దచేతనస్య ఆనందమయ
కోశస్య । ప్రకరణసంబంధిత్వంనోపద్యతే । అతఏవభగవ తాచాదరా
యజేన । ఆనందమయోభ్యాసాదిశీమాత్రే । అనన్తపాశుర్యార్థశత్యం
ప్రతిపాద్య । వికారశబ్దాన్నేచేన్న ప్రాచుర్యాదితి సూత్రే । అన్నమ
యాదివదానందమయ ఇత్యత్రవికారి త్వార్థం నిరస్య । అన్నమయో
యజ్ఞః । విప్రమయోగ్రావి ఇత్వాదివదత్రాపి ప్రాచుర్యార్థ మేవేతిరా
ద్యాంశితం । క్రింతి పండితారాధ్యభాష్యకారై శ్చీకరభాష్యేఆనందమ
యాధికరణే బహుధా ప్రపంచితో యమర్థః । అతోత్రానం దమయ
స్సశీన్మశక్త్య వభిన్నప రశివీవ । ప్రకాంనబ్రహ్మ । ఇతిపంచ మో
నువాకః । * ।

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

ఆనందవస్తిషష్ఠానువాకప్రారంభః

మూ॥ ఉ॥ అసన్నేవసభవతి । అసద్భ్య హైతి వేదచేత్ । అ
స్తీబ్రహ్మేస్తాతచేద్వేద ॥ సన్త మేనంతతోవిదు రితి । తస్యైషవీవ
శారీరఆత్మా ॥ యః పూర్వస్య । అథాతోనుప)క్తాః । ఉ తా
విద్వానముంతలోకంప్రేత్య । కశ్చనగచ్ఛతి । అహా విద్వాన
ముంతలోకంప్రేత్య ॥ ౧ ॥ కశ్చిత్తమశ్నుహ ॥ ౩ ॥ సోకాను
యత । బహుస్యాంప్రజాయేయేతి । సతపోతస్యత । సతఃస్త
ప్తావ్వి । ఇదగ్ంస ర్పమస్పృజత్ । యదిదంకించ । తత్సృష్ట్యాత
దేవానుప్రావిశత్ । తదనుప్రవిశ్య ॥ ౨ ॥ సద్భుత్యచ్చాభవత్ ।
నిరుక్తంచానిరుక్తంచ । నిలయనంచానిలయనంచ । విజ్ఞానం
చావిజ్ఞానంచ । సత్యంచాసృతంచసత్య మభవత్ । యదిదం
కించ । తత్సత్యమిన్యావత్తతే । తదప్యేష శ్లోకోభవతి । ఇతి
షష్ఠానువాకః ॥ * ॥

భా ॥ పూర్వోక్త మానందంబ్రహ్మ । ముముక్షూనామను భూతంసవేతి
శంకానిరసనాథమయమనువాకః ప్రారంభతే । అసన్నేవసభవతీత్యాదివా

సః । అనుభూయమానబ్రహ్మ । యద్వృశ్యంతన్నశ్యమిత్యాప్తి బలాత్
 అసన్నేవ । మిథ్యైవభవతి । యతఃబ్రహ్మణో । దృశ్యత్వేనమి ధ్యాత్వ
 మతః । బ్రహ్మఅసదితివేదచేత్ । సర్వదాసర్వైర్వరప్యనను భూతమేవేతి
 జానాతిచేత్ । తన్నయక్తం । బ్రహ్మకార్యస్య ప్రసంధస్య । సశ్యత
 యాదృశ్యమానత్వాత్ । అద్యాపిబ్రహ్మనుభూతముముక్షు సద్బావాత్ ।
 కార్యసత్వేకారణసత్వమినియమాత్ । యతఃబ్రహ్మకార్యభూతజగతస్స
 ద్వేషావను మాయ మానత్వే నసత్వ ముపపద్యతే । తతః । బ్రహ్మ
 స్తి । ముముక్షునామపరోక్షతయా । ఇతరేషాంతు పరోక్షతయా ।
 అనుభూయ మా సంభవతీతిజా నాతిచేత్ । ఏనం । బ్రహ్మసంభవమ
 స్తీత్యుక్తమార్గం । సత్తం । శ్రేయమితి । విమః ॥ బ్రహ్మ విదోజా
 నంతీత్యర్థః । ఏలేన । పరమాత్మాపరోక్ష సిద్ధ్యర్థం । శ్రద్ధాభక్తిధ్యాన
 యోగ పూర్వ కత్వేన ప్రయత్న మవశ్యం ముముక్షుభిః కర్తవ్యమితి
 ఫలితోద్ధః । ఆనందమయరూపబ్రహ్మణః । ఆకాశాది విజ్ఞాన మయాన్త
 పదార్థాన్త ర్యామితయానిర్దిష్టస్యాపి । ఆత్మాన్తరమస్తి కిమిత్యాశంకాయా
 మాహ । తస్యైవైతి । పూర్వస్యవిజ్ఞానమయాంతపదార్థస్య । ఆ
 త్మబూతఏవఆనంద మయాత్మా । తస్య । ఆనందమ యస్య । సఏవాత్మే
 త్యర్థః । తతశ్చవిజ్ఞానాత్మాంతద్వర్త్యత్తనః । ఆనందమ యస్యచఏవత్వ
 ముక్తంభవతి । నచపూర్వేషుపర్యాయేషు । తస్యైవఏవకారీర ఆత్మే
 త్యతః । అన్యత్తకత్యప్రతిపాదనా దర్శనాత్ । అస్తిస్పర్యాయే । అ
 నన్యత్తకత్యప్రతిపాదనే । ఆర్థవై లక్షణ్యంస్యాదితిశంక్యం । పూర్వప
 ర్యాయేష్యనిరూపిత బ్రహ్మధర్మాణామత్యప్రతిపాదనా త్ । తస్మాద్వా
 ఏతస్మా దానం దమయాద న్యోంతరఆత్మాభి అతనిర్ధే శాఖా వాచ్ఛ ।
 ఏతత్పర్యాయగతస్య । తస్యైవఏవకారీర ఆత్మేత్యస్య ॥ అనన్యత్తకత్య
 మేవేతిరాధ్యాంతితం । సర్వైరను భూయ మానానందమయ బ్రహ్మపతి
 పాదనానంతరిం । బ్రహ్మవిదాబోధిపతమిత్యు పక్రమాభిహిత బ్రహ్మ
 ప్రాప్తివిశదీకరణార్థం పశ్యమగ్నీపతి । ఆధాత్యైతి ॥ ఆతః ॥ బ్ర
 హ్మనుభూతిత్వపాతః । అథ । ఆనందరం శ్రోతు శ్చి వ్యస్య । అనుప్ర
 శ్చ ॥ ఆచార్యోక్తిమనుస్మత్యప్రశ్నాః । కృతాతిశేషః । ఉతేతి ।
 ఉతాతిశేష పాతస్య । ఛాందసోద్భవః । ఆధానపత్నానితవత్ । అవి
 జ్ఞానితవతేనతి । ఆద్యు దాత్త త్వం స్యాత్ । తత్పురుషేతుతుల్యార్థ

ఇతిస్తరణాత్ । అన్తోదాంతం చేదంపదం । ఉతా । విద్యానితపదవి
భాగః । ఉతా । కించ । కశ్చన । కోపి । విద్వాన్ । శైవశాస్త్ర
జ్ఞానవాక్ । అమంఠరిద్యశ్యమానం । లోక్యతే ఆలోక్యతే భక్తైరితి
లోకః । తంలోకం । పరశివాత్తకేవలినంగం । పీశ్య । ప్రాప్య ।
గచ్ఛతి ॥ క్వయాతి । అహూ । ఉత । విద్వాన్ । శివ యోగశివ
జ్ఞానవాక్ । అమంఠోకం । భూషణ్యుడేశంప్రాప్య ! కశ్చిత్ ।
కోపిశ్రుదుః । సమశ్చుతా । సమశ్చుతేత్యర్థః ॥ ఇతిప్రశ్నద్వయం ।
ఏవంస్థలే । అయా దేశే । యలో పేచకృతే । అకారస్య ప్లుతిః ।
తస్మాత్సమశ్చుతా ఇతిభవతి । బహువ చనస్తు । సామర్థ్య ప్రాప్తప్ర
శ్నాంతరాపేక్షయాఘటతే ॥ ఉత్తప)శ్చ ప్రత్యుత్తరం వత్తుం । జగ
త్కారణత్వోపయోగిశక్త్యవభిన్నబ్రహ్మణః ప్రాప్తిజ్ఞాన సాయాహ ।
సోకామయతేత్యాదివా । సః । ఆకాశాదివిజ్ఞానమయాంతకారణ బ్రహ్మ
అకామయత్ । కామితజాకకథం । బహు । ప్ర భూతం । స్యాం ।
భవేయం । కథమేకస్య । ఆర్థాంతరాననుప్రవేశే । బహుత్వం స్యా
దితి ॥ ఉచ్యతే । ప్రజాయేయ । ఉత్పద్యేయ ॥ ఇతిశబ్దోవాక్యజరి
సమాప్తిబోధకః । సఆత్తా । పరమాత్తా । ఏవంకామయ మాన
స్సక । తపోతస్యత । తపస్తప్తవాక్ ॥ తపశ్శబ్దస్యాత్రీజ్ఞానపరత్వం
యస్సర్వజ్ఞస్ససర్వవిత్ । యస్యజ్ఞానమయంతపఇతి శ్రుతేః । అప్రాణో
హ్యమనాశ్చుభ)ఇత్యాదిశ్రుతిషు । పరమేశ్వరిస్య । శరీరాద్య భావప్ర
తిపాదనాత్ । కామత్వాదిధర్మాణాం కథం బ్రహ్మణ్యుపపత్తిరితినశంకనీ
యం । అపాణిపాదోహమచింత్యశక్తిః । పశ్యామ్యచక్షుస్సశ్రుణోమ్య
కర్ణఇత్యాదిశ్రుతిషు । శరీరేంద్రియనిరపేక్షాపూర్వకజ్ఞానశక్త్యాసర్వకా
ర్యకర్తృత్వశ్రీ వణాత్ । ఏతేన । స్వస్వజ్ఞ మానజగద్రీ చనావిషయా
మూలోచనానుకరో త్పరమాత్మేశ్వర్థః ఫలితః । సః । పరమాత్తా ।
తపస్తప్తా । ఏవమాలోచ్య । ఇదగ్ం సర్వం । ప్రాణికర్తానురూప
మిదంసర్వంజగదేశతః కాలః వస్తుతోనా మూయా పేణ ॥ సర్వప్రా
ణిభిస్సర్వాదస్త్రైర్యధాను భూతంభవతి । తథాఅస్పజిత్ । స్పష్టవాని
త్యర్థః । యదిదంకించః యది-ంచేదం । సర్వం । తదిదంజగత్స
ష్టామికగోదిత్యాశంకాయామాహ । తత్స్పష్టా । చేతనాచేతనార్త
కజగన్నిర్మాణంకృత్యా । తదేవ । చేతనాచేతనప్రపంచమేవ । అనుప్రా

ఏకత్వం అంతర్యామితయాస్థితవానిత్యర్థః । తదనుప్రవిశ్య । తదంతర్యామిత
 యాస్థిత్యా ॥ కిమగూఢిత్యుచ్యతే । సచ్చ । పృథివీజలాగ్నిరూపమూర్తద్ర
 వ్యం । త్యచ్చ । వాయుగగనకాలాద్యమూర్తద్రవ్యం చలభవత్ । ని
 రుక్తం చానిరుక్తం । సామయా పాభివ్యక్తం । నిరుక్తం । అనిరుక్తం
 తద్గిన్నం । నిలయనంచా నిలయ నంచ । నిలయనం । ఆశ్రయః ।
 మూర్తధర్మః । అనిలయనం ॥ తద్గిన్నం । అమూర్తధర్మః । విజ్ఞా
 నం ॥ చేతనం । అవిజ్ఞానం ॥ అచేతనం ॥ పాపాదాది ॥ సత్త్వం ॥
 అర్థసిద్ధిక్రియాసిద్ధిమతి ॥ అస్పృశంతద్విలక్షణం । సర్వంమూర్తా మూర్త
 ప్రపంచరూపాపి బ్రహ్మ సత్త్వం । త్రయీకాలికాచాధ్యక్ష భవతీత్యర్థః ।
 తతచ్చ । నిరుక్తానిరుక్త నిలయనత్వానిలయనత్వ విజ్ఞానత్వా విజ్ఞానత్వా
 దియుక్త సత్త్వానృతశబ్దిత చేతనాచేతననామ రూపభాగ్యవదపిబ్రహ్మ ।
 సత్త్వమేవాభవత్ । సదాస్వభావసిద్ధనిర్వికారత యాస్థితవానిత్యర్థః ।
 సర్వోచై రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమశ్చ త్యాది శ్రుతిషు శివస్య సర్వా
 త్తకత్వంబహుధా ప్రసందితం ॥ యది దమిః । యత్ । యస్తా
 తా-రణాత్ ॥ ఇదంపరిదృశ్యమానంజగ త్పురమేశ్వర జన్యం భవతి ।
 తస్మాత్ । తత్ సర్వం జగత్ సత్య మిత్యోచ యతే । సత్యమితి । అ
 ర్థసిద్ధిక్రియాసిద్ధిమత్సత్త్వత యోచ్యతే । తదప్యే షణ్ణి । తతీ ।
 ఏతన్నీన్నధే । బ్రాహ్మణోక్తే । ఏషః । శ్లోకోభవతి । మంత్రో భవ
 తీత్యర్థః । ఏతనపూర్వోక్తప్రశ్న ద్వితయస్య । సమాధానంకిమాయా
 తమితిచేత్ । సర్వాత్తకత్వ సర్వాంసర్వామిత్య సర్వాధిష్ఠానత్వ గర్వని
 యాజుకత్వాదిమంగళ గుణరత్నాక రసవిశేష బ్రహ్మప్రాప్తి రేషఫలమిత్య
 వగమ్యతే । నన్వాకాశాది కారణపరశివస్య । జనక త్వేనవిదు సామ
 విదుమా మపితు ల్మత్యాదవి దుమాం ముక్త్య దాయక ప) సం గే ।
 వైష మ్యస్తే ఘృణా దోష ప్రసం గస్సాన్నిదితి చేదు చ్యతే ॥
 లోకప)భోగ్యుర్వ్యభోగమభావేషి । స్వాజ్ఞాపాలకప్రీతిః । తద్యతితి క్షేదండ
 నంచయధాదృష్టం తథాసరమేశ్వరస్వాపి । తత్తత్కర్తానుగుణ్యత్వేనఫల
 ప)దా నేనసంకీర్షిదోషః ॥ కించితకర్తాచకించిత్తోబద్ధోనాదిశరీరవానితిస్త
 తే । జీవస్యకించితకర్తృ త్వవ్యపదేశాత్ । ఏతదర్థో శ్రీకరభాష్యేలోక
 వత్తులిలా కైవల్య మిత్యధి కరణే షండితారాధ్య భాష్యకారై ర్చ హు
 ధా ప్రపంచితః । అతః । తత్త్వప్రసేదేవాను ప్రావిశదితివాక్య

జగదుత్తర్యా మిత్వస్య పదేశా ద్బ్రహ్మణః పరిభే న్నత్వం । శరిణా
మిత్వ ప్రతి పాదనేన వికారిత్వంచ సంభవతీతి చేన్న । లోకే । స
నజనక గగనస్య । స్వస్వభావాశరిత్యాగపూర్వకత్వేన । తదంతః ప్రవి
ష్టుత్వం । తతాగ్రణత్వంచయథాదృశ్యతే । తద్వత్పర మేశ్వరస్య ।
చేతనాచేతనకర్తృత్వం । తదంతర్యామిత్వంచనదోషభాగగ్భవతి । పర
మేశ్వరశక్తేరేవశరిణామిత్వాదివికారత్వం । నతుశక్తస్వపర మేశ్వరస్య ।
యథావిద్రజాలికశక్తివత్ । యోగిశక్తివతి । శక్తిశక్తిమతీరభేదేన
శక్తికర్తృత్వంశక్తస్యైవేతినిష్పీచం । అతఏవ । అర్చకాకస్మా త్తద్వ్యప
దేశాన్నేతిచేన్న । నిశానియ్యత్వాద్యో మవచ్ఛేతి సూత్రే । భగవ
నాపాదరాయదేన । హృదయాద్యల్పస్థానప్రవిష్టుత్వేన పరమేశ్వరస్య
పరిభిన్నత్వంసంభవతీతిశంకా । ఉపాదానకారణత్వేవికారిత్వ శంకావ
గగనదృష్టాం తేననిరాశృతా । ననుసృజమానువాకే ॥ ఆకాశాదికారణ
త్వేనబ)స్తూణః । జగతాగ్రణత్వ ప్రతిపాదనాదేత దనువా కేపునః కిమ
ర్థముక్తమితిచేత్ । వక్ష్యమాణప్రకారేణకేమాంచిన నీమావర్తతే । తన్ని
రాకరణార్థ మత్రోక్తం । కేచిత్ । ఛాందోగ్యే । సదేవసా మ్యేదను
గ్రహిణీత్ । ఏకమేవాద్వితీయంబ)ప్రేత్యత)బ)స్తూణో నిర్విశేష శ్వావ
గమాత్ । నిపట-ళంనిషేరయం శాంతి మిత్యాదిశ్రుతిషు । తస్య ।
నిషిర)యత్వ వ్యపదేశాచ్చ । అత్రానందవ ల్యాం బ్రహ్మ విదాప్రేతి
పరిమిత్యత) ॥ స్వకలతాభరణ న్నాయువత్సా వ్విద్యా మోహితస్యబ)
స్తూణః । దశమీ వివేకసంధాన న్నాయేనఅప్రో చ్చరితవా క్షేన జిహ్వా
హమిత్రాంతినాశోమా త్వా స్వస్వరూపప్రాప్తి రూపపరం మోక్షం
లభతీత్యుపదిష్టా । సర్వాను వాకేషే వమేహోప దిశ్యతే । జలోష్ణ
న్నాయేనతద్భిన్నస్య । తతస్త్రిప్తిరుజదిష్టేతిచేత్ । తద్వస్తుక్తరనిత్యత్వ
మేవస్యాత్ ॥ కించ । తస్య । నిషిర)యత్వాదాకాశా దికారణత్వ
మపినోపపన్నం ॥ కేంతు । తత్రారోపిత మాయాప్రతి బింబితే శ్వర
స్యైవ జగతాగ్రణత్వం సముచితం । నోచేన్నిషిర) యత్వశ్రుతివిరో
ధః । తస్మాదేతదనువాకోక్త సోకామ యతేత్యాదిభర్తాణి తస్యైవ
సమంజసంభవతీతివదంతి ॥ అశోచ్యతేతద ద్వైతవాదో హ్యవిచారి
తరమణీయః ॥ తన్మతాధ్యాసోపవాదవిధాయకప్రాత్య క్షికశ్రు త్యభా
వాత్ । జీవేశ్వర కల్పితత్వని ధాయక ప్రాత్యక్షి కశ్రుత్య భావాచ్చ ।

నదేవసౌమ్య దమగ) అసిదిత్యత్రీ ! అసహాభ్రాంతిపూసక్త త్వేన । న జే
 వేత్సవధానం ॥ అగ్నిధృతికాలవిశేషస్య । అసిదితి) యా విశేషస్యచ
 దర్శనాత్ । ఏకమేవాదిష్టమిమత్యస్మి । ఏకవీరరాజేతిచదధిష్టాత్మం తర
 నిరాసకవిషయత్వమేవ । అద్వితీయ పదేనతస్యజగదుభయ కారణత్వమవ
 గమ్యతే । పరాస్మత్కర్తృత్వవిధైశ్చూరియతే । స్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియా
 చేతిశ్చుతిదర్శనాత్తస్య సదాసనిర్విశేషత్వం ॥ లోహరసజలమాక్రికక్రి
 మిభిమరవృష్టాంతేన అభాధితస్య భావనిపుత్రిర్చ హ.ధాపూర్వమేవరా
 ద్ధాంతతం । తస్మాదత్రనోక్తం । కించ । ఏవకారేణబ్రహ్మ ద్వయానం
 గీకరణం ॥ అద్వితీయ పదేనబ్రహ్మవిష్ణ్వీనాంశివతుల్యధిక్యత్వనిరాకర
 ణత్వంచసూచ్యతే । జడధ్యా రోసస్తు । తస్య । తద్భిన్నస్యవా ॥
 నాద్యః । నిర్వికారత్వాత్ । శరీరేంద్రియమాన్యత్వాచ్చ ॥ అద్వితీ
 యః ॥ అద్వైతమాని ప్రసంగాత్ ॥ కించ । అజ్ఞస్యబ్రహ్మణః । స్వ
 జ్ఞానబోధకబ్రహ్మంతరస్వీకారే ॥ స్వవత్తవిరోధానవస్థాప్రసంగాచ్చ ।
 లోకేనత్యసర్వజ్ఞానా వచ్చిన్నస్యైవ మందతమసి । తస్మద్భూతర జ్ఞాన
 ర్పారోపసంభవతి । అతఃసత్యప)పంచ మధ్యాస్తిద్ధవతి । తస్మిన్కా
 రేస్వమతిభాధావసంగః । కించ । యత)యద్భవం నతస్యతత్పారో
 పర్కనియమాత్ । బ్రహ్మణివృష్టస్య ప్రపంచస్య బ్రహ్మణ్యేవారోపః ।
 కథముపపద్యతే । దర్పజలదిప్ర)పించిత ముఖసూర్యాది ప్ర)పించింబక
 న్తాయాప్రతిబింబితేశ్వరస్య జడత్వేన । ప)తిబింబభృంచాభి ముఖత్వే
 నచ । తస్యజగత్కర్తృత్వం నసిద్ధ్యతి । తుష్యతుదుర్జన ఇతిన్యాయేన ।
 తత్స్వకారే ॥ లోకేమూర్తద్రవ్యాణా మేవప్రతిబింబ త్వదర్శనాత్ ॥
 గగనస్య । తమ)ప)కాశవల్ల తిరిక్తతయాచాక్షుష ప్రత్యక్షాభావా తద్భ
 వ్తాంతానంభవాత్ । తస్మిన్కారే వాయుకాలాదీనాం ప్రతి బింబతా
 ప)సంగాత్ । తస్మిన్కారేప్రత్యక్షవిరోధాచ్చ । జ్ఞాజ్ఞోద్వాపజా వీకానీ
 కా । అజోహ్యోకోవాచ మాణోన్యసీతేత్యాదిశ్చుత్రిషు । ఉత్పత్తేరసంభ
 వాదిత్యాదిసూత్రేషు జీవేశ్వరయూరిజన్యత్వ వ్యసదేశా తద్విరుద్ధత్వేన
 కల్పితత్వాంగీకారే । వేదవిరుద్ధమత ప్రవేశాత్ । మాయాభాసేనజీవే
 శాకరోపితి శ్చ)లేర్హులాను ట్పంతిత్వాచ్చ జీవేశ్వరయూః ప)తిబింబ
 త్వవాదోపి । గగనకుసుమ మాలికాధారణ మనుకరోతి । వ్యవహర
 గోచరత్వాజ్ఞాతా వ్యవహరసత్యత్వమితిచేత్ । వేదశాస్త్ర) ప్రతిపాద్య

మానత్వేన । బ్రహ్మణోఽపివ్యవహరవిషయ త్యాత్మస్యాపివ్యవ హరమా
త)సత్యత్వమేవస్యాత్ । కించ । బ్రహ్మణఃపారమార్థికసత్యత్వం కేనో
పపద్యతే । వేదేనేతిచేత్ । తస్యపారమార్థికసత్యత్వం । బ్రాహ్మణహరి
కసత్యత్వం.వా । నప్రధానః । అద్వైతభంగ శ్రుతుంగాత్ ॥ నద్వితీ
యః । బ్రాహ్మణహరికసత్యభూతవేద ప్రతిపాదిత బ్రహ్మణః పారమార్థి
కసత్యత్వానంభవాత్ । మరిశిష్టస్యాయేనశుద్ధాద్వైతమతశ్చవైదికమిత్యవగ
మ్యతే । ఏతదనువాకే । సోకామయతే తవాక్యేన । బ్రహ్మణోనిర్వి
శేషత్వం । ప్రపంచారోగవాదః । తస్మిన్ద్వైతదేవా శూద్రాప్రావిశదితి
వాక్యేన । సర్వోపాదానత్వసర్వాం తర్కామిత్యసృతి పాదనేన । ౬౫
న్నిర్భాత్యవాదశ్చ నిరాకృతః । కించ । అనేన వాక్యేన । అనేనజేనే
నాత్మనాను ప్రవిశ్యనామ గూఢేప్ర్యాకరవాణి । సోంతరా కంతరం
ప్రావిశత్ । ఈశ్వరస్సర్వ భూతానాం హృద్దేశేక్షున తస్య తీత్యాది
శ్రుతిస్త్రుత్యుక్తజీవానుప్రవిష్ట త్వార్థోపదేశాద్రుప్తానస్స దామూర్త
త్వప్రధానసంయుక్తోసంయుక్తభేదవాదోవినిరాకృతఇత్యవగమ్యే । అహో
త్రాసువా కోక్తజగజ్జన్మాదికారణత్వంన పునరుక్తిదోషాభంబనం భవ
తీతిరహస్యం । ఇతివష్టానువాకస్సమాప్తః ॥ * ।
శ్రీపతిపండితగురుచరణారవింశాద్భజన్తు ॥ * । శ్రీపతిపండితారాధ్యవం
శసంభూత నం దీశ్వర పుత్ర మల్లికార్జునారాధ్యేనయథామతిఃరిశో
ధితోయంపరిభేదః ॥ * ।

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

ఆనందవల్లిసప్తమానువాకః

అసద్వాఇకమగ్ని ఆసీత్ । తతోవైసదజాయత । తత్పాత్రానగంస్వయ
మకురుత । తస్మాత్సుకృతమువ్యతిభి । యద్వైతత్సుకృతం రసోవైర
నః । రసగంహ్యవాయం లభ్యానందీభవతి ॥ కోహ్యవాన్యాత్ ।
కఃపా)త్యుత్ । యదేవఅకాశఅనన్దోనస్యాత్ । ఏవ హ్యవానన్దయా
తి ॥ ౧ ॥ యదాహ్యజైష ఏతస్మిన్నుదృశ్యే । నాత్మ్యేనిరుక్తేనిలయనే
భయంప్రకీప్తాంవిందతే ॥ అభసోభయంగతోభవతి । యథాహ్యజైషఏ
తస్మిన్నుదరమన్తరంకురుతే । అభతస్యభయంభవతి । తత్వేవభయంవిదు
షోమన్వానస్య । తదశ్చైవగోగోభవతి । ఇతివల్లిసప్తమానువాకస్సమాప్తః ॥

భా || బ్రహ్మవాగ్దదమగ్రీతసీత్ | ఆత్మావాగ్దదమగ్రీతసీత్ | ఏకవీవ
 రుద్రోనద్విధియాయ తథేత్యాదిశృత్యంత రేషు | సర్వదాబ్రహ్మైకస్థి
 సమాప్రవ్యవదేశాత్ | ప్రాగ్స్పృష్టేః పరస్మిన్ కచ ప్రపంచస్యా విద్యమాన
 త్వాత్ | ఆదావంతేవయన్నాస్తివర్తమానేపితత్తథేతిన్యాయేన | వర్త
 మానకాలే ప్రపంచస్య సత్త్వతయాభానేపి | స్వప్నేంద్రజాలశక్తిరజితా
 దివత్తస్మానిత్యత్వ మేవేత్యాశంకా నిరాసార్థ మాహ | అసద్వాగ్దద
 మిశ్యమవాకః | ఇదం | పరిదృశ్య మాన చేతనాచేతన పృథంబం |
 అగ్రేస్పృష్టేః పూర్వం | అసదేవ | ఆసీత్ | నామయాపవిభాగా నహా
 తజ్జాన్ధితమిత్యర్థః || అత్ర అసచ్ఛబ్దేన శశ శుంగవ త్రప్రపంచస్య మిధ్యా
 త్వస్వీకారే | తతోవైసదజాయత ఇత్యుత్తర వాక్యార్థం సతస్సదుత్పత్తిః
 కథముపపద్యతే | అతః మదుక్తమేవ యుక్తమితి ప్రవృత్త్యం | తతః ||
 సూక్ష్మప్రపంచాత్ | వైనిశ్చయః | సతీ | నామయాపవిభాగా హా
 త్రపంచమజాయత || జాతం | జడాత్మక సూక్ష్మ ప్రపంచస్య | కథం
 స్థూల ప్రపంచ కారణత్వం సంభవతితి మాశంక నీయం | తస్మై
 స్త్వేతదే వాను ప్రావిశదితి వాక్యే || పరమేశ్వ రస్య | సర్వాంతః
 ప్రవిష్టుతోప దేశాతి | ఉత్తదం తత్కామిత యాతత్త తా
 రణత్వంతస్యేవోపపద్యతే || సూక్ష్మప్రపంచావభిన్నస్య పరమాత్మనః
 పాదానత్వే | అన్యత్రనిమిత్తత్వం సూచితం | ఘటాదిషు నిమిత్తోపాన
 యోగ్యేద దర్శనా దిత్వా శంకాయా మాహ | తదాత్మానమితి |
 తత్ | బ్రహ్మ | ఆత్మానగ్ం | ఆత్మశక్తిమిత్యర్థః || తదుపాదానత్వేన
 స్వీకృత్య | స్వయం | నిమిత్తం భూత్వా | అకురుత | సృష్టిమకరో
 దిత్యర్థః | తథాముండకోపనిషది || యథోక్తనాభిన్నజతేగృహ్యతేచే
 తివాక్యే యథాక్షరేణ నాభిన్నస్వశరీర ముపాదనం కృత్వా | బుద్ధినిమి
 త్తంకృత్వాతంతూజగ్నాదయతి | తునస్వయ మేగ్రీనః || తథాపర
 మాత్మా | బ్రహ్మ జాత్మికపాశశక్తి ముపాదానంకృత్వా | చిక్షింనిమి
 త్తం కృత్వాసర్వ మసృజదితి సృష్టముక్తం || నశివేననినా శక్తిర్నా
 వ్యావనినాశివః | నానయోరం తరంకించి చ్చుంద్రీకంద్రీక యోరి
 వేతినినాగమేశక్తిశక్తి మతోరభి న్నత్వమపిసుష్టుక్తం తదుభయావభిన్న
 తయాఅభిన్ననిమోపాదనత్వం స్వయమేవభూత్వా సృష్టిమకరోదితభా
 వః | తస్మాదితి | యస్మాత్సర్వాత్సర్వానాశ్చైవసర్వ ముకరోతస్మాత్ ||

పుణ్యరూపేణాపి తదేవబ్రహ్మ కారణశ్చాత్ ॥ తత్ ॥ బ్రహ్మ ॥ సు
 కృతమువ్యతే ॥ పుణ్యరూపవిత్కృత్యతే ॥ భవతుతత్సుకృతం తస్యఉపా
 న్యత్సప్రాప్త్యయోః కిమాయాత మిత్యతతహ ॥ య ద్వాక్తి ॥ య
 ద్వై ॥ యస్తాతే ॥ తత్సుకృతం ॥ తద్బ్రహ్మ సుకృతం ॥ తతః ॥ సః
 రసోవై ఆనందరూపోహి ॥ సర్వభివైశబ్దోనిష్ఠ యార్థకః ॥ రసగమితి
 అయంజీవః ॥ రసగం ॥ ఆనందరూప బ్రహ్మణమేవ ॥ లభ్యా ॥ ప్రా
 ప్య ॥ ఆనందీభవతి ॥ తతః శస్థానందశ్చా త్ప్రాప్త్యతోపాన్యత్సేయు
 క్తేతి భావః ॥ యదేవఇతి ఏషఆకాశఆనందః ॥ చిత్తకృత్య వభిన్న
 పరశివః ॥ నిరతిశయా నస్తవా న్నస్యాద్యది ॥ కోహ్యేవ ॥ కః పురు
 షః ॥ అభ్యాత్ ॥ ఆపానాత్ ॥ ఆపాన చేష్టాం కుర్వాదిత్యర్థః ॥ కః
 పురుషః ॥ ప్రాప్త్యాత్ ॥ ప్రాణనవ్యాపారంవా కుర్వాత్ ॥ యద్య
 యంపరమాత్మానిరతిశయానందవా న్నభవేత్తహేవహిక మా ముష్టికం
 సుఖంవాకఃపాప్నుయాదితి భావః ॥ ఏషఏవ పరమాత్మా ॥ ఆనంద
 యాతి ॥ ఆనందయాతి ॥ సుఖయాతిత్యర్థః ॥ అతస్తస్యసర్వే మాంసుభహే
 తుత్వాత్ప్రాప్త్యత్యమస్తిభావః ॥ యదాహిత్యాది ॥ అద్యక్షే ॥ చా
 త్సుషవిషయాన హే ॥ ఆనాత్మ్యే ॥ అశరీరే ॥ అనిరుక్తే ॥ అచింత్యశ
 క్తివిశిష్టే ॥ అనిలయనే ॥ సర్వాధిష్ఠానమాతే ॥ ఏతస్మిన్ బ్రహ్మణి ॥
 ఏషః ॥ జీవః ॥ యదాహ్యైవై ॥ యస్మిన్ కాలేతు ॥ అభయం ॥
 అభయామితిలింగపరిణామః ॥ పరిష్టాం ॥ శివధ్యానేన శివాకారస్థి
 తిం ॥ సమాధా విత్యర్థః ॥ విస్తతే ॥ లభతే ॥ అథ ॥ తదా ॥
 సః ॥ అభయం ॥ నానాజన్త హేతుభూతమాయాపావముక్తిం ॥ గతో
 భవతి ॥ ప్రాప్తీత్యర్థః ॥ ధ్యాననిర్వధనాభ్యాసాత్పాశం దహాభిపండి
 తభిత్రిశుతేః ॥ శివాకారప్రాప్తిహేతుధూ తనిరన్తరశివధ్యాన విస్తరణేఅగ
 ర్థందర్శయతి ॥ యదాహితీ ॥ ఏషఉపాసకః ॥ యదాహి ॥ యస్మిన్ కాలే
 తు ॥ ఏతస్మిన్ సర్వమాత్మని ॥ శివధ్యా నస్య ॥ అన్త రం ॥ విభిత్తిం ॥ అ
 రం ॥ అల్ప మపి ॥ యఃకురుతే ॥ అథ ॥ తదా ॥ తస్య ॥ ఉపా సక
 స్య ॥ భయం ॥ ప్రాపంచికమనోవృత్తిర్భవతి ॥ తేనకామాదీనాంపునః
 స)వేశస్సంభవతీతిభావః ॥ యద్వా ॥ సుశబ్దోవాత్కాలం కారే ॥ కి
 మిహమండనానాం మండనంనాకృతీ నామిత్యాది వాక్యేషు అవ్యయస్యశ
 బ్దాలంకారత్వవర్జనాత్ ॥ దరం ॥ అల్పం ॥ దరహసోదరగభిరసితోత్పల

దృశా సఖ్యాదికావ్యేషు దరశబ్ద స్వాల్పార్థ కత్వదర్శనాత్ । ఏషః
 జీవః । ఏతస్మిన్పుష్పాణి విషయే । దరం । అల్పం । అన్తరం ।
 భేదం । పఠమాత్మాబింబః ॥ జీవః) తిబింబః ॥ ఇత్యేషంకించి ద్వేదం
 యఃకురుతే । తస్య ॥ ఉత । ఏతస్మిన్పుష్పాణి ॥ ఏషఃముక్త జీవః ॥
 ఉత । అపి ॥ అరం ॥ అల్పం । అన్తరం । భేద దర్శనం । మోక్షా
 దశా యానుపిఅహం సదాపారతం త్ర్యభావేన స్థాస్థామీతి భేదబుద్ధింయః
 కరోతీతిభావః । తస్యవా । భయంభవతి । మాయా పాశవి ఛేదోన
 భూయః దిశ్యర్థః । యస్తు । బద్ధకళాయాం । ప్రభుభృత్యనామేన స్థా
 స్థామి । మోక్షదశా యాంనదీ సముద)న్యాయేనశివేలీనంగ త్యాశివప
 వభనామీశున్యతే । తస్మైవఅభయంభవతీతి యావత్ । కింభయంత
 త్రాహ । తత్వేవైతి । అనున్వానస్య । నిరంతరశివధ్యానమకుర్వతః ।
 విదుషః । శివజ్ఞానిః । తత్వేవ । తదేవ । తద్వి చ్చిత్తిరేవ । భ
 యం । భవతి । నహితదపేక్ష యాన్యద్భయమధిక మస్తి ॥ పునఃకా
 మాదీసారం)వేశావకాశోస్తి నపునక్షన్తవాన్పు వతీతి భావః ॥ అతస్స
 దాసరశివధ్యానం విదుషాంకర్తవ్యమితి రాద్ధాంతః । శివఏకోద్యేయైతి
 శ్రుతేః । తథాశైవాగమే ॥ యన్తూహూరం తుణం తాపి । మహాదే
 వోన చిన్మతే । పాహనిస్త న్నహనర్థం సాభ్రాంతి స్సాచ విక్రియా ।
 వరంపాతవహజ్వాలాపంజ రాంతర్వ్యవస్థితః । నసాంబచిన్తా విము
 ఖిజనసంవాసనంశివే త్యాదినా । శివేనబహుధావ) పంచితం । ఇతి
 సప్తమోనువాకస్సమాప్తః ॥ ౫ ॥

శ్రీశివానుపండితగురవేనమః

ఆనందవల్లీఅష్టమానువాకః

భీషాస్తావ్యాతః పవతే । భీషోదేతిసూర్యః । భీషాస్తాదగ్నిచ్చేరి
 ద్రౌపద్యుత్యుక్తావలిపంచమితి । మైషానన్తస్యమీమాగంసాభావతి । యవా
 స్వాత్సాకుయువాధ్యాయకః । ఆశ్విషోద్భధిష్ఠోబలివృః । తస్మైయం పృ
 థీవీనర్వా । విత్తస్య పూర్ణాస్యాత । సఏకోమానుషజనన్తః । శ్రోత్రి
 యస్యచాకామహతస్య ॥ ౧ ॥ తేయేశతం మానుషాతనన్తాః । సఏకో
 మనుష్యగన్తర్వాణామానందః । శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశ
 తందేవ గన్తర్వాణామానన్తాః । సఏకఃపితృ)ణాంచిరలోకానామానన్తః ॥

శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశతంపిత్వకాంచితలోకావామాన
 న్దాః ॥ ౨ ॥ సపికఃఅజానకానాంచేవానామానన్దః । శ్రోత్రియస్యచా
 కామహతస్య । తేయేశతమాజానకానాంచేవానామానన్దాః । సపికఃక
 ర్తజేవానాంచేవానామానన్దాః । యేకర్తకా దేవానాపియన్తి । శ్రో
 త్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశతంకర్తజేవానాంచేవానామానన్దాః । స
 పికోదేవానామానన్దః । శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశతంచే
 వానామానన్దాః ॥ ౩ ॥ సపికఃప్రప్త్యాచందః । శ్రోత్రియస్యచాకామ
 హతస్య ॥ తేయేశతవిన్దన్యాచందాః । సపికోబృహస్పతేరానన్దః ।
 శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశతంబృహస్పతేరానన్దాః । సప
 కఃప్రహపతేరానన్దః । శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య । తేయేశతంప్ర
 హపతేరానన్దః । సపికోబృహస్పతాచందః ॥ ౪ ॥ శ్రోత్రియస్యచాకామ
 హతస్య । సయశ్చాయంపురుషే ॥ యశ్చాపావాతిత్వే । సపికః ।
 సయవీపంవిత్ । అస్తాల్లోకా త్రేత్యే । వీతమన్నమయ మాత్మా
 నముపసంక్రామతి ॥ వీతంప్రాణమయమాత్మానముపసక్త్యామతి । ఎతం
 మనోమయమాత్మానముపసంక్రామతి । ఎతంవిజ్ఞానమయ మాత్మానము
 పసంక్రామతి । ఎతంహృదయమయ మాత్మానముపసంక్రామతి ॥
 తదప్యేషస్థోకోభవతి । ఇత్యన్తమానువాకస్సమాప్తః ॥ ౫ ॥

భా ॥ ఈశ్వరస్సర్వజీవనియూయకః పురుషస్సర్వజేవా । సర్వజీవమ
 ప్తిరేవవా ఇత్యంశం కాయామాహ । భీమాన్తదిత్యదివా । పవనప్ర
 భాకరాదిసర్వజేవాః । పరమేశ్వరాజ్ఞానయేనస్వస్వ కార్యేషు ప్రభు
 భృత్యన్యాయమనుసృత్య జాగరూకతయః పువర్తంతే । ఏతేన సర్వ
 జీవనియూయకవిపరశివః ॥ నతుజీవ సమప్టిరీశ్వర ఇతి రాద్ధాంతితం
 నను । శివంప్రకాంతమమృతంబ్రహ్మ యోనిమిత్యాదిషు ॥ శివస్యపర
 మకాంతత్వోపదేశాత్ । కథంచేవాదీనాం భయ హేతు ర్భవతీతి
 చేదుచ్ఛతేః కురోవాపిషుదగ్గిస్తస్యేతేతనునాఘోరాశ్యాశివాన్యా
 చీతి । అఘోరేభ్యో తఘోరేభ్యోఘోర ఘోరతలేభ్యః ॥ సర్వఘో
 రతమనాయ సమో మనోన్తనా యనమితి త్యాదిషు । తస్య । ఘోరా
 ఘోరత్వవ్యపదేశాత్ ॥ అఘోరయాపేణస్వధక్తరక్షణం । ఘోరయా
 పేణ తదాజ్ఞాల్లంఘిసాం దండనంచ తస్య సముచితం భవతి । సర్వ
 మసామావతా మింద్రాదీనామపి ॥ పరమేశ్వరాజ్ఞాన భంగభయేన ప్ర

వరస వ్యపదేశాన్తను మ్యాదామపి । శదాజ్ఞాహుప శుశ్రీస్తృత్యా గ
మానుసా చైవ ప్రవర్తనం నిర్భయ హేతు రితి సూచితం । దేవ
మను మ్యాదీ నాం । పర మేశ్వరస్యచానంత సామ్యాత్ । పరమేశ్వ
రస్యసర్వచైలక్షణ్యంకించీతిశంకాయామాహ । నైమానస్తస్యమీమాంసా
భవతీత్యాది ॥ అనంతస్య । అనంతసా చుర్వస్య । పరబ్రహ్మణః । నై
మామీమాంసా । విచారణా ॥ భవంతిమాంస్తస్యతారతమ్యమిత్యత్రా
హ । కిమానస్తసాః । అనంతః । విషయవిషయినంబధ్యేజనితో లోకీకా
నస్తవత్ । అపాన్తిస్సాన్తికావికత్వేనజాను తేవేత్యానందస్యమీమాం
సా । సర్వేమామాన్తానాంతుల్యత్వం వానోచేత్తారత మ్యమస్తీవేతివా
మీమాంసా । తత్రలోకీకానంతః । బాహ్య ధ్యాత్వికాభనసంపత్తిరుత్పా
ప్తః ! సవినర్తిశ్చతే । నిరకశయబ్రహ్మనం బాహుగమార్గం ॥ అనేనని
రతిశయానందేనహి । జీవవ్యావృత్తబుద్ధిగ మ్యానస్తమయ బ్రహ్మవగస్తం
శక్యతే ॥ జీవానాంలోకీకానంతాపి । పరమేశ్వరా ధీనావప । కోప్యా
నాన్యాదితిశ్రుతేః । ఏవ మ్యావసాధు కర్తృకారయతీ త్యాది శ్రుతేశ్చ ॥
యువేత్యాది । యువాప్రథమవయాః । సాధుయువేతి । సాధుశ్చసా
యువేతి । యూనోవిశేషణం । యువాప్య సాధుర్భవతి । సాధురప్య
యువా । ఆతోవిశేషణం । యువాప్య త్సాధురితి । ఆధ్యాయకః ॥
అధీతవేదవేదాః । ఆశిష్టః । ఆశుత రక్తియః । బలివ్యః ॥ శక్తిరేది
యాదిబలవాక్ । బలవత్త రశిశ్చర్ధః । ద్రధిష్టః । అవయ వబలమాత్ర
వాక్ । ద్రధిష్టః । దృఢతరః । నిర్మలస్వభా వవానితి వాస్యాత్ ॥
ఏవమాధ్యాత్వి కసాధనసంపన్నః ॥ యువత్వసాధుత్వా ధ్యావకత్వాశుత
రక్తియాత్వదృ ధత్వబలత్వ సాం దర్శ్యత్వసర్వ భూమండ లాధిపతిత్వా
దిద్వాత్రి శిశ్లక్షణవిశిష్టశక్యర్థః । తస్మైయప్రధివీ । భూమిస్సర్వా ।
విత్తస్య । విత్తేన ॥ ఉభోగసాధనే ॥ దృష్టార్థేన । అమృష్టార్థేనచ ॥
కర్తృసాధనేనసంపన్నా పూర్ణా । రాజా ॥ సర్వభూమండలాధిపతి
త్వర్థః । తస్యై । యతనంతః ॥ పృకోమానుషః । మనుష్యాణామాన
ంతః ప్రకృష్టః । తాదృశమనుష్యప్రకృష్టానందాచ్ఛత భాగాధికో మనుష్య
గంధర్వాణామానందః ॥ ఎవముత్ర రతాప్రినిరంతరయబ్రహ్మనందపర్యం
తంతభాగాధికోభవతి । మనుష్యాస్సనః । కర్తృవశాద్వి ద్యావశాద్వా
యేగంధర్వత్వంప్రాప్తాః । తేమనుష్యగన్ధర్వాః ॥ శ్రుతిమధీతో సావితి

శ్రోత్రాయః । తస్య ! కామైస్సక్తంజనాదివిషయైర్దళః । కామహతః
 సనభవతిత్వకామహతః ॥ తస్య ॥ ఉత్తరత్రయధా అనందస్య అపిశయ
 త్వం । తథాశ్రోత్రయత్వాకా మహతత్వ మొరపి శతాధి కత్వము
 స్నేయం । బ్రహ్మవిషయే । శ్రోత్రయత్వం నామ । శుభిషతిపాద్య
 త్వం । తలత్వోపనిషదంపుచ్చామితిశుభే । అకా మహతత్వం నా
 మ ॥ నిత్యత్వప్రత్వం ॥ శ్లో ॥ సర్వజ్ఞతా త్వప్రిరనాదిబోధ స్వతంత్ర
 తానిత్వయబుప్రశక్తిః । అనంతశక్తిశ్చవిభోత్సిధిజ్ఞః వదామూరంగాని
 మహేశ్వరస్యేతి శివాగమోక్తేః । అన్తరిక్షలోక వాసి నోజాపితః గ
 న్తర్యాః యేవర్తం తే । తేదేవగన్తర్యాః । చిరకాలస్థా యీలోకః ।
 చిరలోకః । చిర లోకో యేహం తేచిర లోకాః । పితరః ।
 అజానః । దేవలోకః । తిత్రీజాః । అజానజాః । కర్తదేవాః । స్వా
 ర్త కర్తవిశేషతోదేవస్థానేజానాః । కర్తదేవాశ్చత్వచ్యం తేతియావత్ ।
 యేవైదికేన కర్తాణాంస్త్రిహూతాద్రిదా ॥ కేవలేనవాదేవానాయన్తి ॥
 దేవాశ్చితి ॥ తు యత్త్రింశతోగ్రహవిభుజః । ఇద్రః । తేహాస్వామీ ।
 తప్యాచార్యోబృహస్పతిః । ప్రజాసతిశ్చతు ర్ముఖః ॥ నతుద త్తదయః
 ఏకవచన స్వారప్యాత్ । తేయేశతంప్రజాపతేరితి । అత్రీబ్రహ్మ శబ్దః ।
 బ్రహ్మ విదాసోఽపిసరమి త్స్యపక్రమాదాగత పరశివబ్రహ్మపరః । నచబ్ర
 హ్మనందస్య తేయేశతమితిప రిభిన్నత్వం కథమితిశ బ్యరం । త్తతాధే
 నబహూని యోజనానిగచ్ఛతిరవా । ఇమవత్ ॥ గచ్ఛోపవితేరిష ఘనా
 మ్యప్రతిపాదకవచనస్య । గతిమాన్త్యనివృత్తి పరత్వవత్ । సహస్రశీరు
 పాపురుషత్వత్వాదిషు । సహస్రశబ్దస్యానం తార్థోప లక్షణత్వవత్ ।
 తేయేశతమితివా క్యత్వాపి । చతుర్ముఖానం దాదాధిక్యపరత్వేన । చతు
 ర్ముఖానం దాదాధిక్యన్యూనసంఖ్యానిరాసార్థాభావాత్ । ఏవంభూతానన్త
 మయః । యోవేదనిహితంగుహ యామితదహరపుం డరీకాంతస్థిత
 పరమాకాశోపాస్యమానః ॥ కఇత్యాకాంతాయ మాహ ॥ సయశ్చాయమి
 తి ! పురుషే । పురుశరీరేతిష్ఠతీతిపు రుషః ॥ తస్మై ॥ యః । వర్త
 తే ॥ సోయంచ ॥ పరశివః । ఆదిత్యే । ఆదిత్యమండలే । యః ।
 వర్తతే । ఆసౌచ । పరశివః ॥ సఏకః । జీవ గుహ భాస మాన
 స్సూర్యమండలాంతర్వర్తి । యః ॥ వర్తతే । సశివః । ఏకఏవ । సశ
 తి యోముముక్షుః ॥ ఏనం । సర్వజీవహృదయపుండరీ కాకాశే ।

సూర్యమండలేచభాసనూనపరశివఏకవేతివితే । తాదృశపరశివజ్ఞానవాక్
 సః । అస్త్రాల్లొకాస్త్రేత్యు ॥ శరీరాన్నిర్గుత్య । ఏకమన్నమ యమితే ।
 అన్నమయావభిన్నసద్యోజాలేశ్వరం ॥ పా)ణమయావభిన్న వామదేవే
 శ్వరం ॥ మనోమయావభిన్నాఘోరేశ్వరం ॥ విజ్ఞానమయకోశవిశిష్టతత్త్వ
 రుషేశ్వరం । అనన్తమ యేశానంచదీసముద్రవత్ప్రాప్తితీతీభావః ॥
 పూర్వోక్తస)త్పద్యయస్య । ఇష్టలింగోపాసకః । పా)ణలింగోపాసక
 శ్చ । ఏకమేవప్రాప్తోతివా । భిన్నంప్రాప్తోతివేతిప్రశ్నద్యయస్య ॥
 శరీరేంద్రియ మనః । ప్రాణబుద్ధిజీవప్రకాశకజరశివ ప్రాప్తి మేవలభతీ
 త్యుత్తరమాయాతమితీవేదితవ్యం । తదపితీలభయంప)క్షిప్తాంవిస్తతే ।
 అధసోభయంగతోభవతీత్యుక్తార్థేసాక్షిత్వేన । ఏకత్వంశ్రోత్లోకోభ వతీ
 త్యుష్టమోనువాకః ॥ అత్రేద్ధంవిచార్యతే ॥ యవీదంత రాదిశ్యే
 హిరణ్మయః పురుషోద్భవతే । హిరణ్యశ్చక్రః హిరణ్యకేశః । అద్రణ
 భాత్సరస్వీ వసువణః తస్యయథా కప్యసం పుండరీక మివాక్షిణి ।
 తస్యోదితినామేతిశ్రుతం । సూర్యమండలాంతర్వర్తినః పురుషస్య । అ
 క్షిణీద్యవచనవ్యవచేశాత్ । పుండరీకాక్షిణీలోకే నారాయణస్యై
 వసూధశ్చాత్ । క్షౌ ॥ ధ్యేయస్సదానవిత్పుమండలమధ్యవర్తి నారాయ
 ణస్సరసిజాసనసన్నివిష్టః । కేయూరపాన్తకరకుండలవానిగరీటి హరిహిర
 ణ్మయవపుర్ధృతశంఖచక్ర)ఇతిసాంఖ్యస్మృతౌ । తస్యైవసూర్యమండలాం
 తర్వర్తిత్వవ్యవస్థానాత్ ॥ అత్రాసునాకే । సయశ్చాయం పురుషే ।
 యశ్చాసావాదిత్యే తివాక్య ద్వయేన । జీవాంతర్యామిత్యసూర్యమం
 డలాంతర్వర్తిత్వేనచ । తస్యావచేశాత్ । ఉపసంహారానుక్రమేణఉ
 పక్రమస్యఅన్వయోభవతీతిమీమాంసాన్యామైనయోవేదనిహితం గుహ
 యామితీవాక్యోడదిప్రబ్రష్టా పదవాచ్యత్వం గుహాపాస్యత్వంచతస్యైవ
 సంభవతీతిచేద్బ్రాహ్మః । అప్రమూర్త్యాత్మకత్వాచ్చివస్యజీవసూర్యయో
 శ్శరీరత్వేనతదంతర్యామిత్యంశివస్యైవ సముచితం ॥ రుద్రాధ్యాయే ॥
 అసౌయోవసర్వశసీలగ్రీవోవిలోహితః । ఉత్రైనంగోపాఅదృశన్నదృశన్నద
 హఃర్యః । ఉత్రైనంవిశ్వానూ తానిసదృష్టోమృడయాతినగ్ర త్యాదిచా ॥ విలో
 హితస్సృగరుద్రః ॥ అరగ్మండలవర్తిభూత్వా । అవసర్పతి ॥ ఉదయా
 స్తమయేసంపాదయితుం(చవర్తతే ॥ తత్రా)భిచ్ఛక్తంపురుషంరుద్రం(శ్రుతి
 పారగాడపాసతే ॥ తథావస్త్రికః ॥ సౌరమండల మధ్యస్థం సాంబం

చంద్రార్థశేఖరం | నీలగ్రీవం విరూపాక్షం ధ్యాయేద్యోగీనిరంతరం || స్మృత్యంతరే | సూర్యోముఖ్యశరీరం స్యాచ్చివస్య సరమాత్మనః || తస్మాత్తవంతరేనిత్యం | ధ్యాయేద్యోగీనదాశివమిత || సౌరమండలగతం హిరణ్మయం భా) జమానవపుషం శుచిస్త్రితం || చండదీధిమఖండవిగ్రహం చిస్తయే స్తునిసహస్రసేవి తమిత్యాదిశుక్తిస్తృతి దర్శనాత్ | నీలగ్రీవాదిగర్తాణాం శివైక రూఢ త్వచ్చసూర్య మండలం తర్వర్తిత్యం నేతర స్యాపపద్యతే | ధ్యాయేత్సదాస విత్తుమండల మధ్యవర్తితి స్మృతిస్తు || సాంఖ్యస్తృతి తావత్త్వ సత్యసహకాశన్యాయేన శుక్తిస్తృతివిరోధే తు శుక్తిరేవ బలీయసీతిమీమాంసాన్న్యాయేనచ | వైదికా నామచా) మాజ్యం | సనుశాందోగ్యశుక్తిః కాగతిరితి చేత్ || శ్లో || ఇతిహాసపురాణాభ్యాంవేదార్థము బ్రహ్మయేత్ | భభేత్సప్తశ్రుతాద్వేదోమామయభేదరిష్య తితి భారతే శుక్తిర్ధస్య ఇతిహాసపురాణాభ్యా మేవవేదితవ్య వ్యవస్థాపనాత్ | అథయవిమేతరాదిత్య ఇతి శాందోగ్యశుక్తి స్మృధగవతాబాదరాయణేనసాగ్రందసూతసంహితాధ్యానయోగఖండేశివపరత్వేనవ్యవస్థాపనాత్తదేవయుక్తం || శ్లో || అథవాకాశమధ్యసేభా) జమానేనుశోభనే || ఆదిత్యమండలేపూర్ణే || లక్షయో జనవిస్తృతే | సర్వలోకవిధాతారమిశ్వరం | హేమరూపిణం | హిరణ్మయశ్శశుక్తికేశం | హిరణ్మయనఖంతథా | కప్యాద్యాసనవద్యుక్తం | నీలగ్రీవంతి లోచనం | ఆగ్రోపాదిపుసిద్ధార్థమంబికార్థశరీరిణం || సోహమిత్యాదరేజైవధ్యాయేద్యోగీమహేశ్వరమిత | ఉత | కప్యాసంపుండరికమేవమక్షిణితివాక్యే || కముదకంకిరణైః పిబంతితకపి స్సూర్యః || తేనలసం || వికసితం || యకధాస్ఫురతి తథాపరమేశ్వర స్యలోకానుగ్రహార్థంసూర్యచంద్రాత్త లోచనవద్యయస్య | వికసనముక్తం || వహ్నిరూపతృతీయలోచనస్య | తోకానుగ్రహార్థంముకుళీకృతపుండరికసామ్యంలభతేత్యక్షిణిదిద్వివచనగ్రహణంకృతం | సతుతృతీయలోచనాభావనూచనాయ || లోకేత్రిపుత్రాబ్రాహ్మణంప్రతి ద్వాపుత్రావన్యపండితాపితృత) | యథాత్మత్రీయపుత్రస్యలపాండిత్యప్రకటన మాతంభవతి || తద్వదతాపిచిత్త్యం | కించ || అంతర్యామిబ్రాహ్మణే | యఆదిత్యేశిష్ఠ న్నాదిత్యోంతరాయమాదిత్యోవేదనయస్యాదిత్యశ్చరీరం | యఆద్యమంతరాయమయతే | ఏవతతత్తాంతర్యమృతత్యత) అమృతశబ్దేనశివవీహోచ్యతే ||

ఏతానివాఅన్యతస్య నామధేయా నీతిశతరుద్రీ యప్రశంసా పరజాచారాః
 పనివచ్చ)వశాత్ || మహాపనివది || ఆదిశ్లోవావషవి తన్నండ లంతప
 తీ త్యాదినామండలప్రభాముక్త్యా | యవషవతస్త్రిన్పురుషభిః | మండ
 లాభిమానసూర్యమభిధాయ | అంతరాదిశ్లో హిరిల్లయః పురుషభిఃత
 దాదిశ్శాంతర్వర్తినముక్త్యా | ఆదిశ్లోవైతేజః ఓజోబలమి త్యాదిచాతదా
 దిశ్శవిఘాతమభిధాయ | యవషపురుషవషభూతానామధిపతిః ౩ భూత
 పతిత్వేనతస్త్రిశ్శ్రీ | పునఃకీదృశః పురుషభిఃత్యాకాంతా యాం ! సర్వో
 వైరుద్ర)ఇత్యారభ్య | నమోహిరణ్యబాహువేసీరణ్యవ తామహిరణ్య
 రూపా యహిరణ్యపతయేంచికాపత యడమాశతయ శకుపత యేనమో
 నమిత్వపసంహృతం | తస్మాదాదిశ్శ్రీ మండలాంతర్వర్తిత్వం శివస్త్రి
 వసముచితం | స్వీగ్రీవశ్చోమాపతి త్యాదిపరిశి వాసాధారణలింగా
 నామహేశ్వరావస్థత్రాదర్శనాత్ || పుండరీ కాక్షత్వంతు | నారా
 యణేతరే || కమలలోచనానారీ కమలాక్షః పురుషభిః పురాణాదిషు
 ప)యోగదర్శనాత్ | విశేషలింగసామర్థ్యా త్సామాన్య లింగానాం
 సంకుచితత్వమిత్యాదిభిః)కరభాష్యే | అంతరధికరణే బహుధాప్రపఞ
 చితం ; యోగుద్రోగ్నయోపురుషవధీషు యోగుద్రోవి శ్వాభువ
 నాన్యావివేక | తస్మైరుద్రాయనమోఅస్త్రిత్యాదిశ్రుతిశలేషు | శివ
 స్యపరబ్రహ్మణస్సర్వాంతర్యామిత్యస్యస్వప్తముపదిష్టత్వాదే తదవసంహ
 రాదువాకోక్తజీవప్రభాక రాంతర్యామిత్యం శివస్త్రివోప పన్నం |
 అతః ఉపక్రమవాక్యసిద్ధ బ్రహ్మశబ్దవాచ్యత్వం గుహాపాగ్యత్వం చనక
 వాపినారాయణస్యసంభవతీతి రాధాంతః || ఇన్యష్టామాను వాకవిచార
 స్సమాప్తః || శి || పండితగురుచతణార్పణమస్తు || శి ||

శ్రీశీయవాపండితగురవేనమః

అనన్తవల్లినజమానువాకప్రారంభః

ఉ || యతోవాచోనివర్తంతే | అప)శ్యమన సాసహ || అనన్తం
 బ)హ్మణోవిద్యాన్మభీభృతుతత్వనే || ఏతగ్ంహవావ సతపతి ||
 కిమహంసాభునాకరణం || కిమహంసాపశుకరపమి || సవపంవిద్యా
 నేతేఅత్తానగ్ంస్పృణతే | ఉభిష్యావైషవతేఅత్తానగ్ంస్పృణతే |
 యవపావేద || ఇత్యుపసవతి || ఇతినవమోనువా కస్సమాప్తః || శి ||

భా । ఆనందమయస్య । ఆదిత్యజీవాంతర్యామిచయాభాసమానస్య । శివ
 స్యపరబ్రహ్మణఃమహిమాకీద్ధశ్చత్యాకాఃకాయామాహః । యతోవాచఇ
 త్యాది నా । యతః । పరమాత్మనః । వాచః ॥ శ్రుతయః । వచాంసి
 వామనసాచిత్రేనసహ ॥ అపా)స్య । ఆనందస్య । ఇయత్రాలక్షణపారమ
 లభ్యం । నివర్తంతే ॥ నిస్సరస్య ॥ వేదపురుషాదామపి । వాఙ్మనోతి
 తమ హి మావా నిత్యర్థః । యతో వాచఇత్యనేననిర్విషయతయాబ్ర
 హ్మణోవిద్యదవిషయత్వంన్యాదితీచేన్న । బ్రహ్మవిదాప్రొక్తేపర మిత్యాది
 షు । విద్యద్విషయత్వస్యస్పష్ట ముపదిష్ట త్వాత్ ॥ ఆనందబ్రహ్మణోవి
 ద్యానిత్యుత్తరవాక్యవిరోధాచ్చ । బ్రహ్మణస్సదాజ్ఞానవిషయత్వ మేవయు
 క్తం । ఆనందమితి ॥ బ్రహ్మణః । పరశి వస్య ॥ ఆనందం । నిరసితయ
 శిరసానందం ॥ విద్యావశోద్ధాభక్తిధ్యానయోగపూర్వకశివానుభవవి
 శిష్టః । కుతశ్చన । కాలశ్రయేపి ॥ సభిభేతి । భయంన పాప్రొక్తేతి ॥
 సర్వదాసర్వదుఃఖనిర్ముక్తోభవతీతి భావః । యదాచర్తవ దాకాశంవేష్ట
 యిష్యంతిమానవాః ॥ తదాశివమవిజ్ఞాయదుఃఖ స్వాంతోభవిష్యతి । ఆ
 త్తానమర జింకృ త్వాప్రణవంచోత్రరారణిం । ధ్యాని ర్మథ నాభ్యా
 సాత్పాశందహతిపండితః । తరతిశోకమాత్మవిది త్యాదిబ హుశ్రుతిమ
 తథాస్పష్టముపదిష్టం । తదేవోపపాదయతి । ఏతమితి ॥ కింకస్తాత్ ।
 అహగ్ం । అహ మేవం ॥ సాధు ॥ జ్యోతిష్టో మాదిపుణ్యకర్త ॥
 నాకరవం । నకృతవానస్తి । సాపం ॥ బ్రహ్మ హ త్యాదికంనాక ర
 వం । నకృతవానస్తి ॥ ఇతిచింతా ॥ ఏతం । బ్రహ్మవిదం ॥ హ । వావేత్య
 వధాంతార్థా । సతతతి ॥ నోద్వేషయతి । సర్వదానతా పయతిము
 క్తశ్చివసమోభవేదితిన్యాయాదితిభావః । ఏకాదశబ్రహ్మవిద్యాయుక్త
 మాహాత్మ్యమపి ధ్యేయమిత్యాహ ॥ సతతియః ॥ యస్తు । ఏవంవిద్యాక
 శ్రద్ధాభక్తి ధ్యానయోగ పూర్వక శివానం దానుభవవాక్ సః ॥
 ఆత్మానగ్ం । ఆత్మానం । స్పృణతే । రక్షతీత్యర్థః । ఏతేనతస్య ।
 దగ్ధసహన్యాయేన । కదాపిసుకృతదుష్కృతఫలానుభ వోనాస్తీతి భావః
 ఉభేషి । ఉభే । ద్వాఏ తే ॥ పుణ్య పాపే । హి యస్తాత్ । ఏ
 షః ॥ శివజ్ఞానీ । శివజ్ఞానాన్నాశంకరో । తథాస్తుః । జ్ఞానాగ్ని
 సర్వకర్తాణి । భక్త సామగ్ర రుతేర్జునఇతి । తస్తాత్ । ఆత్మానగ్ం ।
 శివజ్ఞానినంస్యం । స్పృణతే । రక్షతీత్యర్థః । శివజ్ఞానినః పుణ్యపాప

వి ధూన న సామర్థ్యనిశ్చయార్థంపునరుక్తిః । యవీవంవేదఇతివాక్య మ
 నువాకసమాప్త్యర్థం ॥ ఇత్యుపనిషత్ ॥ ఇతి । ఇద్ధమానన్త వల్పాంతం ।
 ఉపనిషత్ । రహస్యోపదేశః । ఏతాదృశఉపదేశ యోగ్యామైవవక్త
 వ్యమితిభావః ॥ ఇతినిషమానువాకస్సమాప్తః ॥ శి ॥ అత)కించి ద్విచార్ప
 తే । ననుయతోనా చోనివర్తంతే శ్వాది నావాగాద్య విషయతోపదేశ
 కాదు సక్రమాదు ససంహర స్వబలీ యస్తావత్ । ఉపక) మోషసం
 హారయో రేకలింగత్వాచ్చ ॥ బ్రహ్మవికాపీతిపరమిత్యుపక్రమవాక్యసి
 ధ్బ్రహ్మపదోనిర్విశేషచిన్తాత్రపరం । కించ । ఆదృశ్యేనిలయ నేత్యాదినా
 తదేవసూచితత్వాత్ । తత్త్వప్రవేశదేవానుప్రావిశదిత్యత్రబ్రహ్మణివిజ
 వయాపేతాచేతనప్రపంచప్రవిష్టత్వోపదేశాత్ । ఉదరమంతరంకురుతే
 త్యత) । ఉదరం । కించిదపి । ఆన్తరం । భేదదర్శనం । యఃకురుతే ।
 అధతస్యభయంభవతీతి । జీవబ్రహ్మణో స్సాన్వభావికభేదాంగీకారే । ప్ర
 త్యవాయశ)వణాత్ ॥ అన్యోన్తరఆత్మానన్తమయిత్యత్ర ॥ ఆనన్తమయశ
 ద్వేన । జీవసమప్త్యాత్మక హిరణ్యగర్భత్వ వ్యవస్థాపనాత్ । బ్రహ్మపు
 చ్చం(పతిష్ఠేత్యత్ర)తస్యబ్రహ్మధారత్వవ్యవస్థాపదేశాత్ । నారాయణే । శుద్ధి
 ప్రకరణే । అన్నమయపాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయా నన్తమ యా
 మేశు ధ్యంతామిత్య త్రఅన్న మయాదివ దానందమయస్యా పిశుద్ధిత్వ
 వ్యవస్థాపదేశాచ్చ ॥ జీవాభిన్నోజీవ సమష్టిరూపహిరణ్య గర్భవీవాత)ఆన
 న్తమయః । తస్మాదియమానన్త వల్లినిర్విశేషచిన్తాత్రబ్రహ్మ పరేతి చేత్తద
 విచారికరమణీసుమేవ । యథా । బ్రహ్మవి దాపీతిపర మిత్యుపక్ర)మ
 వాక్యే । విషయవిషయశ్చప్రాప్తప్రాప్త్యర్థం । సత్యంజ్ఞానమనంతం
 బ్రహ్మ । యో వేదనిహితంగుహాయామిత్యత్ర) । సత్యజ్ఞా నానంతాత్మక
 గుణాశ్రయస్య । హృదయగుహాపాస్యత్వవ్యవస్థాపదేశాత్ । తస్మాద్వావీత
 త్వాదిత్యాదినా । తస్యైవవ్యామాదికారణతోపదేశాత్ । సోకామయా
 తేత్యాదివాతస్యకామయిత్యవ్యవస్థాపదేశాత్ । తత్త్వప్రవేశిత్యాదినా ।
 చేతనాచేతనాత్మకప్రపంచజనకత్వోపదేశాత్ । తదంతర్యామిత్యవ్యవ
 దేశాత్ । శ్రుత్యంతరేషు । యస్యాత్మకరీరమితి । ప్రధానత్రైతజ్ఞ
 పతిర్గుణేశస్సంసారమోక్షస్థితి బంధపాతురితి । త్వరం ప)ధానమమృ
 తాక్షరగోపారః । త్వరాత్ప్రవాపీతదేవవీకఇతి ॥ విషయసాధుకర్తకా
 రయితి । య మూర్ఖలోకమున్నివీషయతీత్యాదిషు । జీవాంతర్యామిత్య

జీవస్వీధాననియామకత్వం చోపదేశాత్ । జ్ఞా జ్ఞాద్వావజావీశానీశా ॥
 ద్వాసుపదేశానయజ్ఞానభాయాపిత్యాదిషు । జీవేశ్వర యోగజన్యత్వ
 వ్యవస్థాపనాత్ - తయోద్భింబ ప్రకటింబభావేన । భేదాల్పత్వాంగీ
 కారే । బింబప్రతిబింబయోరేకస్త్రిస్త్వ యోగేన । గుహాధికరణం
 తర్కామృధికరణవిరోధాత్ । అధికంతుభేదనిర్దేశాది(బ్రహ్మసూతే) ।
 జడజాతావశ్చ లోప్తాదివత్ । చిజ్జాతా । జీవబ్రహ్మణోః పరస్పరభేదో
 పదేశాత్ । ఉదరమన్త రంకురుతేత్యత్ర । బింబప్రతిబింబభావతయా
 ల్పభేదంయఃకురుతే ॥ తస్యైవభ యోపదేశాత్ । భీమాస్తద్వాచఃపద
 తేత్యాదినా । స్వీధుభృత్యన్యాయేన ॥ జీవబ్రహ్మణోర్నియ మ్యనియా
 మకతోపదేశాత్ । లోకే ॥ ప్రభుభృత్యయోః ॥ పరస్పర భిన్నత్వే
 పి । భృత్యేభ్యభీతిఃప్రభూరదర్శనాత్ । అసాడిపాదోహమచింత్యశక్తిః
 పశ్యామ్యచతుస్సశ్చణోమ్యుకర్తృ త్యాదిస్త్వంతరేషు । అమూర్తత్వేపి
 బ్రహ్మణస్సదాసవిశేషతోపదేశాచ్చ । ఇయమానన్తవస్థీనవిశేష బ్రహ్మస
 రైవేతిస్థాంగీతా ॥ కింఽ ॥ ఆన్తమ యోపి పరశివవ ॥ ఆనన్తమ
 యోభ్యాసాత్ । ఆనన్తమయః పరమాత్మా । కుతః । ఆభ్యాసాత్ ॥
 నిరతిశయశిరసూతయా । తేయే శశంతేయశతమిత్యన్యవహరఘానస్యా
 పరిభిన్నానన్తస్య ॥ పరిమిత సుఖ లేశ విశ్వా జీవే సంభవాత్ । వి
 కారశబ్దాన్మేచేన్నప్రాచుర్యాత్ ॥ వికారవాచిమయట్పుత్యయన్యశ్చివ
 తాత్ । ఆనన్తమయోజీవవేతిచేత్ ॥ నాత్రివికారవాచిమయట్పుత్య
 యః ॥ సుయద్యైతయోర్భాషాయాంభ త్యైచ్చాదన యోరితిపూర్వ
 సూత్రాత్ ॥ నిత్యంవృద్ధశరాదిభ్యైత్యత్రభాషాయామిత్య సువృత్తేః ।
 వికారావయవయోరయట్పుత్యయన్య । భాషావిషయత్వేన । ఇన్తపి
 కారార్థేయయట్పుత్యయస్యాసంభవాత్ ॥ యన్యస్య మయీ శ్యాదా ॥ త
 ద్వ్యైచ్ఛన్తసీని విధాన బలాదుప పద్యతే । ప్రకృతే త్వనన్త పదన్య ।
 ద్వ్యైచ్చాభావే । మయట్పుత్యయన్యసంభవః ॥ అతఃఆనన్తమయ ఇత్యత్ర
 మయట్పుత్యయః ॥ తత్ప్రకృతవచనేమయ డిహసూత్ర విహిత వాచు
 ర్భాగమయట్పుత్యయవ । అతశ్చఆనన్తమయత్వంవసం భవతీతిపరమా
 త్మేవానన్తమయః । నను । విప్రమయోగామిత్యత్ర ॥ తద్వ్యైతి
 తిక్తామయట్పుత్య ప్రకటివత్ । ఇహాపి । (బ్రహ్మణఆనన్తవాచుర్యాథే ॥ త
 ద్వ్యైతిత్తదుఃఖలేశవ) త్రియశ్చితి । దుఃఖలేశశూన్య పరమాత్మని ॥

ఆనన్దమయప్రాచుర్యోక్తిరవినసంగభటితీచేన్న । పరీకాశమయ స్సవితేత్య
త్ర ॥ సవితఃపరీకాశప్రాచుర్యేకధిపేషి ॥ ఉద్విరోధిషమోల్పత్వస్యత్రతా
ప్రతితేః ॥ సహిం వితరితమోలేశస్యాపిసంభావనాస్తి ॥ అతోత్తమధా
నవికరి ॥ ప్రకాశ ప్రాచుర్యం । వ్యధికరణ చంద్రాదిగత ప)కాశాల్ప
త్వాపేక్షం । నతుస మానాధికరణాదిత్యగతతమోల్పత్వాపేక్షం ।
ఏవం ॥ బ్రహ్మణ్యనన్దప్రాచుర్యమపి । వ్యధికరణజీవానన్దాల్ప త్వాపేక్షం
నతు ॥ సమానాధికరణబ్రహ్మగతదుఃఖాల్పత్వాపేక్షం । అతోబ్రహ్మణి
ఆనన్దప్రాచుర్యేనా సుపరిత్యజే ॥ తద్దేతువ్యపదేశాచ్చ । ఏష హ్యేవాన
న్దయాతీతి ॥ ఆనన్ద మయస్య జీవానన్దయితృత్వ వ్యపదేశాత్ ॥ ఆనన్ద
యితవ్యాజ్ఞేవా దానన్దమయబ్రహ్మణోన్యత్వం యుక్తమిత్యాదినా శ్రీకరభా
ష్యేబహుధాప్రకృంచితం । కించ । ఆనన్ద మయస్యై వవరమోపాస్య
త్వవ్యపదేశాత్ ॥ బాదరాయణేన ॥ కంఠోక్త్యై ॥ వికారశబ్దాన్మేతీచేన్న
ఇతిసూత్రేవికారార్థ నిరాసపూర్వక ప్రాచుర్యార్థకథనం మయ ట్పుత్య
యస్యరాధ్యాంతి తత్వాత్ । ఆనన్దమయం మేళుధ్యంతా మిత్యత్ర ॥ శో
భ్యత్వస్యప్రసాదత్వరూపతయాశ్రద్ధాభక్తిలక్షణోపాయవశేనశాస్త్రకోపత్వ
లక్షణప్రసాదవిశిష్టత్వరూపేణ । సాధ్యత్వ సూభవేన । శోభ్యత్వ సంభ
వాచ్చ ॥ ఆనన్దమయః సేతరభితిరాధ్యాంతః ॥ ఇతినవమానువాకస్సమాప్తః ॥

చింతా ॥ * ॥ ఆనన్దవల్కాః

బ్రహ్మవిదితమయమి దమేకవిగ్ం శతీరన్నాదన్నర సమయాదన్నా
త్వా)ణోవ్యానో పానోపానఆకాశః ॥ పుధివీశ్చచ్చగ్ం । వడ్విగ్ంశతిః
ప్రాచందయజురు క్కామాధేశో ధర్వాంజ్లిరసః ॥ పుచ్చం ద్వావిగ్ం
శతీర్యతశ్చ) ధర్తగ్ం సత్యంయోగోమ హాప్తాదశ । విజ్ఞానంప్రియం
మోదఃప్ర మోదఆనన్దోబ్రహ్మపుచ్చంద్వావిగ్ంశతి । రసన్నేవాధాప్తా
విగ్ంశతి రసఃపాదశ । భీమాస్తాన్తానుషోమనుష్యగం ధర్వాణాందేవగం
ధర్వాణాంపితృణాంచీర లోకానా మాజానజా నాం కర్తదేవానాం
కర్తా దేవానామింద్రస్యబృ హస్పతేః ప్రజాసతేర్చక్రవర్తః సయశ్చసం
క్రామత్యేకపంచాశ ద్యతఃకుతశ్చనైతమే కాదశనవ ॥ హరిఃఓం । ఓశాం
సిశ్నాంతిశ్చాతిః ॥ * ॥

ఇతిశ్రీమద్వేదాగ మోభయవే దాంతసిద్ధాంత వీరశైవప్రకాశక
శ్రీపతిపండిత భగవత్పదారాధ్య వంశసంధూత బసవ పండితారాధ్య

కృతిమతైత్తిరీయోనిమద్యావస్తవల్లాభ్యద్విశియాధ్యాయభాష్యంసమా
ప్రసాదీపితపండితాదాధ్యవంశసంభూతనందిశ్వగువుత్రమల్లికార్జునారాశ్యన
యధానుశిషిశోధితోయంగ్రంధః । శి ౩ శ్రీపండితగురుచరణార్పణమస్తు॥

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

శ్రీగారీశంమహాదేవం । శ్రీశ వాగీశజన్మితం । పశుపాశనియన్తారం
భ జేవం । రాధ శేఖరం । వీర శైవమతోద్ధారం । విమతారణ్యపావకం । వం
దారుజనమన్తారం । వందేశ్రీపతిపండితం । శి ॥

తైత్తిరీయోనిమద్యగువల్లీశైవ భాష్యపారంభః

హరిః ఓం ॥ సహనావవతు । సహనాభునతు । సహవీర్యం
కరవావహై । తేజస్వి సావధీత । మావిద్వి హావహై । ఓం శాన్తి
శాన్తి శాన్తిః ॥ భుగుర్వై వారుణః । వరుణంపితరముసససార । అధీ
హిభగవోబ్రహ్మేతి । తస్మాదీత త్రోవావ । అన్నంపాణం చక్షుశ్రో
త్రమనోవాచమితి । తగ్ంపెనావావ । యతోవాగమాని భూతానిహ
యన్తే । యేనకాతాని జీవన్తి । యత్రయన్త్యభిసంవిశన్తి ॥ తద్విజి
జ్ఞానస్య । తద్బ్రహ్మేతి । సతపోతప్యత ॥ సతపస్తస్త్యా । ఇతిప్రథ
మానువాకః । శి ॥

భాష్యం ॥ నిరస్తసమస్తోపద్రవకళంకస్య । సకలనిగమాగమసారనిదా
నస్య । చేతనాచేతనకారణపరమశక్తివిష్టాద్విశీయవిభవస్య । సర్వజ్ఞత్వస
ర్వేశ్వరత్వనిత్యతృప్తిమత్వస రాత్త కష్ట సర్వాంతర్యామిత్వ స్యాద్విశ్టా
నత్యాద్యనంత గుణస్య । బ్రహ్మత్వ శంభుశంకరశర్వేశ కుద్రమహా దేవ
శివపరమాత్మసదాశివాదిసర్వశబ్దప్రకాశకపరమహితవిలాసస్య । స్వాం
శభూతనిభిల జీవోపాసనానుకూలపురుషార్థపదస్యశివస్యపరబ్రహ్మణః ।
సాక్షాత్కారార్థం ॥ స్థూలారుంథతీవ్యాదేన । అన్నమాయాదీ నాం ।
బుధ్యారోహణంనావయవోపాసన ముక్త్యా ॥ ఇదానీం । జగజ్జన్మాదితా
టస్థ్యలక్షణముభేదబ్రహ్మప్రతిపాదయితుం । బ్రహ్మప్రతి పతా । తపశ్శుద్ధా
తాకరణస్య । హేతువ్యుద్భిషిప్రపాదనాయ ॥ అన్నమయాదీనాయధా
వస్థిత్వపాసనంసోపానారోహణక్రమేణోపదిశతి । పూర్వానువాకశా
న్తిరతాపికార్యా ॥ భుగుర్వై ఇత్యాదినా ॥ వైశిఖ్యః । పసిద్ధార్థః ।
భుగురితినామ్నాససిద్ధోరుషిః ॥ వరుణస్యాపత్యంపు మావారుణః ॥

పరుణం । స్వపితరం ॥ మముక్షుస్సన్న పససార ॥ సమపం ప్రా
 ప్రవాణ ॥ హేభగవత్ ॥ మాహాత్మస్యసమగ్ధ్య)స్య ॥ ధైర్యశ్శయశస్త్రి
 యః ॥ జ్ఞానవైభాగ్యయోజ్ఞైవ ॥ షణ్ణాంభగకైస్త్రైః ॥ భగోస్యా
 స్తీతిభగవాణ ॥ ఏతత్సర్వం మన్రియహం వాజశివ యోగసాధ్యత్వాన్
 హాయోగసిష్ఠాగరిష్ఠస్సకతిసూచ్యతే ॥ బ)స్తా ॥ కరశివం ॥ అధీహీతి
 బ్యూహీతి ॥ అధ్యాపయేతిచార్ధః ॥ అధీహీతి మన్ముచ్చరణ పిశ్యసమీ
 ంగతవానితిభాషః ॥ తస్మాదీత దితితస్యై ॥ మముక్షవే ॥ స్వప్రతా
 య ॥ ఏతత్ ॥ షట్కమాణాన్మంపా)ణంచక్షు రివవాక్యం ॥ పో)హ
 చ ॥ సమ్యగువాచ ॥ అన్నమితి ॥ అన్నం ॥ అన్నమయశరీరం ॥ తద
 న్తగ్గ తంప్రాణం ॥ అనన్తరముపలబ్ధిసాధనానిమార్గాణి ॥ చతుశ్శో)త)మ
 నోవాచమిత్యేతానిబ్ర)ష్టసాక్షాత్కారసాధ నాన్యక్షవాణ ॥ ఏవము
 క్త్వా ॥ కిమన్నాదీనిసర్వాణిబ్రహ్మణి ॥ ఉత్తైక ॥ తత్రాపికింవాబ్రహ్మ
 తివ్యాకులచిత్రంపుత్ర)మాలోక్య ॥ షట్కమాణరీత్యో ॥ వాన ॥ తగ్ం ॥
 తం ॥ పుత్ర)భ్యుగం ॥ హూవాచ ॥ ఉత్తవానిత్యర్థః ॥ కింతద్రుష్టాభిశే
 ద్వత్వోమీభాషః ॥ యతకతి యతః ॥ యస్తా ద్వై ॥ కమాని ॥ బ్రహ్మ
 దిస్తంబపర్యవ్తాని ॥ భూతాని ॥ జాయంతే ॥ ఉత్పద్ధంతే ॥ యేన ॥ జా
 తాని ॥ ఉత్పద్యమానాని ॥ భూతాని ॥ జీవాః ॥ జీవన్తి ॥ పా)ణాన్ధా
 రయన్తి ॥ వర్ధంతేత్యర్థః ॥ స)శయేచ ॥ యత్ ॥ యం ॥ ప్రియన్ ॥
 సృతిగచ్ఛన్తి ॥ అభినంవిశన్తి ॥ స్వభావసిద్ధజీవత్వనివృత్తిపూర్వకతయాకి
 మిభి)మరన్యాయేనతత్త్వరూపంపా)ప్నువన్తి ॥ ముక్తదశాయాం ॥ ఏతేన ॥
 యతోవాక్యమాసీతివాక్యేన ॥ నిమిత్రకారణత్వం ॥ యత్ప్రియం తీతివాక్యేన
 ఉపాదానత్వంచతస్యైవసిఘ్నతీతిసూచితం ॥ కించ ॥ యతోవేత్త్యనేనశే
 షత్వం ॥ యేనజాతానిత్యనేనపారతంత్యం ॥ తద్విజ్ఞానస్వేత్త్యనేనకలక
 ర్యమపిసూచితం ॥ ఏవంచ ॥ జగజ్జన్మాదికారణయద్వర్త తేత ద్బ్ర
 హ్మ ॥ ఇతివిజ్ఞానస్వ ॥ విశేషేణజ్ఞాతుమిచ్ఛస్వ ॥ తద్బ్ర)హ్మతీ యదే
 వబ)స్తా ॥ తత్ ॥ అన్నాదిద్వాదేణప్రితిపద్యస్వేత్యర్థః ॥ శు)త్యంతరం
 చ ॥ పా)ణస్య పా)ణఉతచక్షువశ్చక్షురుతశ్శో)త)స్య శ్రోత)మన్నశ్శా
 స్మ)మనసోమనోయేవిమస్తేనిచికుర్వన్)ప్తపురాణమ గగ్గ)మితి ॥ సతప
 థతి సః ॥ భు)గః ॥ బ్ర)ష్టసాక్షాత్కారసాధ భూతమార్గాణి ॥
 బ్రహ్మలక్షణంచ శ్రుత్వా ॥ తః ॥ మనసఃఇతరేంద్రి యాణాంనిగ)హ

పూర్వకత్వేనతపోయాపశి వధ్యానం । ఆతప్యత । కృతవాక్ । నియత
సాధ్యవిషయాణాంసర్వే మాంతపవన సాధ నతమభిజ్ఞాత్యా । పిత్రాను
కమపి । బ్రహ్మసాసనాముఖ్యాంగత్వేనప్రథ మంతపః కృతవాన్భృగు
రితిభావః । తపోనామ । మనసశ్చేందియాణాంచఽ కాగ్యంపరమంత
పః । తజ్ఞా యస్సర్వ ధర్మేభ్యస్సర్వః పరమస్త్వతః ఇతి శివాగమో
క్తః । ఇందియనిగ్రహ పూర్వ కశివాధీనచిత్తవృత్తి రేవత పశ్యద్దేవ
విధీయతే । సతుకేవలాత్తానాత్త విచారయాతతప । ఇతిప్రథ మోను
వాకస్సమాప్తః ॥ ౫ ॥ శ్రీపండితగురుచరణార్పణమస్తు ॥ ౬ ॥

(శ్రీశివాయపండితగురవేనమః)

భృగువల్లీశైవీయ్యానువాకః

అన్నంబ్రహ్మగోతివ్యజ్ఞానాత్ । అన్నాధ్యేవఖల్విమానిభూతాని
జాయంతే ॥ అన్నేనజాతానిజీవన్తి ॥ అన్నం ప్రయంత్యభిసంవిశన్తితితద్వి
జ్ఞాయ । పునరేవవరుణంపితర ముపససార । అధీహీభగవోబ్రహ్మేతి ।
తగ్ంహేవావాచ । తపసాబ్రహ్మవిజ్ఞానస్య । తపోబ్రహ్మేతి । సతపో
తప్యత ॥ సతపస్తప్త్వా । ఇతిత్వత్ యోనువాకః ॥ ౬ ॥

ప్రాణోబ్రహ్మగోతివ్యజ్ఞానాత్ । ప్రాణాధ్యేవఖల్విమానిభూతాని
జాయంతే ॥ ప్రాణేనజాతానిజీవన్తి ॥ ప్రాణంప్రయన్త్యభిసంవిశన్తితి । త
ద్విజ్ఞాయపునరేవవరుణంపితరముపససార । అధీహీభగవోబ్రహ్మేతి ।
తగ్ంహేవావాచ । తపసాబ్రహ్మవిజ్ఞానస్య । తపోబ్రహ్మేతి । సతపో
తప్యత । సతపస్తప్త్వా । ఇతిత్వత్ యోనువాకః స్సమాప్తః ॥ ౭ ॥

మనోబ్రహ్మగోతివ్యజ్ఞానాత్ । మనసోహ్యేవఖల్విమానిభూతానిజా
యంతే । మనసాజాతానిజీవన్తి । మనఃప్రయన్త్యభిసంవిశన్తితి । తద్వి
జ్ఞాయ । పునరేవవరుణంపితరముపససార । అధీహీభగవోబ్రహ్మేతి ।
తగ్ంహేవావాచ । తపసాబ్రహ్మవిజ్ఞానస్య । తపోబ్రహ్మేతి । సతపో
తప్యత ॥ సతపస్తప్త్వా । ఇతిత్వత్ యోనువాకః స్సమాప్తః ॥ ౮ ॥

విజ్ఞానంబ్రహ్మగోతివ్యజ్ఞానాత్ । విజ్ఞానాధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజా
యంతే । విజ్ఞానేనజాతానిజీవన్తి । విజ్ఞానం ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తితి ।
తద్విజ్ఞాయ । పునరేవవరుణంపితరముపససార । అధీహీభగవోబ్రహ్మేతి ।
తగ్ంహేవావాచ । తపసాబ్రహ్మవిజ్ఞానస్య । తపోబ్రహ్మేతి । సతపో

తస్యతః సతసస్తప్తాః । ఇతిపంచమోనువా కస్సమాప్తః । ॥ ॥
 భా । అన్నంబ్రహ్మతీవ్యజానాత్ । అద్యతే । భుజ్యతే సరైః ప్రత్యక్షం
 పృథివీ । బ్రహ్మతా । అండజోద్భవజరాయజస్వేదజానానుత్పత్తిస్థితిలయ
 కారత్యాప్తృధివీ) హ్వాః విజానాత్ । విజ్ఞాతవాక్ । గర్వజేవన్ములశరీ
 రోత్పత్తిస్థితిలయనాంతరధీనత్వాదన్నంబ్రహ్మజ్ఞాతవాః త్యక్తః ॥ ఏతేన
 పృథివీహాసమ్మచ్చిలాదినిర్మలలింగపూజాధారితాదికం విభవమంకర్త
 వ్యవహితమాద్యతే । తథా ॥ ఏరాగమే । శివధ్యానరతోధూ త్యాశివ
 లింగాంగసంయుతః । శివేతరః త్యాగీధ్యానయోగీనడవ్యతే । యథా
 బాహ్యశివంశ్చత్వా ॥ పూజాంకుర్వంతిమానవాః । తథా హృదిప
 సన్నచ్చేధ్యానయోగస్సడవ్యతే । ఆదిత్యపురాణే । బ్రహ్మపూజయ
 తేనిత్యంశైలంలింగమనామయం । తస్యసం పూజనాదేవ । ప్రాప్తంబ్ర
 హ్మత్వముత్తమం ॥ ఇంద్రనిలమయంలింగంవిష్ణుః పూజయతేనదా । వి
 ష్ణుత్వంప్రాప్తవాక్ తేనచైకుంతంబసనాతనం । శక్రోపిదేవ రాజేంద్రో
 లింగంమణిమయంశుభం । భక్త్యాపూజయతేనిత్యం ॥ తేనశక్రత్వమా
 ప్రవాక్ । సోమోముక్తా మయంలింగం ధనదోస్తామలింగకం ॥ వా
 యుపితలజంలింగం । వసవఃకాంస్యలింగకం ॥ అశ్వినౌవరుణశ్చైవ ॥
 స్ఫటికంలింగమాదరాత్ । దివాకరస్వర్ణమయంపన్నగాస్త్రప్రవాళజం ।
 అసురాస్త్రమలింగంవై ॥ పికాచాస్త్రపుజంతిథా । ఏవందేవా శ్వగన్ధ
 ర్వాపురయతోరగరాక్షసాః ॥ పూజయంతేనదాలింగమీశానం సురనా
 యకం । పరాశరపురాణే । రౌద్రంలింగంమహావిష్ణుర్భక్త్యా శుద్ధంశిలా
 మయం ॥ చారుచిక్రింసమస్వర్చ్య । లబ్ధవానుత్తమంపదం । బ్రహ్మ
 కైవరే । రౌద్రంసమభ్యర్చహేలింగమాదా ॥ శిలామయంచారుహరిస్త
 భక్త్యా । సుదుర్లభంచైష్ట్యమాద్యమగ్న్యై । మనాప్తవానేషపరంపదం
 హితత్ । త్రైంకే । కస్యపాభరద్యాజాగౌతమాద్యామహర్షయః ।
 ధారయన్తినదాలింగముత్తమాంగేవిశేషతః । నారాయణోపిభగవాక్
 దేవాబ్రహ్మదయోనఘాః । ధారయన్త్యుత్తమాంగేషు ॥ శివలింగమ
 నామయం ॥ లక్ష్మీసగస్యతీముఖ్యాః ॥ స్వకీర్తీర్థ్యదేశకే । ధారయ
 న్త్యసృమాదేవలింగంత్రిసువనేశ్వరం ॥ సూరంజే । శంకర సంహితా
 యాం । ఉరస్థలేహరిలింగం భృగోవ్యమూర్తిపి తామహాః । లింగస్థం
 మాంసమారాధ్య ॥ స్వంస్వంపదమవాపతుః । మల్లింగమస కాద్యంగే

ధృత్వాశక్రపురోగమాః । దేవా మాంబలింగ మధ్యస్థం । సంపూజ్యస్వం
 పదంయయః । లక్ష్మీసరస్వతీముఖ్యాదేవ్యా మల్లింగమాదరాతీ ॥ ధృ
 త్వానిజాంగేత ల్లీన త్వావాజగ్తుఃసరంసుఖమ్ ॥ సీద్ధాంతాగమే ॥ బ్రహ్మ
 విష్ణుదయోదేవామునయోగతమాదయః । ధారయన్తి సదాలింగ
 ముత్తమాంగేవిశేషతః । లక్ష్మ్యదిశక్తయస్సవ్యాశేవ భక్తివిభావితాః ॥
 ధారయంత్యళికాగ్రేషు । శివలింగమహర్నిశమిత్యాది సాబ)ప్రసిష్ట్యాది
 దేవానాంవ్యాసాగస్త్యభరద్వాజాదిరుషీణాం ॥ సప్తపురాణాంతర్భూ
 తశివగీతాయాం ॥ ఆధరామగిరారామఃపుణ్యేగోదావరీతతే । శివలింగం
 ప్రకృష్టాపకృత్యాపూజాం యథావిధి । భూతి భూషిత స ర్వాంగో
 రుద్రాక్షాభరణై ర్యుతత్యాదినా । భారతేద్రోణపర్వణి । దేవదేవ
 స్త్వచింత్యాత్మాఅజయ్యోవిష్ణురవ్యయః ॥ సర్వరూపభవంజ్ఞాత్వాలింగే
 ర్చయతితంప)భుమిత్యాదినాకారణపురుషయోఃశ్రీరామకృష్ణయోరపి
 లింగధారణ పూజాదివిధివ త్వోపదేశా తాత్పర్యాదిహహస్థ లేఖతత్ప్రతి
 స్థితలింగానాందృష్టత్వాత్ ॥ ప్రతిమేతత్పాశుపతంతస్స మాదలేస్తుము
 యునకపునర్భవాయేత్యాదిశ్రుతిషుమోక్షస్య సాశుపతదీ త్తాయాః ప్ర
 ధమాంగత్వోపదేశాచ్చ । ఏకస్మిన్మర్థైశ్చంకావకాశః ॥ సః । భృగుః
 ఏవంతదాకారాకారితమానసస్సకా తతః । తద్విజ్ఞాయ । తత్ । అన్నం
 విజ్ఞాయ । ప్రశయే । అన్నపదవాచ్యపృథివ్యాస్తూ లావస్థాదర్శనాచకా
 థంబ)ప్రభవతీజ్ఞాత్వా సంశయావిష్టస్సకా ॥ పునరేవ ॥ పునః ॥
 ఏవకారోసంశయనిశ్చయార్థసరః ॥ వరుణంపిరిరి ॥ తన్నామకపితరం ।
 ఊపససార ॥ సమీపంసా)స్తవాక్ ॥ కీదృశస్సకా । ఆధీహి । భగవో
 బ్రహ్మోసివాక్య ముచ్చరణకా । తగ్ం హివావాచ ॥ తంభుగం ।
 హివావాచ ॥ సమ్యగువాచ ॥ తపసా । ఇందియనిగ్రహపూర్వకతదా
 తారాకారితచిరవృత్త్యా । బ్రహ్మవిజ్ఞానస్య ॥ సరీవంజ్ఞా తుమిచ్చ స్వేత్య
 ర్థః ॥ తపోబ్రహ్మోతి । తపవీవపరశివజ్ఞానేముఖ్య సాధనమితి ॥ తతః ।
 సః । భుగ్గుః ॥ అతస్యత ॥ తపఃకృ తవాక్ ॥ సతసస్తవ్యా । అన్న
 మయబ్రహ్మ సాసనంకృ త్వేత్యర్థః ॥ త సః పునః పునరు పదేశః ।
 సాధననిశ్చయార్థం ॥ యవద్బ్రహ్మ గోలక్షణం నిరతేశయం నభవతి ।
 యావచ్చ । జిజ్ఞాసాసనివర్తతే ॥ తావత్తపవీవతేసాధనంభ వతీత్యర్థః ॥
 ఇతిద్వితీయ్యానువాక భాష్యంసమాప్తం ॥ సా)గోబ్రహ్మతీవ్యజ్ఞానాత్

పా) ఇలింగాత్తనాశివస్యవిరాజమానత్వాత్పాదేజీవస్థితలయదిభర్తజన
 కత్వద్యోతనాత్పా) గుంబ) హోత్త్యపాసనంకుర్విత్త్వదిష్టం । తతస్తథో
 పాసనంకృత్వా । తతః । తస్మిన్నపి । ఘటంబైఘటాకాశవత్ । శరీ
 రాంతే । పా) ఇస్యస్థూలావస్థాభావయాపతయానిర్గమనదర్శనాత్పునస్స
 శయావిష్టస్సక్ పితృసమీపమాగత్య । బ్రహ్మస్వరూపకథయేతిప
 పచ్చ । తతః । మనసి । భావలింగాత్తనాశివస్యవిరాజమానత్వాత్
 మనోబ్రహ్మోత్త్యపదేకః కృతవాన్వారుణః । తతోభ్రుగురపి । తదపా
 సనం । కృత్వాపునస్తత్రసూర్యవచ్చరీరాం తేనిర్గమనదర్శనాత్సంశయా
 విష్టస్తస్మిత్సమీపమాగత్యపునః । బ్రహ్మస్వరూపంబ్రహ్మహోత్త్యపాచ ॥
 తతోఽరుః । జా) దేవ్యంతర్మనసోలింగమాహురితిప్రమాణంప్రద
 ర్శ్య । తతోఽథికోపాసనాక్రమదర్శనార్థమిదమువాచ । విజ్ఞానంబ)
 హోతి । విజ్ఞానశబ్దవాచ్యజేనే । సదాశివస్యవిభ్రాజమానత్వా ।
 స్సృష్టిస్థితిసంహారరూపబ్రహ్మధర్మదర్శనాత్తద్బ్రహ్మోత్త్యపదిష్టం ।
 తతస్తదపాసనంకృత్వా । తాదృశ్యం తంస్థితంప్రాప్త్య । తత్ప్రాప్తి
 పూర్వవద్గమనదర్శనాత్సూర్యవత్సంశయానన్నస్సక్ । బ్రహ్మకథయేతి
 పితరంవరుణంసమీపమాగతవానితత్పతీయచతుర్థం చ మానుతాకభాష్యం
 ఘమాత్తం ॥ యస్యాత్తాశరీరం ॥ నీలతోయదమగ్ధ్యస్థాద్విశాల్లేఖేవభాష్య
 రేత్యాదిశ్శ్రితయోత్రోపదర్శ్య ॥ దేహేంద్రియమనః ప్రాణబుద్ధిజీవప్ర
 కాశకషరమానందరూపవర పస్వరూపముత్తరానువాకేనోపదిశతీతిభావః

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

భృగువల్లితైవభాష్యం

అనన్దోబ) హైతివ్యజానాత్ । అనన్దాభ్యేవభివ్యమానిభూతాని
 జాయంతే । అనన్దేనజాతానిజీవంతి । అనన్దంప్రయంత్యభిసరంవికస్తితి । సై
 పాభార్థవిరుణివిచ్ఛా । పరమేవోష్ఠ్యుక్ప్రతిష్ఠితా । ససీవంవేదప్రతి
 స్థితి ॥ అన్నివానన్నాదోభవతి । పహాభవతి । ప్రజయోపశుభిర్భ
 వ్తావర్చసేన । మహాసీర్త్యా । ఇతిపమ్మోశువాకః । అన్నంసనిష్టా
 త్ । తద్వతం । పా) గోపాఅన్నం । శరీరమన్నాదం । హృదేశరీరంప్ర
 తిష్ఠితం । శరీరేప్రాణఃప్రతిష్ఠితః । తదేతదన్నమన్నేప్రతిష్ఠితం ॥ సయ
 ఏతదన్నమన్నేప్రతిష్ఠితం । వేదప్రతిష్ఠితః ॥ అన్నవానన్నాదోభవతి ।

మహాస్థుతి । పృజయాపశుభిర్వస్తు వర్చసేన । మహాసీగ్రాస్త్యా ।
 శివసప్తమామవాకస్సమాప్తః ॥ ౩॥ శ్రీ సందితగురుచరణార్పణమస్తు ॥ ౪॥
 తా । ఏవంశపోయాపపరమాత్మో పాపవ యాపరిశుద్ధాత్మా । అన్నాది
 ఘరాకల్మషేన । బ్రహ్మలక్షణమపశ్యత్ । శనైశ్చనైవ నుప్రవిశ్య ॥ అన
 వ్యరంపరమా నందంశివంజ్ఞాత వాస్తవోయాపపర మేశ్వరో పాపనా
 సాధనేనఘగురుస్తాద్బ్రహ్మ జిజ్ఞాసునేం (ద్రియమనో నిగ్రహ)పూర్వక
 శివోపాసనా యాపపర మపిపస్సాధన మపశ్యమనుష్ఠే యమశివకర
 ణభలితోర్థః ॥ నైషే త్యాదినావిద్యాఫలముపదితతి । భృగువరేణ యా
 క్తాభార్గవే ॥ పరుణస బుధిని వారుణి । విద్యా । శివజ్ఞానవిద్యా ।
 పరమేశ్వోమత్ ॥ పరమాకాశరూపశివే । ప్రీష్టితా । సరిసమాప్తా
 అన్నమయాదీకసాపానాకోహణాక్రమేణవిహాయ ॥ పర మ.కాశాత్మకప
 రశివే । స్వభాంసిద్ధ జీవభావం ॥ ఏహ గు । ఉపాసనామ హిమ్నా ।
 నదీసముద్రవత్పరశివంప్రాప్తోతిభావః । నవీవతితి । యః । శివోపాస
 కః ॥ ఏవం । పూర్వోక్త మార్గేణ । వేద । జానాతి ॥ సః ॥ ప్ర
 శిష్టః । శివరూపేణిష్ఠతీత్యర్థః ॥ ననపురరావర్త తేనసప్రవరావర్తత్యతి
 శ్రుతేః ॥ తద్వేదనైహికఫలమప్యహా । అన్నవానితి ॥ అన్నవాక్
 అతిధ్యభ్యాగతస్వజనపర్యాప్తభక్త్యభోజ్యాదియావాన్నవాక్ ॥ అన్నమతీ
 త్యన్నాదః ॥ దీప్తాగ్నిర్భవతీత్యర్థః । మహస్థివతి ॥ కేన వదీశ్య తత
 మా ॥ పృజయా । సంకానేన । శుభిః । గవాశ్వగజాదిభిః । బ్రహ్మ
 వర్చసేన । శమదమవైరాగ్యశ్రద్ధాభక్తి ధ్యానయోగయా పరేజయః ।
 పూర్వోక్తవతీత్యర్థః ॥ కీర్త్యా ॥ భ్యాభ్యా । శుభప్రచారనిమిత్తయా ।
 సాక్షా దనుభవతీభావః । ఇహమనానువాకస్సమాప్తః ॥ ౩॥ శ్రీసం
 దితగురుచరణార్పణమస్తు ॥ ౪॥ ఏవంపరమాత్మోపాసనం తదుపాసనా
 కలంబోపదిశ్యతే । తదంగభూ శభిత్వాణ్యుపదిశతి । అన్నంన.నింద్యాది
 త్యాదినా । అన్నం । భక్ష్యాదియాపమన్నం । ననింత్యాత్ । తపో
 విశిష్టబ్రహ్మపాసకస్యాపి । తస్య । శరీరరక్షణేము భ్యాంగత్యాత్మత్వన్నిం
 దాశుర్యాదిత్యర్థః । యద్వా ॥ అన్నం ॥ అన్నశబ్దవాచ్యం స్థావరజం
 గమ్యాత్ప్రధివి । ని. వ్యాత్ । ఆత్మవత్సర్వ భూతాని యాపశ్యతన
 పశ్యం స్మృతి స్మర్యమా తేనతత్త్వవచ్చితి మేవతుర్విత్యర్థః । తత ।
 అనత్యనేనోన్నం । అనిసంరక్షణే । అన్నం । అన్నశబ్దకప్పభివమే

స్తలింగం । నసింధ్యాత్ । మృత్యాపాదాది నాకబ్ధితత్వాన్నతద్భగవ
 ద్రూపమితహీనబుద్ధిం సకుర్యాత్ కింతు ॥ పాకస్యవ హ్నివదంతరంగో
 పానసస్య ॥ బాహ్యాపానసంముఖ్యసాధకమిమతత్వాతప్రీతింసదాకు
 ర్యాదిత్యర్థః । తద్వ్రతం । పూర్వోక్తధర్మ త్రియమపి । తస్యవ్రతమి
 త్యర్థః ॥ ప్రాణోవాఅన్నం ॥ శరీరాంతర్వర్తిత్వాత్ప్రాణస్య ॥ అన్న
 త్వం । యోయదంతర్వర్తిభవతి । సతస్యాన్నంభవతీతినియమాత్ ॥
 శరీరం ॥ అన్నాదః ॥ అన్నమతీత్యన్నాదః । ప్రాణేశరీరంప్రతిష్ఠితం
 స్వనిష్ఠాధి కరణతానిరూపితాధేయతాసంబంధేన ॥ ప్రాణేశరీరంప్రతి
 త్యర్థః ॥ శరీరేప్రాణఃప్రతిష్ఠితః ॥ ఆధేయతో సంబంధేనవర్తతకత్వర్థః ॥
 శరీరేప్రాణస్యవిద్యమానత్వాత్ ॥ ప్రాణేశరీరస్యవిద్యమానత్వాదుభయ
 మన్నాదంచభవతీతిభావః ॥ తచేతదితి ॥ యః । ఏతదన్నం । ప్రాణః ॥
 అన్నే । శరీరే ॥ ప్రతిష్ఠితం ॥ ఏతదన్నం । శరీరంఅన్నేప్రతిష్ఠితం ॥
 స్థితమితి ॥ వేద ॥ సః ॥ ప్రతిష్ఠితమితి ॥ శివస్వరూపతయాతిష్ఠతీత్యర్థః ॥
 అన్నవానన్నాదోభవతీతిపూర్వవత్ ॥ యద్వా ॥ ప్రాణోవా । ప్రాణ
 లింగమేవ ॥ అన్నం ॥ ప్రాణస్యసర్వరక్షణహేతుత్వాదన్నత్వం ॥ ప్రా
 ణంలింగేనమాధా యలింగంప్రాణే తథాకురు ॥ స్వశరీరంనునఃకృత్వాన
 కించిచింతయేత్సదేశవాతూలాగమే ॥ పరస్పరాధారాధేయత్వవర్ణనాత్ ॥
 యోయస్తిప్రకాశతే ॥ సతస్యాం న్నంభవతీతి నియమాచ్చ ॥ ఇష్ట
 లింగప్రాణలింగయోశ్చరీరప్రాణవదన్నత్వాన్నాదత్వంచ సమంజసంభ
 వతీతిద్రష్టవ్యం ॥ శరీరమన్నాదః ॥ శరీరం । అంగభూతమిష్టలింగం
 అన్నాదః ॥ ప్రాణలింగం నుభవవాక్ భవతీత్యర్థః ॥ ప్రాణేశరీరంప్రతి
 స్థితం । స్వనిష్ఠాధికరణతానిరూపితాధేయ తాసంబంధేన ప్రాణలింగే
 ఇష్టలింగం । తిష్ఠతీత్యర్థః ॥ శరీరేప్రాణప్రతిష్ఠితః ॥ ఆధేయతాసంబం
 ధేనఇష్టలింగే ॥ ప్రాణలింగం తిష్ఠతీత్యర్థః ॥ తచేతదితి ॥ యః । ఏత
 దన్నం ॥ ఏతత్ప్రాణలింగం ॥ అన్నే ॥ ఇష్టలింగే ॥ ప్రతిష్ఠితం ॥ స్థి
 తం ॥ ఏతదన్నం ॥ ఏతదిష్టలింగం ॥ అన్నేప్రాణలింగే ॥ ప్రతిష్ఠితం ॥
 స్థితమితి ॥ వేద ॥ విజానాతి ॥ సః ॥ ప్రతిష్ఠితమితి ॥ పరశివస్వరూప
 తయాతిష్ఠతి ॥ పరశివంప్రాప్నోతితిభావః ॥ ఇతిసప్తమానువాకస్సమాప్తః
 శ్రీపండితగురుచరణార్పణమస్తు

శ్రీశివాయపండితగురవేనమః

భృగువల్లీనవమానువాకప్రారంభః

అన్నంనపరిచక్షితం । తద్వ్రతం । ఆపోవాఅన్నం । జ్యోతిర
 న్నాదం । అమృజ్యోతిప్రతిష్ఠితం । జ్యోతిష్కాశఃప)తితాః । తదేతద్
 మన్నేప్రతిష్ఠితం । సయవితదన్న మన్నేప్రతిష్ఠితం వేద । ౨)తివృత్తి ।
 అన్నవానన్నాదోభవతి । మహాన్భవతి । స)జయాపశుభిర్భూవావర్చసేన
 మహానీర్త్యా । ఇత్యష్టమోనువాకస్సమాప్తః । * । అన్నంబహురీ
 త । తద్వ్రతం । పుధివీ వాలన్నం । ఆకాశోన్నాదః । పృథివ్యా
 మాకాశః పృతిష్ఠితః । ఆకాశేపృథివీప్రతిష్ఠితా । తదేతదన్నమన్నే
 ప్రతిష్ఠితం । సయవితదన్నమన్నేప్రతిష్ఠితం । వేద)తివృత్తి । అన్నవాన
 న్నాదోభవతి । మహాన్భవతి । స)జయాపశుభిర్భూవావర్చసేన । మ
 హానీర్త్యా । ఇతి నవమానువాకస్సమాప్తః । * । నకంచనవస తాప్ర
 త్యాచక్షితం । తద్వ్రతం । తస్మాద్భూయక యచవిధ యాబహ్వాన్నం
 ప్రాప్నుయాత్ । ఆరాధ్యస్తాఅన్నమి త్యాచక్షితే । ఏతద్వైముఖతో
 న్నగ్ం రాధ్యం । ముఖతోస్తాన్నగ్ంరాధ్యతే । ఏతద్వై ముఖ్యతోన్నగ్ం
 రాధ్యం । ముఖ్యతోస్తాన్నగ్ంరాధ్యతే । ఏతద్వాఅత్తతోన్నగ్ంరాధ్యం ।
 అత్తతోస్తాన్నగ్ంరాధ్యతే । ౧॥ * ।

భా॥ అన్నంనపరిచక్షితం । అన్నం । పరిమేశ్వరాన్నితప)సాదం । నపరి
 చక్షితం । సత్యాజ్యమిత్యర్థః । తద్వ్రతం । తత్ । ప్రసాదాపరిత్యాగధ
 ర్త । వ్రతం । ప్రసాదవ్రతమిత్యర్థః । తథాశివాగమే । స్వేష్టలింగం
 సాదంహి । శైవదీక్షాపరాయణః ॥ అపశ్యపిప్రమాదాన్వానశ్యజేద్దిరి
 కన్యకేత్యుదిహోపదిష్టం । అన్యత్పూర్వ వద్యోజనియ్యం । ౧ । విశే
 షార్థస్తు । అన్నంఅన్నాత్తక మిష్టలింగం । నపరిచక్షితం । నత్యజేత్ ॥
 నత్యజేత్ప్రానింగంత్యం । యావజ్జీవంశ్రీజ్ఞయా । ప్రసర్భవోనతేవ
 త్స । విద్యతే మాతృయోనిష్ఠిత్యాది నాసాంబశవ శరసం హితా
 యాంబధోపదిష్టం । తద్వ్రతం । అవిభాజ్యమానసంబంధేనలింగధారణ
 మేవవాశుపతప్రతిమిత్త్యుద్యతేత్యర్థః । లింగధారణకలసామశ్చలం పాశుప
 తాభిదమితి సూరందోక్తః । ఆపోవాఅన్నం । ఆకాశేశ్వబ్రేన ప్రాణజ
 చ్యతే । సామ్యఅన్నమయంహిమనః । ఆపోమయఃప్రాణః । తేజోమ
 యోవాగీతిధాందోగ్యశ్రుతే । ఆపోవా । ప్రాణలింగంతు । అన్నంభవతి ।

జ్యోతిరన్నాకం । అత్యజ్యోతిశ్చబ్రేన జాతరాగ్నౌ వభిన్నభావలింగము
 చ్యుతే ॥ అహంవైశ్వానరోభూత్వాపాణినాంజేహ మాశ్రితః ॥ పా)
 ణాపానసమాయుక్తః సచామ్యన్నం చతుర్విధమితీకృష్టగీతోక్తః ॥ అ
 న్నమత్రీత్యన్నాదః ॥ అదభక్షణే ॥ యో యస్మిన్ప్రకాశతే సతస్యఅ
 న్నంభవతినియమాత్ ॥ గురూపదిష్టనిరీక్షణసంధానేన ! ప్రాణలింగే
 భావలింగస్య । భావలింగేప్రాణలింగస్యాను భవస్యశివ యోగిభిర్దశక
 నాత్ ॥ ప్రాణలింగభావలింగా । అన్నంఅన్నాదం చభవతథా ధ్యేయం
 అపోజ్యోతిరసంబ్రహ్మభూర్భువ స్సుఖరోమితీతృతా ॥ ఉభయోరాధా
 రాధేయత్వమపిసూచితం । అన్యత్పుర్వ వద్యోజ్యం ॥ ఇత్యప్తమాను
 వాకస్సమోష్ఠః ॥ ౩॥ అన్నంబహు కుర్వీతేతి । అన్నం । ప్రసాదం ।
 బహుకుర్వీత । గురువరమాపేశ్వరస్వజనపర్యాప్తం కుర్యాదిత్యర్థః ॥
 అన్యత్పుర్వవద్యోజ్యం । విశేషార్థస్తు । అన్నం ॥ సర్వజీవరక్షణహే
 తుభూతాన్నశబ్దితలింగం ॥ బహుకుర్వీత ॥ భావనయా ఆచారాది ।
 వక్ష్యంగాని భక్తాదిభలేషుకుర్వీత్యర్థః । తద్రూపం ॥ తత్ ॥ తత్తదింది
 యేస్తత్తలింగా నాంగధాదిన షర్పణంయత్ ॥ తత్ ॥ వ్రీతం ॥ స
 త్యాంగలింగసా హిత్యవ్రీతంభవతి । ఏతద్రూపస్యంకివాగమేషుబహుధా
 ప)పందితం ॥ ధూతాదీంది)యేషు వాఆచారాది లింగానిభావయేదిత్యే
 శోర్థః ॥ పృథివీవా ॥ పృథివ్యాత్మకే వ్వలింగం ॥ అన్నం । భవతి ॥
 ఆకాశః । ఆసమంతాతాశశతీత్యాకాశః । మహాలింగం ॥ సఅన్నాదోభ
 వతి । అత్రాపి ॥ గురూపదిష్టనిరీక్షణానుసంధానేనశివయోగినాం ॥
 ఇష్టలింగే । మహాలింగస్య ॥ మహాలింగే । ఇష్టలింగస్య చానుభవదర్శ
 నాత్పరస్పరాధారాధేయతాసిద్ధేః । ఉభయోరపి । అన్నత్వ మన్నాద
 త్వంచసిద్ధ్యతీతిభావః ॥ అన్యత్పుర్వవదితినవమానువాకభాష్యస్సమాప్తం ॥
 సకలచనేతి । ససతా । నివాసార్థమాగతశివభక్తం । దివారాత్రిషు ।
 కంచన । కమపి । నప్రత్యాచక్షేత । సని వారయేదిత్యర్థః । తద్వ్రీ
 తం । ప్రత్యుద్ధానపూర్వకతయాశివభక్తసన్తానంజైవా సాంముఖ్యవ్రీతమి
 త్యర్థః ॥ శ్లో ॥ శివయోగినిసంతుష్టేతుష్టోభవతిశంకరః । తంతృప్త్యాత
 న్నయంవిశ్వంతృప్తి మేతిచరాచరిం । భక్తానాంగణమూర్తా నాంప్రాణ
 లింగాంగసంగినాం । ఆగీధీనాంద్విజాగా)ణాం ప్రాజ్ఞస్సన్తానమాచరే
 త్ ॥ భోజయేదతిథినిత్యమన్నకామంద్విజోత్తమం ॥ సకేవలమఘంఘక్షే ॥

హ్యుభే ర్భృజనంవినా । అతిధిగ్యస్య భగ్నాతో గృహస్స)కినివర్తతే ।
 సతస్సైదుమక్రూతం దత్వాపుణ్య మాదాయగచ్ఛ తీత్యాదినాశివభక్తుని
 రాకరణేమహాప్రత్యవా యోనిర్దిప్తః । సారందశంకరసం హితాయాం
 తస్మాత్ ॥ తద్దేశోః । యయాకయాచ విభయా । యేనకేనప్రియల్పే
 న ॥ బహ్వన్నం ॥ బహ్వన్నసంగ)హణం పా)ప్నుయాత్ ॥ కుర్యాది
 త్యర్థః ॥ యస్తావన్నవంతోశివభక్తాః । అభ్యాగ తాయశివభక్తాయ ।
 ఆరాధి । ప)సిద్ధం । అస్తా । అస్మై । అన్నం ॥ ఓదనం । ఇతి
 ఏవం । ఆచక్షుతే । ప)తుక్త్యానపూర్వకతయా । అభ్యాసంకుర్వంతి ॥
 నాస్తీతినవదంతీతిభావః । తస్మాద్బహ్వంన్నంప్రాప్నుయాదితిపూర్వేణా
 న్వయః । కించ । అన్నదాన మహిమావర్త్యతే । ఏతద్వై శత్యాదినా
 ఏతద్వైఅన్నం । ఏతదన్నమేవ । ముఖతః । ముఖ్యవయసి । ముఖ్య
 వృత్త్యావా । సన్తానపురస్సరం । అభ్యాగతా యశివభక్తాయ । ర-
 ద్ధం । సంసిద్ధం । ప్రదాస్యతీతివా క్యాధ్యాహరః । తస్యకీంఘలంస్యా
 దిత్యత్రాహ । ముఖతః ॥ ప్రధమ వయసి । సన్తాన పూర్వకత్వేన ॥
 అస్మై । అన్న దానాయ । అన్నం ॥ భక్ష్యాదికం । రాధ్యతే ॥
 యథాదత్తంసిద్ధ్యతీత్యర్థః ॥ ఏవం । మధ్యతః ॥ మధ్యవయసి । మధ్యస-
 న్తానేన । తథా । అన్నః ॥ ఆస్తేవయసి । నీవసన్తానేన । తద్వైవ !
 అస్మై । ఆరాధ్యతే ॥ సంసిద్ధ్యత్స న్నమిత్యర్థః ॥ విశేషార్థస్తు ॥ న
 కంచనేతి దివారాప్రీషులభ్యాగతంశివయోగనిష్ఠాగరిష్ఠం ॥ సనివార
 యేత్ ॥ తద్వృతం । తాదృశశివ యోగిసన్తానమేవ ముముక్షుణాం
 ముఖ్యప్రేరం ॥ తేనకీంఘలంభతేత్యత్రాహ ॥ తస్మాత్ । తత్సన్తా నా-
 త్ ॥ యయాకయాచవిభయా । తదితరపాదసే వాదివిధినా । బహ్వ-
 న్నంప్రాప్నుయాత్ ॥ ఆచారాదిషడ్లింగార్పితగన్ధాదిప్రసాదం కుర్యాది
 త్యర్థః । ఏతేన । శివయోగనిష్ఠాగరిష్ఠ మహాపురుష సేవాంకృత్వా
 తదనుగ్రహంలబ్ధ్యా । తేభ్యో । ఆచారాదిషడ్లింగా నాంగన్ధావ్యర్పణర-
 హస్యంజ్ఞాత్వా । తథాకృత్వా । తత్ప్రసాదోసభోగవాస్సయంభవేది-
 తిఫలితోర్థః ॥ ఆరాధ్యస్తాత్మి । అస్తా । అస్మై । సర్వాంగ లింగ
 సాహిత్యరహస్యవేద్యాయ । ఆరాధి । సంసిద్ధం । అన్నం ॥ గన్ధాది-
 ప్రసాదంఆచారాదిలింగార్పితమితియావత్ ॥ ఇతి ॥ ఏవం । ఆచక్షుతేవద-
 న్తి । యస్తుపూజాసేవాదినా షట్ఫలజ్ఞానీనస్సంతుష్టింకురుతే ॥ సఏవ

షడ్విధార్పణసంధానసిద్ధిమాన్యువతీభావః । ఏతద్యైతి ॥ ఏతద్యై ॥
 ఏతదేవ ॥ అన్నగ్ం ॥ అన్నం ॥ గంధాదికం ॥ రాధ్య ॥ సంసిద్ధం ॥
 ముఖతః ॥ అచారాదిలింగముఖతః ॥ అర్చయతి ॥ ౧ ॥ అస్తా ॥ అ
 స్తై ॥ భక్తాయ ॥ ముఖతః ॥ తత్తదింద్రియేభ్యః ॥ అన్నగ్ం ॥
 లింగాద్భిరగంధాదిభిః సదం ॥ రాధ్యతే ॥ సిద్ధ్యతీత్యర్థః ॥ గంధాద్య
 న్నం అచారాదిలింగముఖతః ॥ ప్రాణాదీంద్రియైస్సమర్పణం ॥ కృత్యా
 స్వయంతత్తదింద్రియైస్సప్రసాద భోగవాన్మాయా దితిభావః ॥ తతః
 కింకరత్యమిత్యతాహ ॥ మధ్యతథితి ॥ మధ్యతః ॥ సూక్ష్మదేహే ॥ భా
 వనయా ॥ అధారాదిపట్టుకాణి ॥ విధాయ ॥ ఏతద్యై ॥ అన్నగ్ం
 బాహ్యవదంతస్థితవాగనామయ గంధాద్యన్నం ॥ రాధ్యం సంసిద్ధం ॥ కృ
 త్యా ॥ దాస్యతి ॥ అస్తా ॥ అస్తై ॥ అస్తరంగోపాసకాయ ॥ మధ్య
 తః ॥ సూక్ష్మదేహే ॥ అన్నగ్ం ॥ తత్తల్లింగార్చితగంధాదిప్రసాదం ॥
 రాధ్యతే ॥ సంసిద్ధభవతి ॥ యథాబాహ్యపూజావ తామపిముముక్షూ
 గాం అస్తరంగోపాసకం విధియ్యతే ॥ తద్వదిదమపి ధ్యేయం ॥ తతః కిం
 కరత్యమిత్యతాహ ॥ అస్తః ॥ కారణశరీరే ॥ ఏతద్వా అన్నగ్ం ప్రియ
 మోదప) మోదాత్తక మన్నం ॥ రాధ్యం సంసిద్ధం ॥ ప్రదాస్యతి ॥
 భావలింగాయేతి శేషః ॥ అస్తా ॥ అస్తై ॥ ముముక్షువే ॥ అన్నగ్ం ॥
 అస్తరూపమన్నం ॥ రాధ్యతే ॥ సంసిద్ధ్యతి ॥ యస్తుశరీరత్రయేషేవము
 పాసకం కరోత్యః ॥ తత్తచ్ఛరీరగతసకలమోక్షప్రబంధకానిదగ్ధ్యా ॥
 మహానంద వాస్త్వవతీతియావత్ ॥ జ్ఞానాగ్నిస్సర్వక ర్తాణిభస్మసా తుగుతుతే
 ద్భవతి స్త్యుతే ॥ ఇతిదశమానువాకే ప్రథమవాక్యభాష్యం సమాప్తం ॥

శ్రీశివాయ పంచితగురవే నమః

యవీవంవేద ॥ త్వేమితివాచి ॥ యోగత్వేమితి ప్రాణాపాన
 యోః ॥ కర్తృకహస్త యోః ॥ గతిరితిపాద యోః ॥ విముక్తిరితి
 పాయా ॥ ఇతిమా నుషీస్సమాజ్ఞాః ॥ అధదైవీ ॥ తృప్తిరితివృష్టా ॥
 బలమితివిద్యుతి ॥ ౨ ॥ యతేతత్తపశుషు ॥ జ్యోతిరికినక్షత్రేషు ॥ ప్రజా
 పతిరమృతమానంద ఇత్యుపధే ॥ సర్వమిత్యాకాశే ॥ తత్ప్రపిష్ఠే త్యుపాసీ
 త ॥ గౌరిష్టావాన్భవతి ॥ తన్నహ ఇత్యుపాసీత ॥ మహాన్భవతి ॥ తన్న
 ఇ త్యుపాసీత ॥ మానవాన్భవతి ॥ ౩ ॥ తన్న మిత్యుపాసీత ॥ నమ్య
 నైస్తై కామాః ॥ తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత ॥ బ్రహ్మవాన్భవతి ॥ తద్బ్రహ్మణః

శరీరకర్మస్య పాసేక । సర్వేణామియనేద్విషవత్సస్య తాః ॥ పర్యేష్టి
యాభాతువాః ॥ సయశ్చాచంపురుషే ॥ యశ్చాపావాదిత్యే ॥ సఏకః ॥
భా ॥ యః ॥ పూర్వోక్తరిత్యాల్పమాహాత్మ్యం వేద ॥ సః పూర్వోక్తఫ
లమశ్చుతేతి పూర్వేణ సంబంధః ॥ ఏవముక్త్యా ఇదానీమా ధ్యాత్వికోపా
ససముచితతి ॥ తేషు ఇత్యాదితా ॥ వాచి ॥ వచసి ॥ తేషుః ॥ శు
భః ॥ సర్వదామంగళవాక్యోచ్చారణబుద్ధిం దాపయేతి పరమేశ్వరప్ర
ార్థనా ॥ నాగుపాసనా ॥ యోగభితి ॥ ప్రాణాపానయోః ॥ యో
గతేషుః ॥ సంయోగరూపశుభః ॥ సదాకుర్వితి పరమేశ్వరప్రార్థనా ॥
ప్రాణోపాసనా ॥ ౨ ॥ కర్తేతి ॥ హస్తయోః ॥ కరయోః ॥ క
ర్త ॥ సత్కర్త ॥ దాపయేతి పరమేశ్వరప్రార్థనా ॥ హస్తోపాసనా ॥ ౩ ॥
గతిరితి ॥ పాదయోః ॥ చరణయోః ॥ గతిః ॥ పుణ్యక్షేత్రగురుచరయాశ్ర
దిగమనందాపయేతి ప్రార్థనాపాదోపాసనా ॥ పాయా ॥ గుడే ॥ విముక్తిః ॥
తత్తదుచితకర్మలేఖమలమూతో త్వర్జనం ॥ ధర్మ ॥ దేహీశిప్రార్థనా ॥
పాయూపాసనా ॥ అత్ర పాయుశబ్దో మేహనిస్సౌ పుష్పలక్షణం ॥ ప
జాపతి రమృతభిక్షుత్తర వాక్యస్థపద మత్ర యోజ్యం ॥ పాతకమోద
ర్థకమస్య బలవత్వాత్ ॥ ప్రజానశిరమృతం ॥ అమృతత్వప్రాప్తిః ॥ పుత్రే
ణబుజవిమోక్షద్యా రేణ ॥ ఆనందః ॥ సుఖం ॥ ఇత్యేతత్సర్వం ॥ ఉపస్థ
నిమిత్తం ॥ సర్వాత్మకత్వాత్సర్వని యామకత్వా ॥ ద్దుష్ప్రాప్తవలనేనా
త్తనాడపస్థేప్రతిష్ఠిత మిత్కుపాస్యం ॥ ఇత్యేవం ॥ మానుషీః ॥ మనుష్య
సంబంధాః ॥ సప్యక్ ఆజ్ఞాః ॥ సమాజ్ఞాః ॥ ఇంద్రియాశాంతతదాచిత
కార్యసంపర్కసంపాదాః ॥ ఏతాన్మేమానుషాధ్యాత్వికోపాసనాభ
వంతి ॥ కించ ॥ మృచ్ఛిలాదిశివలింగేషు ॥ సర్వేంద్రియపుష్పపరమేశ్వర
స్థితిం సంభావ్య ॥ తత్తత్కార్యాత్మనాధ్యాసంకర్తవ్యమిత్యేకోర్థః ॥
ఏవంమానుషీస్సమాజ్ఞాడపదిశ్య ॥ దైవీస్సమాజ్ఞాడపదిశతే ॥ అధదైవీత్వా
దినా ॥ దేవేషుభవాదైవీః ॥ సమాజ్ఞాడవ్యంతేత్యర్థః ॥ తృప్తిరితి ॥ వృ
ష్టా ॥ వర్షేషు ॥ తృప్తిః ॥ ఆనందః ॥ వృష్టేరన్నాదిద్యా రేణ జీవశృప్తి
హేతుత్వాత్ ॥ తృప్తిప్రదాత్తనావృష్టే పరమేశ్వరస్థితభిక్షుపాస్య మి
తివృష్ట్యుపాసనం ॥ ౨ ॥ తృప్తయవాక్యప్రారంభః ॥ యశభితి ॥ కీర్తిరూ
పేణ గవాదిషు ॥ తేజోరూపేణ ॥ నక్షత్రేషు ॥ స్థితమితి పరమేశ్వరము
పాసితవ్యమితిపశుతారకోపాసనంభవతి ॥ సర్వమితి ॥ యతస్సర్వమాకాశే

ప్రతిష్ఠితం । అతలకాశపవబ్రహ్మేత్యుపాస్యం । తచ్చాకాశంబ్రహ్మే
 వ । యతః । తత్ । తస్మాత్ । సర్వస్య । ప్రతిష్ఠే త్యుపాసీత । పు
 ణిమానుషోపాసనాప్యతిష్ఠావాన్భవతి ఏవం సర్వత్ర ॥ యద్యత్తా ధీనంభ
 లం । తద్బ్రహ్మేవ । తదుపాసనాత్తద్వాన్భవతిష్ఠేవ ॥ శుత్యంత
 రాచ్చ । తంయథాయథోపాసతే । తదేవభవతితి । తన్నహ ఇత్యుపాసీ
 త । మహాః । మహాత్తత్వగుణ వత్తదుపాసీత । మహాన్భవతి । తన్ననభి
 త్యుపాసీత । మననం । మనః । మానవాన్భవతి । మననమర్థోభవతి
 త్యర్థః ॥ ౩ ॥ తన్నమభిత్యుపాసీత । నమనం । నమః । నమనగుణవదుపా
 సీత । నమ్యస్తేప్రహ్నిభవన్త్యస్తే । ఉపాసీతే । కామాః ॥ కామ్య
 న్తభితి ॥ భోగ్యాః । విషయాభిక్ష్యర్థః । తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత ॥ బృ
 హత్వాక్యశ్రయధర్మవిశిష్టతయోపాసీత । బ్రహ్మవాన్భవతి ॥ ఇష్టాదిభింగ
 తయవాన్భవతీత్యర్థః ॥ బ్రహ్మణః పరిమిత్యుపాసీత ॥ బ్రహ్మణః పరి
 రమః పరిమియస్తేస్త్విన్దం చదేవతాః । విద్యుద్యుష్టిశ్చంద్రమాది
 త్యోఽగ్ని త్యేతాః । అతోవాయుః ॥ సరిమరః ॥ శున్ద్యంతరప్రసి
 ణ్ధేః । సవీవా యంవాయురాకాశేనానన్యథత్వా కాశోబ్రహ్మణఃపరిమ
 రః ॥ తమాకాశంవాయ్వాత్మానం । బ్రహ్మణః పరిమరభిత్యుపాసీత ।
 ఏనరః । ఏవంభిధం ॥ ప్రతిస్పర్థినః । ద్విషన్తోద్విషన్తోఽపిసపత్నాయతో
 భవన్తి । అతోవిశిష్యన్తే । ద్విషన్తస్సపత్నాభితి । ఏనంద్విషన్తస్సప
 త్నాస్తేపరిమియంతే ॥ పాణాజహంతీత్యర్థః । కించ । యేచ ॥
 అప్రీమాః ॥ భాత్సహ్యాః ॥ అద్విషన్తోపి ॥ తేచపరిమియన్తే ॥ అత
 అన్నలన్నాదత్వరూపపుధివ్యాద్యాకాశ ॥ పర్వన్తమను స్యూతపరమే
 శ్వరః ॥ పాగాదీంద్రియస్థానప్రకాశమాన పరశివః ॥ భివోవా । అభి
 నోవేతేశంకాయమాహ ॥ సయశ్చాయ మిత్యాదినా ॥ జీవాంతర్యా
 మిత్యేనసూర్యమండలాంతర్వర్తి త్వేనప్రభాసమానపరశివః । యోవత్
 తేనః । ఏకః ॥ ఆకాశస్యకుడ్మకుసులఘటమతాదిమృదుస్యూత త్వేపి ॥
 యదైకత్వముపపద్యతే । తద్వత్పరమేశ్వరస్యసర్వతామస్యూత త్వేప్యే
 కత్వమేవసంయుజ్యతేభావః ॥ ఆకాశవత్సర్వగతశ్చ పూర్ణభిత్వాదిశ్రుతి
 యు ॥ ఆకాశాదిదృష్టాంత పూర్వకత్వేన పరమేశ్వరస్య వ్యాపకత్వప్ర
 దర్శనా త్తస్య కేవలమూర్తత్వాంగీకారే । ఆకాశాదికారణత్వానంభ
 వాచ్చ । పూర్వోక్తంసమంజసం ॥ ౪ ॥ ॥

శ్రీశివాయపంచితగురవేనమః

ఉ ॥ సయవీపంవిత్ ॥ అస్తాన్లో కాస్త్రేభ్యః । ఏతమన్నమయ
మాత్తానముపసం క్రమ్యతి । ఏతంప్రాణ మయమాత్తాన ముప సంక్ర
మ్యతి ॥ ఏతంమనోమయమాత్తానముప సంక్రమ్యతి ॥ ఏతంవిజ్ఞానమయ
మాత్తానముప సంక్రమ్యతి ॥ ఏతమానందమయమాత్తాన ముపసంక్ర
మ్య ॥ ఇమాన్లోకానామమాస్మి కామరూప్యసుసందరక్ష ఏతత్సమగా
యన్నాస్తే ॥ హః ౩ । పూహః ౩ । పూహః ౩ । పు । ఇతిపంచమవాక్యం
సమాప్తం ॥ * ॥ సయవీపంవిత్ ॥ యస్తు । పూర్వోక్తరీత్యా బ్రహ్మ
జానాతి ॥ సః అస్తాన్లోకాస్త్రేభ్యః । చతుర్విషయాభూతలో కామా
నాన్నిరస్య ॥ సౌపానాకోహణవిదన్తమయాదీ నశక్రిమ్య ॥ హమాన
ద్దాత్తశివంప్రాప్య । కామతోన్నమస్యాస్తీతి । కామాస్మి । కామతో
రూపమస్యాస్తీతి కామరూపీ ॥ తథాసత్ ॥ ఇమాన్ లోకాన్ । భూ
రాదిలోకాన్ ॥ సర్వజనాన్వా ॥ అనుసంచరన్ ॥ అనుసృత్యచరన్ ॥
ఏతిత్ ॥ వక్ష్య మాణం ॥ సమత్వా త్సమ । సర్వత్ర శివం ॥ గా
యన్ ॥ ముదాగీతంకుర్వన్ అస్తే ॥ ఛిన్తతి ॥ జీవన్ముక్తః దేహావ సానప
ర్యంతం స్వేచ్ఛాధీనరూపస్యన్ స్వేచ్ఛాధీనాన్నస్యన్ ॥ మహానం దేవభూ
రాదిలోకాన్ తత్తన్ద్రజనాననుసృత్యసంచరతిమహాయోగిరివేభావః ॥
ముక్తశ్శివసమేభావేదితిస్త్పతేః ॥ హత్యాగేగఃవీణ యోగినానార్థర
త్నమాలాకోశవశా దత్త) ॥ హకారత్రయస్యశరీరత్రయభిమానత్యాగా
ర్థకత్వం ॥ పుకారోనిశ్చయేప్రాప్తావిఃకోశ బలాదుకారత్రయస్య తన్నిశ్చ
యార్థకత్వంచనమంజసంభవతి ॥ * ॥

శ్రీశివాయపంచితగురవేనమః

అహమన్నమహమన్నమ హమన్నం ॥ అహమన్నా దోహమన్నా
దోహమన్నాదః ॥ అహగ్ంక్లోకకృదహగ్ంక్లోకకృదహగ్ంక్లోకకృతీ ॥
అహమస్తే ప్రథమజాబు తా ౩ । స్వ । పూర్వం దేవేభ్యోమృతస్యనా ౩ ।
భా ౩ ఇ । యోమాదదానిసఇదేవమా ౩ । వా ౩ । అహమన్నమహ
మన్నమదన్తమా ఇద్ధి ॥ అహంవిశ్వంభువనమభ్యుచా ౩ ॥ సువర్ణజ్యోతిః ॥
యవీపంవేద ॥ ఇత్యుపనిషత్ ॥ అధచితా ॥ రాధ్యతేవిద్యుమానవాన్
భవత్యేకోహః ౩ । పుయంవీపంవేదైకంచ ॥ ఇతిదశమానువాకస్సమాప్తః ॥
చితా ॥ భృగుస్తస్మై యతోవిశన్తి తద్విజ్ఞానస్వతత్త్రయోదశాన్నం

ప్రాణం మనో విజ్ఞానమితి విజ్ఞాయతం తససా ద్వాదశః । ద్వాదశానంతరం ।
 ప్రేషావశాన్మంసనిర్ద్యాతృణంశ్చరీరమన్మంసం నపరిచక్షీతాపోజ్యోతిరన్మంసం
 హుకుర్యేతశ్చధివ్యామూకాశచిదాదౌకాదశః ॥ నశంచ నైకవష్టిరేకాన్నవి
 గ్గోంశశరేకాన్నవిగ్ం శతిః । సహనా భవన్వితిశాస్త్రైః ॥ ఇతి భృగువల్లీ
 సమాప్తా ॥ * ॥

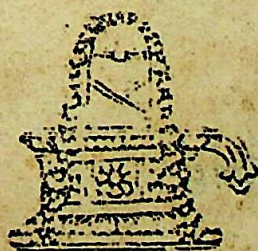
భా ॥ బ్రహ్మవిద్యైవైవభవతి ! జ్ఞాత్వాఽపి శాస్త్రమశ్వంతమే
 లీత్యాదిషు । బ్రహ్మసాపాసకస్య ॥ బ్రహ్మత్వకత్వవ్యపదేశాత్ । అహం
 మనుభవం సూర్యచైత్యాదినా । యథావామదేవేన ॥ శిష్యస్య సర్వం
 స్వాత్మరూపతయాయథోపదిష్టం । తదాశివాత్మైశ్వరా మరస్యభావమ
 తోపదిశతి ॥ సూక్ష్మార్థః ॥ అన్నఅన్నావయాపసర్వ మప్యహమిత్యర్థః ॥
 ఆదరాత్త్రిరాపృతి రితి జ్ఞేయం ॥ అన్నమిత్యాదినా ॥ విశేషార్థః ॥ అహ
 మన్మం ॥ స్థూలశరీరవిశిష్టసగుణతయా భాసమానేష్టలింగ స్వరూపోహం
 సూక్ష్మదేహే । సగుణనిర్గుణజ్యోతిరూపతయా ప్రకాశమానప్రాణలింగ
 స్వరూపోహం ॥ కారణశరీరే భాసమానభావలింగ స్వరూపోహం । ఇతి
 తి)వారోక్తాహమన్నశబ్దానామర్థః ॥ అన్నాదః ॥ అన్నమస్తీత్యన్నాదః ॥
 అర్చనార్పణసద్భావేనేష్టలింగానుభవవాసహం ॥ తద్వత్సూక్ష్మదేహ
 ధితభావనామయార్చనార్పణసద్భావేనప్రాణలింగానుభవ వాసహం ॥
 తద్వత్కారణదేహస్థితానందార్పణ సద్భావేనభావలింగానుభవవాసహమ
 స్తీతిత్రి)వారోచ్ఛరితాన్నాదశబ్దానామర్థః ॥ తదాశు)త్సంతరే ॥ ఆనం
 దమయోహ్యసన్దభుగితిస్పష్ట ముపదిష్టం ॥ అహగ్ం శ్లోకకృదితి ॥ స్తో
 త్రా)హేష్టలింగపూజాకృత్యవాసహం ॥ తదాప్రాణలింగాభావలింగోపా
 సనారూపకృత్యవాసహమితి త్రివారోచ్ఛరితశ్లోకకృ ద్వాక్యానామర్థః ॥
 అహమితి । పు)ధమజా । పు)ధమో ద్భూతః । ఋ తాస్య । నత్య
 స్యాస్యమూర్తామూర్త ప్రపంచస్య । దేవేభ్యశ్చ । విష్ణవే దిభ్యశ్చ ॥
 పూర్వం ॥ పు)ధమ మిత్యర్థః ॥ అపృతస్య ॥ మోక్షస్య ॥ నాభా ॥
 నాభిః । అధిష్టానమిత్యర్థః ॥ ముముక్షుఃశాం పా)ప్యస్థానభూతోహమ
 త్యర్థః ॥ ఇతి శబ్దోనిశ్చయార్థః । యఇతి । యః ॥ పురుషః । మాం । అ
 న్మరూపమాం । దదాతి ॥ అభ్యాగతశివభక్తాయదదాతి ॥ సః ॥ ఇ
 దేవ ॥ ఏవమేవ । మా । మాం । ఆవాః । ఆవాత్ । ప్రాప్తోభవ
 తి ॥ నాగతిగన్ధయోరితిధాతుః । యథాదత్త మనుభవకమాప్రాప్నోతితి

భావః ॥ అహమితి ॥ అన్నం ॥ భక్ష్యదికం ॥ అభ్యాగతశివభక్తాయ
అదత్వాస్వయమశ్నుతే ॥ తం ॥ అహం ॥ అన్నం ॥ అన్నవత్ ॥ అద్ది ॥
భక్షయమి ॥ అభ్యాగతశివభక్తస్యాన్నమదత్వాస్వజనపరిషేష్టితస్స
స్వయమేవభుజ్యే తస్మాయమం పరిషేష్యతోహస్తి తితాశ్చర్యం ॥ అహ
మితి ॥ విశ్వం ॥ చేనాచేతనస్సంఘం ॥ భవన్తి ధూ తాన్యస్త్రిన్నితి
భువనం ॥ శదధిస్థానలోకం ॥ జాత్రైకవచనం ॥ అభ్యభవాం ॥ అ
భిభవామి ॥ తిరసులోమి ॥ ప)శయేసర్వప్రసంపదసంకోశం కలొమి
తిభావః ॥ సువణః ॥ సుష్టువర్ణః ॥ సువర్ణః ॥ పూర్ణచంద్ర)కాంతిః ॥
తద్వస్త్ర కాశవాన హమిశ్యర్థః ॥ యద్యా ॥ సువరా దిత్యః ॥ య
కాలోపమావాచకః ॥ జోషిః ॥ సూర్యవస్త్రకాశమానోహమిశ్యర్థః ॥
సువర్ణాయమః ॥ సువణః ॥ గాయనమగిత్యాదిశుశిషు ॥ పరశివస్య ॥
సువర్ణరూపత్వం పుష్టముపదిష్టం ॥ వీఘం ॥ పంచసయితి ॥ యః పురుషస్సాధన
చతుష్టయసంపన్నః ॥ భుగ్రువత్ ప్రోమహ దాచరక పరశివంజానాతితస్య ॥ ష
క్ర తీ త్వాకైవల్యం సిద్ధ్యతీతి భావః ॥ ఇతి ఉపనిషత్ ॥ ఏవం ॥ వల్లిద్వయవ)
తిపాదితో పాననారహస్యోపదేశః ॥ ఇతి వశమానువాకభాష్యం సమాప్తం

ఇతి శ్రీమద్భృగువల్లితైవభాష్యం సమాప్తం ॥
వల్లిపతిపండితారాధ్యక్షం శ సంఘాతరాజులింగారాధ్యక్ష పుత్రబసవపండి
తారాధ్యక్షులిమనైతి రీయకభృగువల్లిభాష్యం సమాప్తం ॥ * ॥

శ్రీపండితగురుచరణార్పణమస్తు ॥

శ్రీపండితారాధ్యక్షవంశసంఘాలనందీశ్వర పుత్రమల్లికార్జునశాస్త్రి
దొయధామతిపరిశోధితోయంగ్రంధః ॥ * ॥

SRI JAGADGURU VISHNVARADHYA
JNANA, SIMHASAN JNANAMANDIR
LIBRARY,

Jangamwadi Math, VARANASI.

Acc. No. ~~3477~~ 7348

